

SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA

FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

ELS NOMS DE LLOC DE LES TERRES CATALANES

III

REUS

PER

RAMON AMIGÓ I ANGLÈS

PREMI EDUARD BROSA 1955

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

1958

ELS NOMS DE LLOC DE LES TERRES CATALANES

III

R E U S

SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA

FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

ELS NOMS DE LLOC DE LES TERRES CATALANES

III

REUS

PER

RAMON AMIGÓ I ANGLÈS

PREMI EDUARD BROSSA 1955

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

1958

ELS NOMS DE LLOC DE LES TERRES CATALANES

(Materials per a l'estudi de la toponímia catalana, publicats per la
SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA)

- I. *La Riba*, per JOSEP IGLÉSIES. 1953.
  - II. *Sant Pere de Riudebitlles*, per CRISTÓFOR CARDÚS.
Segona edició, 1955.
  - III. *Reus*, per RAMON AMIGÓ, 1958.
-

El Jurat format per a l'adjudicació del II Premi Eduard Brossa de la Societat Catalana de Geografia, compost pels senyors Joan Corominas, membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, nomenat per l'Institut, Josep de C. Serra i Ràfols, membre de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut i President de la Societat Catalana de Geografia, i Josep Iglésies, Secretari de la Societat, nomenat per la Junta de Govern d'aquesta, en reunió celebrada el dia 22 de març de 1955, acordà per unanimitat de concedir el dit premi al treball «Els noms de lloc de les terres catalanes: Reus», del senyor Ramon Amigó i Anglès.

ÍNDIX D'ABREVIATURES

- A. M. = Arxiu Històric Municipal de Reus. ⁽¹⁾
- Arxiepiscopologi* = *Arxiepiscopologi de la Santa Església Metropolitana i Primada de Tarragona*, per JOSEP BLANCH. Transcripció i prologació de JOAQUIM ICART. (Tarragona 1951).
- AYMAT, Monog. = JOSÉ AYMAT Y SEGIMÓN: *Monografía geográfica con el plano y guía de las calles de la ciudad de Reus*. (Reus 1905).
- BOFARULL, Anales = *Anales Históricos de Reus, desde su fundación hasta nuestros días*, per ANDRÉS DE BOFARULL Y BROCA. Segona edició. (Reus 1866).
- Cad. = *Llibre del Cadastre* (Arxiu Històric Municipal de Reus).
- Estimes = *Llibres de les Estimes* (Arxiu Històric Municipal de Reus). ⁽²⁾
- GRAS Y ELIAS, Calles = FRANCISCO GRAS Y ELIAS: *Las Calles de Reus. Su historia, tradiciones, fiestas populares y hombres notables*. (Reus 1905).
- GRAS Y ELIAS, Hist. = FRANCISCO GRAS Y ELIAS: *Historia de la Ciudad de Reus desde su fundación hasta nuestros días*. (Tarragona 1906).
- Llibreta = *Llibreta de las terras que afrontan als barranchs dels Emprius de la vila de Reus arreglada en lo any de 1753*. (Arxiu Històric Municipal de Reus).
- Ordenanzas = Ayuntamiento Constitucional de Reus: *Ordenanzas municipales aprobadas por la Excma. Corporación en Sesión de 11 de Noviembre de 1904 y por el Excmo. señor Gobernador Civil de la Provincia en 7 de Junio de 1905*. (Reus 1905).
- Registres = *Registres notariales*. (Arxiu Històric Municipal de Reus).
- R. P. = Registre de la Propietat. Reus.

(1) L'Arxiu Històric Municipal es troba al Museu Prim-Rull, de Reus. Només els documents moderns, a partir de mitjans del segle passat, es custodien encara a l'Ajuntament.

(2) Es conserven els llibres que contenen els estims dels anys 1307, 1390, 1445, 1484, 1510, 1541, 1664, 1666, 1668, 1669, 1672, 1673, 1680, 1685, 1686, 1693, 1694, 1695, 1696, 1699 i fins a l'any 1725. A partir de l'any 1726 prenen el nom de *Cadastre*. Abans d'aquesta data hom emprà mots diferents per a referir-se als estims (béns, valias, tall).

TERME MUNICIPAL DE REUS *

El nucli de població:

Reus¹

Reus

1. Josep Blanch, que escriu vers la segona meitat del segle XVIII, afirma que: «Y lo cert és que Reus tingué son principi en temps de Sant Olaguer, perquè en un acte fet als 3 de juny 1154 diu lo princep Robert que de consentiment de sa muller Inés y de sos fills Guillem y Robert confirma a la Iglésia de Tarragona la donació li féu de la vila de Reus en temps de St. Olaguer y no se degué perfeccionar fins lo archebisbe la donà als canonges» (*Arxiepiscopologi*, I 89 i 90). Sant Oleguer havia estat arquebisbe de Tarragona a partir del 1118 (*Ibidem*, I, 79) i va morir l'any 1137 (*Ibidem*, I, 83), per la qual cosa el principi de Reus s'hauria de situar entre aquestes dues dates. No ens ha estat possible consultar cap document de l'època de què parla aquest autor, segons el qual l'any 1150 «...se posà dit Robert (d'Aguiló) a portar gent y convidar-la a habitar en Tarragona y en son Camp... Y se donà tal manya en reprimir les correrries dels moros que no gossaven ja baxar al Camp a inquietar los naturals, ab què se comensaren a poblar verias vilas y llochs, en particular Reus, la Buella y altres...» (*Ibidem*, I, 83). Tampoc no hem arribat a veure el document del 29 d'abril de 1151 que, segons Bofarull (*Anales*, 7) es conserva sobre els límits de Siurana, que per primera vegada parla de Reus com a població. En una còpia feta l'any 1349 (A.M., carpeta corresponent a Furs i Senyoriu) d'un pergami del 3 de juny de 1154, pel qual «Rodbertus, princeps Tarrachonensis» reconeix que la «Villa que dicitur de Redis» és possessió de l'església de Sant Fructuós. Repeteix després Redis i, més avall, Reddis. En un document lliurat pel «Castlà» de Bell-lloch, datat el 5 d'agost de 1183 (A.M., vitrina), per mitjà del qual es fa als habitants d'aquesta població una concessió de propietat i lliure ús de cases, etc., veiem escrit «Ville de Redis». En una noteta de l'any 1281 (A.M.) el rector de Reus Pere de Bellvís escriu també Redis, i en un pergami datat el 5 de setembre de 1299 (A.M.), hom utilitza idèntica grafia. El pergami del rei Jaume concedint el mercat setmanal els dilluns, datat a València el 8 de març de 1309 (A.M., vitrina) diu «in loco de Reus». Trobem la forma Reddis en un pergami de l'any 1301, referent a l'hospital, i, en molts d'altres referents a censals, els anys 1390, 1406, 1415, 1475 (tots A.M.). El testament d'un tal Ramon Bruch, datat el 1er de juliol de 1377 (A.M.) indica igualment Reddis. En una concòrdia entre la vila de Reus i el poble d'Almoster (A.M.), s'utilitzen indistintament «Reddis» i «Reus» (1559). Segons el cens de 1955, la ciutat compta amb 36.914 habitants de fet. Està situada entre els 41° 9' i els 41° 10' de latitud, i entre els 4° 47' i els 4° 48' 30'' de longitud est de Madrid. L'Estació dels Directes, el seu punt més enlairat, està a 142'4 metres d'altitud sobre el nivell del mar, i la del Nord, a 134'4 metres, mentre que l'església de Sant Francesc, a la part baixa de la població, es troba a 114'4 metres. L'altitud mitjana es pot fixar a 127'6 metres. L'església de Sant

* A la columna de l'esquerra, en cursiva, es donen els noms segons les grafies establertes provisòriament; a la columna de la dreta, en rodó, els noms transcrits segons les normes de la Societat Catalana de Geografia (veg. «Els noms de lloc de les terres catalanes», vol. I (Barcelona, 1953), apèndix).

Les muntanyes: 2

El Puig de la Rancuita ³

El Putget de Reus ⁴

Els Puigs de Monterols ⁵

El Tossal de la Cova de Monterols ⁶

Pere, segons el mapa del Instituto Geográfico y Catastral està a 117 metres; segons una placa que el mateix institut va col·locar a la façana de l'església, a 119'2 metres. L'extensió del terme municipal de Reus ha sofert modificacions a través dels segles. Segons el mapa de l'Ajuntament de Reus, de l'any 1925, de l'arquitecte municipal Sr. Pere Caselles, la superfície total del terme és de 5.419 hectàrees, de les quals 197 hectàrees eren ocupades, en aquella època, per la zona urbana de la ciutat. Pel cantó de migdia i de llevant, una extensa faixa coneguda per «Territori de Tarragona» (vegi's pàgina 92) estava regida per un ajuntament amb residència en algun dels masos que s'hi trobaven enclavats, almenys fins l'any 1843. Per la banda de septentrió, en canvi, la divisòria termenal passava molt més enllà de l'actual, i quedaven inclosos dintre l'àrea reusenca el poble de Castellvell i el veïnat dels Masets. En el *Plan que manifiesta la situació y distancia de las Villas, Lugares y Pueblos vecinos de la Villa de Reus Corregimiento de Tarragona con la extensión de sus Jurisdicciones o Términos, y de los Despoblados con Jurisdicción, contiguos á ellos*, del 25 d'abril de 1813 (A.M.) es veu que el límit del terme de Reus va fins mitja hora més amunt del poble de Castellvell; pel cantó de Vila-seca, en canvi, no va més enllà de mitja hora lluny de la ciutat. El Brugar es veu formant terme a part. En aquest estudi hem limitat les recerques als àmbits actuals del terme; però en examinar documentacions pretèrites, hem recollit també tots els noms que ens han vingut a mà corresponents a indrets que actualment són del terme de Castellvell.

2. No es pot parlar pràcticament de muntanyes en el terme de Reus; la seva característica general és el terreny pla. Només per la banda nord s'aixequen alguns petits aturonaments, que són les últimes manifestacions de relleu dels puigs i serrets que davallen de les Muntanyes de Prades i que s'apleguen ací sota el nom de muntanyes.

3. No hem trobat ningú que en sàpiga donar raó. L'hem vist només escrit al Registre de la Propietat, amb l'especificació que limita al nord amb el «camino de las canteras», o sia el Camí de la Pedrera del Còbic.

4. Trobem, en una acta de límits entre els termes de Reus i de l'Aleixar, del 17 d'octubre de 1630 (A.M.): «...muntaren en dreta via fins una serreta dita lo Puigehet den Reus...». Es tracta, segurament, del que avui es coneix per *Puig de la Mina del Manganès* o de *la Manganesa* (lu pútx da la mína dal manganès o da la mànganèsa), o d'algun turó veí seu, comprès en terres de l'Aleixar.

5. En la mateixa acta de límits del 1630 veiem escrit: «...de dits quatre tossals (o) [sic!] puigs envers mar y més prop del lloch del Castellvell, los quals tossals (o) [sic!] puigs vulgarment són nomanats los Puigs de Montarols». «Terra de pa al Puig de Monterols» (*Estimes*, any 1520, f. 48^r). Es deu tractar del *Puig de la Pedrera del Còbic*.

6. Igualment en l'esmentada acta del 1630 hem vist que diu: «...en lo tossal més alt vulgarment anomenat de la Cova de Montarols, en lo qual tossal confronten los termes de Reus, del Alexar i Albiol...». Es tracta, també sens dubte, del *Puig de la Pedrera del Còbic*, fins al qual arribava en aquella època el terme de l'Albiol, però que actualment només toca amb el de Castellvell i amb el de l'Aleixar.

El Tossal d'en Bela ⁷
 El Tossal d'en Pujol ⁸
 El Tossal Llubell ⁹
 La Serreta de Copons ¹⁰

Les rieres:

La Riera d'Almoster ¹¹	la riéra dalmusté
La Riera de Castellvell ¹²	la riéra da castéllvéll o castalvéll ^{12a}
La Riera de la Beurada ¹³	la riéra da la bauràda
La Riera de la Quadra ¹⁴	la riéra da la quàdra
La Riera de la Selva ¹⁵	la riéra da la sèlva

7. «El Toçal d'en Bela». (*Estimes*, 1445).

8. «Herm al Toçal d'en Pujol. Afronta ab la Rasa de Mas de Baró» (*Estimes*, 1520, f. 74^r).

9. «Mayol al Tosal Lubel» (*Estimes*, any 1520, f. 48^r); «vinya vella al Tosal Lubel» (*Ibidem*, 63^r); «Lubell» (*Ibidem*, 77^r); «Lubel» (*Ibidem*, 134v); Terra «al Tossal del Lubel. Afronta ab lo Camí de Riudoms» (*Estimes*, any 1541, f. 25). Segurament es tracta del camí de Riudoms a Castellvell. No hem pogut verificar a quin tossal es refereix.

10. En l'acta de límits mencionada més amunt, consta: «...i muntats en fins la serreta dita de Copons...» Es deu tractar de la lleü ondulació en la qual es troba l'Alzina Cremada, o d'alguna altra de veïna seva. Per allí a la vora passa un camí que encara conserva aquest nom.

11. Sobretot la gent del Matet i del Brugar anomena així la que més avall es diu *Riera de la Quadra*.

12. No arriba a entrar al terme de Reus: el separa del de Castellvell durant una curta estona i s'uneix amb la Riera de la Vidaleta, per a formar, plegades, la de la Beurada, en el punt conegut pels Cinc Ponts, per la qual raó també és anomenada *Riera dels Cinc Ponts*. A Castellvell en diuen de la Llenguadera: «La Riera de la Llenguadera o del Ruquís...» (Acta del 29 d'abril de 1854, de cessió definitiva dels Masets a Castellvell. Ajuntament de Castellvell. Documents de Reus sobre l'agregació dels Masets).

12^a. A Reus no tothom fa la distinció entre la bilabial (b) i labiodental (v). Nosaltres, però, donem la pronúncia dels qui diferencien.

13. S'inicia als Cinc Ponts en ajuntar-se la de Castellvell amb la de la Vidaleta. Va de nord a sud i passa aproximadament a mig quilòmetre de la ciutat, pel seu costat de sol ixent, fins a reunir-se amb la Riera del Molinet, damunt l'Hort del Queri, després d'un recorregut d'uns quatre quilòmetres i d'haver-se dit, successivament, *del Petroli* i *del Boix*. En la major part del seu recorregut és considerablement ampla i profunda, i, per poc que ploqui, arreplega una bona quantitat d'aigua.

14. Abans d'entrar al terme de Reus travessa un tros de la llenca de terra de la Selva que s'interna entre el Matet i el Brugar i, encara, constitueix un bocí de la partió entre la cara ponentina d'aquest últim i el límit oriental d'aquella llenca. Comença a travessar territori reusenc damunt la Carretera de la Selva i creua, després, la de Sant Ramon. Abans de passar per sota la de Tarragona s'anomena *del Pi de Bofarull* i més avall, és coneguda per *Barranc dels Castelletes*. Al seu començament pren el nom també de *Riera d'Almoster* perquè s'inicia prop d'aquest poble.

15. Passa per sota el Camp d'Aviació i, més avall, per vora la Boella; per això és anomenada també *Riera de la Boella* (buélla).

<i>La Riera de la Vidaleta</i> ¹⁶	la riéra da la vidalèta
<i>La Riera del Boix</i> ¹⁷	la riéra dal bóix
<i>La Riera del Molinet</i> ¹⁸	la riéra dal múlinèt
<i>La Riera del Moreral</i> ¹⁹	la riera dal muraràl
<i>La Riera del Petroli</i> ²⁰	la riéra dal patròl
<i>La Riera del Pi del Brugar</i> ²¹	la riéra dal pi dal burgà
<i>La Riera de Santa Anna</i> ²²	

Els barrancs:

<i>El Barranc Brut</i> ²³	lu barràng brút
<i>El Barranc de Barenys</i> ²⁴	lu barràng da barènytx

16. Forma la frontera entre el terme de Castellvell i la partida de les Parel·lades. Vora els Cinc Ponts s'ajunta amb la Riera de Castellvell i, plegades, formen la de la Beurada. «Riera de la Vidala o de Picarany» (Acta del 29 d'abril de 1854 de cessió definitiva dels Masets a Castellvell. Ajuntament de Castellvell. Documents de Reus sobre l'agregació dels Masets). Ve de sota el Puig d'en Cama.

17. És la continuació de la *de la Beurada*, des de poc abans de travessar per sota la carretera de Tarragona, fins al seu final, quan s'ajunta amb la del Molinet.

18. Geogràficament, és la continuació natural del *Barranc dels Cinc Ponts* les aigües del qual, a la Munta-i-Baixa, van ésser desviades cap a la Riera de la Beurada, per mitjà del Barranc dels Gossos. Més avall de la Munta-i-Baixa, la riera ha esdevingut via urbana, i quan surt de la població, entre el Gas i l'Hort d'Olives, és quan comença a dir-se *del Molinet*. Forma la partió entre la Roureda i Bellisens, s'uneix amb el Barranc d'en Martí i s'ajunta, finalment, amb la Riera del Pi de Bofarull, vora el Mas de Sostres. El seu llit, a partir d'allà on conflueix amb la Drecreta del Gas, havia estat l'antic camí carreter de Reus a Tarragona.

19. El tros de *Barranc dels Castelletes* on raja la mina d'aquest nom.

20. És el bocí de *Riera de la Beurada* comprès entre el Pont de la Carretera del Cementiri i el de la Via de Tarragona. Lì ve el nom d'haver-hi hagut, allí a la vora, una refinèria.

21. Travessa, de nord a sud, el terme del Brugar. Sota la Carretera de Sant Ramon s'uneix amb la Riera de la Quadra. També en diuen *Barranc del Pi del Brugar* o, senzillament, *Barranc del Pi*, segons hem vist en una escriptura del 1882 (R. P.).

22. Es deu tractar de la *Riera de Castellvell* que, en el seu començament, passa per sota l'Ermida de Santa Anna, a Castellvell. L'hem vista indicada així al Registre de la Propietat, i situada als Cinc Ponts.

23. S'inicia sota el Mas de Gusí i entra aviat en terme de Constantí, dintre el qual s'ajunta amb la Riera de la Sisena, que baixa de la Selva. Quan, plegats, entren de nou en terme de Reus, vora la Boella, s'han convertit en ampla riera, dita *de la Selva* o *de la Boella*.

24. Al Registre de la Propietat trobem extractada l'escriptura d'un hort situat a la partida de Castelletes, que limita, a ponent, amb el *Barranc de Barenys*. L'esmenta igualment AGUSTÍ MARIA GIBERT I OLIVER dins *Notícies Històriques del fort casal de Mas Calvó* (Reus 1891), el qual diu, en començar l'obra: «A la vorera dreta del tranquil y silenció barranch de Barenys ... alsa's ... lo vetust casal payral de la família Calvó». Aquest casal es troba, de fet, a la riba esquerra del Barranc de Mas Calvó. Si admetem que Gibert sofreix error en

<i>El Barranc de Calderons</i> ²⁵	lu barràng da caldaróns
<i>El Barranc de Cal Sans</i> ²⁶	
<i>El Barranc de Castellvell</i> ²⁷	lu barràng da castéllvell o castalvell
<i>El Barranc de la Barraqueta</i> ²⁸	lu barràng da la barraqueta
<i>El Barranc de la Boada</i> ²⁹	lu barràng da la buàda
<i>El Barranc de la Font del Cavall</i> ³⁰	
<i>El Barranc de la Font dels Capellans</i> ³¹	lu barràng da la fòn dals capallans
<i>El Barranc de la Mineta</i> ³²	lu barràng da la minèta
<i>El Barranc de la Mitjana</i> ³³	

escriure «vorera dreta» en lloc de vorera esquerra, el *Barranc de Barenys* resulta ésser l'actual *Barranc de Mas Calvó*. Això, tot i que no s'avé amb el que diu el R. P., que el situa a la partida de Castellet, queda confirmat pel full 472 del Instituto Geográfico y Catastral, on hom denomina *Barranc de Barenys* la continuació del *Barranc de Mas Calvó*. Barenys havia estat un poblat amb el corresponent terme, donat el 24 de juny de 1155 per Bernat Tor a Ramon Ribas i la seva muller Sibilla perquè el poblessin. L'església fou enderrocada per sempre el 1550, en presentar-se en aigües de Salou l'arraix Dragut amb vint-i-dos vaixells. (GIBERT, *op. cit.* pàg. 17 i *Arxiepiscopologi*, cap. 19).

25. La *Llibreta* diu *Barranc de Pons de Calderons*. Ve de Castellvell i entra al terme de Reus vora el punt on el barranc travessa la carretera d'aquell poble. Fa cap al Barranc dels Cinc Ponts, damunt la Munta-i-Baixa.

26. El nom ha caigut completament en desús. També hem vist escrit *Torrent de cal Sans*. El mencionen diversos documents dels segles XVII i XVIII. El Registre de la Propietat d'últims del segle passat especifica que es tracta del barranc anomenat també de *l'Escorial*.

27. És tributari del Barranc dels Cinc Ponts i corre paral·lel al de Calderons; esdevé ell mateix camí i té, a l'esquerra, però ja fora del terme de Reus, la Mineta de Martorell. Sembla que antigament tot aquest barranquet havia estat transitable i que era precisament el Camí Vell de Castellvell. Avui, pel tros que va del camí de Calderons fins a la seva confluència amb el Barranc dels Cinc Ponts, no s'hi pot passar.

28. Constitueix l'inici del *Barranc del Roquís*, a l'extrem occidental de la partida de Monterols I, a la vegada, del terme de Reus.

29. Forma la partió entre les partides de Monterols i de la Boada. Se'l comença a conèixer per aquest nom a partir del Pont de la Boada. D'allí en amunt se l'anomena de *l'Esplugu Pobra* o de *la Rota*.

30. Al Brugar, segurament el que avui es coneix per Barranc del Pi del Brugar, on antigament existí la Bassa del Cavall. L'hem vist indicat repetides vegades a l'Índex de finques rústiques fins a l'any 1882 (R. P.).

31. Ens han dit que també s'anomena *Barranc de la Mineta*. S'inicia sota el Camí Fondo de la Bassa Nova, travessa el passeig del mateix nom i s'uneix, damunt la Carretera de Riudoms, amb el del Manicomi per a formar, plegats, el Barranc de l'Escorial.

32. És el *Barranc de la Font dels Capellans*.

33. Segons escriptures d'últims del segle passat, es troba al Matet, però ningú no ens n'ha sabut donar raó. La Mitjana, com a partida de terra, l'hem vista ja indicada en el *Llibre dels Béns* del 1520 i situada cap aquell cantó del terme.

<i>El Barranc de la Perdiu</i> ³⁴	lu barràng da la pardíu
<i>El Barranc de la Pudor</i> ³⁵	lu barràng da la pudó
<i>El Barranc de la Rancuita</i> ³⁶	
<i>El Barranc de la Roureda</i> ³⁷	lu barràng da la raurèda
<i>El Barranc del Brugaret</i> ³⁸	
<i>El Barranc del «Camarer»</i> ³⁹	
<i>El Barranc del Cementiri</i> ⁴⁰	lu barràng dal samantíri
<i>El Barranc del Cubet</i> ⁴¹	
<i>El Barranc de les Alzines</i> ⁴²	lu barràng da lascuriàl
<i>El Barranc de l'Escorial</i> ⁴³	lu barràng da lasplúga pòbra o
<i>El Barranc de l'Espluga Pobra</i> ⁴⁴	pròba
<i>El Barranc de les Puntas</i> ⁴⁵	

34. L'hem sentit anomenar vora el Brugar, però no n'hem pogut precisar la situació. Sembla que es tracta d'un afluent de la Riera del Pi del Brugar, que es forma dintre el terme d'Almoster i travessa la via i la Carretera de la Selva.

35. Hom anomena així el *Barranc de la Font dels Capellans*, al veïnatge de la Carretera d'Alcolea. És una denominació vulgar i moderna, deguda a la mala olor que desprèn el barranc en aviar-hi les aigües d'una refinaria d'oli propera.

36. L'única notícia ens la dóna el Registre de la Propietat, on l'hem vist esmentat també com a torrent i situat a Mas de Baró o a Monterols. En algun lloc de mal llegir sembla que diu «Ruicita» o «Riucita».

37. El *Llibre de la Vàlua* de l'any 1484 diu que una terra al camí de Constantí «afronta ab lo Torrent de la Raureda». Denominen així el tros final del *Barranc d'en Martí* quan forma el límit de migdia de la partida de la Roureda, entre la Carretera de Tarragona i la Riera del Molinet.

38. Veg. *Llibreta*. Avui ningú no el coneix per aquest nom.

39. La *Llibreta* esmentada abans menciona també el «Barranch del Camaré» o «del Pon del Muli». Es tracta, sens dubte, del que encara avui en diuen Camí del Molí.

40. És el començament del *Barranc d'en Martí* en passar entre el cementiri i el canyet municipal.

41. No sabem amb precisió de quin es tracta. Suposem que aquest nom correspon a la *Riera de la Quadra*, perquè la *Llibreta* parla del «Barranch del Cubet que va al Muster».

42. No hem pogut verificar quin és. Pel que en diu el R. P., sabem que una terra situada al Brugar el té per límit, i que aquesta mateixa finca toca amb la carretera de Montblanc.

43. Comença damunt la carretera de Riudoms, en ajuntar-se el Barranc del Manicomi amb el de la Font dels Capellans; després corre paral·lel a la carretera de Salou pel seu cantó de ponent, fins a l'altura del Mas de Balbeny i aleshores s'inclina més cap a ponent per anar-se a trobar amb el Barranc de Pedret, vora el Mas de les Monges. D'allí en avall ja se'l comença a conèixer per Barranc de Mas Calvó

44. També se'l coneix per *Barranc de la Rota*. Constitueix el límit entre un bocí de la cara nord de la partida de Monterols i el terme de Castellvell. Passat el pont de la Boada, ja se'n diu *Barranc de la Boada*.

45. A la Grassa, segons un document que fixa els límits d'una finca coneguda per «Tros Nou».

<i>El Barranc del Manicomi</i> ⁴⁶	lu barràng dal manicòmi
<i>El Barranc del Mas de Besora</i> ⁴⁷	lu barràng dal màs da basòra
<i>El Barranc del Mas de Coll</i> ⁴⁸	
<i>El Barranc del Mas de Puig</i> ⁴⁹	
<i>El Barranc del Mas de Segarra</i> ⁵⁰	lu barràng dal màs da sagàrra
<i>El Barranc del Monné</i> ⁵¹	
<i>El Barranc del Pont</i> ⁵²	
<i>El Barranc del Roquís</i> ⁵³	lu barràng dal ruquís
<i>El Barranc del Salt del Matet</i> ⁵⁴	
<i>El Barranc dels Castelletes</i> ⁵⁵	lu barràng dals (o da) castallèts

46. S'origina entre el Manicomi i el Mas de Vernet. Passada la Carretera d'Alcolea, entre els masos de Pelagi i de Gassot, s'uneix amb el Camí del Molí i, plegats, es troben amb el de la Font dels Capellans per a formar el de l'Escorial.

47. Separa el terme de la Selva de la partida del Matet i d'un tros de la de Montoliu. El mas que li dóna nom, que havia estat hostel, es troba en terme de la Selva, a la vora esquerra del barranc, damunt la Carretera de Montblanc. El recorregut del barranc és breu. Aviat s'uneix amb la Riera de la Quadra.

48. Ens l'indica *Llibreta*. Diu: «Barranch del Mas de Coll i Mas de Du-mech». Es deu tractar d'un dels ramals que donen inici al Barranc del Roquís.

49. El menciona també l'esmentada *Llibreta*. Es tracta, sens dubte, de l'actual *Barranc del Mas de Segarra*. Aquest mas, del qual ara amb preferència pren el nom, està a la seva vora esquerra, en terme de Constantí; el de Puig, en terres de Reus, es troba davant per davant, a la vora dreta del barranc.

50. El mas que li dóna nom es troba en terme de Constantí. El barranc separa aquest terme del de Reus des del Camp d'Aviació fins una mica més avall del Camí de la Bassa de les Cabres; després s'interna en terres de Reus, deixa la Florida a la seva vora esquerra, travessa per sota la Carretera de Tarragona i penetra al terme de la Canonja. N'hem sentit dir també *Barranc del Mas Vermell*. Aquest mas es troba damunt el de Segarra, també en territori de Constantí.

51. No sabem quin és. Només l'hem vist indicat en el R. P., el qual diu que forma el límit d'una terra situada a Monterols.

52. També ens el dóna el R. P., que el situa al Matet. La *Llibreta* encapçala així un dels seus capítols: «Barranc del Pon de Fuste fins a la Quadre del Muster».

53. En constitueixen l'inici els barrancs de la *Barraqueta* i del *Tecu* o del *Mas de la Victòria*. En unir-se, sota la Carretera d'Alcolea, en terres del Roquís, el barranc pren aquest nom. El perd, però, quan, sota la Carretera de Riudoms, entra a la partida de les Forques Velles: aleshores se'n diu *Barranc de Pedret*.

54. Ens el dóna el R. P., i n'hem pogut precisar la situació perquè una terra que el té per límit a llevant, té —a ponent— el Camí del Matet i, al migdia, la paret del cementiri. Es deu tractar, doncs, del que avui es coneix per *Barranc del Cementiri* o *d'en Martí*.

55. Travessa de nord a sud la partida de terra de la qual pren el nom. És la continuació inferior de la *Riera de la Quadra*. Se'n comença a dir *dels Castelletes* entre el Mas de Sostres i el de Plana. Travessa, per sota, la carretera i la via de Tarragona a Vila-seca, i en la seva major part és transitat per carros, que no poden passar, però, per sota el pont de la via, de tan baix com és. Fineix en trobar, travessar, a l'extrem del terme, el Camí dels Castelletes.

<i>El Barranc dels Cinc Ponts</i> ⁵⁶	lu barràng dals síng pòns
<i>El Barranc dels Estellers</i> ⁵⁷	lu barràng dastallés
<i>El Barranc dels Forns</i> ⁵⁸	
<i>El Barranc dels Gossos</i> ⁵⁹	lu barràng dals góssus
<i>El Barranc del Tecu</i> ⁶⁰	lu barràng dal tècu
<i>El Barranc de Mas Calvó</i> ⁶¹	lu barràng da mas calbó
<i>El Barranc d'en Martí</i> ⁶²	lu barràng dal martí
<i>El Barranc de Pedret</i> ⁶³	lu barràng da padrèt
<i>El Barranc de Quart</i> ⁶⁴	

56. El nom li ve d'un aqüeducte amb cinc arcades pel qual l'aigua de la Mina d'Almoster travessava antigament la Riera de la Vidaleta. És el que fa cap a la Munta-i-Baixa, venint del nord. Abans d'arribar-hi s'hi ajunten, per la dreta, el Barranc de Castellvell i el de Calderons. Per evitar que les seves aigües entressin a Reus i que en èpoques de pluja deixessin incomunicada la barriada de l'Illa, hom les va desviar, per mitjà del Barranc dels Gossos, cap a la Riera de la Beurada, l'any 1854. Pel llit del barranc puja un camí de carro conegut per Camí dels Cinc Ponts o dels Encants o, també, d'Almoster

57. Correspon a la *Riera de la Beurada*. Es diu poc. En un «Plano de la Ciudad de Reus» del 1856 s'aplica el nom «Torren dels Estellers» al Barranc dels Cinc Ponts.

58. Ve de vora Castellvell i entra al terme de Reus vora el punt on el travessa la carretera d'aquell poble. Ens en dóna una indicació precisa una escriptura que situa una finca a les Planes, limitant, a orient, amb el *Barranc dels Forns* i, a ponent, amb el Camí de les Animes: és el que més avall es diu *de Calderons*.

59. De la Munta-i-Baixa a la Riera de la Beurada. És curt, estret i relativament profund. Quan plou condueix cap a la riera susdita l'aigua que ve del Barranc dels Cinc Ponts i que, altrament, s'escorria per la Rambla de Miró.

60. S'inicia entre la Pedrera del Còbic i la del Tecu, a l'extrem nord de la partida de Monterols, tocant al terme de Castellvell. És el que més avall es coneix per *Barranc del Roquís* i *de Pedret*. Algú també en diu, en el seu inici, del *Mas de la Victòria* i, sobretot, dels *Cinc Camins* o *de la Pedrera del Còbic*.

61. El constitueix la unió del *Barranc de Pedret* amb el *de l'Escorial*, vora el Mas de les Monges. D'allí en avall travessa la Partida de les Porpres i el territori de Mas Calvó, del qual pren el nom.

62. En la *Llibreta*, hem vist escrit: «Barranch del Burgaret i de Jaume Martí». S'inicia al Matet, entre la riera de la Beurada i el barranc del Mas de Besora, passa entre el cementiri i el canyet municipal, travessa les carreteres de Montblanc, Sant Ramon i Tarragona, i s'uneix, finalment, amb la Riera del Molinet.

63. En constitueixen el començament els barrancs *de la Barraqueta* i *de la Pedrera del Còbic*, que en unir-se s'anomenen *Barranc del Roquís*. En travessar la carretera de Riudoms, quan surt de la partida del Roquís, comença a ésser conegut per *Barranc de Pedret*. Travessa les Forques Velles, forma després la partió entre aquesta partida de terra i la de Blancafort i, vora el Mas de Gasparó, s'interna a la de Rubió per a anar-se a reunir amb el Barranc de l'Escorial, vora el Mas de les Monges, i formar, plegats, el *de Mas Calvó*.

64. Només l'hem vist esmentat al R. P., que el situa a Bellisens. No sabem, però, de quin barranc es tracta.

El Barranc de Robuster ⁶⁵
El Barranc de Rojals ⁶⁶
El Barranc de Vallespinós ⁶⁷
El Barrancó del Boix ⁶⁸
El Camí del Molí ⁶⁹

lu barrancó dal bóix
lu camí dal mulí

Els torrents i comellars:

El Torrent de la Galzina ⁷⁰

65. En documents d'últims del segle passat el trobem repetidament indicat. Per les dades compulsades es fa difícil de localitzar-lo. En el R. P. (*Index de finques rústiques fins a l'any 1882*) trobem una terra «partida de la Capella o Anjups lindante ... al Oeste con el barranco de Robuster». Aquesta afirmació contrasta amb una escriptura de capítols matrimonials del novembre de 1865 (documentació pertanyent al Mas de Someretes) ⁽¹⁾ que parla d'una terra a *la Mitjana*, que «linda... al Este con el Torrente de la Cuadra, al Sud y Oeste con el torrente de Robuster». Sabent concretament que el límit de llevant d'aquesta finca és la Riera de la Quadra en terres de la Mitjana, i tenint en compte que el Torrent de Robuster forma la partió per la banda Oest i Sud, podríem prendre que es refereix al barranc actualment dit *del Mas de Besora*. No obstant això, en un croquis, dibuixat amb llapis (doc. del Mas de Someretes), de la distribució de la finca entre els germans del Mas de Someretes, la qual es troba situada entre dos barrancs, veiem que el de ponent, que resulta ésser el tros final del Barranc d'en Martí i al qual avui ningú no dona cap nom, el retolen «Torrente de Robuster». Per altra banda, hem vist en el R. P. que el nom de Robuster, com a partida de terra, va lligat amb el de Rubió: «Rubí o Robuster».

66. La *Llibreta* diu: «Barranch de Rujals, dit de la Beurada».

67. Segons que hem vist en la delimitació del Tros Nou en el R. P., aquest barranc forma la partió occidental d'aquell tros a la partida del Brugaret. Avui ningú no ens n'ha sabut donar raó.

68. La gent que habita al veïnatge del Camí de Constantí, entre la Carretera de Tarragona i la Riera del Pi de Bofarull, anomena així un tros de barranc que forma la partió entre la partida de Rojals i la del Brugaret. De fet, es tracta del *Barranc d'en Martí*, que ve de vora el cementiri. Hem sentit dir que pren el nom del *Mas del Boix*, que es troba al Camí de Valls, a l'esquerra d'aquest barranc. Sembla, però, com si hi hagués una certa confusió amb la Riera del Boix, que no passa gaire lluny d'allí, més cap a ponent.

69. És el barranc que, del camí de la Pedrera del Còbic en amunt, es diu *de la Boada*. D'allí en avall, fins a la Carretera d'Alcolea, se'l coneix per *Camí del Molí* o *del Molí Fariner*. També hem trobat escrit: «Barranc del Molí». Fa cap al de l'Escorial.

70. «In partita vulgo dicta de Porpres o Font d'en Carbonell. Et terminatur... cum Torrentis de Porpres et de la Galzina et cum camino quo itur de Reus a la Font d'en Carbonell» (Acta de venda del Mas de Valls, any 1633). «In partita vulgo dicta de Porpres et terminatur ab oriente cum Torrente de Calsans, a meridie partim cum Jacme Spuny et partim cum Joanne Enveja del corredor, ab occidente cum Raphaelae Pasqual alias lo Ballaster, et ab aquilone cum Torrente de la Galzina» (*Registres*, 25 novembre 1642). També hem vist «Rasa de la Galzina» (*Registres*, any 1629).

(1) Els documents del Mas de Someretes han passat a ésser propietat de l'Arxiu Històric Municipal de Reus

El Torrent de la Raseta ⁷¹
 El Torrent de la Vila ⁷²
 El Torrent de Lligamans ⁷³
 El Torrent de Porpres ⁷⁴
 El Torrent de Ribes Altes ⁷⁵
 El Comellar de la Bassa de Serobe ⁷⁶

Les rases:

La Rasa de Campredon ⁷⁷
 La Rasa de la Senyora ⁷⁸
 La Rasa del Barbut ⁷⁹

71. L'indica el R. P. en delimitar l'Horta de Sunyer. Un mapa de J. F. Soler de l'any 1856 el situa allà on ara hi ha l'Estació del Nord i assenyala que s'uneix amb el Barranc dels Estellers, davant el Barranc dels Gossos. En posa l'inici al començament de l'actual Camí Fondo de la Bassa Nova.

72. L'esmenta el *Llibre de les Estimes* de l'any 1484. Des d'aquella època el veiem indicat repetidament, però sense indicis per a precisar-ne la situació. La *Llibreta* diu: «Barranch de la Vile fins a fronte a la Mitjana y al Tarratori». Situa després, tocant al barranc, els horts de l'Aixemús, de Clariana i de Francesc Miró, entre altres. No sabem on es trobava el segon d'aquests horts; però hem pogut precisar la situació dels altres dos: el primer, vora el carrer del Batan, i l'últim, que encara existeix, sota l'Hort d'Olives. Per això creiem que es tracta de l'actual *Barranc del Molinet*, ja sia només comprnent el tros de barranc que antigament baixava de la Font Vella, o abraçant àdhuc el que cenyia el cantó de llevant de la «Vila», a l'indret urbanitzat avui conegut per la *Riera*. Aquest últim supòsit sembla més fonamentat perquè les *Estimes* del 1390 (sense foliar) diuen que una terra «al Espital afronta ab lo Torrent de la Vila».

73. «Terra erma al Brugaret. Afronta ab lo Torrent de Liguamans» (*Estimes*, 1520). La indica també l'*Index de les finques rústiques fins a l'any 1882* (R. P.). Ací forma el límit d'una terra situada a la Grassa. Cal creure que es tracta del barranc que constitueix la partió entre aquestes dues partides de terra, o sia la *Riera de la Quadra*. Una visura i sentència del 1797 (documents del Mas de Someretes) sobre l'amplada que en un determinat indret ha de tenir el *Torrent* o *Barranc de Lligamans*, a la Mitjana, sembla confirmar-ho.

74. S'esmenta en la donació de Mas Calvó, que fou feta per l'arquebisbe Hug de Cervelló l'any 1169: «iuxta illum videlicet torrentem de Porpres» (*Diplomatari de Sant Bernat Calvó*, Edicions Rosa de Reus. Reus 1956, document núm. 1). Figura en l'acta de venda del Mas de Valls, de l'any 1633: «Et terminatur cum terris Cosme Andreu cum torrentis de Porpres...» El nom ha caigut en desús: se'n diu *Barranc de Mas Calvó*.

75. «Vinya al Matet. Afronte ab lo torrent de Ribes Altes» (*Estimes*, 1484).

76. «...y travessant lo Comellar dit de la Bassa de Serobe que vui és de Sebastià Valls...» explica l'acta de límits als termes de Reus i l'Aleixar, del 17 d'octubre de 1630 (A. M.)

77. En parlen les *Estimes* del 1445 en anotar una terra que «afronta en lo Torrent del Roquís e la Rasa de Campredon».

78. «Rasa de la Senora» (*Estimes*, 1510, f. 36v). Situada als Ponts.

79. Al Brugar (*Estimes*, 1445).

La Rasa de l'Hospital ⁸⁰
La Rasa del Mas de Baró ⁸¹
La Rasa del Mas de Caixers ⁸²
La Rasa del Pedró ⁸³
La Rasa dels Ases ⁸⁴
La Rasa dels Obradors dels Escudellers ⁸⁵
La Rasa de Sant Miquel ⁸⁶
La Raseta de Santa Anna ⁸⁷

Les mines: ⁸⁸

Aigua de Berguedà ⁸⁹
Aigua de l'Horta del Castellet ⁹⁰

80. «Terra de pa a la Rasa del Spital» (*Estimes*, 1445). La indiquen també les *Estimes* del 1484 i d'altres de subsegüents. Devia menar les aigües al barranc que ocupava el lloc conegut avui per *la Riera*, puix que l'Hospital que li va donar nom es trobava a l'extrem del Carrer de l'Hospital, vora la Plaça de la Sang.

81. «Afronta ab la Rasa de Mas de Baró» (*Estimes*, 1520, f. 74^r).

82. S'inicia al costat de llevant del Mas de la Comtessa, a la Grassa. És una ondulació molt lleu del terreny però que es va acusant a mesura que s'allarga. A vegades es converteix en camí. Passa a sol ixent del Mas de l'Inspector i del de la Granatxa, paral·lela al rec de la Grassa. Travessa subterràniament el Camp d'Aviació i fa cap a la Riera de la Boella.

83. La menciona un registre notarial de la segona meitat del segle XVI. Es devia trobar a la partida del mateix nom i actualment deu estar compresa dins la zona urbana.

84. Segons *Estimes*, any 1510, f. 41v, Joan Amigó té «terra de pa a la Rasa dels Asens». També *Estimes*, 1520, fs. 52v i 76v. Les *Estimes* del 1541, f. 36^r, escriuen «assens» i la situen a l'«Espitalera».

85. Era a la partida de l'Hospitalera, entre la Rasa dels Ases i el Raval de Santa Anna. (Tesi doctoral inèdita sobre la ceràmica reusenca del 1550 al 1650, de la Srta. Lluïsa Vilaseca i Borràs).

86. N'hem sentit dir *Barranc de Sant Miquel*, cosa que ens sembla poc encertada. Una terra «afronta ab la Rasa de Sanct Miquel» (*Estimes*, 1541, f. 58v). Es troba a la partida de les Parellades, on constitueix la frontera amb el terme d'Almóster. Fa cap a la Riera de la Vidaleta.

87. Un registre notarial del 1610 parla de fer un rec perquè la Raseta de Santa Anna es beu molta aigua.

88. El subsòl del terme de Reus està perforat per una extensa xarxa de mines, algunes de les quals abandonades, però moltes d'altres en servei actiu. La majoria dels masos una mica importants tenen la seva mina pròpia; en d'altres casos les mines pertanyen a la Societat de Regants. Creiem haver recollit el nom de totes les de més anomenada i de bon nombre d'altres que no en tenen tanta; però tenim la impressió que no hem anotat la totalitat de les que existeixen, malgrat les múltiples indagacions que hem fet.

89. «Aigua de Bargadà, que naix al tros de la vídua Alguera i travessa el Torrent» (Protocol notarial de la segona meitat del segle XVI). Devia tractar-se d'una mina avui desapareguda o que es coneix sota un altre nom. Podem creure que es trobava a la partida del Berguedà, i en aquest cas el torrent que travessava era el de cal Sans.

90. La indica el mateix protocol notarial.

<i>El Rec de la Grassa</i> ⁹¹	lu r�c da la gr�ssa
<i>El Rec de la Mina de Graset</i> ⁹²	
<i>La Mina Boja</i> ⁹³	la m�na b�ija
<i>La Mina d'Aigües Verds</i> ⁹⁴	la m�na d�ig�as vèrs
<i>La Mina d'Almoster</i> ⁹⁵	la m�na dalmusté
<i>La Mina de Bellisens</i> ⁹⁶	la m�na da ballissèns
<i>La Mina de Feredat</i> ⁹⁷	la m�na da farad�t
<i>La Mina de Gatell</i> ⁹⁸	
<i>La Mina de Guardiola</i> ⁹⁹	la m�na da gurd�i�la
<i>La Mina de la Bassa del «Pocopann»</i> ¹⁰⁰	la m�na da la b�ssa dal p�cup�n
<i>La Mina de la Bassa Nova</i> ¹⁰¹	la m�na da la b�ssa nòva
<i>La Mina de l'Abelló</i> ¹⁰²	la m�na da laballó
<i>La Mina de la Beurada</i> ¹⁰³	la m�na da la baurada
<i>La Mina de la Blanca</i> ¹⁰⁴	la m�na da la bl�nca
<i>La Mina de la Boella</i> ¹⁰⁵	la m�na da la buélla

91. Constitueix la frontera entre el terme de Reus, a l'extrem de llevant de la partida de la Grassa, i el de Constantí.  s un simple rec d'obra, alguns trossos cobert, d'altres descobert.

92. R. P. No l'hem pogut identificar.

93. O de les Planes. Pràcticament es troba al terme de Riudoms, però té un braç que penetra al de Reus. En reguen al Roquís.

94.  s la de l'Esperança.

95.  s de les més antigues i força important. Antigament constituïa el subministre m s cabal s de la població. Un dels seus braços ve de vora el poble que li dóna nom; un segon braç baixa de la banda de la Selva.

96.  s llarga i important. Comença sota el Gas i va gairebé fins a l'extrem meridional de la partida de Bellisens seguint aproximadament el curs del camí del mateix nom.

97. El primer pou es troba a l'altura del Mas del Cafeter, a la vora dreta del Barranc de l'Escorial. S'acaba sota Mas Calvó, tocant a les Quatre Carreteres.

98. A les Tries segons el R. P. Ens pensem, però, que es tracta de la del Mas de Gatell, a Monterols.

99. Fa el recorregut principal pel subsòl del terme de Vila-seca. Només en el seu inici, a la partida de Castellet, travessa terres reusenques.

100. S'inicia al Roquís i travessa de nord a sud la partida de Blancafort. Aboca l'aigua a la bassa d'on li ve el nom, sota la Carretera de Cambrils, vora la Granja Soronelles. La sollicitud de perm s per a començar-la  s de l'any 1795 (Arxiu de l'Ajuntament de Riudoms, Carpeta d'Aigües).

101. Té tres ramals: un provinent del terme de Vilaplana; l'altre, del Mas de Cercós (sarc s), i l'últim, de vora la Pedrera del C bic. Conflueixen i aporten l'aigua a la Bassa Nova.

102. Baixa d'Amoster i subministra aigua a força cases del cantó nord-est de la ciutat.  s molt abundant.

103. Va de la riera de la Beurada al Mas del Gilabert passant per darrera el cementiri.

104. Un croquis de les mines dels Molins de Monterols (A. M.), dreçat l'any 1861, l'assenyala entre el Barranc del Manicomi i el Molí de Dalt de Monterols.

105. Dóna l'aigua a una bassa que hi ha vora el Mas de Badia, damunt la Boella. En rega també el Mas de Tomaset.

<i>La Mina de la Caseta del Tramuntà</i> ¹⁰⁶	la mína da la casèta dal tramuntà
<i>La Mina de la Closa de Marc</i> ¹⁰⁷	la mína da la clòsa da màrc
<i>La Mina de la Concòrdia</i> ¹⁰⁸	la mína da la cuncòrdia
<i>La Mina de la Font Vella</i> ¹⁰⁹	la mína da la fòn vèlla
<i>La Mina de la Grassa</i> ¹¹⁰	la mína da la gràssa
<i>La Mina de l'Aigua Nova</i> ¹¹¹	la mína da làigua nòva
<i>La Mina de l'Aimamí</i> ¹¹²	la mína da làimamí
<i>La Mina de la Llançada</i> ¹¹³	la mína da la llanssàda
<i>La Mina de la Pineda</i> ¹¹⁴	la mína da la pinèda
<i>La Mina de l'Ardèvol</i> ¹¹⁵	la mína da lardèvol
<i>La Mina de la Sang</i> ¹¹⁶	la mína da la sàng

106. De poc cabal i curta. Baixa de darrera l'Ermита de Santa Anna, vora Castellvell, i va al Mas de Pau Tomàs.

107. Està abandonada. Travessa tot el poble, des de sota la pista de la Casa del Poble (desapareguda), fins a la Closa de Marc.

108. Ve de vora la carretera de Sant Ramon i, travessant la part inferior del Camp d'Aviació, va fins a la Canonja. En arribar-hi, es divideix en dues branques, una per al regatge i l'altra pel subministrament domèstic. També coneguda per *Mina del Comú*.

109. Una relació del peritatge practicat l'any 1736 (A. M.) explica que, si bé en el seu origen en la major part de la seva longitud es trobava extramurs, ara creua el centre de la ciutat, puix que a partir d'unes seixanta passes dintre la plaça del *Cuartel* es dirigeix pel carrer de Sant Pere Alcàntara, a la profunditat de vuit canes, entra al carrer de Monterols fins davant la casa del senyor Pau Miró i Sabater, i segueix creuant la Plaça del Mercat i el Carrer Major i el de la Font fins a arribar davant el balcó de la cuina de casa el senyor Carles Bofarull, adober.

110. També n'hem sentit dir *del Mironet* (mirunèt). En territori del Brugar. Comença sota la Carretera de la Selva i va fins al Mas del Cases, abans de travessar la Carretera de Sant Ramon.

111. S'utilitza actualment per a conduir-hi aigua del pantà de Riudecanyes. De vora el Mas del Fontana, a la Munta-i-Baixa, va fins a l'Aigua Nova, de manera que tota ella es troba en zona urbana. És una de les més antigues. Un rebut de dues lliures per tres posts de melis per a adobar l'aqüeducte està datat l'any 1671 (A. M., *Aigües*). L'acta del Consell Municipal del 15 de maig de 1720 diu que «sos passats construïren una mina que tira de part demunt del caminet o dressera que's va a la hermita de N.ª S.ª del Roser pera regar lo hort que té a la part devall del camí de Valls (Hort del Pintat)», i es reclama perquè no es continuï la construcció d'un nou coll de mina.

112. En reguen el Mas del Gilabert i el Mas de Senant, ambdós en terra del Matet, vora el terme d'Almóster. També és coneguda amb el nom dels masos que se'n gaudeixen. Ve de damunt d'Almóster.

113. De sota la carretera del Parc de Samà va fins al camí de Rubió.

114. Ve, com moltes d'altres, de sota el Camp d'Aviació; passa prop del Mas de Vidal i, després, penetra al terme de la Canonja.

115. Sota el Camí de les Punes. L'hem vista anotada al R. P., on queda precisat que en rega una finca situada al Brugaret. Sabem que n'aprofita l'aigua el mas del «Cabo Moreno».

116. Hem vist una escriptura (R. P.) que diu: «Huerta sita ... partida lo Castellet, junto con 8 horas de agua semanales de la mina llamada de la Sanch...» Ve de sota el Camp d'Aviació i, travessant la partida dels Castelletts, va fins més avall de la Carretera de Tarragona a Vila-seca.

<i>La Mina de la Torre</i> ¹¹⁷	la mína da la tórra
<i>La Mina del Barril</i> ¹¹⁸	la mína dal barríl
<i>La Mina del Brugar</i> ¹¹⁹	la mína dal burgà
<i>La Mina del Canal</i> ¹²⁰	la mína dal canàl
<i>La Mina del Carei</i> ¹²¹	la mína dal carèi
<i>La Mina del Castell</i> ¹²²	la mína dal castèll
<i>La Mina del Cavall</i> ¹²³	la mína dal cavàll
<i>La Mina del Comte</i> ¹²⁴	la mína dal cónda
<i>La Mina del Comú</i> ¹²⁵	la mína dal cumú o cúmu
<i>La Mina de les Fonts</i> ¹²⁶	
<i>La Mina de l'Esperança</i> ¹²⁷	la mína da lasparànsa
<i>La Mina de l'Espluga Pobra</i> ¹²⁸	la mína da lasplúga pòbra o pròbra
<i>La Mina de les Porpres</i> ¹²⁹	
<i>La Mina de les Tres Púntes</i> ¹³⁰	la mína da las três púntas
<i>La Mina de les Tries</i> ¹³¹	
<i>La Mina del Galet</i> ¹³²	la mína dal galèt
<i>La Mina del Gasull</i> ¹³³	la mína dal gasúll

117. És la dels «Apuros».

118. Comença vora el Mas del Pere Sans, passa a tocar del de Gusí i, després, s'interna al terme de Constantí.

119. Baixa del terme d'Almóster i fa cap al Brugar mateix.

120. A Mas Calvó. Es va construir per alimentar el canal de Salou, les obres del qual es van haver d'abandonar poc temps després de començades. La mina té uns tres quilòmetres de llargada, i la meitat d'aquesta longitud està obrada.

121. Del Forn del Soto va fins als Ploms.

122. Passa per vora el Mas de Larrard i va a Vila-seca. Li dona el nom el Castell del Comte Sicart, tocant al susdit poble.

123. Va del Brugar al Mas de Bofill. La Bassa del Cavall devia estar directament relacionada amb aquesta conducció i en devia constituir l'inici.

124. Ho diuen a la que va al Mas de Bofarull, propietat del Comte de Rius.

125. És la que es coneix oficialment per *Mina de la Concòrdia*. La major part de la gent pronuncia «Cúmu» en lloc de «Cumú».

126. La veiem indicada en un croquis de les mines dels Molins de Monterols de l'any 1861 (A. M., Aigües). És curta. Baixa gairebé paral·lela a la Carretera de Castellvell.

127. A Aigües Verds. Passa per vora el Mas de Guardià i va fins al Mas del Destraler, al terme de Vila-seca. En diuen també la *Mina d'Aigües Verds*.

128. Al barranc del mateix nom, vora el Pont de la Boada.

129. Al Registre de la Propietat està escrit «Mina de Pórpura», i situada a Bellisens. Possiblement és aquella a la qual es refereix l'acta de donació de Salou, del juliol de 1194, en dir: «et concedo ... aquam Polpres» («Colección de Documentos inéditos de la Corona de Aragón», VIII, 86).

130. És la que dona aigua a la bassa del mateix nom, a la partida dels Castelletes, a l'extrem més meridional del terme.

131. Al Camí d'Almóster (R. P.).

132. Té el primer pou vora el cementiri i va fins a la Carretera de Tarragona.

133. No n'hem pogut precisar ben bé el curs, però sabem que va de vora el Mas de Gusí fins a la Carretera de Tarragona.

<i>La Mina de l'Hort dels Canon-</i> <i>ges</i> ¹³⁴	<i>la mína da lòr dals canòndjas</i>
<i>La Mina de l'Hort del Ros</i> ¹³⁵	<i>la mína da lòr dal rós</i>
<i>La Mina de l'Hort del «Xulo»</i> ¹³⁶	<i>la mína da lòr dal txúlu</i>
<i>La Mina de l'Hort de Simó</i> ¹³⁷	<i>la mína da lòr da simó</i>
<i>La Mina de l'Hort de Saüquer</i> ¹³⁸	<i>la mína da lòr da suqué</i>
<i>La Mina del Limbau</i> ¹³⁹	<i>la mína dal limbàu</i>
<i>La Mina del Llaner</i> ¹⁴⁰	<i>la mína dal llané</i>
<i>La Mina del Llaurador</i> ¹⁴¹	<i>la mína dal llauradó</i>
<i>La Mina del Llop</i> ¹⁴²	<i>la mína dal llóp</i>
<i>La Mina del Macaia</i> ¹⁴³	<i>la mína dal macàia</i>
<i>La Mina del Mas de Bassedes</i> ¹⁴⁴	<i>la mína dal màs da bassèdas</i>
<i>La Mina del Mas de Bojarull</i> ¹⁴⁵	<i>la mína dal màs da búfarúll</i>
<i>La Mina del Mas de Bover</i> ¹⁴⁶	<i>la mína dal màs da buvé</i>
<i>La Mina del Mas de Carreres</i> ¹⁴⁷	<i>la mína dal màs da carréras</i>
<i>La Mina del Mas de Fontana</i> ¹⁴⁸	<i>la mína dal màs da funtàna</i>
<i>La Mina del Mas de Gambús</i> ¹⁴⁹	<i>la mína dal màs da gambús</i>

134. La utilitza també el Sindicat del Pantà de Riudecanyes. S'inicia a la Munta-i-Baixa i va fins al Camí de Valls. Vegeu nota 820.

135. El seu origen es troba sota el Camí d'Almoster. Passa per sota el Forn del Soto i s'acaba al Camí de Valls, a l'hort del qual pren el nom.

136. Té un recorregut molt llarg. Ve del Mas del Fideuer, damunt la Carretera de la Selva; passa per la vora del Forn del Soto, baixa per sota el Carrer de Sant Magí i acaba prop dels Ploms.

137. Ve de vora el Mas de les Animes, entra a Reus prop l'Estació Eno-lògica i, baixant per sota el Carrer de les Verges, fa cap a l'hort d'on li ve el nom.

138. Baixa de l'Espluga Pobra i va fins a l'Hort de Saüquer.

139. A la partida dels Castelletes, sota la via de Tarragona a Vila-seca. L'aigua salta, abundant, a la bassa del mateix nom.

140. O *del Mas de Llaner*. De vora el cementiri va al Camí de Valls. També és coneguda per *Mina de Rigolf*.

141. La «Mina de Llauradó» rega una terra situada al Brugaret (R. P.). Ens han dit que ve del terme de Riudoms i que comença sota la carretera d'aquell poble.

142. Ens han informat, per un cantó, que de la Plaça de la Pastoreta va fins al Mas de Terrats; però, per altra banda, ens han dit que va de sota la Brossa fins al Camí de Bellisens. Ens inclinem a creure que té dos braços i que el trajecte esmentat en segon lloc s'uneix amb l'altre.

143. O *del Mas de Macaia*, vora el camí de Bellisens, on acaba. Ve del Mas del Tallapedra.

144. Mor al mas que li dóna nom, però no ens han sabut dir d'on ve.

145. De sota el Camí de Valls, a la vora dreta de la Riera del Petroli, va fins al Camp d'Aviació.

146. A la partida de Monterols; baixa de la vora del Mas de la Campana.

147. Té un recorregut força curt: de sota el Gas va fins al mas del qual ha pres el nom.

148. Travessa un bocí del territori de Mas Calvó. El mas que li dóna nom es troba en terres de Vila-seca, vora el Barranc de Mas Calvó.

149. Té el seu origen sota el cementiri i mor al mas que li dóna nom, a la Carretera de Tarragona.

<i>La Mina del Mas de Guardiola</i> ¹⁵⁰	la mína dal màs da guardià
<i>La Mina del Mas de Jordiet</i> ¹⁵¹	la mína dal màs da djurdièt
<i>La Mina del Mas de la Comtesa</i> ¹⁵²	la mína dal màs da la cundèsa
<i>La Mina del Mas de l'Albanès</i> ¹⁵³	la mína dal màs da lalbanès o larbanès
<i>La Mina del Mas del Cerer</i> ¹⁵⁴	la mína dal màs dal saré
<i>La Mina del Mas del Correu</i> ¹⁵⁵	la mína dal màs dal currèu
<i>La Mina del Mas de les Beates</i> ¹⁵⁶	la mína dal màs da las baiàtas
<i>La Mina del Mas de les Cabres</i> ¹⁵⁷	
<i>La Mina del Mas del Guix</i> ¹⁵⁸	la mína dal màs dal guix
<i>La Mina del Mas del Llor</i> ¹⁵⁹	la mína dal màs dal llórt
<i>La Mina del Mas de l'Ortega</i> ¹⁶⁰	la mína dal màs da lurtèga
<i>La Mina del Mas del Quer</i> ¹⁶¹	la mína dal màs dal quèrt
<i>La Mina del Mas del Sard</i> ¹⁶²	la mína dal màs dal sàrd
<i>La Mina del Mas dels Ossos</i> ¹⁶³	la mína dal màs dalzòssus
<i>La Mina del Mas de Llopert</i> ¹⁶⁴	la mína dal màs da llupàrt
<i>La Mina del Mas de Milà</i> ¹⁶⁵	la mína dal màs da milà

150. S'inicia vora el Barranc de Pedret i va fins al mas esmentat.

151. No és gaire llarga: de la Carretera de la Selva baixa fins a la de Sant Ramon.

152. Té un recorregut similar al de l'anterior, però és una mica més llarga.

153. Es forma vora el Mas de Sunyer, travessa de nord a sud les partides de Gatets i dels Castelletes, i va al mas al qual deu el nom.

154. La gent diu que ve de muntanya. Deu baixar d'algun dels tossalets que hi ha a l'extrem nord de la partida de Monterols.

155. En rega el mas del mateix nom.

156. Baixa del Mas de les Animes, gairebé paral·lela a la Carretera d'Alcolea.

157. S'ha perdut. L'hem trobada indicada al Registre de la Propietat, on hem vist que l'anomenaven també de *Collblanc*.

158. És *la Mina del Llaner* o *del Mas de Llaner*.

159. Passa pel capdavant dels Escorredors de Sant Francesc i fa cap al Mas de l'Esgarriamasovers.

160. Actualment porta l'aigua al mas que li dona nom. No és ni gaire rica ni gaire llarga. S'inicia vora el Camí Vell de Riudoms a Castellvell. Un croquis de les Mines dels Molins de Monterols, dretat l'any 1861 (A. M.), l'assenyala vora la Casa de Caritat, i l'anomena *Mina d'Ortega*.

161. En el seu inici passa vora la Constructora, damunt la Carretera d'Alcolea, i va al mas que li dona nom, lleugerament paral·lela al Barranc de l'Escorial.

162. Baixa pel costat nord de la Carretera de Tarragona, de la qual s'allunya per a anar a sortir al Mas del Sard.

163. És una de les diverses que comencen sota el cementiri, passa per la Brossa i va fins al mas del seu nom.

164. Va de la Carretera d'Alcolea a la de Salou. Comença al Mas dels Capellans.

165. Des de vora el Mas del Vilanova, a la partida de les Forques Velles, va fins al Camí de Bellisens.

<i>La Mina del Mas de Mirè</i> ¹⁶⁶	la mína dal màs da mirèt
<i>La Mina del Mas de Nicolau</i> ¹⁶⁷	la mína dal màs da miculàu
<i>La Mina del Mas de Sabater</i> ¹⁶⁸	la mína dal màs da sabaté
<i>La Mina del Mas de Sedó</i> ¹⁶⁹	la mína dal màs da sadó
<i>La Mina del Mas de Sostres</i> ¹⁷⁰	la mína dal màs da sóstras
<i>La Mina del Mas de Sotorres</i> ¹⁷¹	la mína dal màs da sutórras
<i>La Mina del Mas d'Espasa</i> ¹⁷²	la mína dal màs daspàsa
<i>La Mina del Mas del Tallapedra</i> ¹⁷³	la mína dal màs dal tàllapédra
<i>La Mina del Mas del Tallapedra Vell</i> ¹⁷⁴	la mína dal màs dal tàllapédra vell
<i>La Mina del Mas de Vidal</i> ¹⁷⁵	la mína dal màs da vidàl
<i>La Mina del Mas de Vinyau</i> ¹⁷⁶	la mína dal màs da vinyàu
<i>La Mina del Mas d'Iglésies</i> ¹⁷⁷	la mína dal màs digglésias
<i>La Mina del Mas d'Oliveres</i> ¹⁷⁸	la mína dal màs duliveras
<i>La Mina del Mata-rates</i> ¹⁷⁹	la mína dal màtarràtas
<i>La Mina del Minador</i> ¹⁸⁰	la mína dal minadó
<i>La Mina del Molinet</i> ¹⁸¹	la mína dal mulinèt

166. En rega aquest mas, sota la Carretera de Tarragona a Vila-seca.
167. De la Carretera de Sant Ramon al Camp d'Aviació.
168. Baixa pel subsòl de la partida de Blancafort, i en arribar al límit del terme, damunt la Carretera de Cambrils, se subdivideix formant dos braços, un dels quals porta l'aigua al mas que li dóna nom; l'altre la duu al Mas de Morea.
169. Baixa de la partida del Roquís.
170. Ve de la banda del Camp d'Aviació.
171. El mas del qual pren el nom es troba dintre el terme de Riudoms. Aquesta mina només travessa una petita llenca del subsòl reusenc.
172. Ja no raja. Es formava sota els Horts de Sabater i anava paral·lela al camí de Bellisens.
173. Una de les més llargues del terme. Ens han dit que ve de vora Paret Delgada (Vilallonga).
174. Comença al veïnatge del Pi del Brugar i surt al Mas del Tallapedra Vell, sota la Carretera de Sant Ramon.
175. Té el seu començament a la vora del cementiri i porta l'aigua a la gran bassa del mas del qual pren el nom.
176. Travessa un extrem de la partida d'Aigües Verds. Ve de la banda de la de Blancafort i s'interna en terme de Vila-seca fins al mas del seu mateix nom.
177. Arriba fins al mas susdit, provinent de la Carretera d'Alcolea.
178. S'està perdent. Baixa del Mas dels Hostalers i va fins al d'Oliveres. Abans se'n gaudia també el Mas de Pelagi, però no era prou rica per a cobrir les necessitats de totes dues finques.
179. És la de Sant Llorenç, al Brugar.
180. Ve de vora el Mas de la Dolça, entre el Camí de Bellisens i el Barranc dels Castelletts, i no va gaire més avall del Camí de Vila-seca a la Canonja. És ben curta.
181. Avui serveix de claveguera. Del Carrer Nou va cap a les Passeres. Segurament es tracta de la mateixa que hem anotat sota el nom de Mina del Vellet.

<i>La Mina del Montserrat</i> ¹⁸²	la mína dal munsarràt
<i>La Mina del Moreral</i> ¹⁸³	la mína dal muraràl
<i>La Mina del «Negrillo»</i> ¹⁸⁴	la mína dal nagrìllu
<i>La Mina del Nunci</i> ¹⁸⁵	la mína dal núnci
<i>La Mina del Pep</i> ¹⁸⁶	la mína dal pèp
<i>La Mina del Poble</i> ¹⁸⁷	la mína dal pòbbla
<i>La Mina del Salvat</i> ¹⁸⁸	la mína dal salvàt
<i>La Mina dels «Apuros»</i> ¹⁸⁹	la mína dalzapúrus
<i>La Mina dels Calafins</i> ¹⁹⁰	la mína dals calaffins
<i>La Mina dels Cavallers</i> ¹⁹¹	la mína dals caballés
<i>La Mina del Senet</i> ¹⁹²	la mína dal sanèt
<i>La Mina dels Felíps</i> ¹⁹³	la mína dals falíps
<i>La Mina dels Horts de Balles-</i> <i>ter</i> ¹⁹⁴	la mína dals òrs da ballasté
<i>La Mina dels Horts de l'Abel-</i> <i>lú</i> ¹⁹⁵	la mína dals òrs da laballó

182. S'inicia sota el Mas de Carreres, a Bellisens, i fa cap a la Bassa del Montserrat, que es troba al límit del terme, però pràcticament ja en terres de Vila-seca, al veïnatge del Mas de Larrard.

183. Raja a la vora esquerra del Barranc dels Castelletes, sota el Mas de Sunyer.

184. De sota el Mas del Pere Sans va fins a la Carretera de Sant Ramon.

185. Recull aigües residuals. Té tres braços, que s'originen: un a la Muntanya-i-Baixa, un altre al Raval de Sant Pere, i el tercer vora la Plaça del Castell. Reunits, fan cap a l'Hort de l'Abelló. És molt antiga. Els minadors, pel fet d'haver descobert un dels seus pous, corresponent al braç de la Plaça del Castell, dintre la sagristia de l'Església de Sant Pere, la consideren anterior a la construcció d'aquella església.

186. Als Castelletes, entre el Camí Vell de Vila-seca a la Canonja i la Carretera de Tarragona a Vila-seca. L'aigua salta dintre una bassa. Cal no confondre-la amb la Mineta del Pep, que es troba més cap al sud.

187. És la denominació per la qual la gent de la partida de Quart coneix la *Mina de la Concòrdia*.

188. Comença damunt el Mas de Sant-romà, a la vora esquerra del Barranc de l'Escorial, i fa cap al Mas del «Palano» (palànu), al terme de Vila-seca, tocant a la Carretera de València.

189. *O de la Torre*. S'inicia sota la Carretera de Sant Ramon, vora la Granja Vila, i va fins al Mas de la Beatona, sota la Carretera de Tarragona.

190. En recorden el nom la gent del Mas de Puig i del Mas de l'Alemanya, però ningú no sap per on passava. Indiscutiblement es troba sota el Camp d'Aviació.

191. En reguen al Mas del Sard.

192. Ens han dit que passa per la vora del Mas de Llopard i que condueix aigües residuals.

193. Aboca l'aigua a la bassa del mateix nom, sota la Carretera de Tarragona, davant el Camp d'Aviació.

194. Del Mas del Tallapedra va fins a la Riera del Molinet.

195. Baixa de la Riera de la Beurada i va als Horts de l'Abelló, davant els Ploms.

<i>La Mina dels Molins de Monteroles</i> ¹⁹⁶	la mína dals mulíns da muntaròls
<i>La Mina del Someretes</i> ¹⁹⁷	la mína dal sumarètas
<i>La Mina dels Pelats</i> ¹⁹⁸	la mína dals palàts
<i>La Mina dels Pensaments</i> ¹⁹⁹	la mína dals pansaméns
<i>La Mina dels Pobres</i> ²⁰⁰	la mína dals pòbras o pròbas
<i>La Mina dels Tres Termes</i> ²⁰¹	la mína dals trèss térmass
<i>La Mina del Targa</i> ²⁰²	la mína dal tàrga
<i>La Mina del Vellet</i> ²⁰³	
<i>La Mina del Xibequeta</i> ²⁰⁴	la mína dal sibaquèta
<i>La Mina del Xicarró</i> ²⁰⁵	la mína dal txicarró
<i>La Mina del «Xulo»</i> ²⁰⁶	la mína dal txúlu
<i>La Mina de Mas Calvó</i> ²⁰⁷	la mína da màs calbó
<i>La Mina d'en Bages</i> ²⁰⁸	la mína dan bàijas
<i>La Mina d'en Gilet</i> ²⁰⁹	la mína dan dgilèt
<i>La Mina d'en Guít</i> ²¹⁰	la mína dan guít
<i>La Mina d'en Simó</i> ²¹¹	

196. Un croquis dreçat l'any 1861 (A. M., Aigües) n'indica el pou principal vora Maspujols, el qual pou rep aigua d'unes galeries que davallen del cantó de l'Aleixar. Troba diversos pous més abans d'entrar al terme de Reus. Passa pels Molins de Dalt i de Baix de Monterols, travessa el Pont dels Capellans i entra a Reus per la Casa de Caritat. Al Molí de Dalt s'hi ajunta la Mina de la Blanca, i vora la Casa de Caritat, la Mina del Mas de l'Ortega.

197. Ve dels Horts de Sabater.

198. Passa per la vora del Mas de Guardià.

199. En territori de Mas Calvó, a la vora dreta del barranc d'aquest nom. Passa prop del Mas Vermell.

200. En reguen diversos masos situats entre la Carretera de la Selva i la de Sant Ramon.

201. Del Mas de Guardià fins a Mas Calvó.

202. O Tàrrega. S'ha perdut. La utilitzaven els Masos del Targa i de l'Inglès.

203. Hem vist que en parla el Llibre dels Consells el dia 29 de desembre de 1699: «Establiment de la aigua del Vallet a Thomas Mestres...». En una instància del 10 de gener de 1849 (A. M., Aigües), es parla de la mina «llamada del Vellet, que atraviesa per la closa de Mestres». En sessió municipal del 31 de juliol de 1872 es torna a anomenar la Mina del Vellet, que «no raja, perquè alguns veïns de Barreras utilitzan l'aigua».

204. A Aigües Verds. Ve de més amunt del Mas de l'Oliva i va fins al Mas del Xibequeta.

205. Està abandonada. Ens han dit que existia al Mas de Magrinyà, damunt el Camí de Constantí.

206. Cal no confondre-la amb la de l'Hort del Xulo. Aquesta altra a la qual ens referim, s'inicia al Roquís, i en rega el Mas de la Guineu, a Blancafort.

207. Actualment el mas del qual ha pres el nom ja no la utilitza. En reguen alguns altres terratinents d'aquell veïnatge.

208. Té un recorregut curt. Va del Mas del Quer al d'en Bages. Baixa paral·lela a la Carretera de Salou

209. En rega el Mas del Tallapedra.

210. Va al Mas d'Iglésies.

211. L'hem vista indicada al Registre de la Propietat. Diu que passa per les partides de les Alzines, Camprodon i Roquís. Hi hem trobat escrit: «la Mina d'en Simó o del Mas de Geperut».

<i>La Mina de Rigolf</i> ²¹²	la mína da sàndjuàn
<i>La Mina de Sant Joan</i> ²¹³	la mína da sànl·lurèns
<i>La Mina de Sant Llorenç</i> ²¹⁴	la mína fón·da
<i>La Mina Fonda</i> ²¹⁵	la mína nò·va da quàrt
<i>La Mina Nova de Quart</i> ²¹⁶	la mína sè·ca
<i>La Mina Seca</i> ²¹⁷	la mína vèl·la dal màs da caixés
<i>La Mina Vella del Mas de Caixers</i> ²¹⁸	
<i>La Mina Vella de Mas Ricard</i> ²¹⁹	la mína vèl·la da màrricàrt
<i>La Mina Vella del Pexixa</i> ²²⁰	la mína vèl·la dal patxít·xa
<i>La Mineta</i> ²²¹	la minè·ta
<i>La Mineta del Pep</i> ²²²	la minè·ta dal pèp

Les basses: ²²³

<i>La Bassa d'Aigües Verds</i> ²²⁴	la bàs·sa dàig·uas vèrs
<i>La Bassa de Gasset</i> ²²⁵	la bàs·sa da gassèt
<i>La Bassa de la Societat</i> ²²⁶	la bàs·sa da la sussiàt·at
<i>La Bassa del Bacallà</i> ²²⁷	la bàs·sa dal bacallà

212. «Mina del Llaner o de Rigolf». (R. P.).
213. S'inicia sota el Manicomí, passa pel Mas de Camplà i mor vora l'Es-corxadó.
214. Al Brugar. Ve del terme d'Almoster i acaba vora el Mas del Pere Sans. En diuen també Mina del Mata-rates.
215. Va al Mas de Caixers, i per això també li donen el nom d'aquest mas. Ve del terme d'Almoster.
216. És la *dels Felips*.
217. Abans d'estroncar-se ja se'n deia així. No és gaire llarga; baixa del cantó de Blancafort i va fins a la vora de la Granja Soronelles.
218. Ve de darrera el Cementiri.
219. És la continuació de la del Poble. Mas Ricard és un agregat de la Canonja.
220. A la partida de Gatets. La seva aigua salta a la bassa del mateix nom sota el Camí Vell de Vila-seca a la Canonja, vora el punt on aquest s'encreua amb el de Bellisens. El mas que hi ha a tocar la bassa és el de Ponsoda.
221. Ens han dit que anomenen així una mina que ve de la vora del Cementiri i baixa fins al Mas de la Mineta, damunt la Torre dels Peons, a la Carretera de Tarragona.
222. L'aigua salta en una antiga bassa que hi ha damunt el camí de Castellet, entre la Bassa del Limbau i la de les Tres Puntes. És coneguda també, oficialment, per la Mina del Castellet.
223. És extraordinàriament important la quantitat de basses que hi ha al terme de Reus. D'ençà que es va poder ampliar el regadiu, gràcies a la construcció del Pantà de Riudecanyes, el nombre de basses s'ha anat multiplicant cada any. No n'hi ha cap d'aquestes, però, que tingui una denominació especial. Per això en aquest treball només recollim les poques basses antigues d'anomenada.
224. Hi aboca l'aigua la Mina de l'Esperança. Es troba a la vora del Camí Vell de Riudoms a Vila-seca, davant el Mas de la Picapedrera.
225. A ponent del Camí de Gatets, vora d'aquest.
226. A Blancafort, al mateix límit del terme, damunt el Mas de Bassedes. Hi va la Mina de la Reparadora, que ve de Riudoms.
227. Triangular, grandiosa, damunt l'antic Molí de Monterols, a l'extrem nord del Passeig de la Boca de la Mina. S'hi emmagatzemava i regulava l'aigua del molí avui convertit en masia. Ara la utilitza el Sindicat del Pantà de Riudecanyes.

<i>La Bassa del Cavall</i> ²²⁸	la bàssa dal cavàll
<i>La Bassa de les Cabres</i> ²²⁹	la bàssa da las càbras
<i>La Bassa de les Tres Pintes</i> ²³⁰	la bàssa da las très púntas
<i>La Bassa del Fàbregues</i> ²³¹	la bàssa dal fàbragas
<i>La Bassa del Limbau</i> ²³²	la bàssa dal limbàu
<i>La Bassa del Mas de Guardià</i> ²³³	la bàssa dal màs da guardià
<i>La Bassa del Mas de Vidal</i> ²³⁴	la bàssa dal màs da vidàl
<i>La Bassa del Nolla</i> ²³⁵	la bàssa dal nólla
<i>La Bassa de l'Oliver</i> ²³⁶	la bàssa da laulivé
<i>La Bassa del «Pocupan»</i> ²³⁷	la bàssa dal pòcupàn
<i>La Bassa dels Felips</i> ²³⁸	la bàssa dals falíps
<i>La Bassa dels Socis</i> ²³⁹	la bàssa dals sòssis
<i>La Bassa Llonga</i> ²⁴⁰	

228. Ja fa molts anys que no hi és ni se'n veu cap rastre. Va existir al Barranc del Pi del Brugar, vora el punt on el travessa el Camí dels Horts.

229. És un clot relativament gran que recollia l'aigua d'una mina, entre la Carretera de Tarragona i el Barranc del Mas de Segarra. En aquell extrem sud-oriental del terme té molta anomenada.

230. Sota el Camí de Castelletes tocant amb aquest. És triangular, i cada costat mesura unes trenta passes. No és gaire profunda. Hi porta l'aigua la mina del mateix nom.

231. És la bassa rodona més gran que hi ha al terme. Pertany al Mas de Larrard Nou, i es troba a la vora del Camí del Maset de Montserrat. També en diuen la Bassa del Mas de Larrard, però predomina el nom sota el qual la cataloguem, que és el del seu constructor.

232. Damunt el Camí de Castelletes. Allí a la vora hi ha dues basses més, però aquesta és la més gran de totes. És quadrada, d'un vint-i-sis passes de costat, i d'uns sis metres de fondària. S'alimenta de la mina del mateix nom.

233. Al Mas de Guardià hi ha dues basses: una de quadrada, que s'assembla a moltes d'altres, i una de rodona, que es distingeix per la seva alçària i la seva capacitat.

234. Tocant al mas que li dona nom. És rectangular, i no sabem que n'hi hagi cap altra de tan gran en tot el terme. De fet, són dues basses, una posada a continuació de l'altra, separades només per una paret. Llur longitud total és de 70 metres, dels quals corresponen cinquanta a l'una i vint a l'altra; d'amplada mesuren catorze metres, i tres i mig de profunditat. D'ençà que la Granja Soldevila, instal·lada al Mas de Vidal, ha pres les proporcions actuals, la gent de la rodalia en diu també, senzillament, la *Bassa de la Granja*.

235. Vora el Camí de la Creu, en territori del Mas de Sostres. En reguen el Mas de l'Esteve Mariner i el de Favó.

236. D'antiga construcció, rectangular, tocant al Camí de les Pintes, sota d'aquest.

237. Sota la Carretera de Cambrils, allà on comença el Camí del Mas de Guardià. És una antiga bassa de regulars dimensions i de molta anomenada.

238. Sota la Carretera de Tarragona, davant el Camp d'Aviació.

239. Ho hem sentit dir d'una de les dues basses que hi ha vora el Camí Vell de Riudoms a Vila-seca. No hem pogut concretar, amb tot, si es tracta de la d'Aigües Verds o d'una altra que n'hi ha una mica més enllà, en direcció a sol ixent.

240. «Ort clos al Camí de Tarragona, afronta ab dit camí e ab la Basa Longua». (*Béns*, 1520, f. 99^r).

La Bassa Nova ²⁴¹
La Basseta dels Pobres ²⁴²

la bàssa nòva

Els pous: ²⁴³

El Pou de Casa la Caritat ²⁴⁴
El Pou de la Citi ²⁴⁵
El Pou d'Estellers ²⁴⁶
La Sínia Vella ²⁴⁷

lu pòu da càsa la caritat
lu pòu da la síti
lu pòu dastallés
la sénia vèlla

Les fonts:

La Font dels Capellans ²⁴⁸

la fòn dals capallàns

Les partides de terra: ²⁴⁹

Aigües Verds ²⁵⁰

àigüas vèrs

241. És molt popular. És una bassa de grans proporcions, de forma hexagonal, rodejada de plàtans corpulents. Es troba tocant al Camí de la Pedrera del Còbic. Rep l'aigua de la mina del seu propi nom. És un indret molt freqüentat i a propòsit per a berenades.

242. «Aqua regandi ex aqua de la Baseta dicta dels Pobres, situm in horta dicta de la Baseta prope januale Hospitalis» (*Registres*, any 1582). També hem vist una finca llandant amb la Rasa dels Ases i la Basseta dels Pobres (*Registres*, 30. XII. 1602). Sabem que Joan Rosich tenia casa i hort prop del Portal de l'Hospital i que regava amb aigua dels Pobres (*Registres*, any 1577).

243. Gairebé cada tros de terra té el seu pou, amb profunditats que oscil·len entre les 12 i les 40 canes. En la majoria dels pous una mica rics d'aigua hi ha bombes elèctriques o de gasolina per a elevar-la fins a la superfície. Passa, però, la mateixa cosa que amb les basses: gairebé cap d'aquests pous no té un nom que el distingeixi.

244. Allà on abans existia aquest asil benèfic, vora l'Estació dels Directes. És del Municipi i s'utilitza en èpoques de secada per a ajudar al proveïment d'aigües de la ciutat.

245. A la vora dreta del Barranc del Roquí, damunt el Mas de Sedó. També és propietat de l'Ajuntament i fa el mateix servei que el de la Casa la Caritat.

246. En diuen també *de la Munta-i-Baixa*, perquè és l'indret on es troba. Té uns trenta-cinc metres de profunditat. Com els dos anteriors, pertany al Municipi i té idèntica finalitat que aquests.

247. La sínia encara hi és, però hom no la utilitza. Pertany al Mas del Calla i es troba damunt el Camí de Bellisens.

248. Al Passeig de la Bassa Nova, vora el Barranc de la Mineta, arredossada a la paret de la Granja Banús. Una terra «a Munterols afronta... e ab la Font del Capellà» (*Estimes*, any 1520, f. 9^r).

249. Moltes vegades ens ha resultat impossible determinar els límits precisos de les partides. El dir de la gent d'una mateixa zona del terme divergeix en algunes ocasions; en d'altres, no casa amb la delimitació que en fa el mapa de l'Ajuntament, com, per exemple, en el cas de les Quarterades. A vegades la veu dels terratinents no coincideix amb allò que diuen les escriptures, com hem notat a Aigües Verds, on la gent en molts llocs utilitza aquest nom mentre en una escriptura trobem la mateixa terra situada a les Comes d'Ulldemolins. Sovint, les pròpies escriptures dubten sobre l'exacta denominació de la partida on pertany la finca escripturada: així veiem en l'escriptura dels Ploms *Rawreda o Rojals*, i en la de la Granja Vila, *Matet, Rojals i Montoliu*. Hi ha partides que donen menys lloc a dubtes, com la Grassa, el Brugaret, les Parellades, les Quarterades, Blancafort, Rubió. Les que deixen un major marge d'inseguretat són les Porpres, les Tries i les Planes.

250. És una de les que formen part del terme del Territori de Tarragona.

Bellisens ²⁵¹
Blancafort ²⁵²
«Camarer» ²⁵³
Camprodon ²⁵⁴
Castellets ²⁵⁵
Colomer ²⁵⁶

ballissèns
blàncafòrt
camaré
càmprudón
castallèts
columé

Cap al cantó sud-oest del terme, tocant amb el de Vila-seca i el de Riudoms. L'any 1651 veiem que ja en parla la donació d'un tros de terra (Documents del Mas de Someretes).

251. L'any 1367 hom parla ja que hi ha terres «a Belysens» (*Estimes*, fs. 3v, 16^r i *passim*). L'any 1390 apareix «a Balisens» (*Estimes*, sense foliar) i el 1520, «a Belisen» (*Estimes*). Abraça una gran extensió de territori cenyida per la Riera del Molinet i la de la Quadra des de vora el Mas de Sostres fins poc abans d'arribar al Mas de Plana; pel Camí dels Morts fins a trobar la Via de Tarragona, i pel Camí de Vila-seca fins al Molinet. És una partida rica d'aigua, i s'hi troba una bona part de les masies més importants del terme.

252. A ponent del terme, tocant al de Riudoms. La Carretera de Cambrils forma el seu límit de sol ixent en travessar el Barranc de Pedret. Del Pont de Pedret en amunt el Barranc de Pedret la separa de les Forques Velles fins a trobar la Carretera de Riudoms. «A Blancafort» (*Estimes*, any 1541, f. 84v).

253. La trobem ja indicada durant la primera meitat del segle xv (*Estimes*, any 1445) i al segle xvi (*Estimes*, any 1520, fs. 71v i 80^r): «A Camarer» i «A Quamarer». El nom segueix viu. La seva delimitació exacta es fa difícil. Les finques d'aquell sector, les hem vistes indicades amb un cert confusionisme, adés a «Camarer», adés a Colómer o a Camprodon. Segurament per a evitar inexactituds, en una estadística de finques rústiques de l'any 1846 (A. M.), en la qual el terme està escrupolosament subdividit en partides, trobem aquests tres noms junts encapçalant una de les esmentades subdivisions. Totes tres plegades ocupen la part occidental de la ciutat, i sembla innegable que en constitueix el límit ponentí el Barranc de l'Escorial. Una llista dels masos compresos dins el terme de Reus l'any 1850 (A. M.), situa a «Camarer» els Masos de Boyer i de Güell, amb la qual cosa podem afirmar que aquesta partida comprenia, almenys, les terres que es troben a ponent de l'Estació dels Directes, que avui es confonen amb Monterols.

254. Les *Estimes* de l'any 1367 (fs. 8, 47 i *passim*) ja indiquen diverses vegades terres «a Camp Redon». El mateix llibre de l'any 1390, sense foliar, diu: «a Quampredon». «Terra herma ab oliveres a Campredon» (*Estimes*, any 1541, f. 5). Quant a la seva situació, hem de dir allò mateix que hem dit referint-nos a «Camarer». Ens sembla, però, que Camprodon ha d'ésser el bocí més meridional d'aquella llenca de terra compresa entre el Barranc de l'Escorial i el Passeig. Una llista dels masos del terme de l'any 1850 (A. M.) hi situa l'Hort dels Corbs i el de l'Adelat.

255. La partida més meridional del terme. Toca amb els de Vila-seca i la Canonja. La travessen la carretera i el ferrocarril de Tarragona a Vila-seca. Agustí M. Gibert i Oliver escriu: «A la família Castellet (Bertran de Castellet, que participà a la conquesta de Siurana i fou senyor de Reus) pertanyia sens dubte el castell d'aquest nom que, en l'antiga parròquia de La Pineda, donà nom a l'antic terme i actual partida de Castellet, del qual sols confosa memòria es guarda. S'alçava... a uns dos-cents metres del molí fariner d'Ambrosi, totalment desaparegut, dalt d'un turonet a sol ponent de la Sèquia» (*Notícies històriques del fort casal de Mas Calvó*, Reus 1891, pàg. 15).

256. «Colomer» (*Estimes*, any 1367, fs. 5^r, 34^r i *passim*). També en diversos documents posteriors. «Al Colomer d'en Spuy» (*Estimes*, any 1367, f. 34^r). Documents vuitcentistes escriuen «Colomé» i «del Colom». Les *Estimes* de l'any

<i>Collblanc</i> ²⁵⁷	còllblàng
<i>El Brugar</i> ²⁵⁸	lu burgà
<i>El Brugar Lluny</i> ²⁵⁹	lu burgà llúny
<i>El Brugaret</i> ²⁶⁰	lu burgarèt
<i>El Camí del Molí</i> ²⁶¹	lu camí dal mulí
<i>El Camí de Tarragona</i> ²⁶²	
<i>El Matet</i> ²⁶³	lu matrèt
<i>El Molinet</i> ²⁶⁴	lu mulinèt

1445 hi situen una finca que toca amb el Camí de Cambrils. A la partida dita Colomer «prope et extra muros circa Portale de Jesus» (Manual en quart del notari Pere Macip, 24. X. 1617, A. M.). Referent a la delimitació d'aquesta partida, hem de remetre el lector a les manifestacions fetes en parlar de «Camarer».

257. L'hem trobada en l'extracte d'una escriptura (R. P.). En el mapa de l'Ajuntament hem vist assenyalada amb aquest nom una petita porció de terra, sota la Carretera de Tarragona, a l'extrem del terme, entre el Camí de Sant Llorenç i el Pontatge. Ens han dit, per altra banda, que aquell petit territori es coneix per *Vinyets*.

258. Hom registra diversos trossos de terra «al Brugar» (*Estimes*, any 1367, fs. 2^r, 65 i *passim*). Aquesta grafia persisteix almenys durant tot el segle xv, i bona part del xvi. Fa creure en una derivació de «bruc-bruguerar». La documentació més moderna dona *Burgar*. Aquesta és també la forma com es pronuncia avui. S'ha dit que era un derivat de «Burg» (Raval), però aquesta hipòtesi resulta insostenible davant la gran quantitat de documents que coincideixen en escriure Brugar, Brugaret i Bruguet (la Selva del Camp). Sembla innegable que s'ha produït una metàtesi en el mot pels volts del segle xvi. El Brugar havia estat un poblat que va néixer a la mateixa època que Reus, però que no va prosperar. En una relació de masos de l'any 1816, encara hi figura com a terme, no pas com a partida de terra. Toca amb el terme de la Selva i amb el de Constantí. Al sud té la Carretera de Sant Ramon, i a ponent, la Riera de la Quadra.

259. També se'n diu *Eixamorera*. Es troba damunt la Carretera de la Selva, que la separa del Brugar.

260. No l'hem trobada esmentada abans de l'any 1510; les *Estimes* d'aquella data assenyalen diversos erms al «Brugaret» (fs. 2 i 18). Està compresa entre la Carretera de Sant Ramon, la Riera de la Quadra, la Carretera de Tarragona i el Barranc d'en Martí. Respecte a la forma gràfica del nom, hem de dir la mateixa cosa que en referir-nos al Brugar (veg. n.º 258).

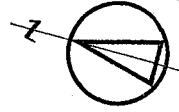
261. De petita extensió, vora Vila-seca. La gent d'aquell poble diu que aquesta terra queda compresa encara dintre els límits dels Castelletes. No obstant, el *Llibre del Real Catastre* de l'any 1828 (f. 14) l'esmenta com a partida independent dels Castelletes i situada al terme de Vila-seca. (Arxiu Municipal de Vila-seca).

262. Només l'esmenta el mapa del terme que utilitza l'Ajuntament de Reus. La situa prop de Vila-seca, damunt la Carretera d'aquest poble a Tarragona, limitant-la, a llevant, per l'extrem meridional del camí de Bellisens. L'any 1520 és mencionada (*Estimes*, fs. 17^r i 99^r); però en aquella època corresponia a terres més pròximes a la vila (vegeu n.º 319).

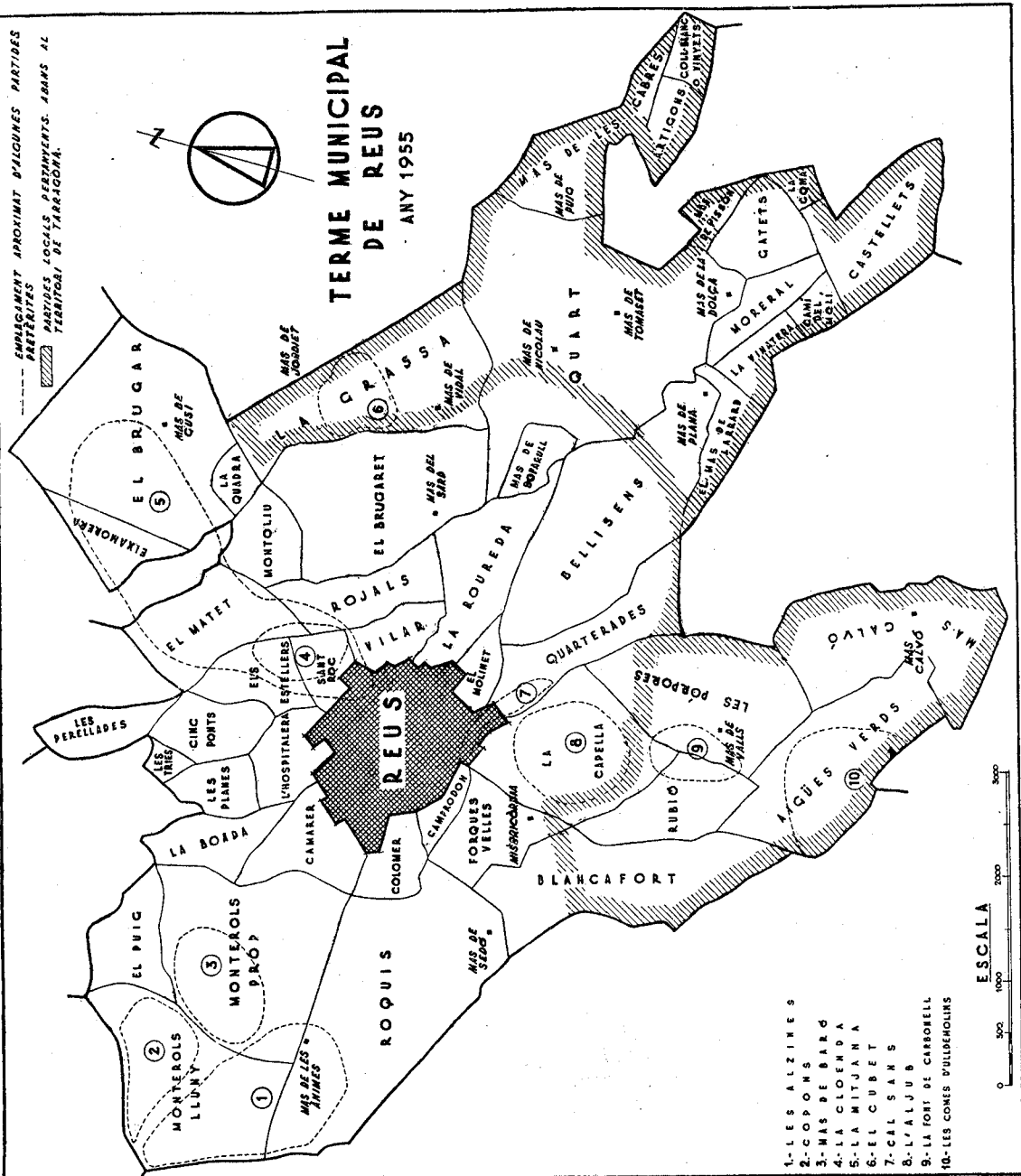
263. «Al Matet» (*Estimes*, 1367, 41^r i *passim*; 1390 sense foliar). «Mayol al Matet (*Ibidem*, 1445). «Mayol e oliveres al Matet afronta ab na guanella e ab lo camí vell de la Selva» (*Estimes*, 1520, f. 39^r). «Erm i oliveres i alzinar al Matet» (*Ibidem*, 1510, f. 50^r). «Al Matet mayola y oliveres» (*Ibidem*, 1541, f. 97v). La Carretera de Montblanc la separa de la partida de Montoliu, i el Barranc del Màs de Besora, del terme de la Selva. Hi ha molt poc regadiu. Dintre els seus àmbits comprèn el Cementiri i el Canyet.

264. És una petita llenca de terra entre els Escorredors de Sant Francesc i la

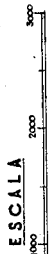
EMPLACAMENT APROXIMAT D'ALGUNES PARTIDES
PARTÈRES
PARTIDES LOCALS PERTANYENTS ABANS AL
TERRITORI DE TARRAGONA.

TERME MUNICIPAL DE REUS ANY 1955

- 1.- LES ALZINES
- 2.- COPONS
- 3.- MAS DE BARG
- 4.- LA CLOENDA
- 5.- LA MITJANA
- 6.- EL CUBET
- 7.- CAL SANS
- 8.- L'ALJUB
- 9.- LA PORT DE CARBONELL
- 10.- LES COMES D'ULDEHOLINS

<i>El Moveral</i> ²⁶⁵	lu muraràl
<i>El Pont de Calderons</i> ²⁶⁶	lu pòn da caldarons
<i>El Pontet</i> ²⁶⁷	lu puntèt
<i>El Puig de Monterols</i> ²⁶⁸	lu putx da muntaròls
<i>El Roquís</i> ²⁶⁹	lu ruquís
<i>Els Artigons</i> ²⁷⁰	lus antigóns o lus urtigóns
<i>Els Estellers</i> ²⁷¹	lus astallés
<i>El Vilar</i> ²⁷²	lu vilà o lu vilé
<i>Gatets</i> ²⁷³	gatèts
<i>La Boada</i> ²⁷⁴	la buàda
<i>La Capella</i> ²⁷⁵	la capélla

Dreccereta del Gas. Abans, un tros d'aquesta partida relativament moderna, formava part de la de les Fonts; un altre, de Bellisens, i un tercer bocí pertanyia a la Roureda.

265. Li dóna nom la mina que s'anomena així. Comprèn un petit espai de terreny sota el Mas de Plana. Té, a ponent, el Camí de Bellisens; al sud, el de la Canonja a Vila-seca i, a llevant, el Barranc dels Castelletes.

266. «Calderons» (*Estimes*, any 1367, fs. 5 i 47). «Un troç a Qualdarons» (*Ibidem*, any 1390). «Als ponts de Calderons» (*Ibidem*, any 1520, f. 63v; any 1541, f. 29^r). N'hem sentit dir també «Cinc Ponts» segurament per la proximitat de l'indret conegut per aquest nom. Es troba al cantó nord del terme, entre el Camí d'Almóster i el dels Cinc Ponts.

267. L'hem trobada en el mapa que utilitza l'Ajuntament de Reus. L'assenyala sota la Vinatera i damunt el Camí del Molí. També l'hem vista en el *Llibre del Real Catastre* de l'any 1828 corresponent al terme de Vila-seca (fs. 8, 66 i *passim*. Arxiu Municipal de Vila-seca). Una finca que s'hi troba toca amb el «Terme del Territori» i una altra, amb el Camí del Mas de Plana.

268. L'indica, com a partida de terra, el Cadastre del 1724. Avui, oficialment, no existeix; però algú encara la situa entre el Barranc de l'Espluga Pobra i el Camí de la Pedrera del Còbic. L'anomenen únicament «el Puig». La majoria de la gent, amb tot, considera que aquella terra pertany a Monterols.

269. «Roqiç» (*Estimes*, any 1367, f. 52). Es troba entre la Carretera de Riudoms i la d'Alcolea. L'aigua no hi abunda, i això li imprimeix en alguns llocs un to de pobresa.

270. Sota la Riera de la Boella. La limiten, en termes generals, la Carretera de Tarragona, el Camí de Sant Llorenç i el dels Artigons. No hi ha cap mas d'anomenada, i les finques, de secà, pertanyen gairebé del tot a gent de la Canonja.

271. «Stellers» (*Estimes*, any 1367, f. 2^r). «Als Estalers» (*Ibidem*, any 1390). En el segle XVI veiem escrit «Estellés» i també «Stayllers» (*Ibidem*, any 1520, f. 2v). Entre el Camí d'Almóster i la Riera de la Beurada.

272. L'hem trobada repetidament indicada des de mitjan segle XIV (*Estimes*, any 1367, f. 58 i *passim*; any 1520, f. 6). Toca amb la ciutat entre el Camí de Valls i el de l'Aigua Nova (desaparegut). La Riera del Petroli en forma el límit de sol ixent.

273. Prop de la Canonja. La frontera, pel cantó nord, està formada pel Camí dels Guixers i, per la banda de migdia, pel de Vila-seca a la Canonja.

274. «A la Buada» (*Estimes*, any 1367, f. 44 i *passim*; *Ibidem*, any 1520). «Camí de Castellvell o Buada» (*Cad.* any 1724). Tot i que el nom segueix viu, ens és difícil de precisar-ne límits. Sembla que queda compresa entre el Camí de les Animes, el de la Pedrera del Còbic i el Barranc de la Boada. Pel cantó nord toca amb el terme de Castellvell.

275. L'hem vista ja esmentada l'any 1390 (*Estimes*, sense foliar). Gairebé tota ella està ben regada, i s'hi troben alguns masos de força importància.

<i>La Coma</i> ²⁷⁶	la cóma
<i>La Grassa</i> ²⁷⁷	la gràssa
<i>La Quadra</i> ²⁷⁸	la quàdra
<i>La Riba d'en Galdori</i> ²⁷⁹	
<i>La Roureda</i> ²⁸⁰	la raurèda
<i>La Vinatera</i> ²⁸¹	la vinadèra
<i>Les Ànimes</i> ²⁸²	las ànimas
<i>Les Forques Velles</i> ²⁸³	las fórcas véllas

S'estén des del Barranc de l'Escorial al de Pedret. Al nord la limita el Passeig de Misericòrdia i, pel cantó de migdia una línia imaginària que va des del Camí de la Font de Carbonell al Mas de Casagualda.

276. D'exigües dimensions, tocant a la Canonja. Gairebé tota ella està ocupada per la hisenda del Mas de Vidal. Segons el mapa del terme que posseeix l'Ajuntament de Reus, es troba entre el Camí de Portuset i la Riera de la Boella, sota el Camí Vell de Vila-seca a la Canonja.

277. En documents del 1520 veiem que hi ha diversos trossos de terra al Camí de la Grassa. En textos dels segles XIV i XVI també trobem citada «la Grasa» (*Estimes*, any 1390; *Ibidem*, any 1541, f. 21). Ocupa una bona extensió de terreny relativament pobre entre la Riera de la Quadra i el Rec de la Grassa, que forma la frontera amb el terme de Constantí. Al nord té per límit el Camí de Valls, avui convertit en Carretera de Sant Ramon, i, a migdia, el Camí Vell de Constantí.

278. O *la Quadra d'Almoster*. «Terra a la Quadra del Moster, partida les Planes» (Escriptura de l'any 1667. Documents del Mas de Someretes). «Terra a la Mitjana Quadra del Moster» (Encarregament de censal, any 1706. *Ibidem*). «Terra al Matet Quadra loci de Almoster» (*Ibidem*, any 1710). «Terra a la Selva, partida la Quadra del Moster» (*Ibidem*, any 1856). El nom ha gairebé caigut en desús. La gent ja ho inclou dins el Brugar. De fet, ocupa un petit espai al cantó de sol ixent de la riera del mateix nom, abans de travessar la Carretera de Sant Ramon.

279. També hem vist escrit *Celdori* i *Celdoni*. En un *Index de finques rústiques fins l'any 1882*, trobem «Galdoni» i hom anota que una terra que hi ha toca amb el Camí dels Frases. Avui ningú no sap pràcticament on és. En una llibreta d'ús particular d'un guardatermes es diu que comprèn tot el Clos de Marc i que en formen els límits la Carretera de Salou, el Camí de Bellisens i la Riera del Molinet.

280. En trobem menció l'any 1367 (*Estimes*, f. 57). Entre la Riera del Molinet i la Carretera de Tarragona, fins a trobar el Barranc d'en Martí, vora el Mas de Bofarull, segons opinió actual de la majoria de la gent. Creiem, però, que el seu límit antic no era la Carretera de Tarragona sinó el Camí de l'Aigua Nova i el del Mas de la Sena. El dubte respecte el límit concret el palesa l'escriptura del terreny que ocupen els Ploms, que diu *Roureda* o *Rojals*.

281. Un registre de permisos concedits l'any 1855 a uns pastors per a entrar amb els ramats en propietats alienes (A. M.) diu «Vinadera». El Camí del Maset de Montserrat la separa del terme de Vila-seca i el Camí de Bellisens en forma el límit de llevant. Es troba sota el Mas de Larrard.

282. Es coneixen per aquest nom les terres de l'extrem nord-est de Montrols, allà on el Camí de les Ànimes conflueix amb el de Castellvell.

283. «Vinya a les Forques» (*Estimes*, any 1510, f. 76v). «Al Camí de les Forques» i «a les Forques» (*Estimes*, any 1520, fs. 14^r i 63^r). Hi havia hagut els patíbuls on morien els condemnats a l'última pena. A ponent del Barranc de l'Escorial, entre la Carretera de Riudoms i el Passeig de Misericòrdia.

<i>Les Parellades</i> ²⁸⁴	las paralladas
<i>Les Planes</i> ²⁸⁵	las plânas
<i>Les Porpres</i> ²⁸⁶	las pórpuras
<i>Les Quarterades</i> ²⁸⁷	las quartaradas
<i>Les Tries</i> ²⁸⁸	las trías
<i>L'Hospitalera</i> ²⁸⁹	luspitaléra

284. «Parallada» (*Estimes*, any 1367, fs. 14 i 44). «A la Paralada» (*Ibidem*, any 1390). «A les Parelades» (*Ibidem*, any 1541, f. 10). És, a l'extrem nord del terme, una llenca estreta que penetra entre els termes de Castellvell i d'Almoster, entre la Riera de la Vidaleta i la Rasa de Sant Miquel. Són terres de secà.

285. A partir del segle XIV (*Estimes*, any 1367, f. 41v; *Ibidem*, any 1520, f. 95v) sempre apareix «les Planes». La Carretera de Castellvell la parteix en dues meitats. Per la banda de ponent en forma el límit el Camí de les Animes i, pel cantó de llevant, el Barranc de Castellvell. Això no obstant, trobem que «afronta ab lo terme de Riudoms» (*Estimes*, any 1520, f. 116^r) i hom també afirma que la Plana «afronta ab lo Terratori» (*Ibidem*, f. 173^r) i «ab lo Camí de Riudoms» (*Ibidem*, f. 174^r). En l'escriptura del Mas de l'Anton de la Roba veiem que diu «partida Plana», mentre que segons els guardatermes aquella terra pertany a les Porpres. En una escriptura de l'any 1667 (documents del Mas de Someretes) es parla de «terra a la Quadra del Moster, partida les Planes» i en una altra de l'any 1671 (*Ibidem*) s'indica «Terra a les Parellades o les Planes».

286. L'acta de donació de Salou (juliol del 1194) diu «et concedo aquam de Buelam ... et aquam Polpres» («Colección de Documentos Inéditos de la Corona de Aragón», VIII, 86). Referint-se a Mas Calvó, el testament de Sant Bernat Calvó, de l'any 1215, menciona «manso de Purpuris» (*Diplomatari de Sant Bernat Calvó*, Edicions Rosa de Reus, Reus 1956, document n.º 10). L'any 1445 trobem «Porpres» i també l'any 1541 (*Estimes*, fs. 7v i 50v). L'any 1815 el Terme de les Porpres (Sufragani de Reus - Territori de Tarragona) figura en un «Prontuario de las ciudades, villas, lugares y parroquias que comprende la Provincia de Cataluña subdividida en catorce corregimientos y diez y ocho subdelegaciones» (JOSEP IGLÉSIES, *Delimitació del Camp de Tarragona*. Reus 1930. Pàg. 107). Antigament devia ocupar una extensió superior que no pas ara, segons es desprèn d'una escriptura de permuta del 1772 (documents del Mas de Someretes) on es parla de «terra en territori de Pórpores i en la partida de Rubió». Segons la llibreta d'un guardatermes, els límits actuals d'aquesta partida són els següents: del Mas de Casagualda, Carretera de Salou avall fins al camí de Feradat; d'allí a ponent fins al Mas de Maleras, trenca a la esquerra cap al Mas de Torroja, travessa el barranc de Mas Calvó, cap al Camí d'Aigües Verds i d'allí, pel camí, fins al Camí de Rubió i de nou al Mas de Casagualda. Això, encara que poc concret, sembla que s'ajusta molt amb els límits admesos actualment per la majoria de la gent, de la partida de Porpres.

287. Trobem «Quarterades» i «Corterades» al segle XIV i al XVI (*Estimes*, any 1367, fs. 3v i 7^r; *Ibidem*, any 1520, fs. 12v i 116v). Està compresa en el triangle que formen el Barranc de l'Escorial, el Camí dels Morts i el de Vila-seca. Una llista d'un guardatermes la titula «Planes Quarterades» i l'enclou en aquests límits. Això es relaciona, en certa manera, amb el que hem dit sobre el Mas de l'Anton de la Roba, parlant de les Planes.

288. «A les Tries» (*Estimes*, any 1390, sense foliar). També «La Tria» (*Ibidem*, any 1520, f. 161^r). És un petit territori comprès entre el Barranc de Castellvell, el Camí dels Cinc Ponts i el terme de Castellvell.

289. Hem trobat «Spitalera» i «Espitalera» als segles XIV i XV: «al Camp de na Spitalera» (*Estimes*, any 1367, f. 51^r); «a la Rasa de na Espitalera» (*Ibidem*,

Mas Calvó ²⁹⁰
Mas de Baró ²⁹¹
Mas de Bofarull ²⁹²
Mas de Larrard ²⁹³
Mas de les Cabres ²⁹⁴
Mas de Pisson ²⁹⁵
Mas d'Iglésies ²⁹⁶
Molins de Vent ²⁹⁷
Monterols ²⁹⁸

màscalbó
 màs da baró
 màs da bufarull
 màs da larrà
 màs da las càbras
 màs da pissón
 màs digglésias
 muntaròls

any 1390). Toca amb la zona urbana des de la Carretera de Castellvell a la Munta-i-Baixa. Cap al nord no va més enllà del Pont de Calderons.

290. La donació a Calvó del mas i de les terres que porten aquest nom data de l'11 d'abril de 1169. Pel que es desprèn del testament de Sant Bernat Calvó, (veg. n.º 286) aquella hisenda estava enclavada en el territori de Porpres. En una llista vuitcentista dels masos que hi ha al terme d'aquesta ciutat, veiem que hi ha indicat el «terme de Mas Calvó».

291. És una denominació caiguda en desús; hom considera que aquella porció de terra pertany a Monterols. Només a Castellvell hem trobat algú que en dona raó. Aquesta partida de terra ja la veiem indicada l'any 1367 (*Estimes*, f. 47), i encara en parla el cadastre del 1724. No l'hem poguda delimitar, però sí localitzar: sabem que el Mas dels Hostalers hi estava enclavat. «af al terme de Riudoms» i «ab lo Camí de les Borges» (*Estimes*, any 1520, fs. 55v i 71v).

292. Sota la Carretera de Tarragona, entre el Barranc d'en Martí i la Riera del Pi de Bofarull. De fet, només abraça la hisenda del propi mas. Només l'hem vista indicada en el mapa de l'Ajuntament de Reus. Probablement formava part del Territori conegut per Quart.

293. Entre el Camí de Vila-seca i el dels Morts. El primer la separa del terme de Vila-seca.

294. «Collblanc o Bassa de les Cabres» hem vist escrit en una llibreta d'ús particular d'un guardatermes. Hom hi situa diverses peces de terra (R. P.). Una d'elles està ressenyada així: «situada en el término del Territorio de Tarragona y partida lo Mas de las Cabras». Es troba a l'extrem oriental del terme; la Florida i el Mas de Pau Sirera s'hi troben situats.

295. Damunt el Camí dels Guixers. Toca amb tota la hisenda del Mas de Pujol fins al Mas de Tomaset. És de poca anomenada, i no hem trobat documentació que s'hi refereixi.

296. Hom anomena així avui, almenys oficialment, l'antiga Closa d'Òdena, entre la Carretera de Salou i els Escorredors de Sant Francesc. De fet es troba dintre els límits de les Quarterades.

297. Sota els Artigons, tocant a la Canonja. Podria ésser que es tractés de la mateixa que en una llista de les partides en què està dividit el terme del Territori de Tarragona s'indica sota el nom d'«els Molinassos». N'hem sentit a dir sobre tot Coll-Blanc.

298. Trobem «Munterols» l'any 1367 (*Estimes*, fs. 2, 47 i *passim*). Les *Estimes* del 1390 posen «a Munt Terols». Més tard hem vist «Muntaròls». És una de les partides més extenses del terme, i n'ocupa l'extrem nord-oest. És tota la terra que hi ha damunt la Carretera d'Alcolea fins a l'extrem del terme. En constitueixen el límit de llevant el Camí de la Pedrera del Còbic i el Barranc de l'Esplugu Pobra. Pel cantó septentrional toca amb el terme de Castellvell i amb el de l'Aleixar. Per l'occidental, amb el de Riudoms. Hom la subdivideix en Monterols Lluny i Monterols Prop. La frontera entre l'una i l'altra d'aquestes subdivisions es pot considerar formada pel Barranc del Tecu, que travessa la Carretera d'Alcolea vora el Mas de les Animes. Sense que hom la pugui qualificar de muntanyosa, és la partida menys planera del terme.

Montoliu ²⁹⁹
Quart ³⁰⁰
Rojals ³⁰¹
Rubió ³⁰²
Vinyets ³⁰³

muntuliú
quàrt
rúijals
rubió

Pretèrits de les partides de terra:

Berguedà ³⁰⁴
Bona Mica ³⁰⁵
Cal Sans ³⁰⁶
Còpons ³⁰⁷

299. Entre la carretera de la Selva i el Camí de Valls, en part convertit actualment en carretera de Sant Ramon; la Riera del Petroli i la de la Quadra. El llibre de les *Estimes* de l'any 1445 indica vinyes i oliveres a Montoliu. El mateix llibre l'any 1541 sembla que digui «Monsoliu» (f. 53v).

300. «Als mitjans del Torrent de Quart» (*Estimes*, any 1367, f. 28v). «Terra de pa als mijans de Quart» (*Ibidem*, any 1510, f. 55^r). «Terra erma i alzinar aquart» (*Ibidem*, any 1520, f. 66^r). També hem sentit dir *Plans de Quart*. Toca amb el terme de Constantí; l'antic camí d'aquest poble forma el seu límit septentrional. Pel cantó de ponent en marca la divisòria la Riera del Pi de Bofarull i el barranc dels Castelletes, que n'és la continuació. Segurament que abans de crear-se la partida del *Mas de Bofarull*, aquelles terres eren de Quart i aleshores la frontera no la constituïa la Riera del Pi de Bofarull, sinó el Barranc d'en Martí. El Camp d'Aviació està tot ell dintre el territori de Quart.

301. «Un tros d'ort a Rogals» (*Estimes*, any 1367, fs. 1 i 48). A mitjan segle XVI ho veiem escrit de la mateixa manera (*Ibidem*, any 1520, f. 52^r). Més tard, en documents setcentistes, trobem «Rujals». Està situada entre la Riera del Petroli i el Barranc d'en Martí, sota el Camí de Valls, i damunt del Camí del Mas de la Sena. No obstant, resulta una mica arriscada aquesta afirmació que el límit nord el forma el Camí de Valls, perquè en l'escriptura de la Granja Vila hem vist que la finca, que es troba damunt d'aquell camí, queda situada indistintament al Matet, a Rojals i a Montoliu.

302. «Rubió» (*Estimes*, any 1445). «Partida de Rubió o Robuster» (R. P.) És entre el Barranc de Pedret i la Carretera de Cambrils.

303. O *Mas de Pérez*. Tocant a la Canonja. També és conegut per *Collblanc*.

304. «Bergadà» (*Estimes*, any 1367, fs. 4v, 62^r i *passim*). «A Bargadà. Afronta ab lo Torrent de cal Sans» (*Ibidem*, any 1390). «A Barguadà» (*Ibidem*, any 1520, fs. 9^r, 108^r i *passim*). Després no n'hem sabut trobar cap altra notícia fins a últims del segle passat; en un registre de finques rústiques fins a l'any 1882 diu «Capella o Bergadà».

305. «Terra de pa a Bona Mica. Afronta ab lo Camí del Casteyl Veyl» (*Estimes*, any 1510, f. 37v). El nom, amb idèntica grafia, apareix ja al segle XIV (*Estimes*, any 1367, fs. 5^r i 55v). «A Bona Miqua» (*Ibidem*, any 1390).

306. «A casa'l Sans» (*Estimes*, any 1367, f. 8v). «A qual Sans» (*Ibidem*, any 1390). «A casa'l Sans» (*Ibidem*, any 1510, f. 26^r). «A casa'l Sants» (*Ibidem*, f. 101v). «A casa'l Sanç» (*Ibidem*, any 1520, f. 138^r). Més tard, dintre el mateix segle XVI, hem vist «Cal Sans». El Cadastre del 1724 parla de «cal Sants». Encara figura en escriptures modernes, en les quals el mot ha arribat a degenerar fins a confondre's amb «Calasanç». Comprénia terres de la vora esquerra del Barranc de l'Escorial, almenys entre el Camí de Misericòrdia i el Mas del Quer.

307. Es trobava cap al cantó de Monterols. En l'extracte d'una escriptura veiem una terra situada a la partida de «Còpons i Monterols». Es devia trobar tocant al terme de l'Aleixar, per allà on passa el Camí dels Còpons.

El Barranc ³⁰⁸
 El Camí Ample ³⁰⁹
 El Camí de Cambrils ³¹⁰
 El Camí de Castellvell ³¹¹
 El Camí de Constantí ³¹²
 El Camí de la Dreuera ³¹³
 El Camí de l'Alexar ³¹⁴
 El Camí de la Selva ³¹⁵
 El Camí dels Cuguls ³¹⁶
 El Camí de Reus ³¹⁷
 El Camí de Salou ³¹⁸
 El Camí de Tarragona ³¹⁹
 El Camí Nou ³²⁰
 El Camp dels Ferrers ³²¹

308. L'hem vista indicada diverses vegades al Registre de la Propietat corresponent a últims del segle passat. Segons una estadística de finques rústiques de l'any 1846, comprèn quaranta peces de terra, algunes de les quals limiten amb el terme de l'Albiol. Actualment la partida del Barranc forma part del terme de Castellvell.

309. En parla el Cadastre del 1784.

310. A últim de segle XIV trobem aquest nom designant una partida de terra.

311. «Camí de Castellvell o Buada» (*Cad.*, any 1724; *Estimes*, 1520). També «de Castellvey» (*Ibidem*, any 1445).

312. «Camí de Gostantí» (*Estimes*, any 1520, f. 7^r i *passim*); però també hem vist «Costentí».

313. «Terra de pa al Camí de la Dreuera» (*Estimes*, any 1510).

314. Com a partida de terra trobem que existia el «Camí del Alexar» a partir del segle XVI (*Estimes*, any 1520, f. 69^r).

315. Se'n parla ja a mitjan segle XV i al XVI (*Estimes*).

316. «Camí dels Cuguls» i també «careró dels Cuguls» són les úniques cites que en tenim (*Estimes*, any 1445).

317. Al Registre de la Propietat hi ha inscrita una terra que es troba al terme del Territori de Tarragona «y partida Camino de Reus», que limita amb el Rec de la Mina de Graset.

318. L'hem vista amb molta freqüència, com a partida de terra, d'ençà de la segona meitat del segle XIV (*Estimes*, any 1390).

319. Sabem que alguna terra que en formava part tocava amb el Torrent de la Vila l'any 1541. La primera notícia que en tenim és d'un segle abans. Com que la Roureda ja existia al segle XIV, no podem admetre la suposició que volgués significar aquella partida. Més aviat ens inclinem a suposar que devia comprendre les terres veïnes del Molinet, o les que avui estan urbanitzades a la vora de la Riera.

320. Les mencions que n'hem vist en documents dels segles XIV i XVI (*Estimes*, anys 1390; *Ibidem*, any 1520, f. 53^r) no permeten de situar-la. «Terra de pa al Camí Nou. Afronta en lo Torrent del Roquís e la Rasa de Campredon» (*Estimes*, any 1445). Una finca que s'hi troba «Afronta ab dit camí e ab lo Camí del Alexar» (*Ibidem*, any 1520, f. 135^r). «Camí Nou fora i prop portal de Jesús» (*Registres*, any 1577).

321. Hi havia, sobretot, «figuerals». Les *Estimes* del 1484 aclareixen que una terra al «Camp dels Farrers» toca amb el Camí de Valls. També l'esmenten les *Estimes* de l'any 1367, f. 24v; *Ibidem*, any 1520, fs. 2v i 68v.

El Camp de na Vallmolla ³²²
 El Camp d'en Mir ³²³
 El Coll de Perelló ³²⁴
 El Cós ³²⁵
 El Cós de Sant Joan ³²⁶
 El Cós de Sant Pere ³²⁷
 El Cubet ³²⁸
 El Domenge ³²⁹
 El Forn de n'Estapar ³³⁰
 El Forn Teuler ³³¹
 El Mas de l'Alaguer ³³²
 El Pla de les Calàndries ³³³
 El Salt ³³⁴

322. «Ort al Camp de na Valmola» trobem a mitjan segle xv. A la primeria del segle següent escriuen «mayol al Camp de na Valmoyla». Amb anterioritat trobem «Vaymola» i «Valmola» (*Estimes*, any 1367, f. 2^r; *Ibidem*, any 1390).

323. «Camp d'en Mir», «que toca amb el Camí de Robió» (*Estimes*, any 1445).

324. En una estadística de finques rústiques de l'any 1846 trobem que una terra situada a la partida «Costa de Santa Anna, Camí Ample i Plana d'en Puig» limita amb el Camí del Coll de Perelló. Al Registre de la Propietat diu que hi ha una finca «sita en el término de Reus y partida lo Coll del Perelló». Es tracta d'una partida que ha passat a formar part del terme de Castellvell.

325. Durant el segle XVIII la trobem repetidament esmentada.

326. «Cós de Sanct Joan» (*Estimes*, any 1541, f. 57^r).

327. «Cós de Sent Pere» (*Estimes*, any 1520, f. 56^r).

328. L'indica un índex de finques rústiques l'any 1882 (A. M.). Una finca que s'hi troba toca amb la Riera de la Quadra i amb el Mas de la Comtessa. Ha d'haver estat absorbida, doncs, per la Grassa. Segons una escriptura d'aquella època, el Camí de les Puntetes la travessa.

329. És esmentada l'any 1367 (*Estimes*, fs. 34^r i 38v). «Al Domenge. Afronta ab lo Camí del Castelvey» (*Ibidem*, any 1390).

330. «Terra de pa a Forn d'en Stapar» (*Estimes*, any 1520, fs. 52v i 99v; *Ibidem*, any 1541, f. 45^r).

331. «Terra erma ab oliveres al Forn Teuler», la qual «afronta ab lo Torrent e ab lo Camí de Tarragona» (*Estimes*, any 1520, f. 10v). Una finca «al Forn Teuler afronta ab lo Camí de Castellet» (*Ibidem*, f. 65^r). També hi ha cites del 1520 (*Ibidem*, fs. 44v i 54^r). «Forn Teuler. Afronta ab lo Torrent de la Vila» (*Ibidem*, any 1484).

332. L'esmenta una llista de les *Partidas en que está dividido el Territorio de Tarragona*.

333. «Término de Reus y partida llamada lo Pla de las Calandrias, que l'inda de Oriente con el camino que dirige del Castellvell a Maspujols y Aleixar...» diu una escriptura copiada al Registre de la Propietat durant l'últim terç del segle passat.

334. «Al Salt» (*Estimes*, any 1367, f. 2v; *Ibidem*, any 1390). «Oliveres a la puçada del Salt afronta ab lo Torrent» (segurament de cal Sans) (*Ibidem*, any 1520, f. 108^r). «Al Salt afronta ... ab lo Camí del Roquís» (*Ibidem*, f. 71v). Finalment, el Registre de la Propietat especifica «al Salt o Forques Velles».

Els Camps dels Frares ³³⁵
 Els Cinc Camins ³³⁶
 Els Cinc Ponts ³³⁷
 Els Forns ³³⁸
 El Mas de Gil ³³⁹
 El Mas de la Sena ³⁴⁰
 El Mas d'en Bosc ³⁴¹
 El Mas d'en Guasc ³⁴²
 El Mas d'en Martí ³⁴³
 El Mas d'en Morgat ³⁴¹
 El Mas d'en Roca ³⁴⁵
 El Monestir ³⁴⁶
 El Pedró ³⁴⁷
 El Rec d'Almoster ³⁴⁸

lussíng pòns

335. Entre el Camí de la Selva i el de Valls, segons deduíem de documents dels segles xv i xvi.

336. «Sinch Camins» (*Cad.*, any 1724).

337. L'esmenten el cadastre del 1727 i un registre de permisos concedits a pastors l'any 1855 (A. M.). L'indret que la gent coneix per aquest nom és la confluència de la Riera de Castellvell amb la Riera de la Viladeta.

338. Una escriptura diu «Forns i Tries» i situa la terra vora el Camí de Castellvell.

339. L'indica, com a partida de terra, el cadastre del 1724. El mateix llibre parla de les «Freixas de Gil».

340. «Partida Mas de la Sana» diu, a primers del vuit-cents, una llista de les *Partidas en que está dividido el Territorio de Tarragona*. El Mas de la Sena encara existeix en terme de Constantí, tocant al de Reus.

341. En trobem referències en documents cincentistes. Diuen que hi ha «mas e alzines al Mas d'en Bosch». Un paper del 1606 sobre censals (documents del Mas de Someretes) parla «de tera y olivar y part vinya que tenen en lo teretori de Taregona a la partida dita lo Mas d'en Bosch».

342. En parla un registre notarial de la segona meitat del segle xvi.

343. Els Béns del 1520 diuen que hi ha «terra ab oliveres e avallanar al Mas d'en Martí».

344. «Al Mas d'en Morgat» situen diverses peces de terra les *Estimes* del 1367 (f. 17^r i *passim*); i «al Camp d'en Morgat» (f. 29v). «Mas de Morgat» (*Ibidem*, any 1520, fs. 51v i 80^r).

345. Testimoniat des del xiv al xvi (*Estimes*, any 1367, f. 33v; *Ibidem*, anys 1390 i 1445; *Ibidem*, any 1520, fs. 10v i 51v; registre notarial de la segona meitat del segle xvi).

346. «Terra de pa al Monestir, afronta ab Hort dels Frares» *Estimes*, any 1520, f. 101^r. «Terra de pa al Monestir, afronta ab lo Camí de Gostantí» (*Ibidem*, any 1541, f. 4v). Probablement es refereix a les terres que pertanyien al Convent de Sant Francesc.

347. «Damunt lo Pedró» (*Estimes*, any 1367, f. 8^r). La menciona encara el cadastre del 1724. Tota aquesta partida ha esdevingut zona urbana. En donarà una perfecta idea saber que, allà on hi havia la Bassa del Pedró, avui s'hi troba la Placeta del Condesito.

348. Un document del 1606, relatiu a censals (Documents del Mas de Someretes) diu: «mes un olivar que tenen en lo terme de dita vila, partida del Rech del Moster».

Els Masets ³⁴⁹
Els Molinassos ³⁵⁰
Els Mosquets ³⁵¹
Els Pins de n'Amorosa ³⁵²
Els Ponts ³⁵³
El Tapiat ³⁵⁴
Feredat ³⁵⁵
Figueres ³⁵⁶
Freginals ³⁵⁷
La Bassa Llonga ³⁵⁸
La Bassa Rodona ³⁵⁹
La Bocarera ³⁶⁰

349. Figura en una estadística de finques rústiques del 1846. S'hi fa constar que una partida de terra en terme de Reus s'anomena «Masias y Puig del Aguila». «En diciembre 1845 dispuso el Sr. Jefe Superior político de la provincia que cesase el Alcalde pedáneo que había en los Masets y que se extendiese a este barrio la jurisdicción del Alcalde de Castellvell...» (Acta de la sessió municipal del 17 d'octubre de 1850). «... que dicho término rural sea el comprendido dentro de los lindes siguientes: De Oriente, la Riera dicha de la Vidala o de Picarany; de Mediodía el dique construido en la Riera de la Llenquadera o del Roquís... y el barranco dels Forns...; de Poniente, el camino... de las Animas y el barranco de la Boada y de Norte desde el expresado barranco por el camino de Maspujols y la divisoria del término con el de Aleixar y Obiol) (Acta del 29 d'abril de 1854, de cessió definitiva dels Masets. Ajuntament de Castellvell. Documents de Reus sobre l'agregació dels Masets).

350. Ens en dóna notícia una llista de les *Partidas en que está dividido el Territorio de Tarragona* (A. M.).

351. «Als Mosquets» (*Estimes*, any 1390). «Als Mosquets, afronta al Torrent de la Vila» (*Ibidem*). «Als Mosquets, afronta ab lo Camí de Vals» (*Ibidem*, any 1510, f. 31^r). «Als Mosquets, afronta ab lo Torrent de la Vila» i, també, «ab lo Camí de Quart» i «ab lo Camí de Castellet» (*Ibidem*, any 1520. fs. 10v, 30v i 113^r).

352. En fan menció les *Estimes* de l'any 1367 (fs. 5^r i 38^r).

353. «Mayol als Ponts, afronta ab la Rasa de la Senora» i «Oliveres als Ponts afronta ab lo Torrent de la Vila» (*Estimes*, any 1510, f. 36v). Les *Estimes* del 1520 (fs. 2v i *passim*) també l'indiquen.

354. «Al Tapiat» (*Estimes*, any 1510; *Ibidem*, any 1520, fs. 22^r i 103v). «Sobre lo Tapiat d'en Cases» (*Ibidem*, f. 158^r). «Al Tapiat d'en Ortol» (*Ibidem*, any 1445).

355. L'any 1882 escriuen «Fredat» i «Feredat». Les finques que s'hi situen toquen amb el Camí de Mas Calvó i amb la Carretera de Salou. Queda compresa dintre el terme de Vila-seca.

356. «Figeres» (*Estimes*, any 1445).

357. «Troç de terra als Feregenals» (*Estimes*, any 1367, f. 66v). També hem vist escrit «Ferreginals».

358. «Farreginal a la Bassa Longua, afronta ab dita Bassa e ab lo Torrent» (*Estimes*, any 1520, f. 161^r). També trobem un «ort clos» al Camí de Tarragona, que afronta «ab la Basa Longua» (*Ibidem*, f. 99^r). «Ferreginal a la Basa Longa. Afronta ab lo Carrer de les Doberies» (*Ibidem*, any 1541, f. 136^r).

359. En tenim notícia per una llista del segle passat, de les *Partidas en que está dividido el Territorio de Tarragona*.

360. Hem vist aquesta partida diverses vegades antre el mil cinc-cents i el sis-cents.

La Cloenda ³⁶¹
 La Coma ³⁶²
 La Coma de n'Espanyol ³⁶³
 La Coma d'en Savall ³⁶⁴
 La Cova ³⁶⁵
 La Creu ³⁶⁶
 La Creu d'en «Domingo» ³⁶⁷
 La Creueta ³⁶⁸
 La Devesa ³⁶⁹
 La Drecera ³⁷⁰
 La Drecera del Castellvell ³⁷¹
 La Drecera dels Frares ³⁷²
 La Drecera d'en Joan Bramon ³⁷³
 La Font de Carbonell ³⁷⁴
 La Girada d'en Malet ³⁷⁵

361. El cadastre del 1738 en fa repetida menció. Un índex de finques rústiques del 1882 (A. M.), especifica que una finca que es troba a la Cloenda tocà amb la Carretera de Valls. Sembla que actualment està inclosa dintre els límits de la partida de Rojals. Amb tot, també hem vist «Cloenda o Matet».

362. «Terra de pa a la Coma, afronta ab lo Camí de Cambrils» (*Estimes*, any 1510, f. 111^r). «A la Coma» (*Ibidem*, any 1520, fs. 50v i 120v).

363. «A la Coma d'en Spayol» (*Estimes*, any 1367, f. 63^r).

364. «A la Coma d'en Çaval» (*Estimes*, any 1445).

365. L'única notícia ens pervé del Registre de la Propietat. Hi situa el *Tros Nou* i aclareix que aquesta partida es diu també *Monterols*. Sens dubte hi ha una relació entre aquest nom i el Tossal de la Cova de Monterols, de què parla l'acta de fitació del termes de Reus i l'Aleixar de l'any 1630.

366. «Terra de pa a la Creu» (*Estimes*, any 1541, f. 35^r). El mateix llibre (f. 40^r) parla de «la Creu de cal Sants»; però una nota al peu, amb calligrafia diferent, que sembla posterior, aclareix que és la *Creu d'en Pentinat*. Es menciona en un registre de permisos concedits a pastors per a entrar amb els ramats en propietats alienes, l'any 1855 (A. M.). Posa: «Creu i Vinadera».

367. «Creu d'en Domingo» (*Estimes*, any 1445).

368. L'extracte d'una escriptura en el R. P. explica que una finca situada a la «Creueta», «parte con el Barranco dels Estallers, por mediodía con el Barranco de Castellvell... hallándose dotada con 36 horas de agua semanales de la mina denominada del Targa, que hoy no fluye».

369. «Vinya a la Devesa» (*Estimes*, any 1510, f. 12v). En parlar del mateix propietari l'any 1520, hom diu que la seva finca «afronta ab lo Camí de Castellet» (*Ibidem*, any 1520, f. 10v).

370. «A la Drecera» (*Estimes*, any 1367, f. 16^r). «A la Drecera, afronta ab lo Torrent de la Vila» (*Ibidem*, f. 35^r).

371. «A la Drecera del Castellvey» (*Estimes*, any 1367, f. 57v).

372. Cadastre, any 1738.

373. «A la Drecera d'en Johan Bramon» (*Estimes*, any 1367, f. 60v).

374. «Terra de pa a la Font d'en Carbonel» (*Estimes*, any 1541, f. 29v). L'hem vista en una llista de les *Partidas en que está dividido el Territorio de Tarragona* i també en una escriptura. Sabem que era vora el Mas de Valls.

375. L'esmenta una col·lecció de protocols notariais de la segona meitat del segle XVI. Sembla que caldria localitzar-la cap al Camí de Salou.

L'Àguila ³⁷⁶
 L'Aigua Nova ³⁷⁷
 L'Albelló de n'Olives ³⁷⁸
 L'Aljub ³⁷⁹
 La Llongadera ³⁸⁰
 La Mitjana ³⁸¹
 La Mota ³⁸²
 La Pujada Blanca ³⁸³
 La Quadra de Blancafort ³⁸⁴
 La Quadra de Sant Esteve ³⁸⁵
 La Raseta ³⁸⁶
 La Sínia d'en Forés ³⁸⁷
 La Vidala ³⁸⁸

376. «A l'Àguila» (*Estimes*, any 1390). «Oliveres a l'Àguila» (*Ibidem*, any 1445) i també «Reidorar al Pug de l'Àguila» (*Ibidem*) «Al puig de l'Aligua» (*Ibidem*, any 1520, f. 111^r). A mitjan segle passat trobem «Masias y Puig del Àguila». Ens consta que hi passava el Camí de la Selva.

377. «A l'Aigua Nova» (*Estimes*, any 1367, f. 18v, i també any 1445).

378. «A l'Albelló d'en Olives» (*Estimes*, any 1445).

379. «A l'Aljub» (*Estimes*, any 1367, f. 59^r; *Ibidem*, any 1520, f. 1^r). «A l'Augup» (*Ibidem*, any 1390). «A l'Aljub. Afronta en lo Camí de Robió» (*Ibidem*, any 1445). A mitjan segle xvi també trobem «terra erma al Algup». Més tard, en una escriptura, diu «Capella a Anjups». «Anjups i Capella» també veiem en unes relacions de masos del 1816 i 1850 (A. M.). Ara el mot ha caigut en desús.

380. «Terra de pa a la Longuadera e casa e corral. Afronta ab lo Camí de Prades» (*Estimes*, any 1520, f. 19^r). El cadastre de l'any 1724 diu «Llanguadera». «Riera de la Llanguadera o del Ruquí» (Acta de cessió definitiva dels Masets, 29 d'abril de 1854. Ajuntament de Castellvell). Es tracta d'una partida actualment compresa dins el terme de Castellvell.

381. «Als Mitjans» segons documents del segle xv. A primers del xvi hem vist «Mijans de Quart». «Terra erma a la Mitjana. Afronta ab la Rasa del Brugar e ab lo Torrent del Moster» (*Estimes*, any 1520, f. 15^r). Més tard, en una visura (documents del Mas de Someretes), feta en terra de Josep Marca, es diu que està situada als Mitjans i al torrent de la dita vila; i en una escriptura de venda i de nova creació de censal del 1700 (del mateix fons) es cita una terra a la Mitjana, limitada pel «Torrente dicto de la Mitjana» i «Torrente dicto de la Vila». Una escriptura d'encarregament de censal del 1745 també del Mas de Someretes és més explícita car diu: «Termino dicto de la Mitjana et in partida dicta del Matet».

382. «A la Mota. Afronta ab lo Torrent de la Vila» (*Estimes*, any 1520, f. 14^r). «A la Mota. Afronta ab lo Camí de Tarragona» (*Ibidem*, f. 57^r). «A la Mota d'en Pegevalda» (*Ibidem*, any 1445).

383. En una escriptura diu: «Partida de la Pujada Blanca o Blancafort».

384. Ens en dona notícia un registre notarial de la segona meitat del segle xvi.

385. L'única notícia que en tenim ens la facilita una llista de les partides en què està dividit el Territori de Tarragona.

386. No sabem de quina raseta es tracta. «Terra de pa a la Raseta» (*Estimes*, any 1510, f. 17v).

387. «A la Sínia d'en Forés» (*Estimes*, any 1520, fs. 78^r i 162^r).

388. Una estadística de finques rústiques del 1846 hi situa diverses peces de terra, algunes de les quals tenen per límit el Camí d'Almoster. Es tracta d'una partida vora la Riera de la Vidaleta, avui incorporada a Castellvell.

Les Alzines ³⁸⁹
Les Comes del Mas d'en Roger ³⁹⁰
Les Comes d'Ulldemolins ³⁹¹
Les Fontanelles ³⁹²
Les Fonts ³⁹³
Les Olles d'en Baró ³⁹⁴
Les Puntes ³⁹⁵
Les Serres ³⁹⁶
Les Soques ³⁹⁷
Les Sorts ³⁹⁸

389. Tant al segle XIV com al XVI (*Estimes*, any 1367, f. 8^r; *Ibidem*, any 1520, f. 19^r) veiem escrit «a les Alzines». Encara en parlen unes relacions de masos de l'any 1816 i del 1850. Sabem que algunes terres que s'hi trobaven tocaven amb el Barranc del Roquís i amb el Camí de l'Aleixar. Sens dubte era a l'extrem de ponent de l'actual partida de Monterols. Encara hi ha per allí un indret que es coneix per l'*Alzina Cremada*.

390. En parla un recull de protocols notarials de les darreries del cinc-cents.

391. Una escriptura de venda del maig de 1690 (Documents del Mas de Someretes) diu: «in termino de las Comas de Ulldemolins». Una acta de lletres citatòries del 1702 (mateix fons) també parla del terme de les Comes d'Ulldemolins i aclareix que, les ordinacions, les aprova «el reverent en Christo Pare Arquebisbe de Tarragona». Datat l'any 1819, hem vist un certificat (també del Mas de Someretes) emès per F. Ribes, escrivà principal i de Govern de la Reial Audiència del Principat de Catalunya, nomenant Regidor del lloc i terme de les Comes d'Ulldemolins F. Martí (a) Someretes. L'extracte d'una escriptura parla d'una terra «sita en el término de Mascalbó, agregado al de esta Ciudad, y partida Comas de Ulldemolins y Aigües Verts» (R. P.), tocant al Camí del Mas de Blasi. Actualment un bocí d'aquesta partida forma part del terme de Vila-seca.

392. «Als Fontanelles» (*Estimes*, any 1367, f. 67). «A les Fontanelles» (*Ibidem*, any 1390). Uns cinquanta anys després trobem «les Fontaneles». Sabem que tocava amb «lo Torrent de Casa'l Sants» i «ab lo Camí de Salou» (*Ibidem*, any 1520, fs. 82^r i 112^r).

393. La trobem consignada en una relació de masos de l'any 1816 i en una altra del 1850. Una estadística de finques rústiques del 1846 precisa que algunes terres radicades a les Fonts limiten amb els Horts de Marc, amb el Camí de Vila-seca i amb els Escorredors de Sant Francesc. Era de poca extensió. La susdita estadística només hi emplaça quatre propietats.

394. Segons el Registre de la Propietat, terres situades al terme d'aquesta ciutat es troben a la partida denominada Olles d'en Baró, i limiten amb el Camí Vell de Reus a Riudoms.

395. L'any 1882 la trobem esmentada en un índex de finques rústiques. Una terra que hi està situada limita amb el Torrent de la Boella.

396. No l'hem vista indicada enlloc abans del vuit-cents. «Las Serras», trobem en una estadística de finques rústiques del 1846, segons la qual conté cinquanta-cinc peces de terra. Algunes d'aquestes tenen per límits el Barranc de la Font, el Camí de Maspujols i el de Castellvell. Es tracta d'una partida actualment compresa dintre el terme de Castellvell.

397. «Terra de pa a les Çoques. Afronta an lo Torrent de la Vila» (*Estimes*, any 1445).

398. L'indica el cadastre del 1784.

L'Ullastre ³⁹⁹
 Mar Morta ⁴⁰⁰
 Miravall ⁴⁰¹
 Mollons ⁴⁰²
 Muntanyana ⁴⁰³
 Pont de la Mongaia ⁴⁰⁴
 Portal sense Portes ⁴⁰⁵
 Ribes Altes ⁴⁰⁶
 Santa Pau ⁴⁰⁷
 Sant Roc ⁴⁰⁸
 Senyal ⁴⁰⁹
 Vilarró ⁴¹⁰

Les finques i els masos:

El «Criadero» ⁴¹¹	lu criadéru
El Forn de Cabalet ⁴¹²	lu fórn da cabalet

399. «All Uyastre» (*Estimes*, any 1367, f. 4v). «A l'Uyastre» (*Ibidem*, any 1390). «Al Ulastre» (*Ibidem*, any 1520, f. 63^r).

400. «A Mar Morta» (*Estimes*, any 1445; *Ibidem*, any 1520, f. 57v).

401. «Vinya a Miraval» (*Estimes*, any 1445).

402. «Molons» (*Estimes*, any 1520, f. 79v; *Ibidem*, any 1541, f. 67^r), tocant al Camí de Riudoms. Una escriptura d'últims del segle passat situa una finca a la partida de Plana i Forcadelles (probablement deu ésser Forques Velles) o Mollons, limitant amb el Camí Vell de Riudoms.

403. «Mayoll a Muntanyana» (*Estimes*, any 1520, fs. 31^r i 55v).

404. «Padró o Pont de la Mongaya» hem vist al Registre de la Propietat corresponent a últims del segle passat. El cadastre del 1724 també l'anomena, sense especificar que es tracti del Pedró.

405. Ho diu el Cadastre del 1724: «Portal sens Portas».

406. La trobem a mitjan segle xv: «a Ribes Altes». Una terra que hi pertany toca «ab lo Torrent de Ligamans e ab lo Torrent del Brugar» (*Estimes*, any 1520, f. 42^r). Un registre notarial de la segona meitat del segle xvi també l'esmenta al veïnatge del Brugar. En algun lloc sembla que digui *Ribes Albes*.

407. «A Santa Pau. Afronta en lo Camí de l'Alexar» (*Estimes*, any 1445).

408. «L'Orta de Sant Rog» escriuen documents antics. Més modernament «Sant Roch». «Terra de pa a Sanct Roch» (*Estimes*, any 1541, f. 15v). Ocupava tot el veïnatge de l'actual Ermita del Roser, on antigament havia existit la Capella de Sant Roc. Les escriptures actuals encara l'esmenten. Hem vist la d'una parcel·la de la Urbanització Quintana, i la del camp de fútbol Reddis, al Camí de Valls, i ambdues situen les terres a la partida de Sant Roc. No obstant, el nom ha deixat d'ésser popular.

409. Hi situa terres el cadastre del 1784.

410. «Partida Vilarró o Castellet» (R. P.).

411. Anomenen així un dels masos que formava part de l'antiga Closa d'Òdena, avui coneguda per Mas d'Iglésies. És el més pròxim a l'Estació de Mercaderies del Carrilet de Salou.

412. Al Camí de Valls, amb la façana guaitant a l'antic camí, quasi abandonat, que des d'allí puja al Pont del Roser. El mapa de Josep F. Soler, del 1856, diu «Closa de Cabalet».

<i>El Forn del Peroi</i> ⁴¹³	lu fòrn dal paròi
<i>El Brugur</i> ⁴¹⁴	lu burgà
<i>El Mas Caigut</i> ⁴¹⁵	lu màs caigút
<i>El Mas d'Alimbau</i> ^{415 bis}	lu màs dalimbàu
<i>El Mas d'Avellanetes</i> ⁴¹⁶	lu màs davallanètas
<i>El Mas de Badia</i> ⁴¹⁷	lu màs da badía
<i>El Mas de Balbeny</i> ⁴¹⁸	lu màs da balbèny
<i>El Mas de Banús</i> ⁴¹⁹	lu màs da banús
<i>El Mas de Barberet</i> ⁴²⁰	lu màs da barbarèt
<i>El Mas de Bassedes</i> ⁴²¹	lu màs da bassèdas
<i>El Mas de Batan</i> ⁴²²	lu màs da batàn

413. El forn rajoler que hi havia ja fa anys que no existeix; però se'n conserven l'edifici i el nom. A la partida de l'Hospitalera, tocant al Camí de la Mineta de Martorell, vora la Carretera de Castellvell.

414. Avui és una masoveria, però havia estat un poblat. Segons Josep Blanch (*Arxiepiscopologi*, I, 93/94): «També Inés, muller del príncep Robert, y sos fills Guillem y Robert als 18 de abril 1157 donaren a poblar a Berenguer Examús y a son germà Thomàs Examús lo lloc de Bugar...». Segons documentació de la Comuna del Camp que hi ha a l'Arxiu de la Selva, l'any 1392 hi havia onze focs amb uns cinquanta-cinc habitants. A redós de l'antic castell que hi va existir, el poblat mai no prosperà. La data i les causes de la desaparició d'aquest llogarret són imprecises.

415. A pocs metres més avall del Mas de Sidós, a l'altra banda de la Carretera de Tarragona, a la vora esquerra de la Riera del Boix.

415 bis. Sota el Mas del Cafeter, entre el Camí dels Morts i el Barranc de l'Escorial.

416. A la Roureda, entre la Riera del Molinet i un bocí de barranc sense nom que va des d'aquella fins a unir-se amb el Barranc de la Roureda.

417. Hem sentit dir que era una dependència de la Boella. Es troba a Quart, a la dreta de la carretera que va a Tarragona, damunt la partió del terme, tocant al de la Canonja.

418. En una llista dels masos que integraven el terme del Territori de Tarragona, de l'any 1850, hem vist escrit «Valveny». És de molta anomenada. Està situat entre la Carretera de Salou i el Camí Vell de Vila-seca, vora la primera corba d'aquella carretera, que precisament en pren el nom.

419. El primer que es troba a l'esquerra en entrar al Camí Fondo de la Bassa Nova. Toca també amb el Passeig de la Boca de la Mina. Antigament se'n deia *del Ministre* i, més tard, *de Saüquer*.

420. Sota el Camí de Constantí. Antigament era conegut també per *Mas de Corbella*. Com a mas ha desaparegut. En construir-se el Camp d'Aviació, l'any 1937, va quedar dintre els seus àmbits, i ara s'ha convertit en caserna d'oficials.

421. N'hi ha dos al terme, tant l'un com l'altre ben importants. Un és indicat en una relació dels masos que hi ha al terme, l'any 1850, on s'esmenta sota el nom de «Huerto de Basedas», emplaçat a «Vellisens», en la qual partida realment es troba. Més concretament, està entre la Riera del Molinet i el Camí de Bellisens, al veïnatge del Mas de Sunyer i del de Gilet. L'altre s'escau en terres de Blancafort, damunt la Carretera de Cambrils, no gaire lluny del terme de Riudoms.

422. A la vora esquerra del Barranc de la Roureda, tocant al Mas de Bofarull. És un dels més vells de la rodalia, però no pas dels més grans. Primitivament havia estat un molí.

<i>El Mas de Batelles</i> ⁴²³	lu màs da batéllas
<i>El Mas de Batista</i> ⁴²⁴	lu màs da batísta
<i>El Mas de Beringola</i> ⁴²⁵	lu màs da baringòla
<i>El Mas de Besora</i> ⁴²⁶	lu màs da basòra
<i>El Mas de Bofarull</i> ⁴²⁷	lu màs da bufarúll
<i>El Mas de Bofill</i> ⁴²⁸	lu màs da buffill
<i>El Mas de Borràs</i> ⁴²⁹	lu màs da burràs
<i>El Mas de Borrassot</i> ⁴³⁰	lu màs da búrrassòt
<i>El Mas de Bover</i> ⁴³¹	lu màs da buvé
<i>El Mas de Cabalet</i> ⁴³²	lu màs da cabalèt
<i>El Mas de Cabreret</i> ⁴³³	lu màs da cabrarèt
<i>El Mas de Caixers</i> ⁴³⁴	lu màs da caixés

423. L'indica una llista dels masos compresos en el terme del Territori de Tarragona l'any 1850 (A. M.): «Batellas». Avui es coneix més aviat per *Mas del Favó*. Sota el Mas de Sostres.

424. Sota la Carretera de la Selva, quan aquesta està a punt de sortir del terme de Reus.

425. Darrera l'Ermida de Misericòrdia. El constitueix un gran edifici allargassat, actualment ocupat per una comunitat de religiosos.

426. O *del Ramon Besora*. A la vora dreta de la Riera del Molinet. També és conegut per Mas del Cullereta. Fora del radi d'aquesta masia, la gent coneix principalment per *Mas de Besora* el que hi ha tocant a la carretera de la Selva, que era un antic hostal de ruta. Es troba a la vora esquerra del barranc que en pren el nom. Aquest barranc constitueix la partió del terme, de manera que el mas es troba en territori de la Selva. El nom, però, està plenament incorporat a la toponímia reusenca.

427. En diuen també el Mas del Comte (*dal cónda*). Entre la Carretera de Tarragona i el Barranc de la Roureda. És una de les grandioses masies que poblen la regió meridional del terme. L'indica una relació dels masos del terme de Reus de l'any 1850 (A. M.), on el veiem registrat així: «Huerto primero de D.ª Josefa Bofarull» i «Huerto segundo de D. Próspero Bofarull», a dues-centes passes de distància l'un de l'altre.

428. Al Brugaret, sota el Camí del Mas de la Sena.

429. Magnífica masia moderna entre el Camí de la Capella i el Barranc de Pedret, en terres de Rubió.

430. A Blancafort, damunt el camí d'aquest nom, vora el terme de Riudoms. Una llista dels masos compresos en el Territori de Tarragona l'any 1850 diu: «Manso de José Martí (a) Borrassot».

431. Una de les grans masies que voregen el Passeig de la Bassa Nova. Aquesta es troba al costat de ponent del susdit passeig, poc abans d'arribar a la Font dels Capellans. Últimament ha estat anomenat també *del Carandell*, pel fet d'haver-se dit així un dels seus propietaris. Una llista de masos de l'any 1850 escriu: «Manso de Pedro Bové» i el situa a «Camarer».

432. Gran masia, a les Tries, gairebé a l'extrem del terme, per la banda de Castellvell.

433. És petit, però de molta anomenada. A les Parellades, entre la Riera de la Viladeta i la Rasa de Sant Miquel.

434. Ens han dit que n'hi ha dos que es diuen així: un al Brugaret, vora el pas a nivell de la Carretera de Sant Ramon, entre aquesta i la Via de Barcelona, i un altre a la banda meridional de la Grassa, sota el Mas de l'Inspector.

<i>El Mas de Camplà</i> ⁴³⁵	lu màs da camplà
<i>El Mas de Canyissar</i> ⁴³⁶	lu màs da canyissà
<i>El Mas de Capdevila</i> ⁴³⁷	lu màs da càpdavila
<i>El Mas de Cardona</i> ⁴³⁸	lu màs da cardóna
<i>El Mas de Carreres</i> ⁴³⁹	lu màs da carréras
<i>El Mas de Casagualda</i> ⁴⁴⁰	lu màs da càsaguàlda
<i>El Mas de Casals</i> ⁴⁴¹	lu màs da casàls
<i>El Mas de Caselles</i> ⁴⁴²	lu màs da caséllas
<i>El Mas de Clariana</i> ⁴⁴³	lu màs da clariàna
<i>El Mas de Colom</i> ⁴⁴⁴	lu màs da culóm
<i>El Mas de Coll</i> ⁴⁴⁵	lu màs da còll
<i>El Mas de Corbella</i> ⁴⁴⁶	lu màs da curbèlla
<i>El Mas de Creus</i> ⁴⁴⁷	lu màs da crèus
<i>El Mas de «don» Pau Font</i> ⁴⁴⁸	lu màs da dòn pàu fòn
<i>El Mas de Farinots</i> ⁴⁴⁹	lu màs da farinòts

435. Entre la perllongació del Camí de l'Aleixar, la Carretera d'Alcolea i el Passeig de Sunyer, on té l'entrada principal. També n'hem sentit dir *Mas del Vilella*.

436. A Monterols, entre la via de ferrocarril que va a les Borges i la carretera del Manicomi.

437. Al Brugaret, damunt el Camí de *les Puntetes*, vora la Riera de la Quadra.

438. És la denominació moderna del *Mas de Milà*.

439. Hem trobat dos masos que porten aquest nom: un als Estellers, tocant al Camí d'Almóster; el segon a Bellisens, tocant a la Via de Tarragona, entre aquesta i el Camí de Bellisens.

440. Ens han dit que també és conegut per *Mas de Navàs*. Sota la Carretera de Salou, guaitant al Barranc de l'Escorial, no gaire més avall del Mas del Quer.

441. A Montoliu, damunt la Carretera de Sant Ramon, tocant al Camí del Brugar.

442. O de *l'Arquitecte* (da larquitèctu) *Caselles*. Al cantó meridional del Brugaret, damunt el Mas del «Ganset», entre el Camí de Constantí i el del Mas de la Sena.

443. Hem localitzat tres masos que porten el mateix nom, i tots ben importants. Un d'ells sabem que ja existia l'any 1850, perquè el trobem en una llista que diu: «Manso de Buenav^a Clariana (a) Poquet»; es troba a la partida del Brugaret, sota la Via de Barcelona, tocant a la Riera de la Quadra, que forma el límit de sol ixent de la finca. El segon, l'hem vist a Quart, damunt la partió del terme de Reus amb el de la Canonja, allà on aquest últim forma una bossa que encabeix la Boella. L'últim existeix al territori de Mas Calvó, sota el Camí del Mas de Blasi i tocant a l'extrem del terme.

444. Masia que presideix una vasta extensió de terra a la partida de les Tries, tocant al terme de Castellvell. Entre el Barranc de Calderons i el Camí Vell o Barranc de Castellvell.

445. És el *Mas de les Ànimes*. Avui predomina aquesta última denominació, però encara n'hem sentit dir *de Coll*. Una llista dels masos del terme de l'any 1850 diu: «Manso de Luis Velas, conocido por el manso de Coll».

446. Desaparegut l'any 1937, en ésser construït l'Aeròdrom. Era el *de Barberet*.

447. A Monterols, entre el Camí de la Bassa Nova i el Camí del Molí. És conegut també per *Mas de Torrecilla*.

448. És el *Mas de Nicolau*.

449. Al cantó de ponent del Camí de Bellisens, al veïnatge dels Masos de Milà i de l'Alonso.

<i>El Mas de Fassion</i> ⁴⁵⁰	lu màs da fission
<i>El Mas de Ferreter</i> ⁴⁵¹	lu màs da farraté
<i>El Mas de Figuerola</i> ⁴⁵²	lu màs da figaròla
<i>El Mas de Fontana</i> ⁴⁵³	lu màs da funtàna
<i>El Mas de Fontana Petit</i> ⁴⁵⁴	lu màs da funtàna patít
<i>El Mas de Freixa</i> ⁴⁵⁵	lu màs da frèixa
<i>El Mas de Gambús</i> ⁴⁵⁶	lu màs da gambús
<i>El Mas de Gasparó</i> ⁴⁵⁷	lu màs da gasparó
<i>El Mas de Gassot</i> ⁴⁵⁸	lu màs da gassòt
<i>El Mas de Gasull</i> ⁴⁵⁹	lu màs da gasúll
<i>El Mas de Gatell</i> ⁴⁶⁰	lu màs da gatéll
<i>El Mas de Gilet</i> ⁴⁶¹	lu màs da dgilèt
<i>El Mas de Giró</i> ⁴⁶²	lu màs da dgiró

450. En territori d'Aigües Verdes, sota la Carretera de Cambrils, vora el Mas del Geperut.

451. A les Forques Velles, damunt el Camí Vell de Riudoms, a ponent del Barranc de l'Escorial. La hisenda que presidia ha estat parcel·lada i hom hi basteix una munió de petites edificacions que es coneixen per *Colònia Ferreter*.

452. A la vora dreta del Barranc de l'Escorial, entre el Passeig de Misericòrdia i el Camí de les Colònies. És un mas vell, gran, blanc, que es veu des de la Carretera de Salou, a l'altra banda del Camp Perdut, damunt el Mas del Blasco.

453. Actualment gairebé circumdat per la zona urbana. Entre la Rambla de Miró i el Carrer de Sardà. És una finca amb un magnífic edifici residencial. Fa uns quats anys se li havia dit *el Tancat*.

454. A la dreta del Barranc de Mas Calvó, vora el límit del terme, tocant al de Vila-seca. Se'n diu *Petit* per diferenciar-lo del Mas Gran, que es troba sota seu, dintre les terres de Vila-seca, i del qual abans era una dependència.

455. Una de les masies més grans que hi ha a l'extrem meridional de la partida de la Capella. Vora el Mas de Valls, entre el Barranc de Pedret i el de l'Escorial. Per aquella banda del terme n'hem sentit dir *Mas dels Freres*, i també *Mas del Capellans*, perquè fins fa poc l'havia ocupat una comunitat religiosa.

456. És el *de la Beatona*.

457. A Blancafort, sota la Carretera de Cambrils, a la vora dreta del Barranc de Pedret.

458. És el nom primitiu del Mas d'Oliveres. Una llista dels masos de Reus, de l'any 1850, escriu: «Manso de Cristóbal Cavallé, conocido por manso de Casot». El situa a Roquís i Alzines, mentre que avui hom el considera situat en terres de Monterols.

459. A Monterols, limitat pel Passeig i pel Camí de la Bassa Nova.

460. Ens han dit que és el nom que donen a un dels masos que hi ha a la vora dreta de la Riera del Petroli, entre el Camí de Valls i la Via de Tarragona. Un altre mas amb idèntica denominació es troba tocant al Barranc de Castellvell. Segons el Registre de la Propietat, està situat en territori de Monterols; però segons una llista de masos de l'any 1850, el «Manso de la Vda. de Bernardo Barri, llamado manso de Gatell», n'està a les Planes.

461. Entre el Camí de Bellisens i la Riera del Molinet, més pròxim d'aquesta que del primer.

462. A la vora dreta del Barranc de l'Escorial, sota el camí del Mas de les Monges, i davant d'aquest últim mas. Es va construir a primers d'aquest segle. És una gran masia que presideix una bona hisenda.

<i>El Mas de Guardià</i> ⁴⁶³	lu màs da guardià
<i>El Mas de Guillem</i> ^{463 bis}	lu màs da guillèm
<i>El Mas de Gusí</i> ⁴⁶⁴	lu màs da gusí
<i>El Mas de Jordiet</i> ⁴⁶⁵	lu màs da djurdièt
<i>El Mas de la Barberana</i> ⁴⁶⁶	lu màs da la barbaràna
<i>El Mas de la Bassa de l'Oli-ver</i> ⁴⁶⁷	lu màs da la bàssa da laulivé
<i>El Mas de la Beata</i> ⁴⁶⁸	lu màs da la baiàta
<i>El Mas de la Beatonà</i> ⁴⁶⁹	lu màs da la baiatóna
<i>El Mas de l'Abelló</i> ⁴⁷⁰	lu màs da laballó
<i>El Mas de la Berruga</i> ⁴⁷¹	lu màs da la barrúga
<i>El Mas de la Bomba</i> ⁴⁷²	lu màs da la bómbsa
<i>El Mas de la Botera</i> ⁴⁷³	lu màs da la butéra
<i>El Mas de la Calderera</i> ⁴⁷⁴	lu màs da la caldaréra
<i>El Mas de la Campàna</i> ⁴⁷⁵	lu màs da la campàna

463. A la partida d'Aigües Verds, damunt el Camí Ral de Riudoms a Vila-seca. Té un gran edifici i comprèn una extensa hisenda. És un mas de molta anomenada, d'últims del segle passat. No consta en la llista de les finques situades al Territori de Tarragona de l'any 1850, en la qual figura el Mas de Macies, que és veí seu.

463 bis. A Monterols, a la vora dreta del Barranc de la Barraqueta.

464. A l'extrem oriental del Brugar, vora el terme de la Selva. És un dels de més anomenada d'aquella rodalia. L'esmenta una llista de masos de l'any 1850: «Manso de Pedro Gusí».

465. A la Grassa, entre la Carretera de Sant Ramon i la via del ferrocarril de Barcelona. Té l'entrada principal per la Riera de la Quadra.

466. Entre el Camí de Bellisens i la Riera del Molinet, sota el Mas del Pinteta.

467. Sota el Camí de les Punes, al Brugaret.

468. Un dels que té més renom a la partida del Roquís, a la vora esquerra del Barranc del Manicomí. Té l'entrada principal a la Carretera d'Alcolea, però un tros de camí que arrenca del del Roquís també hi mena.

469. A la Roureda, tocant a la Carretera de Tarragona. Se'n diu també *de Gambús*. El seu propietari actual l'ha retolat «La Roureda».

470. Hi ha qui en diu *de l'Abelló de la Fusta* (da la fústa), per completar-ne la denominació. Darrera la Sedera de la Carretera de Tarragona, entre aquesta i la Drecreta del Gas. Hi ha un gran edifici, no gaire antic, que presideix una bona parada d'hortes.

471. Damunt el camí de Valls, entre el Barranc Brut i el Camí del Mas de Gusí, a la partida del Brugar.

472. A Rubió, entre el Barranc de Pedret i el Camí de la Capella. És un mas gran de molta anomenada, al veïnatge del Mas de Molons i del Mas de Borràs.

473. En diuen també el *Mas de les Teresones*. Sota el Mas de l'Alimbau, entre el Barranc de l'Escorial i el Camí dels Morts.

474. També dit *de l'Estapà* (da lastapà). Entre el Camí d'Almoster i la Riera de la Beurada, als Estellers.

475. L'últim de gran renom pel costat occidental del terme, a la partida de Monterols. Emplaçat en un petit tossal, guaita, per un costat, damunt el Barranc del Tecu i, per l'altre, cap a la banda del Barranc de la Barraqueta.

<i>El Mas de la «Carretilla»</i> ⁴⁷⁶	lu màs da la carratilla
<i>El Mas de la Catxa</i> ⁴⁷⁷	lu màs da la càtxa
<i>El Mas de la Colometa</i> ⁴⁷⁸	lu màs da la culumèta
<i>El Mas de la Comtessa</i> ⁴⁷⁹	lu màs da la cundèsa
<i>El Mas de l'Adelat</i> ⁴⁸⁰	lu màs da ladalàt
<i>El Mas de la Dolça</i> ⁴⁸¹	lu màs da la dólsa
<i>El Mas de l'Adserà</i> ⁴⁸²	lu màs da ladzarà
<i>El Mas de la Fleca</i> ⁴⁸³	lu màs da la flèca
<i>El Mas de la Granatxa</i> ⁴⁸⁴	lu màs da la granàtxa
<i>El Mas de la Gravada</i> ⁴⁸⁵	lu màs da la gravàda
<i>El Mas de la Guineu</i> ⁴⁸⁶	lu màs da la guinèu
<i>El Mas de l'Aixemús Petit</i> ⁴⁸⁷	lu màs da laixamús patít
<i>El Mas de l'Albanès</i> ⁴⁸⁸	lu màs da larbanès
<i>El Mas de l'Alemaný</i> ⁴⁸⁹	lu màs da lalamàny
<i>El Mas de l'Alonso</i> ⁴⁹⁰	lu màs da lalónsu

476. Damunt el Camí dels Morts, quan aquest forma el límit del terme, entre la Carretera de Salou i el Camí de Vila-seca.

477. A la vora esquerra de la Riera del Petroli, entre el Camí de Valls i la Via de Tarragona, en territori de Rojals.

478. O de la Coloma (da la culóma). A Aigües Verds, entre el camí d'aquest nom i el Vell de Riudoms a Vila-seca, vora el Mas de la Picapedrera.

479. Presideix una gran extensió de terres de secà. És un dels més coneguts cap a la banda de sol ixent del terme. Es troba a la Grassa, entre la Riera de la Quadra i la rasa a la qual dóna nom el mateix mas. La finca queda limitada, a migdia, pel Camí del Mas de la Sena.

480. Al Roquís, sota la Granja del Gil.

481. Entre el Barranc dels Castelletes i el Camí de la Creu, damunt el Camí dels Guixers.

482. S'hi entra pel Camí de la Mineta de Martorell.

483. A Rubió, a la vora dreta del Barranc de Pedret, sota el Mas de Gasparó.

484. A la Grassa, sota el de l'Inspector.

485. És un mas pintat de blau, sense gaire importància, davant el Cementiri.

486. Al cantó de ponent del terme, en terres de Blancafort, sota el Mas de Nanfres.

487. A l'extrem meridional de la partida de la Capella, a la vora dreta del Barranc de l'Escorial, entre aquest i el Camí dels Morts.

488. Una relació dels masos que hi ha al Territori de Tarragona l'any 1850 diu que es troba a mig quart del Mas de Riera i a un quart d'hora escàs del Mas Baix de Barberà. La situació que li dóna la susdita relació sembla errada. L'únic mas que hem trobat amb aquest nom està enclavat dintre el terme de Vila-seca, prop del mar, entre el Camí de Castelletes i la via del ferrocarril de Salou a Tarragona. Només una part de la finca pertany al terme de Reus.

489. Únicament una petita llenca de la hisenda correspon al terme de Reus. L'edifici, de folgades dimensions i de bella presència, així com també la major part de la finca, es troben en terme de Constantí. El tros comprès dintre el terme estudiat ocupa la banda superior de la Carretera de Tarragona, des del Camí de Sant Llorenç fins al Pontatge.

490. Entre el Camí de Bellisens i la Riera del Molinet, sota el Mas de Milà.

<i>El Mas de la Llebre</i> ⁴⁹¹	lu màs da la llébra
<i>El Mas de la Llenguarda</i> ⁴⁹²	lu màs da la llanguàrda
<i>El Mas de la Llorda</i> ⁴⁹³	lu màs da la llórda
<i>El Mas de l'«Amadó»</i> ⁴⁹⁴	lu màs da lamàdu
<i>El Mas de la Napoleona</i> ⁴⁹⁵	lu màs da la napulaóna
<i>El Mas de la Negreta</i> ⁴⁹⁶	lu màs da la nagrèta
<i>El Mas de l'Anton de la Roba</i> ⁴⁹⁷	lu màs da lantòn da la ròba
<i>El Mas de la Paisana</i> ⁴⁹⁸	lu màs da la paizàna
<i>El Mas de la Pepa</i> ⁴⁹⁹	lu màs da la pèpa
<i>El Mas de la Picapedrera</i> ⁵⁰⁰	lu màs da la picapadrèra
<i>El Mas de l'Armengol</i> ⁵⁰¹	lu màs da larmangòl
<i>El Mas de Larrard</i> ⁵⁰²	lu màs da larrà
<i>El Mas de la Senanta</i> ⁵⁰³	lu mas da la sanànta
<i>El Mas de la Serrallera</i> ⁵⁰⁴	lu màs da la sarrallèra

491. De fet, està dintre el terme d'Almoster, però tan a tocar amb el de Reus, que el nom es pot incorporar a aquesta llista. A la vora esquerra de la Riera de la Beurada, damunt el Camí Vell de la Selva. L'edifici està mig enderrocat.

492. Entre el Camí d'Aigües Verds i el Vell de Riudoms a Vila-seca. En diuen també *del Frare Sord*.

493. A Bellisens, entre el camí d'aquest nom i la Riera del Molinet. És el que hi ha sota el Mas de Sunyer i damunt el del Sol.

494. En diuen també *de l'Empiri (da lampíriu)*. És una gran masia moderna entre el Barranc de l'Escorial i el Camí dels Morts.

495. És el *Mas del Galet*, al Brugaret.

496. Sota la Carretera de la Selva, vora l'extrem del terme. És el nom que principalment la gent de la Selva dona al *Mas del Pere Sans*.

497. Sota el Mas de Balbeny.

498. A la vora esquerra del Barranc de Pedret, a pocs minuts damunt la Carretera de Cambrils.

499. Damunt el Mas de Calla, tocant a la Via de Tarragona.

500. Actualment en diuen també *de l'Argilaga*. Sota el Camí d'Aigües Verds i damunt el Vell de Riudoms a Vila-seca.

501. Sota el del Quim Llord i damunt el de Milà, entre el Camí de Bellisens i la Riera del Molinet.

502. La grafia indicada és la que trobem en diversos documents de mitjan segle passat. Altrament, hi ha dubtes sobre la manera correcta d'escriure aquest nom. Una llista de masos del Territori de Tarragona de l'any 1850 diu «Manso de Larard». Hi ha el Mas de Larrard Vell i el Mas de Larrard Nou, ambdós de grans proporcions i amb bones hisendes. Es troben entre el Camí del Maset de Montserrat i el Camí dels Morts. El Mas Nou és el que està més al nord, a uns quatre-cents metres de l'altre. Entre la gent de Reus, quan no convé revelar allà on es va o d'allà on es ve, hem sentit dir, en to evasiu, que es ve del Mas de Larrard, o que s'hi va. Existeixen també algunes corrandes al·lusives a aquest mas. Avui ja ningú no les canta, i difícilment algú les recorda amb exactitud. Només hem pogut recollir un fragment d'una d'elles, que diu així: «Al Mas de Larrard n'hi ha una criada que amb el dit del peu toca la guitarra».

503. Entre el Camí dels Morts i el de la Capella.

504. Al Brugaret, entre el Camí de les Punes i el del Mas de la Sena.

<i>El Mas de la Victòria</i> ⁵⁰⁵	lu màs da la victòria
<i>El Mas del Barrera</i> ⁵⁰⁶	lu màs dal barrera
<i>El Mas del Batlle</i> ⁵⁰⁷	lu màs dal bàll-lla
<i>El Mas del Benavent</i> ⁵⁰⁸	lu màs dal banavén
<i>El Mas del Biló</i> ⁵⁰⁹	lu màs dal biló
<i>El Mas del Blanc</i> ⁵¹⁰	lu màs dal blàng
<i>El Mas del Blasco</i> ⁵¹¹	lu màs dal blàscu
<i>El Mas del Boix</i> ⁵¹²	lu màs dal bóix
<i>El Mas del Botafocs</i> ⁵¹³	lu màs dal bótafòcs
<i>El Mas del Boteller</i> ⁵¹⁴	lu màs dal butallé
<i>El Mas del Botifarrer</i> ⁵¹⁵	lu màs dal butifarré
<i>El Mas del Boule</i> ⁵¹⁶	lu màs dal búla
<i>El Mas del Buscàs</i> ⁵¹⁷	lu màs dal buscàs

505. A la vora dreta del Barranc del Tecu, que en aquell indret algú també anomena Barranc del Mas de la Victòria.

506. Entre el Camí dels Morts i el de la Capella, al final del de la Pedrastela.

507. Sota la Carretera d'Alcolea, a l'altura del Mas de Gassot. L'hem vist esmentat en una llista dels masos que hi ha al terme l'any 1850: «Manso de Agustín Batlle».

508. Entre el Camí de Bellisens i la Via de Tarragona, damunt el Camí obert fa pocs anys per posar en comunicació l'esmentat camí amb la Carretera de Salou. És un mas relativament petit, que probablement havia estat una dependència de la Closa d'Òdena.

509. Conegut també per *Mas del Garcia* i per *Mas del Gaietà Amat*. A la vora dreta de la Riera del Molinet.

510. Al cantó meridional del Brugaret, entre el Camí de Constantí i el del Mas de la Sena.

511. Una gran masia d'aspecte ja revellit, entre el Barranc de l'Escorial i el Camí de la Pedrastela, amb accés pel Camí de les Colònies Massó.

512. És un nom que es va perdent. Existeixen dos parers sobre quin és l'autèntic *Mas del Boix*. Hi ha qui diu que és el que es troba sota el Camí de Valls, davant la Brossa, de la qual queda separat pel Camí de les Puntes; aquest avui es coneix més aviat per *Mas del Lozano* (lussànu). D'altres afirmen que era el que actualment s'anomena *Mas de Sidós*, a la Carretera de Tarragona. Aquesta segona hipòtesi és més versemblant, puix que la Riera de la Beurada és precisament en arribar vora la Carretera de Tarragona que pren el nom de Riera del Boix. Una relació de l'any 1850 dels masos que hi ha al terme, el situa al Brugaret i no pas a la Roureda. Potser tots dos havien portat aquest nom.

513. Al veïnatge del Mas de Guardià, vora la línia divisòria del terme de Reus dels de Vila-seca i Riudoms. Abans se'n deia del Manolí.

514. És un maset tocant al Mas de Valls, a la vora del Barranc de Pedret.

515. Entre la Drecreta del Gas i la Riera del Molinet, sota la via del ferrocarril de Tarragona. La finca està parcel·lada i s'hi estan construint algunes casetes.

516. O *del Quer*. Entre el Barranc de l'Escorial i la Carretera de Salou, sota el Mas de Llopard. És una gran finca senyorial, noucentista. Antigament havia estat l'*Hort del Macià Vila*. Actualment s'hi construeix un grup de cases que ocuparà tota la hisenda.

517. Damunt les cases del Brugar.

<i>El Mas del «Cabo Moreno»</i> ⁵¹⁸	lu màs dal càbu murènu
<i>El Mas del Carpa</i> ⁵¹⁹	lu màs dal càrpa
<i>El Mas del Cafeter</i> ⁵²⁰	lu màs dal cafaté
<i>El Mas del Caguem</i> ⁵²¹	lu màs dal caguèm
<i>El Mas del Calla</i> ⁵²²	lu màs dal càlla
<i>El Mas del Carètès</i> ⁵²³	lu màs dal carètàs
<i>El Mas del Carrasco</i> ⁵²⁴	lu màs dal carràscu
<i>El Mas del Cerer</i> ⁵²⁵	lu màs dal saré
<i>El Mas del Clua</i> ⁵²⁶	lu màs dal clúa
<i>El Mas del Correu</i> ⁵²⁷	lu màs dal currèu
<i>El Mas del Coma</i> ⁵²⁸	lu màs dal cóma
<i>El Mas del Cros</i> ⁵²⁹	lu màs dal cròs
<i>El Mas del Cullereta</i> ⁵³⁰	lu màs dal cullarèta
<i>El Mas del Curto</i> ⁵³¹	lu màs dal cúrtu
<i>El Mas de les Ànimes</i> ⁵³²	lu màs da las ànimas
<i>El Mas de les Bessonés</i> ⁵³³	lu màs da las bassónas

518. Al Brugaret, vora la Riera de la Quadra, damunt el camí del Mas de la Sena.

519. Damunt el Camí Vell de Constantí, a l'extrem de migdia de la partida de Rojals. Té l'entrada principal per la Carretera de Tarragona.

520. A la vora dreta del Barranc de l'Escorial, a l'altura d'allà on el Camí de la Pedrastela s'uneix amb el dels Morts i amb el de la Capella.

521. Al Matet, vora el Barranc del Mas de Besora, entre la Carretera i la Via de la Selva.

522. És un mas antic, de mitjanes proporcions, entre la Via de Tarragona i el Camí de Bellisens.

523. Damunt el camí d'Aigües Verds.

524. Vora el Pont de Calderons, al Camí de la Mineta de Martorell.

525. D'ençà que la finca passà a mans del mateix propietari que té el Mas de la Beata, que és al costat seu, el *del Cerer* està abandonat tot i que en bona conservació. Es troba damunt el Camí del Roquís, entre el barranc d'aquest nom i el del Manicomi.

526. Al Camí de la Pedrera del Còbic, abans d'arribar als Cinc Camins.

527. Sota el Mas de Llaner, damunt el camí de les Puntes, a la partida del Brugaret.

528. Al Camí de Rubió.

529. Havia estat el Mas Petit del Moliner. L'edifici es va construir a últims del set-cents. La terra fa uns quants anys que es va parcel·lar i està tota poblada de xalets. Es troba sota el Camp Perdut.

530. Denominació antiga, ja poc usada, del *Mas de Besora*, a Bellisens.

531. A Monterols, sota el Mas de la Campana.

532. Escassament a uns tres quilòmetres de la ciutat, sota la Carretera d'Alcolea, a la partida del Roquís. A la paret de l'oratori, que toca a la carretera, encara es pot llegir una invocació als vianants perquè deixin una caritat per a les ànimes del Purgatori. Això, ultra la importància de la hisenda, ha contribuït a popularitzar-lo. Hom el coneixia també per Mas de Coll.

533. També se'n diu Mas de Barberà. Entre el Camí de Bellisens i el dels Morts.

<i>El Mas de l'Escarritxat</i> ⁵³⁴	lu màs da lascarritxàt
<i>El Mas de les Finestres</i> ⁵³⁵	lu màs da las finèstras
<i>El Mas de l'Esgarriamasovers</i> ⁵³⁶	lu màs da lasgarriamasuvés
<i>El Mas de les Monges</i> ⁵³⁷	lu màs da las mòndjas
<i>El Mas de l'Espartereta</i> ⁵³⁸	lu màs da laspartarèta
<i>El Mas de les Premses</i> ⁵³⁹	lu màs da las prèmsas
<i>El Mas de l'Esquella</i> ⁵⁴⁰	lu màs da lasquèlla
<i>El Mas de les Carallades</i> ⁵⁴¹	lu màs da las carallàdas
<i>El Mas de les Tamaires</i> ⁵⁴²	lu màs da las tamàiras
<i>El Mas de l'Estepar</i> ⁵⁴³	lu màs da lastapà
<i>El Mas de les Teresones</i> ⁵⁴⁴	lu màs da las trasónas
<i>El Mas de l'Esteve Mariner</i> ⁵⁴⁵	lu màs da lastéva mariné
<i>El Mas de l'Estrella</i> ⁵⁴⁶	lu màs da lastrèlla
<i>El Mas de l'Extrem</i> ⁵⁴⁷	lu màs da lastrèm
<i>El Mas de l'Eura</i> ⁵⁴⁸	lu màs da lèura
<i>El Mas del Fàbregues</i> ⁵⁴⁹	lu màs dal fàbragas
<i>El Mas del Fallanca</i> ⁵⁵⁰	lu màs dal fallànca

534. A la Roureda, entre la Carretera de Tarragona i la Riera del Molinet, damunt el Barranc de la Roureda. És una masia antiga, de modestes proporcions.

535. Sota el Camí de la Pedrastela, a pocs minuts del Passeig de Misericòrdia.

536. Vora el Mas del Quico, entre el Camí de Bellisens i la Riera del Molinet.

537. A la vora dreta del Barranc de Pedret, vora el punt on aquest s'uneix amb el de l'Escorial. L'indica una llista de les finques que hi ha al terme del Territori de Tarragona de l'any 1850.

538. Ja no en queda res. Era sota el de l'Alonso, al Camí de Bellisens.

539. Abans hi feien vi. D'ençà que no se n'hi fa, el nom va caient en desuetud. Es troba sota el Camí de Blancafort.

540. Entre el Manicomi i el Passeig de la Boca de la Mina.

541. O *Mas Minguell*. Avui convertit en granja. Es troba al Matet, damunt la carretera de la Selva.

542. Un mas vermell tocant a la Placeta de l'Ermida de Misericòrdia.

543. Als Estellers, damunt el Camí d'Almóster

544. És el *Mas de la Botera*.

545. Sota el Mas de Sostres, al cantó de ponent del Camí de la Creu. Tothom el coneix per aquest nom; però en una llibreta arreglada per un guardatermes cap allà l'any 1925, veiem que aquest Esteve Mariner era el masover del que aleshores es deia *Mas de Nolla*. La Bassa del Nolla encara existeix allí a la vora.

546. Sota la Carretera d'Alcolea, a uns tres quilòmetres de la ciutat, a la partida del Roquís, entre el Barranc de Pedret i el de la Barraqueta.

547. Damunt el camí dels Morts, entre la Carretera de Salou i la via del ferrocarril de Tarragona, però a tocar d'aquesta.

548. Sota el Camí del Roquís, a ponent del barranc del mateix nom.

549. A l'Hospitalera, entre el Barranc de Calderons i el Camí de la Mineta de Martorell. També ho hem sentit dir, encara que poc, del Mas de Larrard Nou.

550. Ja no ho diu gairebé ningú. Vora seu hi ha el Forn Rajoler del Llevat, tocant a l'Ermida del Roser.

<i>El Mas del Farós</i> ⁵⁵¹	lu màs dal farós
<i>El Mas del Favó</i> ⁵⁵²	lu màs dal favó
<i>El Mas del Fideuer</i> ⁵⁵³	lu màs dal fidaué
<i>El Mas del Fondista</i> ⁵⁵⁴	lu màs dal fundísta
<i>El Mas del Font</i> ⁵⁵⁵	lu màs dal fòn
<i>El Mas del Frare Sord</i> ⁵⁵⁶	lu màs dal fràrassórt
<i>El Mas del Gaietà Amat</i> ⁵⁵⁷	lu màs dal gaiatànu amàt
<i>El Mas del Galet</i> ⁵⁵⁸	lu màs dal galèt
<i>El Mas del Gallissà</i> ⁵⁵⁹	lu màs dal gallissà
<i>El Mas del «Ganset»</i> ⁵⁶⁰	lu màs dal gansèt
<i>El Mas del «Ganso»</i> ⁵⁶¹	
<i>El Mas del Garcia</i> ⁵⁶²	lu màs dal garsía
<i>El Mas del Geneta</i> ⁵⁶³	lu màs dal djanèta
<i>El Mas del Geneu</i> ⁵⁶⁴	lu màs dal djanèu
<i>El Mas del Geperut</i> ⁵⁶⁵	lu màs dal djaparút
<i>El Mas del Gilabert</i> ⁵⁶⁶	lu màs dal dgilabèrt

551. Al Passeig de Prim, sota el «Criadero» del Parisi.

552. Se n'havia dit Mas de Batelles. Entre el Camí de la Creu i la Riera de la Quadra.

553. Al Brugar Lluny, damunt la via de la Selva i tocant a la partió del terme d'aquest poble amb el de Reus.

554. A la vora dreta de la Riera del Molinet, en territori de Bellisens.

555. Gran masia moderna sota el Camí Vell de Riudoms, a l'extrem septentrional de la partida de Blancafort, a la vora dreta del Barranc de Pedret.

556. N'hi ha diversos que avui es coneixen per aquest nom. Un d'ells és el *Mas del Víctor*, tocant al terme de l'Aleixar. Un altre, al veïnatge del Mas dels Trossos. També ho hem sentit dir d'un altre que n'hi ha sota la Carretera de Tarragona, davant el Camp d'Aviació.

557. Entre la Riera del Molinet i el Camí de Bellisens, sota el Mas de Besora. Avui es coneix més aviat per *Mas del Garcia*.

558. A mig quart de distància del Mas del «Ganset», segons una llista dels masos que hi ha al terme de Reus, de l'any 1850, que el registra sota el nom de «Huerto de Juan Grau (a) Galet». Es troba, en efecte, el Brugaret, damunt el camí de Constantí. Se'n diu també *Mas de la Napoleona*.

559. Entre el Camí dels Cinc Ponts i el d'Almofter.

560. A l'extrem meridional del Brugaret, damunt el Camí de Constantí. «Huerto de Martí (a) Ganset» diu la repetida llista dels masos del terme. Aquest Martí que figura com a propietari en l'esmentada relació pertanyia a la família del poeta reusenc Martí i Folguera. L'actual Hort del «Ganset», que també fou propietat de l'esmentada família, està descrit al lloc que li correspon.

561. Tocant al terme de Constantí, sota el Mas del Nadal.

562. És la denominació actualment més popular del Mas del Gaietà Amat, també conegut per *Mas del Biló*.

563. En terres pròximes a Mas Calvó, sota el Mas del Valentí, entre el Camí d'Aigües Verds i el Barranc de Mas Calvó.

564. Vora el Mas de Giró, entre el Camí d'Aigües Verds i el Barranc de Mas Calvó.

565. A Aigües Verds, sota la Carretera de Cambrils, entre el Mas de Morea, que és l'últim del terme per aquell cantó, i el de Fassión.

566. Al Matet, tocant al terme d'Almofter.

<i>El Mas del Güell</i> ⁵⁶⁷	lu màs dal güéll
<i>El Mas del Guít</i> ⁵⁶⁸	lu màs dal guít
<i>El Mas del Guitarretes</i> ⁵⁶⁹	lu màs dal guitarrètas
<i>El Mas del Guix</i> ⁵⁷⁰	lu màs dal guix
<i>El Mas de l'Hortonedà</i> ⁵⁷¹	lu màs da lurtunèda
<i>El Mas de l'Hospitaler</i> ⁵⁷²	lu màs da lúspitalé
<i>El Mas de l'Inglès</i> ⁵⁷³	lu màs da linglès
<i>El Mas de l'Inspector</i> ⁵⁷⁴	lu màs da linspectó
<i>El Mas de l'Ixart</i> ⁵⁷⁵	lu màs da lixàrt
<i>El Mas de l'Izaguirre</i> ⁵⁷⁶	lu màs da líssaguirra
<i>El Mas del Jaumà</i> ⁵⁷⁷	lu màs dal djaumà
<i>El Mas de Llaner</i> ⁵⁷⁸	lu màs da llané
<i>El Mas del Lleganya</i> ⁵⁷⁹	lu màs dal llagànya
<i>El Mas del Llevat</i> ⁵⁸⁰	lu màs dal llavat
<i>El Mas del Llopis</i> ⁵⁸¹	lu màs dal llòpis

567. Damunt la via de les Borges, sota el Mas de Bover. Una llista dels masos que hi ha al terme, l'any 1850 parla del *Mas de Salvador Güell* i del *d'Antoni Güell*, l'un a dues-centes passes de l'altre. Els situa a «Camarer», i especifica que són a dues-centes cinquanta passes del Mas de Bover.

568. O *d'en Guít*. És el nom vell, ja poc usat, del *Mas de Pedrol*, tocant a la Via de Tarragona.

569. Vora el Mas de Senant, al Matet.

570. És el *Mas de Llaner*.

571. Sota la Carretera de Cambrils, una mica més enllà del Mas del Pié.

572. Entre el Camí d'Aigües Verds i el Camí Vell de Riudoms a Vila-seca.

573. A la vora esquerra del Barranc dels Cinc Ponts, amb accés pel Camí d'Almóster. *Inglès* és el cognom dels propietaris.

574. Sota el Camí Vell de Constantí, a la Grassa, vora la Rasa del Mas de Caixers.

575. Va desaparèixer l'any 1937 en construir-s'hi el Camp d'Aviació. Era un dels que antigament es coneixien per *Masos de Barberà*.

576. Entre les carreteres de Riudoms i del Parc de Samà, vora el punt on aquestes conflueixen.

577. N'hem trobats dos amb aquest mateix nom: un a l'Hospitalera, amb l'entrada pel Camí de la Mineta; l'altre, de més anomenada, a la Munta-i-Baixa, tocant, pel seu cantó septentrional, amb la faixa de terra, avui inútil, per on abans passava la Via de Tarragona, igualment conegut per Mas de Muster.

578. Al Brugaret, entre el Mas Vell de Tallapedra i el Camí de les Punes.

579. Són dos masos que porten aquest nom, un al costat de l'altre, segurament pertanyents a un sol propietari en començar hom a denominar-los així. Es troben entre el Camí de Bellisens i el Vell de Vila-seca, vora el Mas de Macaia.

580. Sota el Camí del Roquís, abans de travessar el barranc d'aquest nom. Un altre amb igual denominació, es troba a la Munta-i-Baixa, entre la faixa de terra, avui inútil, per on abans passava la Via de Tarragona, recentment desapareguda, i el barranc dels Gossos.

581. Dels dos que hi ha al terme, el més antic es troba a la partida de Rubió, entre el Camí d'aquest nom i el Barranc de Pedret. L'altre, més modern, és a Monterols, tocant al Passeig de la Boca de la Mina, damunt el barranc conegut per Camí del Molí.

<i>El Mas del Llunes</i> ⁵⁸²	lu màs dal llúnas
<i>El Mas de Llobet</i> ⁵⁸³	lu màs da llubèt
<i>El Mas de Llopart</i> ⁵⁸⁴	lu màs da llupàrt
<i>El Mas del Lozano</i> ⁵⁸⁵	lu màs dal lussànu
<i>El Mas del Maco</i> ⁵⁸⁶	lu màs dal màcu
<i>El Mas del Madrileny</i> ⁵⁸⁷	lu màs dal madrilènyu
<i>El Mas del «Manolí»</i> ⁵⁸⁸	lu màs dal manulí
<i>El Mas del Manresa</i> ⁵⁸⁹	lu màs dal manrèsa
<i>El Mas del Margelí</i> ⁵⁹⁰	lu màs dal mardjalí
<i>El Mas del Mariner</i> ⁵⁹¹	lu màs dal mariné
<i>El Mas del Mata</i> ⁵⁹²	lu màs dal màta
<i>El Mas del Miarnau</i> ⁵⁹³	lu màs dal miarnàu
<i>El Mas del Moixí</i> ⁵⁹⁴	lu màs dal muixí
<i>El Mas del Molí de Vent</i> ⁵⁹⁵	lu màs dal mulí da vén
<i>El Mas del Moliner</i> ⁵⁹⁶	lu màs dal muliné
<i>El Mas del Montagut</i> ⁵⁹⁷	lu màs dal muntagút
<i>El Mas del Nadal</i> ⁵⁹⁸	lu màs dal nadàl

582. A la banda de ponent de la partida del Brugar, damunt la Riera de la Quadra, sota la Carretera de la Selva.

583. A la Grassa, tocant a la via del ferrocarril de Barcelona, entre la Riera de la Quadra i el Rec de la Grassa. És un mas antic, mencionat ja el 1850.

584. Fa una desena d'anys que la finca fou declarada zona urbana i està en vies d'urbanització. És troba entre el Barranc de l'Escorial i la Carretera de Salou, sota el Camí de les Colònies Massó.

585. Al Camí de la Mineta de Martorell. També ho hem sentit a dir del Mas del Boix, al Camí de Valls.

586. A la vora dreta del Barranc de Mas Calvó, en territori d'Aigües Verds.

587. És una denominació moderna que s'ha imposat fins a fer desaparèixer el nom de *Vallduvi* que portava abans. No fa gaires anys que està edificat. Entre el Barranc d'en Martí i el Camí del Brugar, damunt la Via de Barcelona.

588. Es coneixia per aquest nom l'actual casa dels masovers de la Granja Soronelles quan la granja encara no hi era. També es deia així el que ara es coneix més aviat per *Mas del Botafocs*, a poca distància de la granja esmentada.

589. Damunt el Camí del Roquís, entre aquest i el Barranc del Manicomí.

590. Damunt el Camí vell de Constantí, vora la Riera del Boix.

591. Vora el Pont de Calderons, al Camí de la Mineta de Martorell.

592. En coneixem dos: un de relativament petit, d'aspecte antic, entre el Camí de Bellisens i la Via de Tarragona, damunt el Mas de Macaia; en diuen també *del Lluert*. L'altre, a la partida de Blancafort, damunt la Carretera de Cambrils, enfront de la Bassa del «Pocopan»; és una masia grandiosa, força moderna.

593. A la Munta-i-Baixa, a la vora esquerra del Barranc dels Cinc Ponts, damunt la Via de la Selva.

594. Al costat del Mas de la Botera, entre el Barranc de l'Escorial i el Camí dels Morts.

595. Damunt la Carretera de Cambrils, a la vora dreta del Barranc de Pedret.

596. És el nom pel qual s'havia conegut l'actual Granja Massó.

597. Toca amb la Carretera de Cambrils i el Camí dels Morts, davant l'Ermida de Misericòrdia. També se'n diu *de Pedret*.

598. Tocant al terme de Constantí, sota el camí d'aquest poble.

<i>El Mas del Napoleon</i> ⁵⁹⁹	lu màs dal napulaión
<i>El Mas del Nas Fi</i> ⁶⁰⁰	lu màs dal nàsfi
<i>El Mas del «Negrillo»</i> ⁶⁰¹	lu màs dal nagrìllu
<i>El Mas del Nin</i> ⁶⁰²	lu màs dal nín
<i>El Mas del Nomdedéu</i> ⁶⁰³	lu màs dal nòmdadéu
<i>El Mas de l'Oliva</i> ⁶⁰⁴	lu màs da lauliva o da luliva
<i>El Mas de l'Oliver</i> ⁶⁰⁵	lu màs da laulivé o da lulivé
<i>El Mas de l'Ortega</i> ⁶⁰⁶	lu màs da lurtèga
<i>El Mas del Paiet</i> ⁶⁰⁷	lu màs dal paièt
<i>El Mas del Paller</i> ⁶⁰⁸	lu màs dal pallé
<i>El Mas del Paola</i> ⁶⁰⁹	lu màs dal paòla
<i>El Mas del Pastisser</i> ⁶¹⁰	lu màs dal pastissé
<i>El Mas del Paupas</i> ^{610 bis}	lu màs dal pàupas
<i>El Mas del Pedrol</i> ⁶¹¹	lu màs dal padròl
<i>El Mas del Pei</i> ⁶¹²	lu màs dal pèi
<i>El Mas del Pellerofa</i> ⁶¹³	lu màs dal pellaròfa

599. Al Brugaret, sota el Camí del Mas de la Sena.

600. Damunt la Carretera de Sant Ramon quan aquesta comença a constituir la partió entre el Brugaret i el terme de Constantí.

601. A la vora de l'anterior.

602. Sota el Camí de Blancafort, tocant al terme de Riudoms.

603. Al Brugaret, sota el Camí de les Puntes. La Riera de la Quadra forma el límit de llevant de la finca. És una de les construccions més destacades d'aquell veïnatge.

604. Ja no ho diu més que la gent d'una certa edat. Ara és conegut per Mas del Pedrol Ric (dal padròl ric). En territori de Rubió, davant el Mas de Macies. Hi ha encara dos masos més que porten aquest nom: un a la Carretera de Sant Ramon quan aquesta comença a entrar en terres de Constantí, a la banda del Brugar; l'altre, a Blancafort.

605. «Mas d'Oliver», hem vist escrit al Registre de la Propietat. És el de la Bassa de l'Oliver, al Brugaret.

606. S'hi pot entrar pel Camí de les Animes i també pel Camí Fondo de la Bassa Nova. És una gran masia antiga al costat de la qual hi ha el Forn del Geloncs.

607. Entre la Riera del Molinet i el Mas de Milà. En una llista dels masos del terme, any 1850, veiem «Huerto de Gayetano Ballester, conocido por el del Payet».

608. Damunt l'Hort del Queri. Té l'entrada pel Camí Vell de Constantí.

609. En terres del Brugar, sota la Carretera de la Selva.

610. Sota el Mas del Pere Domènec, tocant el Camí Vell de Vila-seca.

610 bis. O del Pau Miró. A la Munta-iBaixa, entre la via de la Selva i el barranc dels Gossos. Avui és més conegut per *Mas del Sabater*.

611. En territori de Blancafort, vora la partió del terme de Reus amb el de Riudoms. També ho diuen del Mas de l'Oliva, a Rubió.

612. «Manso de Pey» hem vist en una llista dels masos del Territori de Tarragona de l'any 1850. Es troba a la Grassa, damunt la Via de Barcelona, entre la Riera de la Quadra, per la qual té l'entrada principal, i el Rec de la Grassa.

613. Avui és una dependència de la Granja Soronelles. D'ençà que la granja el va absorbir, el nom va caient en desuetud.

<i>El Mas del Pere Domènec</i> ⁶¹⁴	lu màs dal péra dumènac
<i>El Mas del Pere Sans</i> ⁶¹⁵	lu màs dal péra sans
<i>El Mas del Pié</i> ⁶¹⁶	lu màs dal pié
<i>El Mas del Pinteta</i> ⁶¹⁷	lu màs dal pintèta
<i>El Mas del Pollí</i> ⁶¹⁸	lu màs dal pullí
<i>El Mas del Potes</i> ⁶¹⁹	lu màs dal pòtas
<i>El Mas del Quer</i> ^{619 bis}	lu màs dal quért
<i>El Mas del «Quico»</i> ⁶²⁰	lu màs dal quícu
<i>El Mas del Quim Llord</i> ⁶²¹	lu màs dal quím llórt
<i>El Mas del Rabassa</i> ⁶²²	lu màs dal rabàssa
<i>El Mas del Rei del Barranc</i> ⁶²³	lu màs dal réi dal barràng
<i>El Mas del Rius</i> ⁶²⁴	lu màs dal ríus
<i>El Mas del Rocamora</i> ⁶²⁵	lu màs dal ròcamóra
<i>El Mas del Rofes</i> ⁶²⁶	lu màs dal ròfas
<i>El Mas del Rosset</i> ⁶²⁷	lu màs dal russèt
<i>El Mas del Sabater</i> ^{627 bis}	lu màs dal sabaté
<i>El Mas del Sales</i> ⁶²⁸	lu màs dal sàlas

614. Davant el Mas de Carreres, entre la Via de Tarragona i la Carretera de Salou.

615. Al Brugar, sota la Carretera de la Selva, vora l'extrem del terme. La gent de la Selva el coneix per *Mas de la Negreta*. N'hi ha un altre que també es diu *del Pere Sans*, sota el Manicomí, tocant a la via que va a les Borges.

616. Sota el Mas dels Trossos.

617. A la vora dreta de la Riera del Molinet, en terres de Bellisens. En una relació dels masos que hi ha al terme l'any 1850 trobem escrit: «Huerto de Esteban Pratdesaba (a) Pinteta».

618. A Blancafort, damunt la Carretera de Cambrils, al veïnatge del Mas de Marca.

619. Al Brugaret, vora la Riera de la Quadra, sota el Mas del Nomdedéu.

619 bis. És el *Mas del Boule*.

620. Al cantó de sol ixent del Camí de Bellisens, sota el Mas del Macià Vila.

621. Sota el de l'Esgarriamasovers, entre el Camí de Bellisens i la Riera del Molinet.

622. A la dreta del Barranc de Mas Calvó, sota el Mas Vermell.

623. Sota el Mas del Geneta, en territori de Mas Calvó, a la vora dreta del barranc d'aquest nom. El *Rei del Barranc* era el renom que es donava a un home cepat i autoritari que havia estat propietari del mas.

624. Gran masia tocant a la Carretera de Cambrils, en territori de Blancafort.

625. A les Forques Velles, tocant al Camí Vell de Riudoms i al dels Morts. És una gran masia antiga.

626. Algú també en diu *del Gorrofetes*. Entre els camins d'Aigües Verds i Vell de Riudoms a Vila-seca, tocant a la hisenda del Mas de Guardia. N'hi ha un altre amb idèntica denominació sota la Carretera de Sant Ramon, a la vora esquerra del Barranc del Pi del Brugar.

627. Antiga gran masia, modernitzada, damunt el Camí de Blancafort, pròxima a la Carretera de Cambrils.

627 bis. És el *del Paupas*.

628. Damunt el Camí dels Morts, sota el Mas de Balbeny.

<i>El Mas del Sant-romà</i> ⁶²⁹	lu màs dal sànrumà
<i>El Mas del Sard</i> ⁶³⁰	lu màs dal sàrdü
<i>El Mas del Saüquer</i> ⁶³¹	lu màs dal Suuqué o dal suqué
<i>El Mas del Savall</i> ⁶³²	lu màs dal savàll
<i>El Mas dels Bernadets</i> ⁶³³	lu màs dals barnadèts
<i>El Mas dels Canonges</i> ⁶³⁴	lu màs dals canòndjas
<i>El Mas dels Capellans</i> ⁶³⁵	lu màs dals capallàns
<i>El Mas dels Cargols</i> ⁶³⁶	lu màs dals cragòls
<i>El Mas del Senalletes</i> ⁶³⁷	lu màs dal sanallètas
<i>El Mas dels Hostalers</i> ⁶³⁸	lu màs dals ustalés
<i>El Mas dels Menuts</i> ⁶³⁹	lu màs dals manúts
<i>El Mas del Sol</i> ⁶⁴⁰	lu màs dal sòl
<i>El Mas del Sord</i> ⁶⁴¹	lu màs dal sórt
<i>El Mas dels Ossos</i> ⁶⁴²	lu màs dalzòssus
<i>El Mas dels Sisos</i> ⁶⁴³	lu màs dals sísus
<i>El Mas dels «Taiu» Felips</i> ⁶⁴⁴	lu màs dals tàiu falíps
<i>El Mas dels Tres Ponts</i> ⁶⁴⁵	lu màs dals trèss pòns
<i>El Mas dels Trossos</i> ⁶⁴⁶	lu màs dals tròssus

629. A la partida de les Forques Velles, sota la confluència de la Carretera del Parc de Samà amb la de Riudoms.

630. Al Brugaret, sota el Camí del Mas de la Sena.

631. Sota el Passeig de Misericòrdia, a la vora dreta del Barranc de l'Escorial.

632. A la vora esquerra del Barranc dels Cinc Ponts, tocant al camí d'Almoster.

633. O *la terra dels Bernadets*. Sota el Mas dels Hostalers. Hi ha dos masets. És una denominació antiga.

634. Al Camí de Valls, a l'extrem de llevant de la partida del Brugar, tocant al terme de la Selva i al de Constantí.

635. A la Carretera d'Alcolea, darrera les Germanetes dels Pobres.

636. O *de les Caragoles* (cragòlas). En terres de Mas Calvó, damunt el Camí del Mas de Blasi, tocant també al d'Aigües Verds.

637. A la partida del Brugar, vora el Mas del Pere Sans.

638. A Monterols, damunt l'antic Camí de Riudoms a Castellvell.

639. A Rojals, damunt el Mas dels Ossos.

640. Entre la Riera del Molinet i el Camí de Bellisens, sota el Mas de Bassedes.

641. Sota el Mas de Balbeny.

642. Hisenda de molt de renom, a la partida de Rojals, a la vora esquerra de la Riera de la Beurada, damunt el Camí del Mas de la Sena.

643. Conegut preferentment per *Mas del Fondista*.

644. Sota la Carretera de Tarragona, tocant al Camí de la Creu, prop del Mas de Nicolau.

645. A la partida del Vilar, vora el Mas de Gatell, sota el Camí de Valls. En constitueix el límit de ponent l'ex-via de Tarragona.

646. Tocant a la Carretera de Cambrils, allà on comença el Camí de Rubió, a la partida d'aquest nom. És una petita masia de força anomenada.

<i>El Mas dels Xiprers</i> ⁶⁴⁷	lu màs dals txiprés
<i>El Mas del Tallapèdra</i> ⁶⁴⁸	lu màs dal tàllapèdra
<i>El Mas del Tallapèdra Vell</i> ⁶⁴⁹	lu màs dal tàllapèdra véll
<i>El Mas del Tàpies</i> ⁶⁵⁰	lu màs dal tàpias
<i>El Mas del Targa</i> ⁶⁵¹	lu màs dal tàrga
<i>El Mas del Tàrrac</i> ⁶⁵²	lu màs dal tàrrac
<i>El Mas del Tòfol</i> ⁶⁵³	lu màs dal tòful
<i>El Mas del Torroner</i> ⁶⁵⁴	lu màs dal tòst
<i>El Mas del Tost</i> ⁶⁵⁵	lu màs dal turruné
<i>El Mas del Valentí</i> ⁶⁵⁶	lu màs dal valantí
<i>El Mas del Vallverdú</i> ⁶⁵⁷	lu màs dal vàllvardú
<i>El Mas del Vaquer</i> ⁶⁵⁸	lu màs dal vaqué
<i>El Mas del Varu</i> ⁶⁵⁹	lu màs dal vàru
<i>El Mas del Víctor</i> ⁶⁶⁰	lu màs dal víctu
<i>El Mas del Vilanova</i> ⁶⁶¹	lu màs dal vilanòva
<i>El Mas del Vilar</i> ⁶⁶²	lu màs dal vilà
<i>El Mas del Vilar</i> ⁶⁶³	lu màs dal vilàr

647. Al Passeig de Misericòrdia, en terres de la Capella, prop de l'ermita. Fa pocs anys una ventada va abatre els xiprers que li van donar el nom.

648. Entre la Riera de la Beurada i la Carretera de Tarragona, al costat dels Ploms. És una gran masia senyorial de molta anomenada.

649. Al Brugaret, sota el Camí de Valls, vora el punt en aquest s'uneix amb la Carretera de Sant Ramon.

650. Al cantó de llevant de la Carretera de Salou, poc abans d'arribar a Mas Calvó, damunt el Camí de Feredat, tocant al terme de Vila-seca.

651. O Tàrraga. A la vora esquerra del Barranc dels Cinc Ponts, tocant al Camí d'Almofter.

652. En terres del Brugaret, sota la Carretera de la Selva. N'hi havia un altre que també es coneixia per aquest nom a la Carretera de Cambrils, una mica més avall del Mas dels Trossos.

653. També se'n diu *Mas del Polo*: entre el Camí dels Cinc Ponts i el d'Almofter.

654. Al cantó de migdia de la Grassa, damunt el Camí de Constantí.

655. A la partida de Rojals, sota la via del ferrocarril de Tarragona. També hi ha un mas modern entre el Barranc de l'Escorial i el Camí de la Pedrastela al qual hom dona aquest nom.

656. Damunt el Mas del Geneta, a la vora dreta del Barranc de Mas Calvó.

657. El que té més anomenada és el que hi ha enfront del Carrer de la Muralla, al costat de la fàbrica de sabó del mateix nom. N'hem vist un altre al Camí de la Mineta de Martorell.

658. Al Brugaret, sota el Camí del Mas de la Sena.

659. Potser ha d'ésser *de l'Avar*. Al Brugaret, sota el Camí del Mas de la Sena, vora el Masos del Napoleon i del Sard.

660. També se'n diu del Frare Sord des de fa pocs anys. L'edifici es troba a la partió del terme de Reus amb el de l'Aleixar. Una bona part de la hisenda està en territori reusenc, damunt el Camí del Mig, a Monterols.

661. Gran masia senyorial al Passeig de Misericòrdia. La seva característica principal són les dues amples torres quadrangulars amb coronament piramidal que s'eleven als costats de la façana.

662. Entre la Carretera de la Selva i el Mas del Senalletes, al Brugar.

663. Al Passeig de Misericòrdia, en terres de les Forques Velles. La façana, d'aspecte ben revellit, toca al Passeig.

<i>El Mas del Vilella</i> ⁶⁶⁴	lu màs dal vilèlla
<i>El Mas del Xap</i> ⁶⁶⁵	lu màs dal txàp
<i>El Mas del Xibequeta</i> ⁶⁶⁶	lu màs dal sibaqueta
<i>El Mas de Macaia</i> ⁶⁶⁷	lu màs da macàia
<i>El Mas de Macià Vila</i> ⁶⁶⁸	lu màs da massiàvila
<i>El Mas de Magrinyà</i> ⁶⁶⁹	lu màs da magrinyà
<i>El Mas de Mainer</i> ⁶⁷⁰	lu màs da mainyé
<i>El Mas de Manresa</i> ⁶⁷¹	lu màs da manrèsa
<i>El Mas de Marca</i> ⁶⁷²	lu màs da màrca
<i>El Mas de Marià Fonts</i> ⁶⁷³	
<i>El Mas de Mariner</i> ⁶⁷⁴	lu màs da mariné
<i>El Mas de Martell</i> ⁶⁷⁵	lu màs da martéll
<i>El Mas de Macies</i> ⁶⁷⁶	lu màs da massias
<i>El Mas de Milà</i> ⁶⁷⁷	lu màs da milà

664. Vora l'Ermida de Misericòrdia, entre el Passeig i el Camí Vell de Riudoms. Està ocupat per una comunitat de religiosos. També ho hem sentit dir del *Mas de Camplà*.

665. A Mas Calvó, a la vora esquerra del barranc d'aquest nom. Se n'havia dit *Mas de les Simonés*; però ja fa més d'un segle que va perdre aquest nom. L'escriptura de venda de Mas Calvó de l'any 1852, en descriure els límits, ja parla del «Mas del Chap».

666. Sota el Mas de la Colometa, entre els camins d'Aigües Verds i Vell de Riudoms a Vila-seca.

667. Al cantó de ponent del Camí de Bellisens. És una magnífica masia d'últims del set-cents, amb una esplèndida galeria porxada. L'hem vist indicat en una relació dels masos que hi ha al terme de l'any 1850: «Huerto de Macaya», a «Vellisens».

668. És el més septentrional de la partida de Bellisens, entre el Camí dels Frares i el de Bellisens.

669. Està convertit en granja: dintre el triangle que forma el Camí de Constantí, la Carretera de Tarragona i la Riera del Boix.

670. Toca amb la zona urbana. El Carrer Frederic Soler i la prolongació del Carrer del Doctor Robert en formen els límits de migdia i de ponent, respectivament.

671. Tocant a la Boca de la Mina, al seu cantó de llevant.

672. Damunt la Carretera de Cambrils, entre el Mas de Rius i el del Mata. Hi ha dos edificis, un al costat de l'altre. En un d'ells es destaca una espaldanya amb la corresponent campana.

673. Es tracta de *la Florida*, segons hem vist en una llista dels masos que hi havia al Territori de Tarragona (A. M.).

674. A Monterols, a la dreta del Barranc del Tecu, més avall del Mas de la Victòria.

675. Sota el Mas de Macaia, a ponent del Camí de Bellisens.

676. És l'únic que menciona, pel cantó d'Aigües Verds, una llista de les finques situades al Territori de Tarragona, l'any 1850. Es troba damunt el Camí del Mas de Guardià, i pròxim a aquest mas.

677. Entre el Camí de Bellisens i la Riera del Molinet. L'hem vist indicat com a *Hort de Milà* en el cadastre de començaments del segle passat, però situat, segurament per error, a la Roureda. La llista dels masos del 1850 el posa a «Vellisens».

<i>El Mas de Miret</i> ⁶⁷⁸	lu màs da mirèt
<i>El Mas de Miró</i> ⁶⁷⁹	lu màs da miró
<i>El Mas de Mitjanca</i> ⁶⁸⁰	lu màs da mitxànca
<i>El Mas de Molons</i> ⁶⁸¹	lu màs da mulóns
<i>El Mas de Moreà</i> ⁶⁸²	lu màs da murèa o murèia
<i>El Mas de Mossèn Garriga</i> ⁶⁸³	lu màs da mussàn garríga
<i>El Mas de Motxo</i> ⁶⁸⁴	lu màs da mòtxu
<i>El Mas de Muster</i> ⁶⁸⁵	lu màs da musté
<i>El Mas de Nàmfres</i> ⁶⁸⁶	lu màs da nàmfras
<i>El Mas de Navàs</i> ⁶⁸⁷	lu màs da navàs
<i>El Mas d'en Bages</i> ⁶⁸⁸	lu màs dan bàijas
<i>El Mas de Nicolau</i> ⁶⁸⁹	lu màs da miculàu

678. Sota la Carretera de Tarragona a Vila-seca, a la partida de Castellet, a ponent del barranc d'aquest nom, vora el punt on el Camí de Bellisens desemboca a la susdita carretera. És una gran masia que presideix una extensa hisenda. En una relació dels masos del Territori de Tarragona de l'any 1850, trobem indicat el «Manso de Miret, conocido por manso de Olivella». La gent de Vila-seca en deien també *Mas de Noguers* (Nugués), i ara el coneixen per *Mas del Sales*, perquè aquest és el nom del seu propietari actual. Això no obstant, el nom de Miret segueix viu. Hi havia residit l'Ajuntament del «Término despoblado llamado Territorio de Tarragona», segons una acta datada el 18 d'abril de 1828 en el «Manso de D. Pedro Olivella elegido por Casa Consistorial» (A. M., carpeta Territori de Tarragona).

679. Desaparegut l'any 1937 en construir-se el Camp d'Aviació. Era un dels dos que antigament es coneixien per Masos de Barberà. També es dona el nom de Miró al que hi ha a la Munta-i-Baixa, entre el Barranc dels Gossos i la via del ferrocarril de Lleida. A aquest últim també se'l coneix per *Mas del Sabater* que és el nom del propietari actual, i per *Mas del Pauçàs* o del *Pau Miró*.

680. També se'n deia *Mas del Batlle*. Es troba sota el Camí de Constantí. En construir-se el Camp d'Aviació, l'any 1937, va quedar dintre els seus límits, i ara ha estat convertit en dependència d'aquella base aèria.

681. Vora el Mas de la Bomba, a la partida de Rubió, entre el Barranc de Pedret i el Camí de la Capella.

682. A Aigües Verds, sota la Carretera de Cambrils, a l'extrem del terme, tocant al de Riudoms. És una gran masia posada a la vora de l'antic Camí Ral de Riudoms a Vila-seca.

683. Sota la Carretera de Cambrils, tocant al Camí del Mas de Guardià, vora la Bassa del «Pocopan».

684. A Monterols, a l'esquerra del Barranc de la Barraqueta.

685. També se'l coneix per Mas del Jaumà. Sota l'ex-Via de Tarragona, a la Munta-i-Baixa.

686. A la partida de Blancafort, damunt el Mas de la Guineu.

687. Tocant a la Granja Banús, entre el Passeig i el Camí Fondo de la Bassa Nova. També ho diuen del *Mas de Casagualda*.

688. Ja existia l'any 1850, segons veiem en una llista dels masos del Territori de Tarragona. Entre el Barranc de l'Escorial i la Carretera de Salou, vora el tomb del Mas de Balbeny.

689. Davant el Camp d'Aviació, tocant a la Carretera de Tarragona, entre la Riera del Pi de Bofarull i el Camí del Roure. És una de les grans masies que poblen la partida de Quart i presideix una extensa hisenda que va fins al Camí de la Creu. En diuen també el *Mas de «don» Pau Font*. En una llista dels masos que hi ha al Territori de Tarragona de l'any 1850 trobem escrit: «Manso conocido por manso de Nicolau o Escalante».

<i>El Mas de Nolla</i> ⁶⁹⁰	lu màs da nòlla
<i>El Mas d'en Soler</i> ⁶⁹¹	lu màs dan sulé
<i>El Mas d'en Vilalta</i> ⁶⁹²	lu màs dan vilàlta
<i>El Mas de Papió</i> ⁶⁹³	lu màs da papió
<i>El Mas de Pastoret</i> ⁶⁹⁴	lu màs da pasturèt
<i>El Mas de Pau Calderons</i> ⁶⁹⁵	lu màs da pàu caldaróns
<i>El Mas de Pau Cirera</i> ⁶⁹⁶	lu màs da pàu siréra
<i>El Mas de Pau Tomàs</i> ⁶⁹⁷	lu màs da pàu tumàs
<i>El Mas de Pecatis</i> ⁶⁹⁸	lu màs da pacàtis
<i>El Mas de Pedreny</i> ⁶⁹⁹	lu màs da padrèny
<i>El Mas de Pedret</i> ⁷⁰⁰	lu màs da padrèt
<i>El Mas de Pedrol</i> ⁷⁰¹	lu màs da padròl
<i>El Mas de Pelagi</i> ⁷⁰²	lu màs da palài
<i>El Mas de Perpinyà</i> ⁷⁰³	lu màs da parpinyà
<i>El Mas de Pié</i> ⁷⁰⁴	lu màs da pié

690. Avui més conegut per *Mas de l'Esteve Mariner*.

691. Damunt el Camí dels Morts, entre la Carretera de Salou i el Camí de Vila-seca, però tocant a la primera.

692. Al Brugaret, vora el Camí de Constantí.

693. En diuen també *del Ferrades*. Es troba damunt d'allà on el Camí de la Pedrastela s'uneix amb el d'Aigües Verds, vora el Mas de l'Oлива.

694. A les Parellades, entre la Riera de la Vidaleta i la Rasa de Sant Miquel, damunt el Mas de Cabreret.

695. Als Estellers, entre el Camí d'Almóster i la Riera de la Beurada.

696. Era un hostal de ruta, del qual avui no queda sinó el nom. Es trobava damunt la Carretera de Tarragona, entre el Camí de Sant Llorenç i el camí particular que mena al Mas de l'Alemanys. A últims del segle passat encara donava acolliment als carreters i feia d'estanc. Una llista dels masos que hi ha al Territori de Tarragona diu: «Manso de Bartolí (a) de Pau Sirera».

697. A l'extrem septentrional del Camí de les Animes. Conegut també per *Mas del Serafi* (sarafi), però el nom antic predomina.

698. Vora el Camí de Bellisens, a la banda de ponent, davant el Mas del Sol. És un mas poc important, en comparació dels altres que hi ha en aquella partida.

699. En diuen també *del Calero* (dal caléru), que era el nom del seu antic propietari: a la partida de Rojals, a la vora esquerra de la Riera del Petrolí, damunt la via del ferrocarril de Tarragona.

700. És el *Mas del Montagut*, davant l'Ermida de Misericòrdia. En una relació dels masos que hi ha al Territori de Tarragona de l'any 1850 trobem indicat el *Mas Gran* i el *Mas Petit de Pedret*, l'un a tres-cents passes de distància de l'altre.

701. Damunt el Mas de l'Extrem, entre la Carretera de Salou i la Via de Tarragona, però tocant amb aquesta última. Abans hom el coneixia per Mas del Guit.

702. A la vora esquerra del Barranc del Manicomi, damunt la Carretera d'Alcolea. La major part de la finca ha estat parcel·lada i urbanitzada per la Colònia Floresta.

703. És el *Mas de l'Aixemús*.

704. Damunt el Mas de Larrard Nou, entre el Camí dels Morts i el del Maset de Montserrat. Abans se n'havia dit Mas de Jesús (da djasús).

<i>El Mas de Pijoan</i> ⁷⁰⁵	lu màs da pijuàn
<i>El Mas de Pisson</i> ⁷⁰⁶	lu màs da pissón
<i>El Mas de Pla</i> ⁷⁰⁷	lu màs da plà
<i>El Mas de Plana</i> ⁷⁰⁸	lu màs da plàna
<i>El Mas de Ponsoda</i> ⁷⁰⁹	lu màs da punsòda
<i>El Mas de Puig</i> ⁷¹⁰	lu màs da pútx
<i>El Mas de Pujol</i> ⁷¹¹	lu màs da puijòl
<i>El Mas de Quadrada</i> ⁷¹²	lu màs da quadràda
<i>El Mas de Riera</i> ⁷¹³	lu màs da riéra
<i>El Mas de Robuster</i> ⁷¹⁴	
<i>El Mas de Sant-romà</i> ⁷¹⁵	lu màs da sànrumà
<i>El Mas de Sedó</i> ⁷¹⁶	lu màs da sadó
<i>El Mas de Segarra</i> ⁷¹⁷	lu màs da sagàrra

705. Damunt el Camí dels Morts, tocant a la Via de Tarragona, vora el punt on aquesta penetra al terme de Vila-seca.

706. O de Pissons. El mas està ensorrat: es troba a Quart, a llevant del Camí de la Creu i damunt el dels Guixers. Una relació dels masos existents al Territori de Tarragona el menciona i el situa a mig quart del Mas de Pujol.

707. A Monterols, al cantó de sol ixent del Passeig de la Bassa Nova.

708. Tocant al Camí de Bellisens, sota el Camí dels Morts. És una gran masia d'aspecte senyorial, avui convertida en sanatori de malalts mentals, sota el nom de Sanatori Villablanca.

709. Sota el Camí Vell de Vila-seca a la Canonja, vora d'allà on aquest s'encreua amb el de Bellisens.

710. Pel cantó de sol ixent la finca toca amb el terme de Constantí, i per la banda septentrional en forma el límit la Riera de la Selva, que la separa del Camp d'Aviació. La *Llibreta* menciona el Barranc del Mas de Puig el 1753. La masia, grandiosa, conserva, adossades als angles cantoners de la construcció, unes torres que li donen aspecte d'antic recinte fortificat.

711. A la partida de Gatets, prop de la Canonja, entre el Camí de la Creu i la Riera de la Boella. Una relació dels masos existents l'any 1850 al terme del Territori de Tarragona l'anomena «Manso de Montagut (a) lo Pujol» i el situa a un quart del Mas de Vidal i a la mateixa distància del Mas de Pisson.

712. Sota la Carretera d'Alcolea.

713. A la vora esquerra de la Riera de la Selva, tocant a la Carretera de Tarragona, sota el Camp d'Aviació. És una de les grans masies centenàries que poblen el cantó meridional del terme.

714. L'esmenten les *Estimes* del 1664 i d'altres. No hem pogut precisar allà on era. No ens sembla desercertat de suposar que era pròxim al Barranc de Robuster, la situació del qual resta també poc clara. Celedoni Vilà afirma que l'any 1697 «el Mas de Robuster» era «serca al Santuario de Nuestra Señora dela Misericordia». (*Descripción de mi estimada patria la Villa de Reus*, edicions situa a un quart del Mas de Vidal i a la mateixa distància del Mas de Pisson.

715. A la vora esquerra del Barranc de l'Escorial, sota el Camí del Mas de les Monges. Es va construir l'any 1792, segons es veu esculpit damunt la seva porta principal. Avui també donen aquest nom al *Molí de Monterols*.

716. A l'extrem meridional del Roquís, vora l'entroncament de la Carretera de Riudoms amb la del Parc de Samà. És una gran hisenda, molt anomenada, presidida per una espaiosa construcció moderna.

717. Tocant a la Carretera d'Alcolea, entre el Camí del Molí i el Barranc del Manicomi.

<i>El Mas de Segimon</i> ⁷¹⁸	lu màs da saigimón
<i>El Mas de Senant</i> ⁷¹⁹	lu màs da sanàn
<i>El Mas de Sidós</i> ⁷²⁰	lu màs da sidós
<i>El Mas de Soler</i> ⁷²¹	lu màs da sulé
<i>El Mas de Someretes</i> ⁷²²	lu màs da sumarètas
<i>El Mas de Sostres</i> ⁷²³	lu màs da sóstras
<i>El Mas de Saiüquer</i> ⁷²⁴	lu màs da suqué
<i>El Mas d'Espasa</i> ⁷²⁵	lu màs daspàsa
<i>El Mas de Sunyer</i> ⁷²⁶	lu màs da sunyé
<i>El Mas de Terrats</i> ⁷²⁷	lu màs da tarràts
<i>El Mas de Toledo</i> ⁷²⁸	lu màs da tulèdu
<i>El Mas de Tomaset</i> ⁷²⁹	lu màs da tumasèt
<i>El Mas de «Torrecilla»</i> ⁷³⁰	lu màs da turrassilla
<i>El Mas de Torroja</i> ⁷³¹	lu màs da turròija
<i>El Mas de Traver</i> ⁷³²	lu màs da travé

718. Sota el Pont del Manicomi.

719. Al Matet, a l'inici de la rasa que més avall es converteix en el Barranc d'en Martí. També anomenen així el *Mas Vell del Moliner*.

720. Tocant a la Carretera de Tarragona, damunt la Riera del Boix. Antigament se'n deia *Mas del Boix*.

721. Al Vilar, a la vora dreta de la Riera del Petroli, entre el Camí de Valls i la Via de Tarragona.

722. «Huerto de Sumaretas» diu una llista dels masos del terme de Reus de l'any 1850, que el situa a la Roureda. Es troba a la vora dreta de la Riera de la Quadra, vora el Mas de Sostres.

723. Sota el Camí de la Creu, a la vora esquerra de la Riera de la Quadra, quan aquesta ja comença a dir-se dels Castelletes.

724. Anomenaven així l'actual *Mas de Banús*, damunt l'Estació dels Directes. Abans s'havia conegut per *Mas del Ministre*.

725. És rònc: entre el Camí de Bellisens i el Barranc dels Castelletes.

726. Entre el Camí de Bellisens i la Riera del Molinet. És una de les grans i antigues masies que poblen aquella zona del terme. Un altre mas amb el mateix nom es troba a la vora dreta del Barranc dels Castelletes, entre aquest i el Camí de Bellisens, a Quart. És també una grandiosa masia, modernitzada fa pocs anys.

727. L'edifici, modificat, encara existeix, ocupat pels oficials del Camp d'Aviació. La finca ha estat convertida en aeròdrom d'ençà de l'any 1937. Era una gran hisenda, de molt de renom. La família Terrats havia estat una de les més acomodades durant la segona meitat del segle passat.

728. La majoria de la gent el coneix per aquest nom, que és el del seu actual propietari; però també se n'ha dit *Mas de la Sebastiana* (da la *sabastiàna*). Es troba entre el Mas de Fassion i el del Geperut, sota la Carretera de Cambrils, a Aigües Verds.

729. Prop del terme de la Canonja, davant la Boella; és una gran masia d'aspecte ben antic.

730. Al Passeig de la Boca de la Mina, conegut també per *Mas del Creus*.

731. «Manso de Torroja» diu una llista dels masos que hi ha al terme del Territori de Tarragona de l'any 1850. A la vora esquerra del Barranc de Mas Calvó, sota el Mas de Sant-romà.

732. Damunt el Camí de Constantí.

<i>El Mas de Valero</i> ⁷³³	lu màs da valéru
<i>El Mas de Valls</i> ⁷³⁴	lu màs da valls
<i>El Mas de Vernet</i> ⁷³⁵	lu màs da varnèt
<i>El Mas de Vidal</i> ⁷³⁶	lu màs da vidàl
<i>El Mas de Zamora</i> ⁷³⁷	lu màs da samóra
<i>El Mas d'Iglésies</i> ⁷³⁸	lu màs digglésias
<i>El Mas d'Odena</i> ⁷³⁹	lu màs dòdana
<i>El Mas d'Oliveres</i> ⁷⁴⁰	lu màs daulivéras o dulivéras
<i>El Mas d'Ordeig</i> ⁷⁴¹	lu màs durdètch
<i>El Maset de les Gallines</i> ⁷⁴²	lu maset da las gallínas

733. A la Grassa, entre la Riera de la Quadra i la Rasa del Mas de Caixers. Té, al nord, el Camí del Mas de la Sena.

734. Un dels més antics, o potser el més antic, del terme. Alhora és un dels més bonics. Si cal donar fe a un mosaic, amb l'arbre genealògic, que hi ha a l'entrada, la seva fundació és anterior a l'era cristiana. L'esmentat arbre dóna amb precisió els noms dels propietaris a partir de mitjan segle xv. Es troba a la vora esquerra del Barranc de Pedret, sota el Camí dels Morts.

735. Damunt el Manicomi, entre el barranc d'aquest mateix nom i el Camí Vell de Monterols.

736. A la Grassa, a la vora esquerra de la Riera de la Quadra. Pel cantó de tramuntana el limita el Camí Vell de Constantí. El nom, d'ençà que s'hi ha desenrotllat en grans proporcions la Granja Soldevila, va cedint el lloc al de la nova indústria. En una llista dels masos del terme del Territori de Tarragona de l'any 1850, diu «Manso de Jaime Vidal», i el situa a un quart d'hora del Mas de Terrats. Un altre mas amb el mateix nom, el trobem vora la Canonja, sobre el Camí que va d'aquest poble a Vila-seca. El Barranc de la Boella toca a la finca pel seu cantó de llevant. Està emplaçat a la partida de la Coma. És una antiga gran masia.

737. Pertany al Mas de Bassedes i es troba sota seu. És un mas vermell que es veu damunt la Carretera de Cambrils, poc abans d'arribar a l'extrem del terme.

738. L'antic Mas d'Iglésies, que encara existeix i es coneix exclusivament per aquest nom, es troba entre el Camí de Bellisens i la Riera del Molinet, a cent passes del Mas de Gilet i a la mateixa distància del Mas del Pinteta, segons precisa una llista dels masos que hi ha al terme, establerta l'any 1850. En aquesta llista diu «Huerto de Magín Iglesias». Avui també es coneix per *Mas d'Iglésies*, el que s'havia dit *Mas d'Odena*. Un plànol de la ciutat de Reus de l'any 1856, indica clarament «Closa d'Odena». És dels de més anomenada. Gran i d'aspecte modern, rodejat d'un petit bosc, presideix una bonica hisenda compresa entre la Carretera de Salou i els Escorredors de Sant Francesc.

739. O de l'Odena. El nom ha caigut en desús i és el que ara es coneix per *Mas d'Iglésies*. En una relació de masos de l'any 1850 trobem un *Hort de Josep Odena* a les Quarterades, i un mas i un altre hort amb el mateix nom a «Vellisens».

740. A la Roureda. Entre la Riera del Molinet, a ponent, i un tros de barranc sense nom que va des d'aquella fins a unir-se amb el Barranc de la Roureda. N'hi ha un altre a Monterols, damunt la Carretera d'Alcolea, entre el Barranc del Manicomi i el Camí que va al Mas dels Hostalers. Hom el coneixia també per Mas de Gassot, que és el seu nom antic.

741. A Monterols, al costat de ponent del Passeig de la Bassa Nova, immediatament després de travessar el Pont dels Capellans.

742. Damunt el Camí d'Aigües Verdes, a poca distància de la seva confluència amb el de Mas de Blasi.

<i>El Maset del Llibreter</i> ⁷⁴³	lu masèt dal llibraté
<i>El Maset del Peres</i> ⁷⁴⁴	lu màset dal pèras
<i>El Mas Gran de l'Aixemús</i> ⁷⁴⁵	lu màs gràn da laixamús
<i>El Mas Minguell</i> ⁷⁴⁶	lu màs minguéll o manguéll
<i>El Mas Petit del Moliner</i> ⁷⁴⁷	lu màs patit dal muliné
<i>El Mas Riudoms</i> ⁷⁴⁸	lu màs riudóms o ridóms
<i>El Mas Vell del Frare Sord</i> ⁷⁴⁹	lu màs vell dal fràra sórt
<i>El Mas Vell del Moliner</i> ⁷⁵⁰	lu màs véll dal muliné
<i>El Mas Vell de Segimon</i> ⁷⁵¹	lu màs véll da saigimón
<i>El Mas Vermell</i> ⁷⁵²	lu màs varmèll
<i>El Molí de les Fonts</i> ⁷⁵³	
<i>El Molí de Monterols</i> ⁷⁵⁴	lu mulí da múntaròls
<i>El Petroli</i> ⁷⁵⁵	lu patròl
<i>Els Masos de Barberà</i> ⁷⁵⁶	lus màsus da barbarà

743. Sota el Barranc de la Roureda i la Carretera de Tarragona, vora el Mas de Bofarull. És estret i alt, i està deshabitat.

744. Entre el Camí de la Gavarra i el de Sant Llorenç, vora la Canonja. La partió del terme passa a tocar les parets del mas. És un petit edifici amb un pis, amb la façana tota clivellada.

745. A la Capella, entre el Barranc de l'Escorial i el Camí dels Morts. Es coneix també per *Mas de Perpinyà*. Una part de la seva hisenda ha estat parcel·lada recentment; hi ha nascut un grup de petites edificacions que es coneix per *Parcel·lació Montserrat*.

746. És el *Mas de les Carallades*.

747. Ho era el del Cros, a la Carretera de Salou.

748. Rodejat d'un petit bosc de pins, al Brugaret, sota el Camí de les Punes. Els xiprers dels quals també pren nom el susdit camí es troben arreglats al límit entre aquest i aquella finca.

749. Al Camí de la Pedrastela, davant el Mas de la Bomba.

750. Era el que avui es diu *de Senant*, a la vora dreta del Barranc de l'Escorial, entre el Camí de les Colònies i el de la Pedrastela. L'extensa propietat del Moliner abraçava tot allò que avui és la Granja Massó i el Mas del Cros.

751. Entre l'Estació dels Directes i el Passeig de la Bassa Nova; té l'entrada per un camí que arrenca del Carrer de Núñez de Arce.

752. Entre el Camí d'Aigües Verds i el Barranc de Mas Calvó. És un mas gran, tot pintat del color que li dona nom, i el més conegut d'aquella rodalia.

753. El trobem en una llista dels masos que hi ha al terme de Reus de l'any 1850. El situa a les Quarterades i diu que és a pocs pams de la muralla. Un plànol del 1877 en precisa la posició damunt l'Hort d'Olives, a la vora —o potser àdhuc ocupant-ne una part— de l'actual Carrer del Batan.

754. Sota la Boca de la Mina, a llevant del passeig d'aquest nom. És l'antic *Molí de la Vila*, avui convertit en masia. Se'n diu també *Mas de Sant-romà*. En una llista dels masos compresos al terme, any 1850, el trobem indicat amb el nom de «Molí de Reus».

755. Damunt el Camí de Valls. A últims del segle passat s'hi va instal·lar una refinaria de petroli, que va comunicar el nom al tros de Riera de la Beurada que passa per allí a la vora.

756. Ja no existeixen: van desaparèixer en construir-se el Camp d'Aviació.

La Florida ⁷⁵⁷
La Pleta de l'Àguila ⁷⁵⁸
La Quadra ⁷⁵⁹
Mas Calvó ⁷⁶⁰

la flurída
la quàdra
màs calbó

Les granges: ⁷⁶¹

La Granja Artiga ⁷⁶²
La Granja Banús ⁷⁶³

la gràndjartíga
la gràndja banús

Aleshores aquesta denominació ja havia caigut força en desús. Els dos edificis, separats per un camí, havien estat anomenats el *Mas de Baix* i el *Mas de Dalt*. Més tard i últimament rebien el nom de *Mas de l'Ixart* i *Mas de Miró*, que en van ésser els últims propietaris.

757. «Manso de Mariano Fonts, conocido por Florida» diu una llista dels masos que hi ha al Territori de Tarragona. Tocant a la Carretera de Tarragona, entre el Barranc del Mas de Segarra i el Camí de Sant Llorenç. Davant seu s'inicia el braç de carretera que va a la Canonja.

758. Un document del 1800 (Documents del Mas de Someretes) sobre un censal, parla de la *Pleta de l'Àguila* al terme de Reus.

759. La repetida llista del 1850 indica el «Manso apellidado la Quadra», al Matet. Es troba a la vora esquerra de la riera del mateix nom, sota el Camí del Brugar.

760. Junt amb el Mas de Valls, és la més antiga de les masies que hi ha al terme. No podem precisar la data de la seva construcció, però sabem que sant Bernat Calvó hi va néixer l'any 1180, onze anys després de la donació que en féu l'arquebisbe Hug de Cervelló, en la qual consta: «concedo tibi N. Calvó ... unum mansura ... iuxta illum videlicet torrentum de Porpres» (*Diplomatari de Sant Bernat Calvó*, Edicions Rosa de Reus, Reus, 1956, document n.º 1). Durant uns dos-cents seixanta anys va ésser propietat del comú de la Vila de Reus, que l'adquirí a Elisabet de Sacirera, segons escriptura del 15 de febrer de 1591 (A. M., carpeta Mas Calvó). L'Ajuntament de Reus se'n despreguà l'any 1852. La hisenda abraçava en aquella època més de nou-cents jornals de terra, i arribava fins a la vora del Port de Salou. Eclesiàsticament pertany a la Parròquia de Vila-seca.

761. Des de fa uns quants anys l'explotació avícola ha pres un increment extraordinari al terme de Reus. De quatre o cinc granges que hi existien fa una trentena d'anys, s'ha passat a haver-n'hi dues-centes, comptant només les que estan associades a la Cooperativa d'Avicultura, amb una capacitat que va dels dos o tres-cents caps d'aviram que crien els petits grangers, fins als catorze mil amb què compta la Granja Vila. Ultra aquestes que formen part de la Cooperativa, hi ha, encara, una munió d'altra gent que es dedica a la cria d'aviram en petita escala. En aquest treball només donem els noms que ens han semblat més destacats; dels altres, en prescindim perquè creiem que són innecessaris per a la finalitat d'aquest recull.

762. És una de les més antigues. Es troba damunt el Camí Vell de Riudoms, a la vora dreta i a no gaire distància del Barranc de l'Escorial. Té instal·lacions amb capacitat per a uns set mil caps d'aviram.

763. Entre el Passeig i el Camí Fondo de la Bassa Nova. Toca amb el Barranc de la Mineta i té a la vora la Font dels Capellans. És la més antiga i avui capaç per a uns deu mil caps d'aviram. Això la situa en segon lloc en importància avícola.

<i>La Granja Camprubi</i> ⁷⁶⁴	la gràndja càmrubi
<i>La Granja del Gil</i> ⁷⁶⁵	la gràndja dal dgíl
<i>La Granja del Martí Ramon</i> ⁷⁶⁶	la gràndja dal martí ramón
<i>La Granja Lledó</i> ⁷⁶⁷	la gràndja lladó
<i>La Granja Massó</i> ⁷⁶⁸	la gràndja massó
<i>La Granja Mateu</i> ⁷⁶⁹	la gràndja matéu
<i>La Granja Montserrat</i> ⁷⁷⁰	la gràndja múnssarràt
<i>La Granja Pedrol</i> ⁷⁷¹	la gràndja padròl
<i>La Granja Roig</i> ⁷⁷²	la gràndja ròtx
<i>La Granja Segarra</i> ⁷⁷³	la gràndja sagàrra
<i>La Granja Soldevila</i> ⁷⁷⁴	la gràndja soldavíla
<i>La Granja Sol-i-Vent</i> ⁷⁷⁵	la gràndja sòlivén
<i>La Granja Soronelles</i> ⁷⁷⁶	la gràndja súrúnèllas
<i>La Granja Torres</i> ⁷⁷⁷	la gràndja tórras
<i>La Granja Vila</i> ⁷⁷⁸	la gràndja vila

764. Installada fa poc temps al Brugaret, sota el Camí de les Punes.

765. No fa molt de temps que existeix, però ja és important, amb unes quatre mil gallines. Es troba sota el *Camí del Roquís*, entre el barranc d'aquest nom i el de l'Escorial.

766. A l'Hort de Sabater.

767. Damunt la Carretera de Tarragona, tocant al Camí de Constantí. Creada fa pocs anys, avui té galliners per a tres mil caps.

768. No és de les més antigues, però fou de les de més anomenada. La seva capacitat no va gaire més enllà del miler de gallines. Ocupa l'antic Mas del Moliner, a la vora dreta del Barranc de l'Escorial.

769. Sota el Camí Vell de Riudoms, en territori de Blancafort, al costat del Mas del Font.

770. Ensems amb la Banús, és la més antiga del terme. La seva capacitat per a uns sis mil caps permet d'allistar-la entre les capdavanteres. Ocupa el Mas del Margelfí.

771. Sota la Bassa de l'Oliver, al Brugaret.

772. N'hi ha dues que porten el mateix nom: una al Mas del Macià Vila, l'altra al Mas del Sard.

773. Existeix des de fa relativament pocs anys. Amb galliners per a encabir-hi uns quatre mil caps, es troba damunt el Camí Fondo de la Bassa Nova.

774. Ocupa l'antic Mas de Vidal, sota el Camí Vell de Constantí. Un gran edifici recentment construït i la llarga extensió dels galliners li donen un to d'opulència i de senyoria.

775. Està intallada al Mas de Guardià i compta amb unes quatre mil gallines. En aquest mas, abans d'haver-hi la Sol-i-Vent, hi havia hagut una altra granja, bé que poc important quant al nombre de caps, remarcable per haver estat una de les primeres de Reus, ensems amb la Banús i la Montserrat.

776. Sota la Carretera de Cambrils, en territori d'Aigües Verds; és la tercera en importància de les que hi ha al terme i una de les més antigues. L'edifici principal, de construcció moderna, és recent. Encabeix uns vuit mil caps.

777. Al Mas de les Monges.

778. És la més important, amb capacitat per a catorze mil caps, i una de les més ben installades del terme. Es troba tocant a la Carretera del Cementiri i a la de Sant Ramon.

Els horts:

Els Horts de Ballester ⁷⁸⁰	lusòrs da ballasté
Els Horts de Marc ⁷⁸¹	lusòrs da màrc
Els Horts de Miró ⁷⁸²	lusòrs da miró
Els Horts de Simó ⁷⁸³	lusòrs da simó
La Roda ⁷⁸⁴	la ròda
L'Horta de Bon Macip ⁷⁸⁵	
L'Horta de Castellet ⁷⁸⁶	
L'Horta de la Font ⁷⁸⁷	
L'Horta del «Camarer» ⁷⁸⁸	
L'Horta del Castlà ⁷⁸⁹	
L'Horta del Castell ⁷⁹⁰	

779. Al Mas del Vilanova. Bé que la seva importància en quantitat de caps és restringida, el seu propietari és el qui donà impuls organitzador a l'increment avicultor reusenc amb la creació de la Cooperativa d'Avicultura.

780. Entre la Riera del Molinet i la Carretera de Tarragona, per on té l'entrada principal.

781. Rarament algú els coneix avui per aquest nom; la gent en diu *Horts de Miró*. Un plànol de la ciutat de Reus, dreçat l'any 1856, indica amb precisió la «Closa de March», sota l'Hort d'Olives, entre els Escorredors de Sant Francesc i la Riera del Molinet. Una llista del 1850 diu que hi ha nou horts, tots ells dintre la partida de les Fonts. «Ort vell de March» diu el cadastre de la segona meitat del segle XVIII.

782. En parlen les *Estimes* del 1664, però no n'indiquen la situació. Són, tal com assenyala amb encert un plànol del 1856, els que hi ha entre la Rambla Miró i l'ex-via de Tarragona, davant el Mas del Tallapedra. També es coneixen actualment per *Horts de Miró* els antics Horts de Marc.

783. Els indiquen les *Estimes* del 1664. Ocupen una gran extensió en un extrem de la zona urbana. La seva entrada principal és al Camí de Misericòrdia, vora la Plaça de la Pastoreta; però també s'hi entra pel Carrer del Carme Baix. El Passeig de Prim els travessa.

784. O els *Horts de la Roda*. Grup de petits xalets i horts, entre els Carrers del Doctor Robert i de Sardà.

785. «En la Orta de Bon Masip» (*Estimes*, any 1541, f. 69v). També veiem «alla Orta d'en Bon Masip» (*Ibidem*, f. IIIv).

786. En parla un document del 1606 (documentació del Mas de Someretes) relatiu a censals: «més un tros de terra que tenen en la Orta de Castellet tinguda de sinch jornals poch més o manco».

787. Joan Frexa té «un ort a la Orta de la Font» (*Estimes*, any 1541, f. 16). L'hem vista també mencionada en les *Estimes* de l'any 1390 i les del 1520, molt repetidament. Es devia trobar sota la Font Vella, avui també desapareguda.

788. La mencionen les *Estimes* de l'any 1484. Les del 1520 diuen «Ort en Horta de Camarer. Afronta ab la via pública».

789. L'any 1367 (*Estimes*, f. 2v i *passim*) trobem diversos trossos «d'ort en l'Orta del Castlà». «Terra de pa a l'Orta Caslà. Afronta ab lo Torrent de la Vila» (*Ibidem*, any 1520, f. 1v).

790. «En l'Orta del Castel» (*Estimes*, any 1520, f. 34v).

L'Horta del Reig ⁷⁹¹
 L'Horta dels Bertrams ⁷⁹²
 L'Horta de na Fortuna ⁷⁹³
 L'Horta de Sunyer ⁷⁹⁴
 L'Hort d'Aixemús ⁷⁹⁵
 L'Hort de Baget ⁷⁹⁶
 L'Hort de Cardenyas ⁷⁹⁷
 L'Hort de Carei ⁷⁹⁸
 L'Hort de Claveria ⁷⁹⁹
 L'Hort de Ferrando ⁸⁰⁰
 L'Hort de Gabriel Clariana ⁸⁰¹
 L'Hort de Gavaldà ⁸⁰²
 L'Hort de Jaumà ⁸⁰³
 L'Hort de la Closa ⁸⁰⁴

lòr da djaumà
 lòr da la clòsa

791. «En la Orta d'en Jacme Reig» (*Estimes*, any 1520, fs. 41^r, 70^v, 102^r i *passim*). També l'hem vista moltes vegades en el mateix llibre de l'any 1484. Segons el Registre de la Propietat, hi ha un hort «situado en el ámbito de esta Ciudad, y partida la Horta del Reig, lindante... con el camino conocido por Drecreta».

792. «En l'Orta dels Bertrams» (*Estimes*, any 1367, f. 8^r). «A la Orta dels Bertrams» (*Ibidem*, any 1520, f. 114).

793. Les *Estimes* del 1445 parlen de terres «en l'Orta de na Fortuya».

794. El cadastre de la segona meitat del segle XVIII parla de l'Hort de Sunyer. El Registre de la Propietat del segle passat n'especifica la situació: «Toda aquella finca radicada en la presente Ciudad conocida antes por la Huerta de Sunyer ... y linda ... con el torrente llamado de la Raseta ... con la calle llamada camino de Castellvell...».

795. En un plànol de rectificació del Carrer del Batan de l'any 1889 (A. M.), el trobem indicat a la dreta i a partir de la meitat inferior d'aquell carrer. Al seu lloc hi ha el tros final del Carrer de Balmes i edificis nous.

796. *Estimes*, any 1664.

797. L'hem vist indicat en un índex de finques rústiques de l'any 1882, segons el qual l'Hort té per límit el Torrent de cal Sais. També l'esmenta una llista dels masos que hi ha al terme de l'any 1850 que el situa a tres-centes passes de Reus, a la partida de Camprodon.

798. En el cadastre de primers del segle passat trobem escrit «de Carey», a la Roureda.

799. «De Clavaria» (*Estimes*, any 1672, f. 126^v).

800. «Ort de Ferrando» (*Estimes*, any 1672, f. 124^v). Al foli següent llegim «ort de Matheu Ferrando».

801. *Estimes*, any 1664.

802. «Davayl l'Orta d'en Gavaldà» (*Estimes*, any 1367, f. 60^r). «La Orta dels Guavaldans» (*Ibidem*, any 1520, f. 30^r). Més tard, el cadastre de la segona meitat del segle XVIII menciona l'Hort Gavaldà. Ens en facilita la situació exacta el mapa de J. F. Soler de l'any 1856, en el qual assenyala la *Closa de Gavaldà* entre el Camí de Salou i els Escorredors de Sant Francesc, allà on avui es troba l'Hort del «Ganset». Això no obstant, l'any 1541 trobem un «ort clos al Camí de Vallis. Afronta ab dit camí y ab lo Carreró de la Orta dels Gavaldans» (*Estimes*, any 1541, f. 14^v).

803. Desaparegut fa pocs anys: ocupava l'espai on ara hi ha la Sedera de la Carretera de Tarragona.

804. Vora la Closa de Freixa. El Carrer de Balmes, fa pocs anys obert, passa a tocar de la seva façana.

L'Hort de l'Adelat ⁸⁰⁵	lòr da ladalàt
L'Hort de la Marcona ⁸⁰⁶	
L'Hort de la Marquesa ⁸⁰⁷	
L'Hort de l'Anna ⁸⁰⁸	lòr da làgna
L'Hort del Cònsol ⁸⁰⁹	lòr dal cònsul
L'Hort de les Marqueses ⁸¹⁰	
L'Hort del «Gansèt» ⁸¹¹	lòr dal gansèt
L'Hort del Granot ⁸¹²	lòr dal grandòt
L'Hort de l'Hereu ⁸¹³	lòr da larèu
L'Hort del Macià Vila ⁸¹⁴	lòr dal massiàvila
L'Hort del «Petxo» ⁸¹⁵	lòr dal pétxu
L'Hort del Pintat ⁸¹⁶	lòr dal pintat
L'Hort del Queri ⁸¹⁷	lòr dal quèri
L'Hort del Ros ⁸¹⁸	lòr dal rós
L'Hort del Rosset ⁸¹⁹	lòr dal russèt
L'Hort dels Canonges ⁸²⁰	lòr dals canòndjas
L'Hort dels Corders ^{820 bis}	lòr dals curdés

805. Entre el Barranc de l'Escorial i el Passeig de Prim, vora el Camp de Tir. Una llista dels masos de l'any 1850 diu: «Huerto de Pablo Ferrer (a) Adelat».

806. Al Camí de Tarragona o Roureda (*Cad.*, any 1828).

807. Existia a Monterols (*Cad.*, any 1828).

808. Havia estat allà on fa poc hi va haver el «Criadero» del Marsal, sota la Plaça de la Pastoreta.

809. Encara hi ha qui recorda haver-ho sentit dir d'allà on hi ha el Convent de les Monges del Camí de Tarragona.

810. «Huerto de las Marquesas», diu la llista dels masos del 1850, i el situa al Vilar. En un mapa del 1856 veiem la «parada del Marquès», sota el Camí de Valls, poc tros abans d'arribar al Forn de Cabalet, i sospitem que es tracta del mateix hort.

811. Entre els Escorredors de Sant Francesc i la Carretera de Salou. La via del Ferrocarril de Salou el travessa anant de l'estació de viatgers a la de mercaderies. Havia estat propietat del poeta J. Martí i Folguera, de la família del qual prové el renom.

812. Entre la Via Nova i l'ex-Via de Tarragona, a ponent dels Escorredors de Sant Francesc. Segurament es tracta d'un dels antics *Horts de Marc*.

813. A la vora dreta de la Riera del Molinet, damunt la Via Nova de Tarragona. És un dels nou horts que integraven els *Horts de Marc*.

814. Era allà on ara hi ha el Mas del Boule. Ho confirma un mapa de Reus del 1856.

815. És l'*Hort de Sabater de Dalt*.

816. Té l'entrada pel Camí de Valls, una mica més enllà de l'Hort del Ros. Queda limitat per l'ex-Via del Ferrocarril de Tarragona. L'esmenta el *Cadastr* de la segona meitat del segle XVIII.

817. Entre el Camí de Constantí i la Riera del Molinet, sota la Riera del Boix.

818. Al Camí de Valls, abans de sortir de la zona urbana.

819. Ja no existeix. Havia estat allà on fa pocs anys es van edificar les Cases Barates. En deien també l'*Hort* o el *Mas del Tostet* (tustèt).

820. Al Camí de Valls; és el primer que es troba venint de la Plaça de la Sang. N'hem sentit dir, indistintament, *dels* o *de les Canonges*.

820 bis. Ens han dit que era allà on ara hi ha els Horts de la Roda.

L'Hort dels Corbs ⁸²¹	
L'Hort dels Frares ⁸²²	
L'Hort dels Nius ⁸²³	lòr dals níus
L'Hort dels Pellaires ⁸²⁴	
L'Hort dels Ponts ⁸²⁵	lòr dàls pòns
L'Hort dels Seminaris ⁸²⁶	
L'Hort del Tomaqueres ⁸²⁷	lòr dal tumaquéras
L'Hort del «Xulo» ⁸²⁸	lòr dal txúlu
L'Hort de Morlius ⁸²⁹	
L'Hort de Mumter ⁸³⁰	lòr da munté
L'Hort de na Gileta ⁸³¹	
L'Hort d'en Reboster ⁸³²	
L'Hort de Pellicer ⁸³³	lòr da pallissé
L'Hort de Sabater ⁸³⁴	lòr da sabaté
L'Hort de Sales ⁸³⁵	
L'Hort de Saüquer ⁸³⁶	

821. Entre la Plaça de la Pastoreta i el Barranc de l'Escorial, sota el Camí Vell de Riudoms. El Registre de la Propietat d'últims del segle passat fa constar que està subjecte a domini directe de l'Hospital. El nom ha caigut en desús, i les parades que rodegen l'antic edifici, parcel·lades, s'estan omplint de xalets.

822. Una propietat «al Monestir afronta ab l'Ort dels Frares» (*Estimes*, any 1520, f. 101^r).

823. Damunt el Carrer de l'Aigua Nova, tocant als Horts de Miró.

824. L'esmenta l'índex de finques rústiques fins a l'any 1882.

825. Sota l'Hort de Torroja. Un document de mitjan segle passat parla del «Huerto de Gavaldà (dels Pons)».

826. Pertanyia al Seminari, que ocupava l'edifici, ara desaparegut, conegut per Casa la Caritat. El menciona l'índex de finques rústiques fins a l'any 1882.

827. Sota el Passeig de Misericòrdia, a la vora esquerra del Barranc de l'Escorial.

828. Entre el Corredor del Gas i el Camí de Tarragona. El mapa de J. F. Soler, de l'any 1856, el retola «Chulu».

829. Una relació de propietaris de bestiar dels Masos del Camp del terme de Reus (A. M.), any 1865, l'indica al barri onzè: sens dubte, al veïnatge de l'actual placeta de Morlius.

830. Era l'Hort de l'Anna, allà on hi havia hagut el «Criadero» del Marsal.

831. L'esmenten les *Estimes* de l'any 1664. Podria ésser que es tractés de l'actual *Mas de Gilet*.

832. «Hort d'en Reboster» (*Estimes*, any 1520). No hem pogut aclarir si té cap relació amb el Mas de Robuster.

833. Entre la Dreccereta del Gas i el Camí de Constantí.

834. N'hi ha dos, el de *Baix* i el de *Dalt*. Es troben entre la Riera del Molinet i el Camí dels Frares, amb l'entrada principal per la primera. Una llista de masos de l'any 1850 diu que tant el «Huerto primero» com el «Huerto segundo de Sabater» es troben a la partida de les Fonts.

835. Pel que en diu el Registre de la Propietat sabem que era a les Quartrades, vora el Camí de Salou.

836. Una relació de propietaris de bestiar dels Masos del Camp del terme de Reus (A. M.), any 1865, l'indica al barri onzè. Era allà on ara hi ha el pati de Cal Salvat, davant l'Estació del Nord.

L'Hort de Torroja ⁸³⁷
L'Hort d'Olives ⁸³⁸
L'Hort Gil ⁸³⁹

lòr da turròija
lòr daulívas o dulívas

El Cementiri ⁸⁴⁰

El Cementiri dels Protestants ⁸⁴¹
El Peret de la Dalla ⁸⁴²
La Capella dels Veterans ⁸⁴³
La Cripta ⁸⁴⁴
La Parcella Militar ⁸⁴⁵

lu samantíri
lu samantíri dals prutastàns
lu parèt da la dàlla
la capélla dals vatarànus
la cripta
la parsèla dals militàrs o lu puéstu
dals militàrs
la pubillèta da gratallops

La Pubilleta de Gratallops ⁸⁴⁶

Els Camins:

El Camí d'Aigües Verds ⁸⁴⁷
El Camí d'Almoster ⁸⁴⁸

lu camí dàigüas vèrs
lu camí dalmusté

837. O l'Hort del Torrogeta (dal túrruigèta). Sota el Camí de Valls. Les *Estimes* de l'any 1664 ja esmenten «ort Torroge».

838. A la vora dreta de la Riera del Molinet, damunt l'ex-Via de Tarragona. L'edifici més conegut per aquest nom és un de gran i relativament modern; però dos altres edificis, més amunt, depenien del mateix hort. El trobem indicat a partir de mitjan segle XVI. (*Estimes*, 1672, f. 124v). És un dels de més anomenada.

839. «Ort Gil» (*Cad.*, segona meitat del segle XVIII).

840. Es tracta del Cementiri General, situat al Matet, damunt la Carretera de Montblanc. Els terrenys foren generosament cedits per Josep Sardà i Cailà perquè l'Ajuntament els destinés a Cementiri General. La primera inhumació hi tingué lloc el 2 de gener de 1871.

841. És un petit clos, al costat de ponent del Cementiri General, destinat exclusivament a la gent d'aquella confessió.

842. Escultura representativa de la mort, amb una dalla a la mà esquerra i un rellotge d'arena a la dreta, que hi havia damunt la porta principal del Cementiri. Fou substituïda per una creu quan l'Ajuntament convertí el Cementiri General en Cementiri Catòlic. Avui figura al Museu Municipal.

843. A l'angle nord-est del Cementiri. Hi ha sepultats els 130 milicians que, l'any 1838, van morir a Vilallonga lluitant contra les tropes carlistes. També n'hem sentit dir *Capella dels de Vilallonga* (dals da vilallóngà).

844. És la capella número vint-i-cinc del costat est. Hi ha enterrades diverses víctimes de bombardeix durant l'última guerra civil.

845. Vora l'angle nord-est del Cementiri. Hi eren sepultats els soldats que morien a la Caserna de Cavalleria.

846. Enfront i a no gaire distància de la porta d'entrada. No hi ha cap recordatori que n'assenyali el lloc precís.

847. Arrenca del Camí de la Font de Carbonell, que la gent avui coneix exclusivament per Camí de la Pedrastela, davant el Mas de l'Oliva, i davalla fins a trobar el del Mas de Blasi, vora Mas Calvó. En la major part del seu recorregut està aplegonat entre altes margenades.

848. Surt de Reus per la Munta-i-Baixa i aviat es bifurca. Tant de l'una branca, que puja pel Barranc dels Cinc Ponts, com de l'altra, que va a travessar

<i>El Camí de Bellisens</i> ⁸⁴⁹	lu camí da ballissèns
<i>El Camí de Blancafort</i> ⁸⁵⁰	lu camí da blàncafòrt
<i>El Camí de Calderons</i> ⁸⁵¹	lu camí da caldaròns
<i>El Camí de Castellet</i> ⁸⁵²	lu camí da castallèt
<i>El Camí de Constantí</i> ⁸⁵³	lu camí da gustantí
<i>El Camí de Darrera el Cementiri</i> ⁸⁵⁴	lu camí da darrèral samantíri
<i>El Camí de Feredat</i> ⁸⁵⁵	lu camí da faradàt
<i>El Camí de Gatets</i> ⁸⁵⁶	lu camí da gatèt
<i>El Camí d'Eixamorerres</i> ⁸⁵⁷	lu camí daixamuréras

la Riera de la Beurada, vora el Mas de la Llebre, n'hem sentit dir el mateix nom. La primera és més dreturera per a anar a Almoſter. L'altra, pràcticament, és el Camí Vell de la Selva.

849. És un dels més llargs del terme. Arrenca del Camí de Vila-seca, vora el Mas del Macià Vila, i va fins a la Carretera de Tarragona a Vila-seca, davant el Mas de Miret. A partir del Mas de Plana, va paral·lel al Barranc dels Castellet, per la seva vessant dreta.

850. Parteix de la Carretera de Cambrils, davant el Mas dels Trossos, i no triga a penetrar al terme de Riudoms.

851. O del Pont de Calderons. Conegut més aviat per *Camí de la Mineta de Martorell*.

852. És el més meridional del terme; durant una estona constitueix la frontera amb el de la Canonja. Surt de l'Estació del Ferrocarril de Vila-seca i entra en territori reusenc poc tros abans de passar per sota la Via de Vila-seca a Tarragona. Durant la major part del seu recorregut té, a ambdues bandes, una gruixuda i atapeïda barrera d'altres canyes. «Vinya e mayol e terra de pa al Camí de Tarragona. Afronta ab dit camí e ab lo Camí de Castellet» (*Estimes*, any 1510, f. 40^r). L'any 1520 també és mencionat com a límit de finques a Bellisens (*Béns*, f. 55^r). No podem assegurar, però, que es tracti del mateix camí que ara es coneix per aquest nom; en aquella època, les terres per on ara passa el Camí de Castellet pertanyien al territori de Tarragona..

853. Abans, en sortir de Reus anava paral·lel a la Carretera de Tarragona i la Dreçereta del Gas. Actualment s'inicia passat el Pont del Bisbe, a la dreta de l'esmentada carretera, d'ençà que els terrenys que travessava en el seu inici han estat ocupats per la Sedera. Creua la Riera del Boix i, poc tros després, la Carretera de Tarragona. Més tard forma el límit meridional de la Grassa i la frontera entre aquesta partida i el Camp d'Aviació. És un antic camí que ja existia al segle XVI. També hem sentit dir *Camí de Constantí* del que passa pel Mas de Vidal, a la Grassa.

854. És un camí veïnal que va de la Riera de la Beurada al Barranc del Mas de Besora. Sembla que és el que s'havia conegut per Camí del Matet.

855. Només el seu final, en dos ramals, toca amb el terme de Reus; altrament, pertany a Vila-seca. Un dels esmentats ramals passa per sota el Mas del Tàpies i forma, durant molt poca estona, la partió entre els termes de Reus i Vila-seca; l'altra branca, a cosa d'un quilòmetre més amunt, fa les mateixes funcions.

856. És curt. Arrenca del Camí dels Guixers, sota el Mas de la Dolça, i baixa a trobar el Camí Vell de Vila-seca a la Canonja, vora el Mas de Vidal. Travessa la partida de Gatets de nord a sud, entre el Barranc dels Castellet i el Camí de la Creu, que queden, respectivament, a ponent i a llevant seu.

857. Al Brugar. Ve de la Riera d'Almoſter quan aquesta encara es troba dintre el terme de la Selva, i va a la carretera d'aquest últim poble. Travessant-la es pot anar fins vora el Pi del Brugar; però aquest últim tros és el que es coneix més aviat per *Camí de Sant Miquel*.

<i>El Camí de la Bassa de les Cabres</i> ⁸⁵⁸	lu camí da la bàssa da las càbras
<i>El Camí de la Bassa Nova</i> ⁸⁵⁹	lu camí da la bàssa nòva
<i>El Camí de la Canonja</i> ⁸⁶⁰	lu camí da la canòndja
<i>El Camí de la Capella</i> ⁸⁶¹	lu camí da la capélla
<i>El Camí de la Creu</i> ⁸⁶²	lu camí da la crèu
<i>El Camí de la Drecera</i> ⁸⁶³	lu camí da la drasséra
<i>El Camí de la Font de Carbonell</i> ⁸⁶⁴	
<i>El Camí de la Gavarra</i> ⁸⁶⁵	lu camí da la gabàrra
<i>El Camí de l'Aigua Nova</i> ⁸⁶⁶	lu camí da làigua nòva

858. S'inicia sota la Carretera de Tarragona, a la vora dreta del Barranc del Mas de Segarra. Travessa l'esmentada carretera i, continuant cap al nord, constitueix, durant pocs minuts, el límit amb el terme de la Canonja. Després vira cap a llevant per anar a trobar de nou el Barranc del Mas de Segarra, a l'altra banda del qual s'interna en territori de Constantí. Aleshores hom el coneix per *Camí de l'Alzineta*.

859. Tot ell emmarcat entre tàpies. Uneix el Passeig amb el Camí Fondo de la Bassa Nova.

860. D'ençà que hi ha la carretera ningú no l'utilitza per a anar a la Canonja. Només en queda un bocí que sigui transitible; és el que, arrencant del Camí del Roure, baixa cap als masos de Tomaset i de Badia. Abans començava vora la Creu de Ferro i, per anar a travessar el sudit Camí del Roure, creuava la hisenda del Mas de Nicolau.

861. Constitueix la continuació del Camí de la Pedrastela, a partir del Mas del Barrera fins al Mas de Valls. La majoria de la gent en diu també Camí de la Pedrastela.

862. És l'antic Camí Ral de la Canonja a Reus. En sortir de la Canonja travessa la Riera de la Boella i entra immediatament al terme de Reus. Després travessa el Camí dels Guixers i el del Roure, tot pujant paral·lel al Barranc dels Castelletes, al qual fa cap, però en un indret on aquest ja es coneix per Riera del Pi de Bofarull o de la Quadra. La creu de ferro que li dona nom es troba poca estona abans d'arribar a la riera esmentada.

863. Dels Cinc Camins, és el segon a mà esquerra, si hom ve de Reus pel Camí Fondo de la Bassa Nova: és el que de seguida s'apregona més acusadament i va cap a Maspujols.

864. És un nom completament caigut en desús. La gent en diu *Camí de la Pedrastela*, o *el camí que ve de la Pedrastela*. Arrenca del Camí de la Capella, sota el Mas de la Bomba, travessa el Barranc de Pedret i va a trobar el Camí del Mas de Guardià, sota el Mas de l'Oliva.

865. Va de la Canonja a Constantí. Passa pel terme de Reus només en travessar la punta extrema de la partida de Collblanc. En arribar vora el Fort, esdevé la frontera amb les terres de Tarragona i creua la carretera de la susdita ciutat. Després s'interna en territori de Constantí, d'una partida del terme del qual poble li ve el nom. Les *Estimes* del 1367 parlen d'una propietat «prop lo Camí de la Gavarra» (f. 15^r).

866. Ja no existeix. Era la continuació del carrer del mateix nom, i anava a reunir-se amb el Camí del Mas de la Sena. Quan, no fa gaire, va modificar-se el curs de la Via del Ferrocarril de Tarragona, aquest camí va quedar dintre la propietat del Mas del Tallapedra.

<i>El Camí de la Mina del Salvat</i> ⁸⁶⁷	lu camí da la mína dal salvàt
<i>El Camí de la Mineta de Martorell</i> ⁸⁶⁸	lu camí da la minèta da marturèll
<i>El Camí de la Pedrera del Còbic</i> ⁸⁶⁹	lu camí da la padrèra dal còbic
<i>El Camí de la Pedrastela</i> ⁸⁷⁰	lu camí da la pédrastèla
<i>El Camí de la Selva</i> ⁸⁷¹	lu camí da la sèlva
<i>El Camí del Brugar</i> ⁸⁷²	lu camí dal burgà
<i>El Camí del Castell</i> ⁸⁷³	lu camí dal castèll
<i>El Camí de les Ànimes</i> ⁸⁷⁴	lu camí da las ànimas
<i>El Camí de les Colònies</i> ⁸⁷⁵	lu camí da las culònia
<i>El Camí de les Comes</i> ⁸⁷⁶	

867. Arrenca de la Carretera de Salou, davant Mas Calvó. Durant una curta estona forma la divisòria entre els termes de Reus i de Vila-seca, i després s'interna en aquest últim fins a fer cap al Mas del «Palano» (palànu).

868. És el *del Pont de Calderons*. De la Carretera de Castellvell, damunt el traspàs de la via, va als Cinc Ponts. La mineta que li dóna nom es troba, ja fora del terme de Reus, al Camí Vell de Castellvell.

869. Pronunciat també Còbit i Còubi. Uneix la ciutat amb l'esmentada pedrera, oberta en un dels putgets veïns de Castellvell. En el seu inici s'anomena *Camí Fondo de la Bassa Nova*.

870. Surt del Passeig de Misericòrdia i va fins al Mas del Barrera, on es troba amb el Camí dels Morts —que, per un cantó, va cap a Misericòrdia i, per l'altre, cap al Mas de Freixa— i amb el camí de la Capella, que és el que en forma la continuació.

871. O Vell de la Selva. Arrenca de la Munta-i-Baixa. Voreja la partida dels Estellers fins a la Riera de la Beurada. Després de travessar-la, vora el Mas de la Llebre, s'interna en territori d'Almóster. També li diuen *Camí d'Almóster*.

872. Ho diu sobretot la gent de la Selva, del que, partint del de Valls, en direcció nord-nordoest, forma la divisòria entre el terme de Reus i el de la Selva, a l'extrem de llevant del Brugar. Fa cap al Barranc del Camí de la Bassa, en terres selvatanes. A Reus s'entén que és el que, arrencant també del de Valls, vora el Mas del Tallapedra Vell, travessa la Carretera de Sant Ramon, la partida de Montoliu, la Riera de la Quadra, i va fins a les cases del Brugar.

873. Va a Vila-seca. Travessa el Camí dels Morts dins el veïnatge del Mas de Larrard, i, durant una curta estona, constitueix la divisòria entre el terme de Reus i el de Vila-seca; després es bifurca. La branca de l'esquerra és la que es coneix per *Camí del Maset de Montserrat*; la de la dreta és encara *el del Castell*, però ja en terres vila-secanes.

874. Parteix del Camí Fondo de la Bassa Nova, sota el Forn del Geloncs, i va a trobar-se amb el Camí Vell de Riudoms a Castellvell, allà on antigament existia la Capella de les Ànimes, d'on li ve el nom. Fa gairebé tot el recorregut apregonat entre marges alterosos; si bé abans hi transitaven els carros, avui no hi poden passar.

875. Se sobreentén que és el *de les Colònies Massó*. És un camí veïnal que parteix de la Carretera de Salou, sota els Xalets del Cros.

876. L'hem vist indicat al Registre de la Propietat, en l'extracte d'una escriptura d'una finca situada a Aigües Verds. No l'hem pogut localitzar. És deu tractar d'un que va a les Comes d'Ulldemolins.

<i>El Camí de les Puntetes</i> ⁸⁷⁷	lu camí da las púntas
<i>El Camí de l'Horta</i> ⁸⁷⁸	lu camí da lòrta
<i>El Camí del Mas de Blasi</i> ⁸⁷⁹	lu camí dal màs da blàsi
<i>El Camí del Mas de Guardia</i> ⁸⁸⁰	lu camí dal màs da guardia
<i>El Camí del Mas de la Sena</i> ⁸⁸¹	lu camí dal màs da la sena
<i>El Camí del Mas de la Victòria</i> ⁸⁸²	lu camí dal màs da la victòria
<i>El Camí del Mas de les Monges</i> ⁸⁸³	lu camí dal màs da las mòndjas
<i>El Camí del Maset de Montserrat</i> ⁸⁸⁴	lu camí dal masèt da munsarràt
<i>El Camí del Matet</i> ⁸⁸⁵	lu camí dal matrèt
<i>El Camí del Mig</i> ⁸⁸⁶	lu camí dal mítx
<i>El Camí del Molí</i> ⁸⁸⁷	lu camí dal mulí

877. Parteix del Camí de Valls, tocant a la Brossa; travessa la part alta del Brugaret i de la Grassa i s'interna al terme de Constantí. L'hem vist indicat a l'Índex de finques rústiques fins a l'any 1882, travessant una terra situada al Cubet, entre la Riera de la Quadra i el Mas de la Comtessa. El bocí comprès entre el camí de Valls i la Bassa de l'Oliver s'està convertint en Carretera per anar a Constantí.

878. És el que anava a l'antiga Horta del Brugar quan aquesta encara existia com a veïnat. És el bocí final del que hem descrit com a Camí del Brugar.

879. Són dos els que la gent d'Aigües Verds coneix per aquest nom: el que passa per davant del Mas de Guardia a partir d'allà on el que ve de la Bassa del «Pocopan» s'uneix amb el que ve de la Pedrastela; i el que arrenca del Camí Vell de Riudoms a Vila-seca, a pocs minuts de Mas Calvó. Ambdós menen, des de direccions oposades, al mas que els dóna el nom, que es troba en territori de Vila-seca.

880. O de la Bassa del «Pocopan», perquè aquesta bassa es troba, a l'entrada del camí, vora la Carretera de Cambrils.

881. Sortint de Reus per la Carretera de Tarragona, és el primer que es troba a l'esquerra. Travessa la Riera del Boix, el Barranc d'en Martí i la Riera de la Quadra. Va al Mas de la Sena, en terme de Constantí.

882. El que, als Cinc Camins, es troba primer, a mà esquerra, si hom ve de Reus pel Camí de la Pedrera del Còbic.

883. Surt de la Carretera de Salou, vora el tomb del Mas de Balbeny. Corre paral·lel al Barranc de l'Escorial i, després de travessar-lo, porta al Mas al qual deu el nom.

884. O de la Bassa de Montserrat. Arrenca del Camí del Castell, davant el Mas de Larrard, i també va a Vila-seca.

885. Segons diu el Registre de la Propietat, una finca que limita al sud amb un dels costats del Cementiri té, a ponent, el Camí del Matet. Hem de creure que es tracta del que es coneix per *Camí de Darrera el Cementiri*.

886. El que, partint dels Cinc Camins, ve segon, a mà dreta, si hom ve de Reus pel Camí Fondo de la Bassa Nova. És el més directe per a anar a l'Aleixar. També ho hem sentit dir, entre la gent del Brugar, del Camí dels Horts, sobretot quan aquest ha passat a la vora esquerra del Barranc del Pi. Acaba bifurcant-se, amb un braç que va al Mas del Pere Sans, i l'altre al Mas de Gusí.

887. De Vila-seca, passant vora el cementiri del poble esmentat, va a trobar el Camí de Bellisens. Vora el punt on s'ajunten existia un molí, pertanyent a Vila-seca, del qual avui no queda res llevat de les ruïnes de la seva bassa.

<i>El Camí del Puig</i> ⁸⁸⁸	lu camí dal pútx
<i>El Camí del Roquís</i> ⁸⁸⁹	lu camí dal ruquís
<i>El Camí del Roure</i> ⁸⁹⁰	lu camí dal róura
<i>El Camí dels Artigons</i> ⁸⁹¹	lu camí dals antigóns (o urtigóns)
<i>El Camí dels Brugars</i> ⁸⁹²	lu camí dals burgàns
<i>El Camí dels Capellans</i> ⁸⁹³	lu camí dals capallàns
<i>El Camí dels Cinc Ponts</i> ⁸⁹⁴	lu camí dals sing pòns
<i>El Camí dels Claudis</i> ⁸⁹⁵	lu camí dals clàudis (o glàudis)
<i>El Camí dels Coguls</i> ⁸⁹⁶	
<i>El Camí dels Copons</i> ⁸⁹⁷	lu camí dals cupóns
<i>El Camí dels Encants</i> ⁸⁹⁸	lu camí dalzancàns

Apareix citat aquest nom durant el segle XVI: «al Camí dels Molins» (*Estimes*, any 1367, f. 8^r). També al XVI: «al Camí dels Molins Nous» (*Estimes*, any 1520, f. 64^r). Sens dubte, no es refereix pas al que surt de Vila-seca, sinó al que anava als Molins de Monterols.

888. A l'extrem septentrional de la partida de Monterols, forma la partió amb el terme de Castellvell. És el que va d'aquest poble a Maspujols. El puig al qual es refereix el nom és el de la Pedrera del Còbic.

889. Travessa longitudinalment la partida del Roquís. S'inicia damunt la Carretera de Riudoms, vora el pont construït damunt el Barranc de l'Escorial. Aproximadament un quilòmetre més enllà, travessa el Barranc del Roquís, el segueix cap amunt durant una breu estona i després continua, ben apregonat entre marges, fins a penetrar al terme de Riudoms, sota la Carretera d'Alcolea.

890. Ens han dit que, de fet, és la continuació del Camí dels Morts, que anava a la Selva. Arrenca del de Bellisens, damunt el Mas de Plana i, immediatament, davalla al fons del Barranc dels Castelletes, pel qual puja una estona, fins a l'altura del Mas d'Espasa. Aleshores pren una direcció nord-est i desemboca a la Carretera de Tarragona, sota el Mas de Nicolau, després d'haver travessat el Camí de la Creu. Abans continuava per l'altre costat de la carretera, per les terres que ara ocupa el Camp d'Aviació.

891. Surt de la Canonja i forma el límit del terme d'aquell poble amb el de Reus, a partir del Barranc del Mas de Segarra, fins a la vora de la Boella. Antigament travessava el Barranc de la Boella i s'internava en el territori ocupat pel Camp d'Aviació.

892. Ve de la part d'Almóster i va al Brugar.

893. Travessa la partida de les Parellades, de nord a sud. És un camí molt pregon, que havia estat de carro, però que ara està molt malmès. Arrenca de vora la confluència de la Riera de la Vidaleta amb la de Castellvell. En una època del 1653 (documents del Mas de Someretes) es parla de «dressera vulgo dicto dels Capellans qua itur de Reus al Moster».

894. De la Munta-i-Baixa puja pel fons del Barranc dels Cinc Ponts, fins a trobar la Riera de Castellvell vora el punt on s'ajunta amb la de la Vidaleta.

895. És el *dels Pobres*.

896. «Terra herma al Brugaret. Afronta ab lo Camí dels Coguls» (*Estimes*, anys 1484 i 1520, f. 52^r).

897. Entra al terme venint de la Riera de Sovià, que passa pel terme de l'Aleixar; voreja la rasa on s'inicia el Barranc de la Barraqueta, i mor en uns conreus. L'utilitza la gent de Maspujols que té terres a Monterols.

898. Nom que va caient en desús. És el que baixa pel Barranc *dels Cinc Ponts*. Ho deien perquè, en entrar a Reus, ho fa per la Rambla de Miró, on, fins no fa gaires anys, s'installaven els venedors dels Encants.

<i>El Camí dels Freres</i> ⁸⁹⁹	
<i>El Camí dels Guixers</i> ⁹⁰⁰	lu camí dals guixés
<i>El Camí dels Molins Nous</i> ⁹⁰¹	
<i>El Camí dels Morts</i> ⁹⁰²	lu camí dals mòrs
<i>El Camí dels Albellons</i> ⁹⁰³	lu camí dals auballóns
<i>El Camí dels Pobres</i> ⁹⁰⁴	lu camí dals pòbras
<i>El Camí dels Xiprerets</i> ⁹⁰⁵	lu camí dals txiprarèts
<i>El Camí de Mas Riudoms</i> ⁹⁰⁶	
<i>El Camí de Mas Calvó</i> ⁹⁰⁷	lu camí da màs calbó

899. Ja no ho diu ningú. És el que constitueix la continuació dels Escorredors de Sant Francesc i fa cap a la Riera del Molinet, sota els Horts de Sabater. L'índex de finques rústiques fins a l'any 1882 diu que hi toca una finca situada a la Riba d'en Galdori.

900. Forma la separació entre les partides de Quart i de Gatets, a partir del Barranc dels Castelletes, a l'altura del Mas de Sunyer, en direcció a llevant, fins al límit del terme, vora la Boella. Travessa un tros de terme de la Canonja i torna a entrar al de Reus a la partida de la Bassa de les Cabres. Ens han dit que antigament anava fins al Catllar. És poc freqüentat i, en alguns indrets, pràcticament abandonat. Devia prendre el nom d'uns forns de guix que encara es troben força ben conservats damunt seu, i que la gent coneix per les Garites. Al Registre de la Propietat hem vist que una finca situada al Brugar toca amb el camí dels Guixers. En tot cas, es deu tractar d'un altre que portava el mateix nom.

901. El trobem com a partida de terra l'any 1541. (*Estimes*, f. 54v). Ens el dona també una estadística de finques rústiques del 1846, que el situa a la partida de Roquís i Alzines.

902. És un dels més llargs i dels més antics. Arrenca del Camí Vell de Riudoms, sota el Mas de Ferreter; passa tocant a l'Ermita de Misericòrdia, travessa la Carretera de Cambrils damunt el Mas de Pedret, i s'interna en territori de la Capella fins a trobar, vora el Mas de Freixa, el Barranc de l'Escorial. El travessa, així com també la Carretera de Salou, després de la qual forma el límit divisor i entre el terme de Reus i el de Vila-seca fins a la Via de Tarragona. Aleshores torna a internar-se al terme, passa per vora el Mas de Larrard fins a trobar el Camí de Bellisens damunt el Mas de Plana, on aparentment mor. Ens han dit, però, que el *Camí del Roure* també es considera *Camí dels Morts*.

903. La gent que habita sota el Camp d'Aviació, per on sembla que passava, no el recorden. Algunes persones d'edat han sentit a dir aquest nom, però cap d'elles no sap amb precisió per on passa el camí que el portava. Sembla que passava pel mig dels Masos de Barberà, i probablement també per damunt el Mas de Puig, i després s'internava al terme de Constantí.

904. S'inicia damunt el Brugar i, orientant-se cap a migdia, va fins a Constantí. En diuen també *Camí dels Claudis*.

905. Ho diuen del de les Puntes, sobretot del tros comprès entre el Barranc d'en Martí i la Riera de la Quadra. El nom li ve d'uns xiprers petits i deformats que creixen vora el camí, damunt el Mas Riudoms. Ara, la construcció de la nova carretera de Reus a Constantí, els farà desaparèixer.

906. Sabem, pel que en diu R. P., que forma el límit d'una terra situada al Brugaret. Deu ésser el que va al Mas Riudoms, avui conegut exclusivament per *Camí de les Puntes o dels Xiprerets*.

907. Ho hem sentit dir del que, arrencant del Camí del Mas de les Monges, baixa a trobar la Carretera de Salou a la vora de Mas Calvó. També ho diuen del que passa per davant del mateix mas, que es coneix igualment per *Camí del Mas de Blasi*.

<i>El Camí de Monterols</i> ⁹⁰⁸	lu camí da múntaròls
<i>El Camí de Portusset</i> ⁹⁰⁹	lu camí da pòrtussèt
<i>El Camí de Prades</i> ⁹¹⁰	
<i>El Camí de Riudoms</i> ⁹¹¹	lu camí da riudóms o ridóms
<i>El Camí de Rubió</i> ⁹¹²	lu camí da rubió
<i>El Camí de Sant Llorenç</i> ⁹¹³	lu camí da sà'n llurèns
<i>El Camí de Sant Miquel</i> ⁹¹⁴	lu camí da sàmmiquèl
<i>El Camí de Valls</i> ⁹¹⁵	lu camí da valls
<i>El Camí de Vila-seca</i> ⁹¹⁶	lu camí da vílassèca
<i>El Camí Fondo de la Bassa Nova</i> ⁹¹⁷	lu camí fóndu da la bàssa nòva

908. Sobretot la gent de Castellvell anomena així el camí que, passant pels Cinc Camins, va de Castellvell fins a la Carretera d'Alcolea, vora la Barraqueta, passant per sota el Mas de la Victòria.

909. Surt, en direcció a migdia, del Camí Ral de Vila-seca a la Canonja, entre el Barranc dels Castelletes i la Riera de la Boella. Aviat s'interna al terme de la Canonja.

910. Les *Estimes* del 1520 mencionen terres que afronten «ab lo Camí de Prades». Avui es troben dintre el terme de Castellvell.

911. A Monterols coneixen per aquest nom l'antic Camí de Riudoms a Castellvell. És un camí de ferradura, intransitable actualment en determinats indrets, que passa per davant el Mas dels Hostalers.

912. Travessa, de nord a sud, fent dues grans ziga-zagues, la partida del seu propi nom. Corre al costat de ponent del Barranc de Pedret. Arrenca de la Carretera de Cambrils, vora el Mas dels Trossos, i fa cap al Camí de la Font de Carbonell.

913. Venint de Vila-seca i passant a tocar les cases de la Canonja, entra al terme de Reus entre el Mas de Pèrs i la Carretera de la Canonja. Travessa, per sota, la Carretera de Tarragona, a molta profunditat, vora la Florida i, quan és prop la hisenda del Mas de l'Alemanys, va a trobar-se amb el Camí de l'Alzineta, ja en terres de Constantí.

914. Surt de vora el Pi del Brugar, a la dreta del barranc; puja cap a la Carretera de la Selva i la travessa; més amunt d'aquesta és conegut per Camí d'Eixamoreres.

915. És l'antic camí ral que posava en comunicació les dues ciutats del Camp. Surt de Reus per la Plaça de la Sang o, més exactament, pel carrer conegut per Camí de Valls; travessa la Riera del Petroli i el Barranc d'en Martí i, poc tros després, desemboca a la Carretera de Sant Ramon. Aquesta ha estat construïda damunt l'antic camí durant un trajecte de gairebé dos quilòmetres, fins allà on la carretera s'interna al terme de Constantí. Aleshores, l'antic camí, reapareix i forma la divisòria entre la partida del Brugar i el terme del poble últimament esmentat. També se l'està convertint en carretera des de Reus a la Brossa.

916. Arrenca de la Riera del Molinet, sota l'Estació Depuradora de les Aigües Residuals i, mentres és dintre el terme de Reus, corre paral·lel a la via del ferrocarril de Tarragona. D'ençà que es féu la rectificació de la susdita via, el tros de camí de Vila-seca que anava des del punt on se'n desprèn el de Bellisens fins al Mas del Pere Domènec, ha desaparegut. Després d'encreuar-se amb el Camí dels Morts, vora el Mas de Larrard, es bifurca: la branca de la dreta es coneix per *Camí del Castell*, i l'altra, per *Camí del Maset de Montserrat*.

917. És el nom que es dona al *de la Pedrera del Còbic* des del seu inici, vora el pas a nivell de la Carretera de Castellvell, fins a la Bassa Nova.

<i>El Camí Fondo de Monterols</i> ⁹¹⁸	lu camí fóndu da muntaròls
<i>El Camí Travesser</i> ⁹¹⁹	lu camí travassé
<i>El Camí Vell de Castellvell</i> ⁹²⁰	lu camí véll da castéllvéll o castalvéll
<i>El Camí Vell de Constantí</i> ⁹²¹	lu camí véll da gustantí
<i>El Camí Vell de Riudoms</i> ⁹²²	lu camí véll da riudóms o ridóms
<i>El Camí Vell de Riudoms a Vila-seca</i> ⁹²³	lu camí véll da riudóms a vilassèca
<i>Els Cinc Camins</i> ⁹²⁴	lussíng camíns
<i>Els Quatre Camins</i> ⁹²⁵	lus quàtra camíns
<i>La Carretera Vella de l'Aleixar</i> ⁹²⁶	la carratèra vélla da lallaixà
<i>La Dreccereta del Gas</i> ⁹²⁷	la drassarèta dal gàs

918. O *Camí Vell de Monterols*. Parteix de la Carretera d'Alcolea, entre el Camí del Molí i la Carretera del Manicomi. Travessa la via de les Borges, l'esmentada Carretera del Manicomi, i no va gaire més enllà del Mas de Vernet. Entre la Carretera d'Alcolea i el Pont del Manicomi està pràcticament abandonat d'ençà que es construí la via, i més aviat sembla una rasa.

919. És el que la gent de la Selva coneix per *Camí del Brugar*.

920. Pujava pel Barranc de Castellvell.

921. La gent de la Grassa diu que és el que travessa aquella partida de terra arrencant de la Riera de la Quadra, damunt el Mas de Vidal, fins al rec de la Grassa, en el mateix sentit i en certa manera paral·lel al Camí del Mas de la Sena. Sembla que aviat hi passarà la Carretera de Reus a Constantí, que hom ha començat a construir.

922. Molt transitat a causa de les nombroses masies a les quals dona accés. Surt de Reus pel cantó de ponent de la Plaça de la Pastoreta; després, durant uns quants metres, segueix el Barranc de l'Escorial per a passar seguidament a la seva vora dreta i travessar la partida de les Forques Velles. Més tard, troba el Barranc de Pedret i, prop del Mas del Font, es bifurca. Totes dues branques poden portar a Riudoms; la de la dreta puja a trobar de seguida la carretera; l'altra surt del terme abans de fer-ho.

923. Travessa longitudinalment la partida d'Aigües Verds. Hi entra vora el Mas de Marca, creua el Camí del Mas de Blasi sota el de Guardià, i va a passar per darrera de Mas Calvó.

924. Cruïlla de camins a la partida de Monterols. Venint de Reus s'hi arriba pel Camí de la Pedrera del Còbic; el de la dreta va a Castellvell i a l'esmentada pedrera; el segon, a la mateixa mà, és el *Camí del Mig*, que condueix a l'Aleixar; el d'enfront, que davalla i s'apregona ràpidament, va a Maspujols i és conegut per *Camí de la Dreccera*; el de l'esquerra és el del *Mas de la Victòria*, o de *Monterols* segons la gent de Castellvell. També ho hem sentit dir d'allà on coincideixen el Camí del Mas de les Monges, el dels Morts i un camí que va a Vila-seca.

925. Sota el Mas de Guardià. Ho diuen allà on el Camí Vell de Riudoms a Vila-seca travessa el del Mas de Blasi.

926. Molts trossos del seu trajecte li han estat presos pels cultius. Fins que es va construir la Carretera d'Alcolea l'utilitzaven els carros per anar a l'Aleixar. El bocí més important dels que queden utilitzables es troba damunt l'esmentada Carretera d'Alcolea, una mica més enllà del Mas de Gassot; corre paral·lel a la repetida carretera i hi retorna vora el Mas de les Animes.

927. És la continuació del Corredor del Gas i fa cap a la Riera del Molinet, sota l'Hort de Pellicer.

Els ponts: ⁹²⁸

<i>El Pont de Calderons</i> ⁹²⁹	lu pòn da caldaróns
<i>El Pont de Cartó</i> ⁹³⁰	lu pòn da cartró
<i>El Pont de la Boada</i> ⁹³¹	lu pòn da la buàda
<i>El Pont de la Rota</i> ⁹³²	lu pòn da la ròta
<i>El Pont dels Capellans</i> ⁹³³	lu pòn dals capallàns

La Carretera d'Aicolea: ⁹³⁴

<i>La Barraqueta</i> ⁹³⁵	la carratéra dalculèia
<i>La Floresta</i> ⁹³⁶	la barraquèta
<i>L'Entroncament de la Mussara</i> ⁹³⁷	la flurésta
<i>L'Entroncament del Manicomi</i> ⁹³⁸	lampàlma da la mussàra
	lampàlma dal manicòmi

La Carretera de Cambrils: ⁹³⁹

<i>El Pont de Pedret</i> ⁹⁴⁰	la carratéra da cambrils
<i>La Baixada Blanca</i> ⁹⁴¹	lu pòn da padrèt
<i>La Baixada de Misericòrdia</i> ⁹⁴²	la baixàda blànca
	la baixàda da mísaricòrdia

928. Exclosos els de les carreteres i els de les vies del ferrocarril.

929. És el que facilita el pas del Camí de la Mineta de Martorell, per damunt del Barranc de Calderons. És un pont de pedra tocant al qual, al mateix nivell, aguantat per un arc de rajoles, hi ha un aqüeducte per a conduir l'aigua de la Mina d'Almoster.

930. Al començament de la Carretera de la Mussara, passa per damunt la via del ferrocarril que va a les Borges. Hom l'anomena així per la poca consistència que sempre ha tingut.

931. Permet el pas, per damunt del Barranc de l'Esplugu Pobra, del camí que va dels Cinc Camins a Castellvell. És de pedra, d'una sola arcada.

932. Al Camí del Puig, sobre el mateix inici del barranc que més avall es diu de l'Esplugu Pobra. Uneix el terme de Reus amb el de Castellvell.

933. Damunt el Barranc de la Mineta. Hi passa el Passeig de la Bassa Nova.

934. Surt de Reus pel Carrer de Sant Joan i condueix a Falset i a Móra. Abans de sortir del terme té un ramal que va al Manicomi. Al mateix límit del terme n'arrenca la Carretera de la Mussara.

935. Era un hostel de ruta, avui abandonat, però no malmès. Es troba damunt la carretera, vora el barranc que ha pres el seu nom, que representa l'inici del Barranc del Roquís.

936. De mica en mica esdevé una barriada de petits xalets a ambdues bandes de la carretera, vora l'entroncament amb la que va al Manicomi.

937. A l'extrem del terme, abans d'iniciar-se la baixada que va a travessar la Riera de Maspujols.

938. A un quilòmetre de la ciutat, abans de travessar el Barranc del Manicomi.

939. Construïda fa molt pocs anys damunt el Camí Vell de Cambrils. Comença davant l'Ermida de Misericòrdia i surt del terme vora el Mas de Morea.

940. És el primer que es troba després de l'Ermida de Misericòrdia, damunt el barranc del qual pren el nom.

941. Vora la Granja Soronelles, quan la carretera ja està a punt de sortir del terme.

942. És la que hi ha entre l'Ermida i el Pont de Pedret.

La Carretera de Castellvell: ⁹⁴³	<i>la carratéra da castéllvéll o castalvéll</i>
<i>Cal Serra</i> ⁹⁴⁴	<i>càl sèrra</i>
<i>L'Encreuament</i> ⁹⁴⁵	<i>lu crúza</i>
<i>El Pont</i> ⁹⁴⁶	<i>lu pòn</i>
La Carretera de la Canonja ⁹⁴⁷	<i>la carratéra da la canòndja</i>
La Carretera de la Selva: ⁹⁴⁸	<i>la carratéra da la sèlva</i>
<i>El Pont del Cementiri</i> ⁹⁴⁹	<i>lu pòn dal samantíri</i>
<i>El Pont del Roser</i> ⁹⁵⁰	<i>lu pòn dal rusé</i>
<i>La Baixada del Mas de Besora</i> ⁹⁵¹	<i>la baixada dal màs da basòra</i>
<i>La Pujada del Cementiri</i> ⁹⁵²	<i>la puijada dal samantíri</i>
La Carretera del Manicomi: ⁹⁵³	<i>la carratéra dal manicòmi</i>
<i>Èl Pont del Manicomi</i> ⁹⁵⁴	<i>lu pòn dal manicòmi</i>
<i>El Tomb del Manicomi</i> ⁹⁵⁵	<i>lu tòm dal manicòmi</i>
<i>La Pujada del Manicomi</i> ⁹⁵⁶	<i>la puijada dal manicòmi</i>
La Carretera del Parc Samà ⁹⁵⁷	<i>la carratéra dal pàrcassamà</i>
La Carretera de Riudoms ⁹⁵⁸	<i>la carratéra da riudóms o ridóms</i>

943. És la que condueix a Castellvell i a Almoſter, del qual poble no passa.
944. O el *Laboratori Serra*. S'hi fan productes farmacèutics i es troba al costat de ponent de la carretera, abans d'arribar al pont.
945. Ho diuen del pas a nivell de la Via de Barcelona, al començament de la carretera.
946. Damunt el Barranc dels Forns. Passat el pont, la carretera ja no triga a sortir del terme.
947. És de construcció recent. Arrenca de la Carretera de Tarragona, davant la Florida.
948. En diuen també *Carretera de Montblanc* (da mumblàng) i *del Cementiri*. Surt de Reus pel Portal del Roser i porta a Alcover i a Montblanc. Es comença a construir a primers del segle passat i s'obrí a la circulació l'any 1820 (BÒRÀRULL, *Anales*, 382).
949. Al capdamunt de la pujada del mateix nom, damunt la via del ferrocarril de Barcelona.
950. Damunt la trinxera per on passava la via del ferrocarril de Tarragona, vora el Forn del Soto.
951. És el tros de la carretera que davalla per a anar a travessar, sense cap pont, el Barranc del Mas de Besora.
952. Comença després del pont que hi ha damunt la Riera de la Beurada i va fins al del Cementiri. És ben llarga.
953. És exclusiva de l'Institut Pere Mata i de poca longitud. Surt de la d'Alcolea, vora la Floresta.
954. A continuació del Tomb, damunt la via del ferrocarril que va a les Borges.
955. Abans de passar el pont, la carretera fa dues recolzades molt tancades.
956. Desnivell remarcable, que coincideix amb el tomb.
957. Parteix de la Carretera de Riudoms, davant el Mas de Sedó. També va a Vinyols. Passa escassament mig quilòmetre per territori reusenc.
958. Comença a continuació del carrer conegut per Camí de Riudoms.

La Carretera de Salou: ⁹⁵⁹

El Tomb del Mas de Balbeny ⁹⁶⁰

La Caseta ⁹⁶¹

Les Quatre Carreteres ⁹⁶²

Mas Calvó ⁹⁶³

la carratéra da salòu
lu tòm dal màs da balbèny
la casílla
las quàtra carratéras
màs calbó

La Carretera de Sant Ramon ⁹⁶⁴

La Carretera de Tarragona: ⁹⁶⁵

El Camp d'Aviació ⁹⁶⁶

El Fort ⁹⁶⁷

El Pontatge ⁹⁶⁸

El Pont del Bisbe ⁹⁶⁹

El Pont del Queri ⁹⁷⁰

La Boella ⁹⁷¹

La Torre dels Peons ⁹⁷²

la carratéra da sànr Ramón
la carratéra da tarragóna
lu càrn daviació
lu fòrt
lu puntàscu
lu pòn dal bísba
lu pòn dal quèri
la buélla
la tórra dals paóns

959. Molt transitada a l'estiu per anar als banys. En arribar a la Bassa del Just surt del terme de Reus; però hi torna a entrar al cap de poca estona per a abandonar-lo definitivament sota Mas Calvó.

960. És l'única corba, encara poc pronunciada, que hi ha a la Carretera de Salou.

961. De fet es troba al terme de Vila-seca. Guarda el pas a nivell del ferrocarril de Salou amb un dels camins que van a Vila-seca.

962. També són al terme de Vila-seca, però molt prop del de Reus, sota Mas Calvó. És el punt on s'encreuen la Carretera de Barcelona a València amb la de Reus a Salou. És indret de freqüents accidents automobilístics.

963. És un gran espai semicircular al cantó de ponent de la carretera, davant de Mas Calvó. Quan el transport es feia amb tracció de sang era punt gairebé obligat de parada de la gent que anava a Salou o en venia.

964. Va al Morell, partint de la de la Selva, a meitat de la pujada del Cementiri. Sant Ramon és una gran masia que es troba en territori de Constantí, damunt la carretera.

965. Havia estat coneguda per *Carretera Amàlia*, i s'hi començà a transitar l'any 1829 (BOFARULL, *Anales*, 385). És recta i planera.

966. La carretera el voreja durant un quilòmetre i mig, a partir del Pi de Bofarull.

967. Al Pontatge, al cantó de ponent de la carretera. Són uns edificis enrunats, romanalles d'antigues fortificacions.

968. És el límit del terme, al capdamunt de la pujada que inicia la carretera després de la Florida. No sabem a què es refereix la gent en dir aquest nom. Diuen: «Al Pontasco, vora el fort» per a indicar el límit del terme.

969. Es va construir fa pocs anys en fer la doble via de Reus a Tarragona. Va desagradar a l'opinió pública perquè la carretera que hi passa per damunt, vora els Ploms, fa, des d'aleshores, un gep molt pronunciat. La realització del projecte de la doble via i, per tant, del pont, s'atribueix a la intervenció eficaç de l'Arquebisbe de Tarragona en favor d'aquesta obra.

970. És el que utilitza la carretera per a travessar el Barranc d'en Martí. L'Hort del Queri hi és pròxim.

971. La gran masia d'aquest nom està enclavada al terme de la Canonja, i quan la carretera passa vora seu travessa un bocí d'aquell terme. La Boella es veu sota la carretera, immediatament després d'haver deixat, a l'altra mà, el Camp d'Aviació. JOSEP BLANCH (*Arxiepiscopologi*, I, 93) diu que fou donat «a Hugo y a sa muller Eva y a Auberto y a sa muller Arsendis, als 7 de mars 1150, lo lloc de la Buella per a que lo poblassen».

972. És la caseta de peons caminers que hi ha damunt el Camí de Constantí quan aquest travessa la carretera.

La Carretera de València ⁹⁷³

la carratèra da valència

La via del ferrocarril del Morell a les

Borges: ⁹⁷⁴

<i>El Cabrestant</i> ⁹⁷⁵	lu cabistàny
<i>El Cul del Sac</i> ⁹⁷⁶	lu cúl da sàc
<i>El Despertador</i> ⁹⁷⁷	lu daspartadó
<i>El Dipòsit</i> ⁹⁷⁸	lu dipòsit
<i>El Disc Avançat</i> ⁹⁷⁹	lu díscuvançat
<i>El Disc d'Entrada</i> ⁹⁸⁰	lu díscu dantràda
<i>El Pas</i> ⁹⁸¹	lu pàs
<i>El Recorregut</i> ⁹⁸²	lu racurrídu
<i>La Classificadora</i> ⁹⁸³	la classificadóra
<i>La Grua Giratòria</i> ⁹⁸⁴	la grúa dgiratòria
<i>L'Aiguada</i> ⁹⁸⁵	laiguàda
<i>L'Aigua de l'Argentera</i> ⁹⁸⁶	làigua da lardjantèra
<i>La Tanca</i> ⁹⁸⁷	la tanca
<i>La Via Carbó</i> ⁹⁸⁸	la vía carbó

973. Travessa la partida de Castelletts anant de Tarragona a Vila-seca.

974. És la línia de Barcelona a Madrid.

975. Piló vertical, d'acer, més estret del mig que dels extrems, al qual va lligat, amb un parell de toms, un cap de corda; l'altre cap s'enganxa als vagons. Per mitjà de l'electricitat aquest piló té un moviment de rotació que ajuda a fer córrer els vagons sense necessitat de locomotora. Es troba davant l'andana de l'Estació dels Directes, tocant als molls de facturació.

976. És una via morta que va fins a la bàscula, tocant al moll de sortida de petita velocitat.

977. És l'encreuament de la via de Lleida amb la de Barcelona, destinat a desaparèixer quan es porti a terme la unificació de l'Estació del Nord amb la dels Directes. Denominació utilitzada pels viatgers, als quals el soroll dels vagons, en travessar aquell encreuament, adverteix de la proximitat de l'estació.

978. Es tracta del Dipòsit de Màquines dels Directes, darrera la Tanca.

979. Venint de la banda del Morell, és el primer que es troba. Pel costat de les Borges no hi és.

980. N'hi ha dos, un a cada entrada de l'Estació dels Directes.

981. Per a la gent de l'Estació dels Directes és el pas a nivell de la Carretera de Castellvell.

982. Taller, una mica més enllà de la Tanca, on tenen les eines i treballen els empleats encarregats de revisar el material ferroviari.

983. Aparell que serveix per a eliminar la calç que conté l'aigua. Està instal·lat entre la Tanca i el Recorregut.

984. Davant el Dipòsit. Serveix precisament per a conduir les màquines cadascuna al seu departament.

985. N'hi ha dues, entre vies, a l'altura dels extrems de l'andana. Són les grans mànegues que utilitzen les locomotores per a proveir-se d'aigua.

986. Hom anomena així la font que hi ha cap al cantó de ponent de l'andana, entre l'edifici de l'estació i les comunes. L'aigua hi ve realment de l'Argentera.

987. Gran dipòsit d'aigua, a l'extrem occidental de l'andana.

988. O *Carbonera*. És la que va al dipòsit del carbó, al costat del de les màquines.

*La Via d'Andana*⁹⁸⁹
*La Via General*⁹⁹⁰
*La Via Platja*⁹⁹¹
*Les Platges*⁹⁹²

la vía dandén
la vía djanaràl
la vía plàdja
las plàdjas

La via del ferrocarril de Salou:⁹⁹³

*La Parada del Forneret*⁹⁹⁴
*La Parada dels Dropos*⁹⁹⁵
*La Parat del Mas de Balbeny*⁹⁹⁶
*La Bassa del Just*⁹⁹⁷
*La Primera Caseta*⁹⁹⁸
*Mas Calvó*⁹⁹⁹

la paràda dal fúrnarèt
la paràda dals drópús
la parèt dal màs da balbèny
la bàssa dal djúst
la priméra casilla
màs calbó

La Via del Nord:¹⁰⁰⁰

*El Moll del Combinat*¹⁰⁰¹
*El Moll de Petita Velocitat*¹⁰⁰²

la vía dal nòrt
lu mòll dal cumbinàt
lu mòll da patíta valussitàt

989. És la que passa a tocar l'andana on s'aturen els trens de viatgers.

990. La que ve després de la d'andana. Travessa l'estació seguint, en línia contínua, la que ve del Morell i prossegueix cap a les Borges. Totes les altres, directament o indirecta, en deriven.

991. La més meridional de totes, paral·lela a la carbonera i sota seu.

992. Ho diuen dels molls on carreguen i descarreguen les mercaderies, situats al cantó septentrional de l'estació.

993. És via estreta, de vuit quilòmetres de llargada. També en diuen la *Via del Carrilet* (dal carrilet) o el *tramvia*. El servei s'inaugurà l'any 1887 (GRAS I ELIAS, *Hist.*, 421). Aleshores l'estació de viatgers era al Raval de Robuster, vora la Closa de Freixa.

994. A l'indret conegut pel Forneret, poc abans d'arribar a Mas Calvó, el tren tenia una parada discrecional. Actualment està suprimida.

995. No és fixa. La fa davant el Mas de Casagualda, escassament a un quilòmetre de l'estació.

996. Tanca la finca d'aquest nom. El tren passa a tocar-hi.

997. És sota el Camí dels Morts, tocant a la via. De fet, el territori que ocupa pertany al terme de Vila-seca.

998. També en terme de Vila-seca. És la parada que ve després de la Bassa del Just. Hi ha una caseta ocupada pels guardians del pas a nivell d'un camí que va a Vila-seca. L'ordinal la diferencia de les altres casetes que hi ha a la mateixa via, més avall de les Quatre Carreteres.

999. És considera mig camí entre Reus i Salou. Hi ha un apartador que permet que el tren que baixa s'encreuï amb el que puja, els dies de molt de tràfic.

1000. Puja de Vila-seca i va cap a la Selva. El tros de Vila-seca a Reus fou rectificat l'any 1952 i es convertí en via doble que va fins a l'Estació dels Directes i no a la del Nord. Aquesta modificació forma part d'un projecte d'unificació de les estacions. També en diuen la *Via de Tarragona* i la *Via de Lleida* o de *Montblanc*.

1001. És el que hi ha més a prop de la Munta-i-Baixa. S'hi posava la càrrega que venia de l'Estació dels Directes o que hi anava. Ara està abandonat i hi acampen els gitanos.

1002. Tocant a la prolongació del Carrer de la Fortuna, més cap a ponent de la Descàrrega dels Complets.

<i>La Descàrrega dels Complets</i> ¹⁰⁰³	la dascàrga dals complèts
<i>La Pesquera</i> ¹⁰⁰⁴	la pasquèra
<i>La Placa Giratòria</i> ¹⁰⁰⁵	la plàca d'giratòria
<i>La Presa d'Aigua</i> ¹⁰⁰⁶	la tóma d'aigua
<i>La Via Cotxera</i> ¹⁰⁰⁷	la vía cútsera
<i>La Via de la Desinfecció</i> ¹⁰⁰⁸	la vía da la dasinfacció
<i>La Via de la Palla</i> ¹⁰⁰⁹	la vía da la palla
<i>La Via de la Desviació</i> ¹⁰¹⁰	la vía dal dasvíu
<i>La Via General</i> ¹⁰¹¹	la vía d'janaràl
<i>La Via General del Combinat</i> ¹⁰¹²	la vía d'janaràl dal cumbinàt
<i>La Via Morta del Combinat</i> ¹⁰¹³	la vía mòrta dal cumbinàt
<i>La Via Primera dels Complets</i> ¹⁰¹⁴	la vía priméra dals complèts

Els arbres singularitzats:

<i>El Pi de Bofarull</i> ¹⁰¹⁵	lu pí da búfarúll
<i>El Pi de l'Amorós</i> ¹⁰¹⁶	lu pí da lamurós
<i>El Pi del Brugar</i> ¹⁰¹⁷	lu pí dal burgà
<i>L'Oliver Gros</i> ¹⁰¹⁸	laulivé gròs

1003. És el moll que hi ha al costat nord, tocant a l'Estadi del Reus Esportiu.

1004. És un petit moll que queda a l'extrem de llevant de l'andana, a l'altura del Carrer de Sardà. Tancat de llistons, amb teulada, està destinat a emmagatzemar-hi el peix que s'ha de facturar. Sembla, però, que no s'ha utilitzat mai per a aquesta finalitat.

1005. A l'extrem occidental de l'estació. Hi giren la màquina tots els trens per a poder continuar cap a Lleida o cap a Tarragona.

1006. El dipòsit d'aigua de les màquines, al costat d'una bassa.

1007. Condueix a la cotxera que li dona el nom.

1008. És un cul de sac, a l'extrem de la Descàrrega dels Complets, tocant a la prolongació del Carrer de la Fortuna. Abans s'hi posaven, per a ésser desinfectats, tots els vagons de bestiar. Se'n conserva el pis de ciment construït per al desguàs.

1009. És una via morta, a l'extrem de la Descàrrega dels Complets, paral·lela a la de la Desinfecció. Abans hi feien cap tots els vagons de palla que s'havien de descarregar.

1010. És la segona comptant a partir de l'andana, entre la General i la Tercera.

1011. Passa tocant a l'andana i mor a la Placa Giratòria.

1012. Davant el Moll del Combinat, al cantó nord.

1013. Davant el Moll del Combinat, a la cara de migdia.

1014. Va al Moll de Petita Velocitat.

1015. Damunt la Carretera de Tarragona, a la vora dreta de la Riera de la Quadra, que, en aquell indret, pren el nom de *Riera del Pi de Bofarull*.

1016. Al Cementiri, a la part de ponent. El poble ha volgut anomenar pi allò que realment és un xiprer. Fou plantat sobre la tomba del qui li ha donat nom, i ha crescut extraordinàriament fornit. Aquest Amorós fou executat públicament a primers d'aquest segle, acusat de matricidi.

1017. Amb el de Bofarull, constitueix un dels dos exemplars més remarcables del terme. Es troba a la vora esquerra de la riera que porta el seu nom, vora el Brugar.

1018. Damunt el Camí Vell de Riudoms, vora la Colònia Ferreter.

Els indrets singularitzats:

<i>El Camp d'Aviació</i> ¹⁰¹⁹	lu cà <i>m</i> d <i>av</i> iació
<i>El Camp Perdut</i> ¹⁰²⁰	lu cà <i>m</i> p <i>ard</i> út
<i>El Canyet</i> ¹⁰²¹	lu c <i>ainy</i> èt
<i>El Clos Montserrat</i> ¹⁰²²	lu clò <i>s</i> m <i>unsarr</i> àt
<i>El Clot del Limbau</i> ¹⁰²³	lu clòt d <i>al</i> l <i>imbau</i>
<i>El Forneret</i> ¹⁰²⁴	lu f <i>urnar</i> èt
<i>El Manicomi</i> ¹⁰²⁵	lu m <i>anicò</i> mi
<i>Els Coets</i> ¹⁰²⁶	lus c <i>uè</i> ts
<i>Els Emprius de Mas Calvó</i> ¹⁰²⁷	lus <i>ampr</i> ius d <i>a</i> m <i>às</i> c <i>albó</i>
<i>El Poble Nou</i> ¹⁰²⁸	lu pò <i>bb</i> làn <i>ou</i>
<i>El Tancat del Sales</i> ¹⁰²⁹	lu t <i>ancà</i> t d <i>al</i> sà <i>las</i>
<i>El Tros de la Rasa</i> ¹⁰³⁰	
<i>El Tros Nou</i> ¹⁰³¹	

1019. Inicialment consistia en un camp minúscul per a ús dels socis de l'Aero-Club. L'any 1937 es va començar la construcció del camp gran, d'utilitat militar. Ocupa tota la terra que va, damunt la Carretera de Tarragona, de la Riera del Pi de Bofarull a la Riera de la Boella. Es parla d'un pròxim i remarkable engrandiment.

1020. Entre les Cases Barates i els Xalets del Cros. A ponent té el Barranc de l'Escorial, i a sol ixent, la Carretera de Salou. Només hi creixen les botges, i sovint és lloc d'acampada de gitanos i camp de lluita de les bandes de nois d'aquella barriada.

1021. Damunt la Carretera de Montblanc, tocant al Barranc del Cementiri.

1022. És el *Mas de l'Alemanya*.

1023. Sota la via del ferrocarril que va de Tarragona a Vila-seca, a llevant del Camí de Castellet. En van treure la terra per sostenir els rails de la via durant una llarga tirada en què aquesta passa a un nivell força superior al normal de la terra.

1024. A la Carretera de Salou, a uns deu minuts més amunt de Mas Calvó. Probablement el nom li ve d'haver-hi hagut antigament algun forn en aquell veïnatge. Avui no n'hi ha cap rastre, i tothom només ho suposa, sense que ningú en sàpiga donar certesa. El nom es manté viu, però no designa res de concret.

1025. Sanatori de malalties nervioses a la partida de Monterols, vora la Boca de la Mina. La seva denominació oficial és «Institut Pere Mata». S'inaugurà l'any 1900, però des d'aleshores s'ha ampliat molt considerablement.

1026. Grup de barraques pertanyents a la Pirotècnia Espinós, damunt el Pont de la Boada.

1027. Una gran part del territori de Mas Calvó havia estat dedicada a pasturatges. El nom Emprius i algunes de les fites que n'assenyalaven els límits encara es conserven.

1028. Aquest nom ja no s'usa. S'havia aplicat als masos de sota l'Ermita de Misericòrdia, a la vora del Barranc de Pedret i del Camí de Rubió.

1029. L'Avinguda de Misericòrdia, en projecte, el travessarà.

1030. El Registre de la Propietat esmenta una terra coneguda per «Tros de la Rasa», a la partida de la Cova, coneguda també per Monterols. Suposem que es troba tocant al terme de Castellvell.

1031. En escriptures del segle passat l'hem vist repetidament indicat. Sabem que era a la Grassa, tocant al Barranc de les Punes.

<i>La Baixada del Mas de Valls</i> ¹⁰³²	<i>la baixàda dal màs da vàlltx</i>
<i>La Baixada del Tambal</i> ¹⁰³³	<i>la baixàda dal tambàl</i>
<i>La Brossa</i> ¹⁰³⁴	<i>la bròssa</i>
<i>La Creu de Ferro</i> ¹⁰³⁵	<i>la creùn da fèrru</i>
<i>La Depuradora</i> ¹⁰³⁶	<i>la dapuradóra</i>
<i>L'Alzina Cremada</i> ¹⁰³⁷	<i>lalzína cramàda</i>
<i>La Mineta</i> ¹⁰³⁸	<i>la minèta</i>
<i>La Parada de la Sínia</i> ¹⁰³⁹	<i>la paràda da la sénia</i>
<i>La Parada de les Bassetes</i> ¹⁰⁴⁰	<i>la paràda da las bassètas</i>
<i>La Parada de l'Hort Vell</i> ¹⁰⁴¹	<i>la paràda da lòr véll</i>
<i>La Parada de l'Illa</i> ¹⁰⁴²	<i>la paràda da lísla</i>
<i>La Parada del Pi</i> ¹⁰⁴³	<i>la paràda dal pí</i>
<i>La Parada del Rec d'Obra</i> ¹⁰⁴⁴	<i>la paràda dal récdòbra</i>
<i>La Parada del Someretes</i> ¹⁰⁴⁵	<i>la paràda dal sumarètas</i>
<i>La Parada de Santes Creus</i> ¹⁰⁴⁶	<i>la paràda da sàntascreùs</i>
<i>La Pedrera del Còbic</i> ¹⁰⁴⁷	<i>la padrèra dal còbic (còubi o còubit)</i>

1032. Al camí que, venint de la Pedrastela, va al Mas de Guardiola. La baixada s'inicia al moment de deixar el Camí de la Capella i acaba al Barranc de Pedret.

1033. Al camí que, venint de Castellvell, va als Cinc Camins.

1034. És el Dipòsit Municipal d'Escombraries. Sota el Camí de Valls, tocant al Camí de les Puntetes i a la Riera del Petrolí.

1035. És la que dona nom al Camí de la Creu. És una creu esvelta, avui desfigurada, puix que n'han desaparegut els braços, que s'aixeca d'un sòcol de pedra. Es troba sota la Riera del Pi de Bofarull, vora el Mas de Sostres.

1036. Estació Depuradora de les Aigües Residuals de la Ciutat. A la vora dreta de la Riera del Molinet, entre l'ex-via i la via nova de Tarragona. Es troba dintre el territori que havia estat Closa de Marc.

1037. Petita prominència coberta de coscolls, rodejada de conreus, on coincideixen els termes de Reus, de Riudoms i de l'Aleixar. Es troba a l'extrem més occidental de la partida de Monterols, sense cap camí que hi mení. L'alzina que li donà el nom ja no hi és.

1038. Sota el Camí de la Mineta de Martorell, abans d'arribar al Pont de Calderons. Hi ha instal·lats poderosos transformadors que regulen el subministrament de corrent elèctric de la ciutat.

1039. La gent de Mas Calvó ho diu d'una parada que hi ha tocant a la Carretera de Salou, damunt el camí del Mas de Blasi.

1040. A Mas Calvó, damunt el camí del Mas de Blasi. Quan funcionava el trull d'oli del mas, hi feien cap els residus, i per això s'hi havien construït unes bassetes.

1041. També a Mas Calvó: és la que hi ha entre la masia i la Carretera de Salou.

1042. Vora el Barranc de Mas Calvó, sota el Camí del Mas de Blasi. En ocasions de grans pluges és l'única que queda sense inundar.

1043. La gent de Mas Calvó dona aquest nom a una que n'hi ha vora el barranc, damunt el Camí del Mas de Blasi.

1044. Tocant a la Parada del Pi.

1045. Al Mas de Giró.

1046. Al mateix Mas de Giró. Està plantada d'avellaners i d'oliveres.

1047. Es troba dintre el terme de Castellvell, però tocant al de Reus. Ha donat nom a l'antic Puig de Monterols, en el qual està oberta.

La Pedrera del «Tecu» ¹⁰⁴⁸
La Pujada de la Rata ¹⁰⁴⁹
La Vinya de la Senyora ¹⁰⁵⁰
La Vinya del Girona ¹⁰⁵¹
La Vinya Prop ¹⁰⁵²
L'Era del Marian ¹⁰⁵³
Les Garites ¹⁰⁵⁴

la padréra dal tècu
la puijada da la rata
la vinya da la sanyóra
la vinya dal dgiróna
la vinya pròp
léra dal mariàn
las garítas o las grítas

Les bòbiles:

El Forn del Geloncs ¹⁰⁵⁵
El Forn de l'Isidre ¹⁰⁵⁶
El Forn del Llevat ¹⁰⁵⁷
El Forn del Manxa ¹⁰⁵⁸
El Forn del Montseny ¹⁰⁵⁹
El Forn del Soto ¹⁰⁶⁰
El Forn del Sugranyes ¹⁰⁶¹
La Bòbila del Conrad ¹⁰⁶²
La Constructora ¹⁰⁶³

lu fórn dal txalóns
lu fórn dalasídru
lu fórn dal llavat
lu fórn dal màntxa
lu fórn dal múnsseny
lu fórn dal sótu
lu fórn dal sugranyas
la bòbila dal cunràdu
la cunstructóra

1048. També hem sentit pronunciar «dal txècu». Davant mateix de la del Còbic, en el colletó que formen dos pujols. Ja fa molts anys que no s'explota.

1049. Al Camí de la Pedrera del Còbic, després de travessar el Barranc de la Boada.

1050. De vinya, ja no n'hi ha, però el nom es conserva. És una parada que pertany al Mas del Xap, en territori de Mas Calvó. Segons ens ha estat referit, les Simonés van vendre el mas al Xap, que era un dels seus jornalers; però es van reservar aquest tros de vinya. Aleshores fou quan començaren a dir-ne la *Vinya de la Senyora* per diferenciar-la de la que pertanyia a l'ex-mosso.

1051. Entre el Brugar i la Carretera de la Selva.

1052. Ho hem sentit dir referint-se al Mas Vell del Frare Sord, al Camí de la Pedrastela. Si bé es tracta d'una denominació tradicional, sembla que només l'empra la família a la qual pertany la finca.

1053. Desapareguda. No l'hem poguda localitzar amb exactitud, però sabem que es troba vora el Camí del Puig.

1054. Al Camí dels Guixers. Són dos antics forns de guix: l'un damunt el punt on comença el Camí de Gatets, i altre, vora el Barranc dels Castelletes. La imaginació popular explica que són garites utilitzades en passades guerres, d'on els ve el nom.

1055. Entre els Camins de les Animes i de la Pedrera del Còbic, al costat del Mas de l'Ortega, del qual depèn.

1056. Petita bòbila avui abandonada. Existia al Camí del Puig, vora el Pont de la Rota. Pràcticament està emplaçada en territori de Castellvell.

1057. Al cantó de llevant de la Carretera de Castellvell, damunt el Camí de la Mineta de Martorell. Amb aquest mateix nom existeix una altra bòbila al costat de l'Ermite del Roser.

1058. Sota els Ploms, vora la Carretera de Tarragona.

1059. Conegut també pel *Forn de la Rosa*. És el primer que es troba a l'esquerra pujant per la Carretera de Castellvell. Ultra el forn, a la mateixa finca hi ha un magnífic xalet.

1060. Sota la Carretera de Montblanc, vora el Pont del Roser.

1061. A la Carretera de Castellvell, damunt el Forn de la Rosa.

1062. Fa pocs anys que hi és. Damunt la Carretera de Tarragona, poc abans d'arribar al Pi de Bofarull.

1063. Entre la Carretera d'Alcolea i la via que va cap a les Borges.

Les ermites:

<i>L'Ermita del Brugar</i> ¹⁰⁶⁴	larmíta dal burgà
<i>L'Ermita del Roser</i> ¹⁰⁶⁵	larmíta dal rusé
<i>L'Ermita de Misericòrdia</i> ¹⁰⁶⁶	larmíta da misaricòrdia
<i>L'Ermita de Santa Anna</i> ¹⁰⁶⁷	larmíta da santàna

**Els llocs de fora el terme molt vistents
o de molta anomenada** ¹⁰⁶⁸

<i>Almoster</i> ¹⁰⁶⁹	almusté o lu musté
<i>Constantí</i> ¹⁰⁷⁰	gustantí
<i>El Coll d'Alforja</i> ¹⁰⁷¹	lu còll dalfórdja
<i>El Coll de la Batalla</i> ¹⁰⁷²	lu còll da la batàlla

1064. És una petita ermita de construcció senzilla, arredossada a les parets de les cases del Brugar. És dedicada a la Verge de l'Esperança. Els reusencs no hi tenen gaire tirada.

1065. Damunt la Carretera de Montblanc, molt pròxima a la ciutat. Hi havia hagut inicialment la Capella de Sant Roc que, segons ANDREU DE BOFARULL (*Anales*, 482), es va construir l'any 1523 per recloure-hi els malalts atacats per la pesta. Guiant-nos encara en ANDREU DE BOFARULL (*Ibidem*, 484), sabem que la porta de l'edificació actual es construí l'any 1753. La constitueixen sis altars laterals presidits per l'altar major dedicat a la Verge del Roser. En un dels laterals hom venerava la imatge de Sant Jordi.

1066. És la que atreu més la devoció local. Es troba a l'extrem del passeig del seu mateix nom, a un quilòmetre de distància de la ciutat. La seva construcció fou acordada en sessió del Consell del 26 de desembre de 1592 (BOFARULL, *Anales*, 488), amb motiu de l'aparició de la Verge a la pastoreta Isabel Besora. La nau fou acabada l'any 1601 (*Ibidem*, 489). L'any 1652 hom decidí l'engrandiment de l'ermita, que fou completat el 1683 (*Ibidem*, 490-491). La construcció del cambril fou acabada l'any 1771 (*Ibidem*, 492). Durant l'última guerra civil sofrí una considerable devastació; el cambril ha quedat reconstruït l'any 1954.

1067. Bé que avui pertany al poble de Castellvell, i que àdhuc la gent la considera una ermita d'aquell poble, la seva construcció és deguda als reusencs, que l'edificaren durant el segle XV. (BOFARULL, *Anales*, p. 310).

1068. Tenint en compte la característica summament planera de la ciutat, pocs indrets de fora el terme són visibles des de dintre seu mateix. Això no obstant, des de qualsevol edifici una mica enlairat i, sobretot, des del campanar —punt de mira clàssic—, la visió s'eixampla per tota la plana del Camp i les muntanyes que la cenyeixen.

1069. Es veu cap al nord, amb les cases arraulides a la falda del Puig d'en Cama.

1070. Des d'algun lloc elevat és visible cap al cantó de sol ixent, al mig de la plana.

1071. A 676 metres d'altura, és el que uneix la Serra de la Mussara amb el Turó del Montllor i la muntanya de Puigcerver. Hi passa la Carretera de Reus al Priorat i a les Garrigues, i n'arrenca la que va a Arbolí i a la Febró. Cap a ponent es veu la depressió de muntanyes on es troba el coll.

1072. Constitueix l'aiguavés de la Riera de la Selva i de l'Aleixar, darrera el Mas de Borbó. Es troba a uns 450 metres d'altura i a uns nou quarts de la ciutat. Malgrat aquesta distància, el nom és molt popular a Reus, perquè és un lloc força freqüentat per la gent que va a plegar bolets i per la que va a fer dinades a la Font Major.

<i>El Mar</i> ¹⁰⁷³	lu mar, lu marc, la mar, la marc
<i>El Mas d'Alimbau</i> ¹⁰⁷⁴	lu màs dalimbàu
<i>El Mas de Borbó</i> ¹⁰⁷⁵	lu màs da burbó
<i>El Mas Nou</i> ¹⁰⁷⁶	lu màs nòu
<i>El Montagut</i> ¹⁰⁷⁷	
<i>El Montmell</i> ¹⁰⁷⁸	
<i>El Pantà de Riudecanyes</i> ¹⁰⁷⁹	lu pantànu da riudacànyas
<i>El Puig d'en Cama</i> ¹⁰⁸⁰	lu pútxdancàma
<i>El Salt</i> ¹⁰⁸¹	lu sàl

1073. En dies clars tota la costa des de vora Cambrils fins a l'altura de Torredembarra és albirable. El Pont del Roser i el del Cementiri són uns dels indrets més adequats per a obtenir aquesta visió.

1074. Es veu damunt l'Almofter, a redós del Puig d'en Cama. Una llarga paret blanca que té al costat el personalitza. És albirador des de tota la part meridional del terme. Situant-se al Pont del Roser també es veu.

1075. Una gran masia tota blanca damunt el Camí de Prades, vora el Coll de la Batalla. No es veu d'enlloc del terme, però a Reus tothom n'ha sentit parlar, i molta gent sap on és.

1076. Sota la Carretera de Sant Ramon, en terres de Constantí, però tocant al terme de Reus.

1077. La majoria de la gent no el coneix per aquest nom ni per cap altre. Si bé en dies clars és fàcilment localitzable, es troba massa lluny perquè desvetlli l'interès de ningú. És la prominència més nòrdica de la serra, blavissa de llunyania, que barra l'horitzó per la banda de llevant i constitueix la partió entre la part alta del Camp i el Penedès.

1078. Essent veí del Montagut, es troba en idèntica situació que aquest. Es veu més cap a la banda del mar que l'anterior, i hom el pot reconèixer amb més facilitat perquè és l'únic que es veu realment sobresortir d'aquella llarga tirada de muntanyes.

1079. Té la presa damunt el poble del qual pren el nom, a uns tretze quilòmetres de la ciutat. En fou posada la primera pedra l'any 1904, i la construcció fou enllestida l'any 1916. Embassa 3.381,750 metres cúbics d'aigua que hom destina al subministrament domèstic de la ciutat i al regatge d'una bona part del terme. L'any 1951 fou inaugurat un canal que s'havia començat a construir l'any 1934, i gràcies al qual és conduïda al pantà una part de l'aigua del riu Siurana. Les vores d'aquest estany artificial ofereixen un paisatge mig muntanyenc mig de plana, molt apte per a petites excursions. La gent de Reus hi té molta tirada i hi va a fer dinades el dilluns de Pasqua o quan el pantà sobreix.

1080. Es troba dintre el terme de la Selva, a 717 metres d'altitud. És el punt més enlairat dels pocs que hi ha pròxims a la ciutat, de la qual es troba a unes dues hores i mitja de marxa, damunt d'Almofter. Està soldat amb la muntanya de Prades pel Coll de la Batalla. Els conreus pugen fins molt amunt del Puig; altrament, és tot cobert de botges. Guaita, cap al nord, damunt la vall de la Selva. És ben visible de gairebé tots els cantons del terme.

1081. És un dels llocs més freqüentats per la gent de Reus, que hi va a fer farigola el dia del dijous sant. Es troba en terres de l'Aleixar, al començament de la Riera de Sovià, a no gaire més de tres-cents metres d'altitud. En època de pluges fortes forma una bonica cascada. Anar a esmorzar al Salt, quan ve el bon temps, és encara una afecció ben arrelada entre la gent jove.

<i>Els Altars de Prades</i> ¹⁰⁸²	lus altàs da pràdas
<i>Escornalbou</i> ¹⁰⁸³	ascurnalbòu
<i>La Bassa del Just</i> ¹⁰⁸⁴	la bàssa dal djúst
<i>La Font del Llop</i> ¹⁰⁸⁵	la fòn dal llóp
<i>La Font dels Plàtans</i> ¹⁰⁸⁶	la fòn dals plàtanus
<i>La Font Major</i> ¹⁰⁸⁷	la fòn maijó
<i>L'Aigua Sana</i> ¹⁰⁸⁸	làiguassàna
<i>L'Alzina Rodona</i> ¹⁰⁸⁹	lalzína rudóna
<i>La Mineta de Martorell</i> ¹⁰⁹⁰	la minèta da marturèll
<i>La Mola</i> ¹⁰⁹¹	la mòla

1082. Són els cingles que aguanten els plans de la Mussara. El Camí Vell de Prades hi passa a partir de l'Ermita del Mas d'Anguera, fins que arriba al capdamunt de la pujada. Els travessa la carretera que va a la Mussara. Des de Reus es veuen damunt l'Ermita de Santa Anna. La base dels Altars es troba a uns sis-cents metres, mentre que al capdamunt voregen els vuit-cents sobre el nivell del mar.

1083. També n'hem sentit dir les *Muntanyes d'Escornalbou*; però aleshores es refereixen al conjunt muntanyós d'aquell veïnatge, o sia a les *Muntanyes de l'Argentera*. Escornalbou és un turó molt punxegut, amb el cim a 649 metres d'alçària, cobert de bosc. Des de Reus es veu com una agulla arredossada a la banda nòrdica de la Mola, de la qual es troba separada pel Coll Rodó i pel Coll Roig. Després d'haver estat l'últim castell sarraí a caure en mans cristianes, l'any 1162, s'hi construí un convent de frares, que subsistí fins a l'any 1835. Els frares d'Escornalbou, sobretot els franciscans, que són els qui l'ocupaven últimament, tenien un contacte continuat amb Reus.

1084. Sota el Camí dels Morts, tocant a la Carretera de Salou, dintre el terme de Vila-seca.

1085. Dintre el terme de l'Aleixar, vora els Altars de Prades, al seu peu. La Carretera de la Mussara passa molt prop seu. No s'hi va tant com a la Font Major, però també és coneguda.

1086. O *la Font del Ferro*. Al Mas d'en Serra, a la Vall de la Selva. No té tanta anomenada com el Salt o la Font Major, però també hom hi va amb freqüència.

1087. La més coneguda de la gent de Reus i la més bella de totes les que hi ha al vessant del Camp de la Muntanya de Prades. Alhora, la més allunyada de les que es visiten des de la ciutat. Es troba entre la Carretera de la Mussara i el llogarret de l'Albiol, a uns vuit-cents metres sobre el nivell del mar. És un doll abundant d'aigua d'alta qualitat, que raja entremig d'unes roques. L'indret, ombrejat per una espessa tofa d'alzines, és fresc i agradable.

1088. La font es troba al barranc del mateix nom, que fa cap al Salt i representa ésser l'inici de la Riera de Sovià, a la vora del Camí Vell de Prades. S'hi davalla després d'haver passat el Collet de la Caseta del Llamp.

1089. Al Mas de Borbó, sota el Camí Vell de Prades. És una de les alzines més notables de Catalunya, per la seva grandària.

1090. En territori de Castellvell, a la vora dreta del barranc del mateix nom tocant al terme de Reus. A primers d'aquest segle la gent tenia el costum d'anar-hi a berenar els dies de festa, de la mateixa manera que ara va a la Bassa Nova. Aquest costum ha desaparegut del tot.

1091. És la muntanya reusenca per excel·lència. Tothom n'ha sentit parlar i sap quina és. Del seguit de muntanyes llunyanes que barren l'horitzó pel cantó de ponent, la Mola, amb la seva capçada ampla i plana, es reconeix amb facilitat. Hem sentit dir que quan la Mola està tapada de núvols és bon senyal de pluja.

<i>La Mussara</i> ¹⁰⁹²	la mussàra
<i>La Riba</i> ¹⁰⁹³	la ríba
<i>La Roca</i> ¹⁰⁹⁴	la ròca
<i>La Serra de Llaveria</i> ¹⁰⁹⁵	larmíta dal ramèi
<i>L'Ermita del Remei</i> ¹⁰⁹⁶	larmíta da pútxsarvé
<i>L'Ermita de Puigcerver</i> ¹⁰⁹⁷	las muntanyètas dal fàru
<i>Les Muntanyetes del Far</i> ¹⁰⁹⁸	
<i>Miramar</i> ¹⁰⁹⁹	
<i>Sant Magí Lluny</i> ¹¹⁰⁰	sàmmaigí llúny
<i>Sant Pere de la Selva</i> ¹¹⁰¹	sàmpéra da la sèlva
<i>Tarragona</i> ¹¹⁰²	tarragóna

1092. El Puig de la Mussara s'eleva per damunt del miler de metres darrera el de la Pedrera del Còbic. Més cap a ponent es veu la tossa lleugerament avançada de les Airasses, darrera la qual hi ha les cases del poblet. Quan algú aparenta ignorància d'alguna cosa, hom li pregunta si baixa de la Mussara. És un indret molt afectat per les boires; ho delata aquesta estrofa popular: «Mare, si marit em dau, no me'l dau de la Mussara; que la boira sempre hi jau, i la terra no m'agrada».

1093. D'uns quants anys ençà es va força a la Riba. La gent acostuma a no distingir el lloc concret on va; va a la Riba tant si passa el dia a la Font del Mas o a la Font Gran, com si el passa en qualsevol altre indret del Riu Brugent. Tots aquests últims noms queden sempre substituïts per la Riba.

1094. La muntanya on s'assenta l'Ermita de la Roca, damunt de Mont-roig, també s'albira des de Reus, sota la Mola, una mica més cap al mar. Però no tothom sap el nom que té aquell turó.

1095. S'albira en tota la seva extensió, al costat de la Mola, i s'allarga cap a la banda del mar. La majoria de la gent no sap quina muntanya és.

1096. Hi acudeix molta gent de Reus, sobretot en ocasió de la festa que s'hi celebra cada any el mes d'octubre. Es troba a la vora esquerra de la Vall del Riu Glorieta, a tres quilòmetres d'Alcover.

1097. Es veu cap a ponent, vora el Coll d'Alforja, com una petita i llunyana taca blanca dalt del turó seu nom. Els pobles d'Alforja, Riudoms i Porrera, entre els quals es troba situada, hi tenen una especial devoció.

1098. Es veuen tocant a mar, entre Salou i Tarragona. Són les que formen el Cap de Salou. N'hem sentit dir també les *Muntanyes de la Pineda*, perquè l'Ermita de la Pineda està emplaçada vora la platja, al cantó de llevant d'aquesta lleu ondulació muntanyosa.

1099. Caminant per la Carretera de Montblanc, és la muntanya perfectament cònica que es veu enfront. La llunyania en què es troba fa que la gent no la reconegui o que ni tan sols hi pari esment.

1100. Es tracta de *Sant Magí de Brufaganya*, on s'anava a buscar aigua quan es feien festes al Barri de Sant Magí. Ja no es diu gaire.

1101. L'Ermita de *Sant Pere de la Selva*, a sis-cents catorze metres sobre el mar, es troba en un dels lleus aturonaments que forma la Muntanya del Puig d'en Cama quan davalla cap a llevant, en direcció a la Selva. L'ermita, emblanquinada, és ben albiradora des de la major part del terme.

1102. Se'n destaca, sobretot, la muntanyeta de la part alta de la ciutat, o sia el barri de la Catedral.

LA COMARCA.

Reus és la capital del Baix Camp, i la seva característica és de terreny completament pla, situat entre les últimes manifestacions orogràfiques de les muntanyes de Prades i el mar. El terme és tot poblat de masies habitades, sobretot pel cantó de migdia i particularment les partides del Brugaret, Rojals, Bellisens, la Capella i Rubió. La ciutat és el centre mercantil al qual acudeixen els disset pobles del seu partit judicial (Alforja, Almofter, Botarell, Cambrils, Castellvell, l'Aleixar, la Mussara, la Selva del Camp, les Borges del Camp, les Irlles, Maspujols, Montbrió, Riudecols, Riudoms, Vilaplana i Vinyols), així com també els que s'estenen fins a les vores de l'Ebre, els que s'assenten a redós del Montsant, la majoria dels que hi ha a les muntanyes de Prades i alguns de la vora del Francolí. La seva principal riquesa deriva de l'exportació a Europa i a ultramar dels productes de la terra, per la qual cosa, fins ben entrat el segle últim, havia utilitzat el port de Salou, per on sortia l'alcohol que s'elaborava a les «olles» de Reus. Sembla que la dita «Reus, París i Londres» ve d'haver estat, juntament amb les altres dues capitals esmentades, un dels mercats més importants d'aquest article. Avui les destil·leries han perdut importància, i els productes capdavanters són el vi, les ametlles, les avellanes i l'oli, que s'envien pel port de Tarragona. Altrament, l'aviicultura, iniciada en gran escala fa pocs anys, ha assolit una importància primordial.

Per qüestions relacionades amb el port de Salou havia tingut lluites importants amb Vila-seca; avui rivalitza amb Tarragona en la majoria dels seus aspectes. En to de befa hom diu Pelacanyes (*pelacàinyas*) als tarragonins. També es diu molt que «A Tarragona manxen i a Reus enganxen». La gent de Reus són coneguts per ganxets (*gantxèts*). A la ciutat se li diu La Pubilla del Camp.

L'ESCUT.

A partir de l'any 1351 hom té notícia de l'ús d'un escut a Reus. Segons ANDREU DE BOFARULL (*Anales*, 32), el primer a utilitzar-lo fou el *Camarer* Pere Roger de Belfort. És el mateix blasó que encara avui distingeix la Capital del Baix Camp: una rosa vermella damunt un camp de plata. La rosa actual és representativa d'una flor de bardissa, sense mànec, amb cinc pètals; la de l'escut primicer, segons la reproducció que en dona FRANCESC GRAS I ELIAS (*Historia*, 19) més aviat sembla una rosa de jardí.

EL TERRITORI DE TARRAGONA.

No trobem que hagi estat historiat, i requeriria un estudi especial per a esbrinar en què consistia i com estava estructurat. La primera notícia documental que n'hem vist, ens la facilita l'acta d'una discussió relacionada amb el camí de Reus a Salou, datada el «Dimecres, a 9 del mes

d'agost, any mil cinc-sents y qatorze» en la qual hom declara que «davant lo magnífich mossèn Martí..., balle del loch de Vila-seca, de Comú e del Territori de Tarragona, per lo molt illustre e rmo. senyor archbisbe de Tarragona, senyor del dit loch e territori, comparagueren...» (A. M., lligall Territori de Tarragona). Al Museu de Reus no hem trobat cap altre document que s'hi refereixi fins a començaments del segle passat. Una acta de reunió de l'Ajuntament comença així: «En el Término despoblado llamado Territorio de Tarragona y Manso de don Pedro Olivella [que resulta ésser el mas de Miret], elegido por Casa Consistorial, reunido el Magnífico Ayuntamiento del año 1827 el día 18 de Abril de 1828...». Sabem, per una instància sobre contribucions, del 18 d'agost de 1837, que «este término se compone de las tres partes de término llamadas Término Parroquial de Constantí, Término de las Pórporas, sufragáneo de Reus y Término sufragáneo de Vilaseca». Una llista d'empadronament de l'any 1834 indica tots els masos compresos dintre el terme territorial de Tarragona, amb un total de quaranta-quatre, dels quals només n'hi ha sis que no hàgim pogut localitzar dintre l'actual terme de Reus. Una altra llista d'aquella mateixa època especifica que al Territori de Tarragona hi ha les partides de Blancafort, Aigües Verds, Font de Carbonell, Porpres, Bassa Rodona, la Plana, Quart, Castellet, Molinassos, Mas de l'Alaguer, Antigó, Coll Blanc, Mas de les Cabres, la Grassa, Vinatera, Cubet, Bellisens, Mas de la Sana (deu ésser de la Sena), Pontet, Quadra de Sant Esteve i Camprodon.

NUCLI DE POBLACIÓ

Els barris: ¹¹⁰³

lus bàrris

Ascó ¹¹⁰⁴

El Barri de Jesús ¹¹⁰⁵

El Barri de la Panissola ¹¹⁰⁶

El Barri dels Jueus ¹¹⁰⁷

El Barri de Monterols ¹¹⁰⁸

El Barri de Santa Anna ¹¹⁰⁹

El Barri de Sant Magí ¹¹¹⁰

El Barri Major ¹¹¹¹

El Reus Esportiu ¹¹¹²

El Reus Esportiu Vell ¹¹¹³

Els Xalets del Cros ¹¹¹⁴

lu bàrri da la panissòla

lu bàrri da sàmmaigí

lu rèus dapurtíu

lu rèus dapurtíu véll

lus txalèts dal cròs

1103. Oficialment existeixen dotze barris, numerats correlativament, englobats en sis districtes, amb dos barris a cada districte. Cadascun d'aquests barris està subdividit en dues seccions, segons l'últim cens, i aquestes són les úniques a les quals hom dóna una denominació. El nom amb el qual són assenyalades és el de la via o el de l'edifici més destacat que queda comprès dintre llurs límits. Només en el cas de la secció tretzena hem vist que hom no segueix aquesta norma, sinó que hom dóna el nom de Boella al bocí del barri setè, comprès sota el Raval de Robuster. Aquesta distribució oficial no és popular.

1104. Segons explica ANTONI DE BOFARULL (*Costums que's perden i recorts que fugen*, «La Renaixensa», 1880, 147), era el barri que ocupaven els gitanos.

1105. El cadastre de l'any 1828 és el primer que distribueix la ciutat en barris. Aquest hi figura.

1106. Ho hem sentit a dir de la Plaça d'Hèrcules per avall.

1107. Queda comprès entre la Plaça del Castell i el Raval de Robuster. Els jueus s'hi van establir poc temps després de fundada la vila, i sembla que els seus carrers més importants eren el de la Merceria i el Carrer de Sant Pere Apòstol.

1108. L'indica el cadastre de l'any 1828.

1109. L'hem vist consignat en el llibre susdit. Abraça el Carrer de Santa Anna i tota la banda nord-est del poble.

1110. Comprès dintre l'illa. Hi tenien lloc festes de barri, que són les que en van popularitzar el nom.

1111. Figura així en el repetit cadastre del 1828.

1112. Barri residencial a l'extrem nord de la ciutat. És una urbanització moderna, de xalets, vora l'Estadi de Reus Esportiu. Té, a migdia, separant-la de l'Estació del Nord, la prolongació del Carrer de la Fortuna, encara sense urbanitzar. Pel costat de ponent la limita la prolongació del Carrer del Doctor Robert. Altrament, confina amb el camp.

1113. Oficialment és conegut per *Urbanització Benet*; però aquesta denominació no ha pres peu. Es troba entre el Camí de l'Aleixar, el Passeig de Mata i el Carrer de Núñez de Arce. El formen sis carrers, tots ells amb noms de poetes catalans i castellans.

1114. A la Carretera de Salou, sota el Camp Perdut.

<i>La Colònia Ferreter</i> ¹¹¹⁵	la culònia farraté
<i>La Colònia Floresta</i> ¹¹¹⁶	la culònia da la flurésta
<i>La Parcellació Montserrat</i> ¹¹¹⁷	las parsèlas
<i>La Urbanització Quintana</i> ¹¹¹⁸	lúrbanisació quintàna o lus txalèts quintàna
<i>Les Barraques de la Carretera de Riudoms</i> ¹¹¹⁹	las barràcas da la carratèra da riu- dóms o ridóms
<i>Les Cases Barates</i> ¹¹²⁰	las càsas baràtas
<i>Les Colònies Massó</i> ¹¹²¹	las culònia massó
<i>L'Illa</i> ¹¹²²	líslla

Les avingudes:

<i>L'AVINGUDA d'Alfons Navarro</i> ¹¹²³	lavingúda dalfònsu navèrru
<i>L'AVINGUDA de Jaume I</i> ¹¹²⁴	lavingúda da djàuma primé
<i>L'AVINGUDA del Segle Vint</i> ¹¹²⁵	

1115. És un dels diversos nuclis de població que han crescut ràpidament, d'una manera desordenada, aquests últims anys. Ocupa la terra que pertanyia al mas del mateix nom, entre el Camí Vell i la Carretera de Riudoms, a la vora dreta del Barranc de l'Escorial.

1116. Parcellació iniciada fa pocs anys, en terrenys del Mas de Pelagi. Els petits edificis, alguns d'ells senzilles barraques, que s'hi han construït s'arraimen a ambdues bandes de la Carretera d'Alcolea, a partir de l'Entroncament del Manicomi.

1117. Ocupa una part de la hisenda del Mas Gran de l'Aixemús, a la vora dreta del Barranc de l'Escorial, davant el Mas de Balbeny. Fa pocs anys hom hi començà la construcció de petites cases, sense cap sentit urbanístic. N'hem sentit dir també *el Mau-mau*.

1118. Escassament a un quilòmetre de la ciutat, entre l'Ermита del Roser, la Carretera de Montblanc i el Barranc dels Gossos.

1119. Grup de precàries construccions, ocupades gairebé totes per immigrants murcians, a la vora esquerra del Barranc de l'Escorial, sota la Carretera de Riudoms.

1120. Ocupen una part del Camp Perdut i de les terres on antigament hi havia l'Hort del Rosset, entre el Camí de Salou i el Barranc de l'Escorial.

1121. Són xalets o masets, cadascun amb el seu tros de terra, on hom va a estiuejar. No estan organitzats en forma d'urbanització. Es troben a la vora dreta del Barranc de l'Escorial, vora la Granja Massó.

1122. Entre la Rambla de Miró, el Camí de Valls i el camp. Quan les aigües de la Riera dels Cinc Ponts no estaven encara desviades cap al Barranc dels Gossos, aquest barri quedava pràcticament aïllat en venir una torrentada.

1123. Va del Camí de Riudoms al Carrer de Sant Joan, davant la Plaça del Mercat. No existia abans del 1942; s'utilitzaren aquells terrenys per a celebrar-hi la primera Fira de Mostres, i després quedaren urbanitzats.

1124. És la retolació actual del Camí de Salou.

1125. No hi ha gaire gent que sàpiga que el tros de carrer que comunica l'Estació dels Directes amb el Passeig de Mata es digui així. En un mapa de l'any 1905 (AYMAR, *Monog.*) ja hi figura, i no sabem pas que hagi tingut mai un altre nom. No hi ha cap edifici. Té una renglera d'arbres a cada costat. Abans de construir-se l'Estació dels Directes era el començament del Passeig de la Bassa Nova.

L'Avinguda dels Màrtirs ¹¹²⁶ lavingúda dals màrti(r)s
 L'Avinguda de Misericòrdia ¹¹²⁷ lavingúda da misaricòrdia

Els carrers:

El Camí de l'Aleixar ¹¹²⁸ lu camí da lallaixà
 El Camí de Misericòrdia ¹¹²⁹ lu camí da misaricòrdia
 El Camí de Riudoms ¹¹³⁰ lu camí da riudóms o ridóms
 El Camí de Salou ¹¹³¹ lu camí da salòu
 El Camí de Tarragona ¹¹³² lu camí da tarragóna
 El Camí de Valls ¹¹³³ lu camí da valls
 El Carrer Alt del Tívoli ¹¹³⁴ lu carré àl dal tívuli
 El Carrer Alt de Sant Josep ¹¹³⁵ lu carré àl da sàndjusèp

1126. Coneguda indistintament per *Passeig*, o per *Plaça dels Màrtirs*; també en diuen *la Rambleta* o, senzillament, *els Màrtirs*. La seva estructura, que no s'ajusta plenament a cap de les denominacions esmentades, és la que dona origen a aquesta diversitat d'apreciacions. Hom inicià l'obertura d'aquesta via l'any 1936; l'any 1939 prosseguí, i aviat va quedar enllestida. Ocupa el lloc on abans es trobaven els pavellons del regiment de cavalleria, la Plaça de la Caserna i la meitat meridional de la Plaça de la Llibertat. És la via més ampla de la ciutat, i va del Carrer de Castelar al Carrer del Doctor Robert.

1127. Les obres per a la seva esplanació han començat fa poc temps. Ha d'anar de l'Estació dels Directes a l'Ermita de Misericòrdia, en una recta d'un quilòmetre i mig.

1128. Surt del Campanaret, travessa el Passeig de Sunyer i desemboca a la Carretera d'Alcolea, prop d'on comença l'Avinguda de Misericòrdia. Durant alguns anys havia portat el nom de *Prat de la Riba*, denominació que encara es conserva viva i popular.

1129. És el tros de Carrer de Misericòrdia comprès entre la Plaça d'Hèrcules i la de la Pastoreta. Figura així en el cadastre d'últims del segle XVIII.

1130. És la continuació del Carrer de Sant Llorenç; una vegada ha travessat el passeig no triga a esdevenir carretera.

1131. Arrenca del Carrer de Misericòrdia, davant la Plaça d'Hèrcules, i es converteix en carretera en arribar a la vora de l'Estació de Mercaderies del Tramvia de Salou. No fa gaires anys que aquesta via d'accés a la ciutat s'ha modernitzat.

1132. Hi passa la Carretera d'Alcolea. Arrenca de la Riera i acaba on fins a l'any 1952 havia passat la Via de Tarragona, vora els Ploms. Abans només tenia edificis al cantó de llevant, tret de tres o quatre cases que hi havia a la part superior de l'altra banda; ara totes aquestes construccions relativament antigues contrasten amb els edificis nous que s'aixequen en alguns dels indrets que estaven sense edificar.

1133. Es començà a edificar devers l'any 1760 (BOFARULL, *Anales*, 327). Arrenca de la Riera, davant la Plaça de la Sang, i deixa de tenir fesomia de carrer allà on desemboca el de Miramar. Al cantó de migdia, en el qual hi ha diversos horts, té menys cases que a l'altre.

1134. Del Carrer de Castelar va al Carrer del Doctor Robert, fins a la vora d'on havia existit la pista de la Casa del Poble. Segons AYMAT (*Monog.*, pàg. 14 i mapa), el bocí comprès entre el Carrer de Castelar i el de Castellvell es deia Lincoln a primers d'aquest segle. Des d'aquell últim fins al camp s'anomenava Mina.

1135. De la Plaça de Castillejos va al Carrer de Castellvell.

<i>El Carrer Alt de Sant Salvador</i> ¹¹³⁶	lu carré àl da sàñ salvadó
<i>El Carrer Ample</i> ¹¹³⁷	lu carré àmpla
<i>El Carrer Baix de Sant Joan</i> ¹¹³⁸	lu carré bàix da sàñdjuàn
<i>El Carrer Baix de Sant Salvador</i> ¹¹³⁹	lu carré bàix da sàñ salvadó
<i>El Carrer d'Alcanyis</i> ¹¹⁴⁰	lu carré dalcanyís
<i>El Carrer d'Alegre</i> ¹¹⁴¹	lu carré dalégre
<i>El Carrer d'Aleus</i> ¹¹⁴²	lu carré dalèus
<i>El Carrer de Baldomer Galofre</i> ¹¹⁴³	lu carré da balduméru galòfra
<i>El Carrer de Balmes</i> ¹¹⁴⁴	lu carré da bàlmas
<i>El Carrer de Barcelona</i> ¹¹⁴⁵	lu carré da barsalòna
<i>El Carrer de Barreres</i> ¹¹⁴⁶	lu carré da barréras
<i>El Carrer de Bartrina</i> ¹¹⁴⁷	lu carré da bartrína
<i>El Carrer de Cal Boada</i> ¹¹⁴⁸	lu carré da càl buàda

1136. Comunica el Raval de Jesús amb el Carrer de l'Estrella.

1137. Denominació popular del Carrer de Castelar. També n'hem sentit dir Carrer Ample del Passeig. Va caient en desús.

1138. És un dels més curts. Uneix la Plaça de Sant Miquel amb el Raval de Robuster, al qual desemboca conjuntament amb el Carrer de la Font.

1139. Uneix la Raseta de Sales amb el Carrer de l'Àngel de la Guarda.

1140. Denominació popular del Carrer de Martí Napolità.

1141. Es tracta del Carrer de Sant Vicenç Alegre, del qual trobem la primera notícia al cadastre del 1802. De l'extrem inferior del Carrer de l'Amargura va a l'Avinguda dels Màrtirs.

1142. O Carren d'en Aléu, segons documents antics. ANDREU DE BOFARULL (*Anales*, 310) assegura que quedà obert i regularitzat l'any 1395. Del carrer de Donotea, amb el qual fa racó, va al Carrer de Santa Anna, davant la Plaça de la Farinera.

1143. És més conegut per Fossar Vell.

1144. Va del Carrer de la Palma al del Batan, travessant el Camí de Salou i els Carrers de Sant Bernat Calvó i de Palo Santo. El tros entre el Carrer de Pàmies, que hi desemboca, i el de Batan, s'obrí l'any 1935, i s'hi han fet molt poques cases. El tros comprès entre l'actual Carrer de la Palma i el Camí de Salou era retolat Carrer Pizarro i era conegut pel Carreret; la resta fins al Carrer de Pàmies era el Carrer Nou de Sant Francesc.

1145. Toca amb l'Estació Enològica. Va del Passeig de Sunyer al Carrer de l'Escorxadador.

1146. Inicialment fou el corredor de la muralla que del Baluard anava a la Torre de les Barreres. A últims del segle xv ja formava carrer (BOFARULL, *Anales*, 315). «A les Barreres» (*Estimes*, any 1520, f. 37v). Parallel al Raval de Martí i Folguera, va de la Plaça del Baluard al Carrer de Jesús. Malgrat la seva antiguitat, hi ha molta gent que el coneix per Carrer Nou, per haver-se'n dit, segons hem vist en uns protocols notariais de la segona meitat del segle xvi, Carrer Nou de Jesús.

1147. Carrer del Portal Nou, o de la Porta Nova, en deien a mitjan segle passat. J. GRAS i ELIAS explica que hom l'havia conegut també per Carrer de la Lluna i per Saboneria d'Ortega (*Calles*, 15). Hi passa la Carretera d'Alcolea. Posa en comunicació la Riera amb la Plaça de la Sang.

1148. És el tros de Carrer de Puvill Oriol que va del Carrer de la Galera al Corredor de les Basses. Cal Boada és un antic establiment de begudes que encara hi existeix.

<i>El Carrer de Campoamor</i> ¹¹⁴⁹	lu carré da càmpuamór
<i>El Carrer de Campomanes</i> ¹¹⁵⁰	lu carré da càmpumànas
<i>El Carrer de Casals</i> ¹¹⁵¹	lu carré da casàls
<i>El Carrer de Castelar</i> ¹¹⁵²	lu carré da castalàr
<i>El Carrer de Castellvell</i> ¹¹⁵³	lu carré da castéllvèll o castalvèll
<i>El Carrer de Cervantes</i> ¹¹⁵⁴	lu carré da sarvàntas
<i>El Carrer de Cingles</i> ¹¹⁵⁵	lu carré da sínglas
<i>El Carrer de Colon</i> ¹¹⁵⁶	lu carré culón
<i>El Carrer de Donotea</i> ¹¹⁵⁷	lu carré da dunutèia
<i>El Carrer de Francesc Bartrina</i> ¹¹⁵⁸	lu carré da fransès bartrína

1149. Al Reus Esportiu Vell. L'última travessia damunt el Camí de l'Aleixar. Creua els Carres de Verdaguer i de Guimerà i no comunica amb el Carrer de Núñez de Arce perquè una paret l'en priva.

1150. Representa la continuació del Carrer de Sant Sebastià, des del Carrer de Miramar al de la Muralla, amb el qual forma racó. A últims del segle passat era conegut per *Carrer Hort Martell*.

1151. Parallel al Raval del Jueu, té els dos extrems obstruïts. Hi tenen accés els Carrers de Vilar i de Santa Anna, que el travessen. Hom el coneixia per *Carrer de l'Hostal del Bou*, perquè aquest hostal es trobava al seu extrem occidental, vora el Carrer de Vilar. Ja l'esmenten les *Estimes* del 1666 i successives. A primers del segle XVIII hi veiem escrit: «carrer d'en Casals, dit Pilota». També se l'havia conegut per *carrer de na Gileta* i per *carrer del Ferrer de les Vaquetes*.

1152. És una de les vies més importants de la ciutat. Va del Campanaret fins al Passeig de Mata. En començar només té cases al costat esquerre; al dret s'obre l'Avinguda dels Màrtirs. També en diuen *Carrer Ample*, i denominaven *Carrer del Seminari* el bocí més pròxim al Passeig, que és més ample i té una filera d'arbres a cada costat.

1153. Només té una casa destinada a viure-hi. Altrament, tot són magatzems i patis. Arrenca del Carrer de la Fortuna i fa cap al Passeig de Mata. Dóna accés a la Carretera de Castellvell.

1154. És el *Carrer de l'Amargura*.

1155. Un paper del 1606 sobre censals (Documents del Mas de Someretes) parla de «lo Carer de n'Enveja d'en Singles». Les *Estimes* del 1664 diuen «Singles» i també «Enveige Singles». També hem vist escrit «Singlés» i «Cinglés». No hem pogut esbrinar si el nom es refereix a un cingle (o margenada alterosa), o als cinglers, els qui fan cingles (arreu per a les cavalleries). Hom considera que va dels Quatre Cantons a la Plaça de Catalunya. Abans, el primer tros fins al Carrer de Montserrat es coneixia per *Carrer de n'Osset*. Amb la Plaça de Catalunya no hi va tenir comunicació fins a l'any 1855. És un dels carrers de més tràfic ciutadà. Se l'havia conegut per Carrer d'Estanislau Figueres.

1156. Va del Carrer de Castelar al de Castellvell. Segons J. GRAS I ELIAS (*Calles, 26-27*) hom li donà el nom del propietari dels terrenys sobre els quals fou traçat. Sembla cert que no alludeix al descobridor d'Amèrica.

1157. Del Carrer d'Aleus va, fent tomb, al Carrer del Vidre. «Carrer de Donatea» (*Cad.*, any 1775).

1158. Del Carrer de Castelar al de Pròsper de Bofarull. Constitueix la continuació del Carrer de Frederic Soler. A primers d'aquest segle hom l'anomenava de *Sant Agustí*. També hom l'havia conegut per *Carrer Primer d'Octubre*. (GRAS I ELIAS, *Calles, 77*).

<i>El Carrer de Frederic Soler</i> ¹¹⁵⁹	lu carré da fadarícu sulé
<i>El Carrer de Gaudí</i> ¹¹⁶⁰	lu carré da gaudí
<i>El Carrer de Gornals</i> ¹¹⁶¹	lu carré da gurnàls o djurnàls
<i>El Carrer de Gras i Elias</i> ¹¹⁶²	lu carré da gràsialías
<i>El Carrer de Güell i Mercader</i> ¹¹⁶³	lu carré da güellimarcadé
<i>El Carrer de Guillem Maria de Brocà</i> ¹¹⁶⁴	
<i>El Carrer de Guimerà</i> ¹¹⁶⁵	lu carré da guimarà
<i>El Carrer de Jacint Barrau</i> ¹¹⁶⁶	
<i>El Carrer de Jardins</i> ¹¹⁶⁷	lu carré djardíns
<i>El Carrer de Jesús</i> ¹¹⁶⁸	lu carré da djasús
<i>El Carrer de Joan Martell</i> ¹¹⁶⁹	lu carré da djuàn martéll
<i>El Carrer de Josep Anselm Clavé</i> ¹¹⁷⁰	lu carré da djusèp ansèlmu clavé

1159. A primers d'aquest segle se'n deia així del bocí comprès entre el Carrer de Castelar i el de Castellvell. Aleshores, era continuat cap a tramuntana pel Carrer del Tívoli, que no passava. En obrir-se aquest i continuar cap a la urbanització del Reus Esportiu, se n'ha dit tot ell *Frederic Soler*. Només té cases fins que troba el Carrer del Doctor Robert; després segueix un terreny assenyalat per a ésser urbanitzat, però que encara es cultiva. Finalment, té un fila de xalets a cada costat.

1160. Transitòriament es va dir així, fa pocs anys, el *Carrer de Sant Joan*. Ara el nom s'ha traslladat al *Carrer de la Fortuna*. Tant en un cas com en l'altre la gent continua utilitzant les antigues denominacions.

1161. Parallel al Carrer de Sant Lluís, va del Camí de Riudoms fins a trobar el Carrer de Sant Josep Baix.

1162. Va del Carrer de Sant Elias al dels Recs, travessant el de Santa Teresa.

1163. Més conegut per *Carrer del Vidre*.

1164. És el més ample i principal de la Urbanització Quintana. De la Carretera de Montblanc va fins al Barranc del Gossos.

1165. Al Reus Esportiu Vell; entra pel Carrer d'Espronceda, travessa els carrers de Zorrilla i de Campoamor, i fa cap en un camp tancat.

1166. Dóna accés a l'Escola del Treball.

1167. Del Carrer de Castelar és la travessia més pròxima al passeig. Va a trobar el Carrer de Joan Martell.

1168. Antigament, durant força anys, hom l'havia conegut per *Carrer d'en Pasqual*. Començà a dir-se'n de Jesús a primers del segle XVI; hom obrí un portal al seu extrem de ponent per posar-lo en comunicació amb el Convent de Jesús, avui Església de Sant Francesc. Les *Estimes* del 1510 ja l'esmenten, com també les del 1520 (f. 96v i 135^r).

1169. Parallel al Carrer de Castelar, va del Passeig de Mata a la Travessia de Sant Antoni.

1170. De la Raseta de la Salva puja al Passeig dels Màrtirs, travessant el Carrer de Sant Miquel. Antigament el tram comprès fins al susdit carrer s'anomenava *de Sant Casimir* i també *dels Tres Reis*. La continuació fins l'aleshores Plaça de la Llibertat es coneixia per *Carrer Sant Josep i Sant Miquel*, segons J. GRAS I ELIAS (*Calles*), o per *Sant Josep i Sant Manuel*, segons JOSEP AYMAT (*Monog*).

<i>El Carrer de Josep Miró</i> ¹¹⁷¹	lu carré da miró
<i>El Carrer de Josep Sardà i Cai-</i> <i>là</i> ¹¹⁷²	lu carré sardàicailà
<i>El Carrer de Jovellanos</i> ¹¹⁷³	
<i>El Carrer de l'Abadia</i> ¹¹⁷⁴	lu carré da labadía
<i>El Carrer de la Barceloneta</i> ¹¹⁷⁵	lu carré da la barsalunèta
<i>El Carrer de la Concepció</i> ¹¹⁷⁶	lu carré da la cunsapsió
<i>El Carrer de la Creu Vermella</i> ¹¹⁷⁷	lu carré da la creu varmèlla
<i>El Carrer de la Fleca</i> ¹¹⁷⁸	lu carré da la fèca
<i>El Carrer de la Font</i> ¹¹⁷⁹	lu carré da la fòn

1171. De fet, només és un projecte. És una petita entrada a la dreta del Camí de Valls, davant el Carrer de Sant Magí, que hom obrí fa pocs anys per emplaçar-hi la font que abans era al cantó de l'esmentat carrer.

1172. No hi té entrada cap casa amb estadants. D'ençà que s'ha construït la nova Plaça del Mercat, és un carrer ample i modern. Va del Carrer de Sant Joan al Camí de l'Aleixar. Un costat l'ocupa l'esmentada plaça; a l'altre, hi ha patis i magatzems. El nom recorda el diputat reusenc que cedí generosament els terrenys per al cementiri.

1173. Parallel al Paseig de Prim, del Carrer de Sant Josep Baix al Camí de Riudoms. Abans portava aquest nom el que avui es diu Travessia de Sant Serapi. D'aquest al qual ens referim, aleshores se'n deia *Carrer Paloma*.

1174. Al barri més antic de la ciutat, conegut inicialment per *Carrer d'en Gaspar Cases*. A mitjan segle XVII trobem escrit «carrer de la Badia». Surt de la Plaça de Sant Pere, davant la porta principal de l'Església Prioral, i mor en trobar el Carrer de Barreres. També se'n diu *Carrer del Prior*.

1175. És més aviat una closa. El formen dos carrers: l'un té l'entrada per la Travessia de Sardà, vora la Rambla de Miró, i va paral·lel a aquesta; l'altre entra per l'esmentada rambla i s'uneix amb el primer, gairebé al seu final. J. Gras i Elias diu que aquest bocí últimament indicat s'anomenava abans *Carrer Almofter*.

1176. Igualment al barri vell i paral·lel al de l'Abadia. És l'antic *Carrer d'en Malet*, un dels primers que existiren. És estret i sinuós. Les *Estimes* del 1666 diuen «de la Conseptió» (f. 42); però a l'índex del susdit llibre només trobem «Carré de Francisco Olives», corresponent a l'esmentat foli. Això ens fa creure que, després de dir-se'n *d'en Malet* i abans d'anomenar-se com actualment es fa, fou conegut per *Carrer de Francesc Olives*. Ens han dit que també se l'havia conegut per carrer dels Argenters, perquè s'hi trobaven la majoria d'establiments d'aquest ofici; no n'hem vist, però, constància escrita.

1177. Més correntment conegut per *Carrer del Vent*. Com a *Creu Vermella* l'esmenta ja el cadastre del 1765. També hem vist escrit: «Carrer que va a la Creu Vermella». Es devia tractar d'alguna creu a la vora de la ciutat; potser d'aquella de la qual es descobriren alguns fragments en els fonaments del Vapor Vell.

1178. Denominació popular del *Carrer del Metge Fortuny*. Hi havia el flequer més antic de la Vila. Avui «La Fleca» és una papereria. En un mapa del 1856 veiem «Metje Fortuny o Flesa»; és per errada d'impremta que no diu *Fleca*.

1179. Un altre dels més primitius. De la Plaça de Sant Pere va al Raval de Robuster, amb sensible desnivell; es troba, poc abans de desembocar-hi, amb el Baix de Sant Joan. La font a la qual es refereix el nom ha desaparegut. L'hem vist indicat a les *Estimes* (any 1520, f. 16rv) i en llibres posteriors.

<i>El Carrer de la Font Vella</i> ¹¹⁸⁰	lu carré da la fòn vèlla
<i>El Carrer de la Fortuna</i> ¹¹⁸¹	lu carré da la furtúna
<i>El Carrer de la Galera</i> ¹¹⁸²	lu carré da la galéra
<i>El Carrer de la Girada</i> ¹¹⁸³	lu carré da la dgiràda
<i>El Carrer de l'Àguila</i> ¹¹⁸⁴	lu carré da làguila o da làliga
<i>El Carrer de l'Aigua Nova</i> ¹¹⁸⁵	lu carré da làiguanòva
<i>El Carrer de l'Alcalde Manuel Sardà</i> ¹¹⁸⁶	lu carré da larcàlda manuèl sardà
<i>El Carrer de l'Alcalde Segimon</i> ¹¹⁸⁷	lu carré da larcàlda saigimón
<i>El Carrer de la Lleona</i> ¹¹⁸⁸	lu carré da la llaóna
<i>El Carrer de la Mar</i> ¹¹⁸⁹	lu carré da la màre
<i>El Carrer de l'Amargura</i> ¹¹⁹⁰	lu carré ^a margúra
<i>El Carrer de la Muralla</i> ¹¹⁹¹	lu carré da la muràlla
<i>El Carrer de l'Àngel de la Guàrdia</i> ¹¹⁹²	lu carré da làndjal da la guàrda

1180. Va caient en desús. La gent ja prefereix dir-ne *Closa de Mestres*. No el trobem escrit enlloc abans del 1800. Pocs anys després veiem «Carré de las Basas de la Font Vella».

1181. Hom l'ha retolat *Carrer de Gaudí* des de fa pocs anys. Va del Carrer de Castelar al Carrer del Doctor Robert. La seva prolongació està assenyalada fins a la Munta-i-Baixa, entre l'Estació del Nord i el Reus Esportiu.

1182. Diversos corral·ls «a la Gualera» indiquen les *Estimes* (any 1520, f. 76^r). Les *Estimes* del 1664 ja el donen com a *Carrer de la Galera*. Amb anterioritat havia estat conegut per *Carrer d'Arnau Gilet*. Uneix la Plaça del Mercadal amb la de les Basses. És estret i obac.

1183. No creiem que existís abans del 1800. Fa, certament, una girada en angle recte per a anar del Carrer del Sol al de Sant Esteve.

1184. És la continuació meridional del Carrer de l'Estrella, a partir del punt on desemboca el de Sant Pancràs. Va fins al Carrer del Vent. Un relleu a la dovella del portal de la casa número disset indica la xifra 1757, significat l'any de la construcció d'aquella casa. El cadastre no l'esmenta fins a l'any 1779.

1185. És el començament del *Camí de l'Aigua Nova*. Al seu cantó de llevant, amb poques cases, hi ha l'Hort dels Nius. Hom l'havia conegut per *Carrer de les Olles del Cònsol Anglès* (GRAS I ELIAS, *Calles*, 51/52).

1186. Més conegut per *Carrer de Sant Jaume*.

1187. A la Urbanització Quintana, a ponent de la Plaça de Gaudí.

1188. Vora el Campanaret. És un pas força estret entre el Carrer dels Recs i el de Llovera. J. GRAS I ELIAS (*Calles*, 40-41) explica que l'any 1470, en abolir el «Camarer» la Casa del Bordell, se n'establiren d'altres extramurs, al lloc que avui ocupa el Carrer de la Lleona, «que equivale a leona o alcavota».

1189. És l'antic *Carrer d'en Creixell*. L'any 1510 (*Estimes*, f. 37v) ja se'n diu «Carrer de la Mar». De la Plaça del Mercadal, orientat cap a migdia, baixa al Carrer de l'Hospital. És estret i obac, amb cases desarreglades.

1190. És el nom antic i tradicional de l'actual *Carrer de Cervantes*. Des del Campanaret baixa a trobar el Carrer de Santa Anna.

1191. Al Portal del Roser. Forma racó amb el Carrer de Sant Roc i amb el Carrer de Campomanes. Només té cases a un costat el tros que va del Carrer de Sant Roc al del Roser.

1192. El cadastre del 1802 diu: «Carrer S. Salvador y Àngel». Comunica amb la Riera el Carrer Baix de Sant Salvador.

<i>El Carrer de la Palma</i> ¹¹⁹³	lu carré da la pàlma
<i>El Carrer de la Perdigona</i> ¹¹⁹⁴	lu carré da la pardigóna
<i>El Carrer de la Perla</i> ¹¹⁹⁵	lu carré da la pèrla
<i>El Carrer de la Presó</i> ¹¹⁹⁶	lu carré da la prasó
<i>El Carrer de la Vaqueria</i> ¹¹⁹⁷	
<i>El Carrer de la Verge Maria</i> ¹¹⁹⁸	lu carré da la vèrdja maria
<i>El Carrer de la Victòria</i> ¹¹⁹⁹	lu carré da la victòria
<i>El Carrer del Bassot</i> ¹²⁰⁰	lu carré dal bassòt
<i>El Carrer del Batan</i> ¹²⁰¹	lu carré dal batàn
<i>El Carrer del Bisbe Domènec</i> ¹²⁰²	lu carré dal bísba dumènac
<i>El Carrer del Bisbe Grau</i> ¹²⁰³	lu carré dal bísba gràu
<i>El Carrer del Bou</i> ¹²⁰⁴	lu carré dal bòu
<i>El Carrer del Canal</i> ¹²⁰⁵	lu carré dal canàl

1193. És l'única travessia que té el Camí de Misericòrdia, de cara a migdia. Abans no tenia sortida; des de fa uns quants anys està obert i assenyalat fins a les Cases Barates. No està urbanitzat.

1194. El més minúscul de Reus. És un carreret sense sortida, a l'extrem de tramuntana del Carrer de Sant Miquel.

1195. Venint de la Plaça de Prim, és la primera travessia a l'esquerra del Raval de Jesús. Desemboca al Carrer del Galíó. En un plànol de rectificació del Raval de Jesús de l'any 1884 (A. M.), hom l'anomena *Travessia Galíó*.

1196. També havia estat conegut per *Carrer del Forn*. El cadastre del 1775 diu per primera vegada «carrer del Forn o Presó». Representa la continuació meridional del Carrer de Santa Anna, a partir dels Quatre Cantons, i va a desembocar al Carrer de l'Hospital. Les cases estan desarrenglerades, i el seu aspecte general és revellit i poc net.

1197. S'hi entra per la Plaça de la Farinera, i no passa. És gairebé tan petit com el de la Perdigona. La gent ni l'anomena, tot i que ja existia al segle xv.

1198. Hom l'havia conegut per *Closa de Miró*. Del Carrer de Sant Celestí baixa en línia recta fins a la Travessia de Sant Antoni, on s'inclina una mica cap a la dreta i desemboca al Camí de l'Aleixar.

1199. És un dels que van del Carrer de Castelar al de Pròsper de Bofarull.

1200. El *Carrer de Sant Josep Baix*.

1201. Del Raval de Robuster, representant la continuació del Carrer de la Font, va a reunir-se amb la Riera del Molinet. Abans d'urbanitzar-se era, segons el mapa de J. F. Soler, del 1856, el «Camí Vell de Tarragona». Últimament s'han construït cases al seu cantó de migdia. El seu aspecte general ha millorat, sobretot d'ençà que hi passa el filobús de Tarragona.

1202. A la Urbanització Quintana, a llevant de la Plaça de Gaudí. A primers d'aquest segle un altre carrer havia portat el mateix nom. AYMAT, (*Monog.*, 12 i 15) parla del Carrer «Obispo Domènec» especificant que té l'entrada pel Camí de Salou i que no té sortida; però en el mapa que acompanya l'obra, no hi consta. GRAS I ELIAS (*Calles*, 84) esmenta el Carrer «Santo Domingo» entre el Carrer Nou de Sant Francesc i la Closa de Mestres. Les *Ordenanzas*, pàg. 144, parlen també de «Obispo Domènec» al barri cinquè. No figura en el mapa de J. F. Soler de l'any 1856. Es devia tractar d'un carreró que anava del Carrer de Pàmies, o del Nou de Sant Francesc, a la Font Vella, avui incorporat al Carrer de Balmes.

1203. Hom en diu amb preferència *Carrer de la Presó*.

1204. És el *Carrer de Vilar*. Hem vist escrit «Vilà o Bou».

1205. Partint del Carrer de la Palma, travessa el Camí de Salou i forma angle recte amb el que dona accés a l'Hort del «Ganset».

<i>El Carrer del Carme Alt</i> ¹²⁰⁶	lu carré dal càrma àl
<i>El Carrer del Carme Baix</i> ¹²⁰⁷	lu carré dal càrma bàix
<i>El Carrer del Castell</i> ¹²⁰⁸	lu carré dal castéll
<i>El Carrer del Desfrarat</i> ¹²⁰⁹	lu carré dal dasfraràt
<i>El Carrer del Doctor Abelló</i> ¹²¹⁰	
<i>El Carrer del Doctor Domènec</i> ¹²¹¹	
<i>El Carrer del Doctor Ferran</i> ¹²¹²	
<i>El Carrer del Doctor Robert</i> ¹²¹³	lu carré dal ductó rubèrt
<i>El Carrer de l'Electra</i> ¹²¹⁴	lu carré da lalèctra
<i>El Carrer de l'Ensenyança</i> ¹²¹⁵	lu carré da lansanyànsa
<i>El Carrer de les Bigues</i> ¹²¹⁶	lu carré da las bígas
<i>El Carrer de les Casotes</i> ¹²¹⁷	lu carré da las casòtas
<i>El Carrer de l'Escorxador</i> ¹²¹⁸	lu carré dal màtadéru
<i>El Carrer de les Galanes</i> ¹²¹⁹	lu carré da las galànas

1206. El cadastre del 1765 l'esmenta sense indicar si es tracta de l'alt o del baix. Segons un mapa dreçat l'any 1867 (BOFARULL, *Anales*), va del Carrer de la Creu Vermella al de Sant Pancràs. Actualment continua fins al Camí de Riudoms.

1207. És la continuació, per la banda de migdia, del Carrer del Carme Alt. Desemboca al Camí de Misericòrdia, vora la Plaça d'Hèrcules.

1208. Era una porta secundària del Castell del «Camarer», ja l'any 1171 (BOFARULL, *Anales*, 306), per la qual es donava pas als veïns per anar a l'església. Com a carrer no el veiem indicat abans del 1675. Posa en comunicació la Plaça del Castell amb la del Mercadal. És estret i curt.

1209. Denominació tradicional corresponent al *Carrer de Sardà*.

1210. D'ençà de l'any 1954 és la denominació oficial de la Travessia de la Caserna.

1211. Al Reus Esportiu. Uneix el Carrer de Frederic Soler amb la prolongació del Carrer de la Fortuna. Hi té l'entrada principal l'Estadi del Reus Esportiu. Altrament, està despoblat. El nom li ha estat assignat l'any 1954; abans no en portava cap.

1212. Del Passeig de Sunyer al Carrer de l'Escorxador, enfront del camp d'experimentació agrícola de l'Estació Enològica.

1213. Al principi anava de la Plaça de Catalunya fins a l'Estació del Nord. Amb les reformes urbanes dels últims anys continua fins a la Carretera de Castellvell, de manera que serà el carrer més llarg de Reus.

1214. Ho diuen al *Carrer de Sant Celestí*, perquè hi ha les oficines de la Companyia d'Electricitat.

1215. L'última travessia del Camí de Tarragona; va al Carrer de l'Aigua Nova. Des de fa poc temps se'n diu, oficialment, *Carrer de Sant Antoni Maria Claret*.

1216. Oficialment encara no se li ha donat cap nom. Fou obert devers l'any 1934 entre el Carrer de l'Hospital i el Raval de Sant Pere. En enderrocar unes cases velles, unes bigues altes van romandre durant molts anys de part a part de carrer, i és per això que la gent del veïnat li donava aquest nom.

1217. «Pujol o Casotes» hem vist en un plànol de mitjan segle últim. S'utilitzen encara els dos noms.

1218. S'hi entra pel Camí de Riudoms, després de travessar el Passeig de Sunyer. És als afores i gairebé exclusiu per a l'Escorxador que li dona nom.

1219. Sabem que antigament hom l'havia conegut per *Carrer d'en Macip Bellveny*. És estret i vell però ben endreçat. Surt de la Plaça del Mercadal, vora l'Ajuntament, i va fins als Quatre Cantons. Les *Estimes* del 1664 l'es-

<i>El Carrer de les Pescateries</i> ¹²²⁰	lu carré da las pascatanías
<i>El Carrer de l'Estrella</i> ¹²²¹	lu carré da lastrèlla
<i>El Carrer de les Verges</i> ¹²²²	lu carré da las verdjas
<i>El Carrer del Galió</i> ¹²²³	lu carré dal galió
<i>El Carrer de l'Hospital</i> ¹²²⁴	lu carré da luspitàl
<i>El Carrer de l'Hostal del Bou</i> ¹²²⁵	lu carré da lustàl dal bòu
<i>El Carrer de l'Hostal Nou</i> ¹²²⁶	lu carré da lustàlnòu
<i>El Carrer del Jutjat</i> ¹²²⁷	lu carré dal judjàt o jusgàt
<i>El Carrer de Llovera</i> ¹²²⁸	lu carré lluvéra
<i>El Carrer del Metge Fortuny</i> ¹²²⁹	lu carré dal médja furtúny
<i>El Carrer del Molí</i> ¹²³⁰	lu carré dal mulí
<i>El Carrer del Pedró</i> ¹²³¹	lu carré dal padró
<i>El Carrer del Prior</i> ¹²³²	lu carré dal prió

menten; diuen «carrer de las Galanas». Una escriptura de censal del 1677 (documents del Mas de Someretes) diu: «a favor de Francesc Bellveny, del carrer de les Galanas».

1220. Del Fossar Vell al Carrer de l'Hospital. No hi poden passar vehicles. La paret de l'Església de Sant Pere ocupa tota la seva cara septentrional. A l'altra hi ha les Pescateries. Vora el Carrer de l'Hospital el desnivell del terreny es guanya per unes escales.

1221. És la continuació meridional del Carrer de la Girada, a partir del Carrer del Sol. Va a trobar el Carrer de l'Aguila.

1222. Denominació popular del Carrer de Sant Lluís.

1223. «C. del Galió» (*Estimes*, any 1660). Parallel al Carrer de Monterols. S'hi entra pel Carrer de la Galera, i no té sortida; gairebé al seu final s'obre el Carrer de la Perla, que el posa en comunicació amb el Raval de Jesús.

1224. Va del Carrer de les Pescateries fins a la Plaça de la Sang. El primer tros fins a l'altura del Carrer de la Presó ja existia al segle XIV, i aleshores es coneixia per Carrer d'en Serra o de la Merceria, ambdós caiguts en desús. Les *Estimes* (any 1520, f. 78v) situen un «obredor d'oli al Carrer del Spital». L'hospital al qual alludeix es trobava tocant a la Plaça de la Sang. Les primeres notícies que se'n tenen vénen de primers del segle XII, quan encara no feia un centenar d'anys que Reus existia com a població. Hi va subsistir fins a l'any 1835.

1225. És el Carrer de Casals.

1226. Denominació popular del Carrer d'en Bages. En un plànol de J. F. Soler de l'any 1856, veiem escrit «Bages u Hostal Nou».

1227. Molta gent ho diu del Carrer de Sardà. La majoria es refereixen exclusivament al tros més pròxim al Carrer del Roser, perquè és allí on hi ha el Jutjat.

1228. Un dels més centrícs. Quan hom començà a traçar-lo, devers l'any 1733, (BOFARULL, *Anales*, 325), s'anomenava *del Pedró*, denominació que encara no ha desaparegut del tot. Més tard se'n digué de *Sant Pere Alcàntara*. Va del Campanaret a la Plaça de Prim.

1229. Va, arquejat, del Carrer d'Aleus a la Plaça del Mercadal. Segons J. GRAS I ELIAS (*Hist.*, 126) fou retolat així l'any 1636 en memòria d'aquest metge, que morí assassinat per uns bandolers.

1230. Va de la Riera al Carrer dels Banys, passant per davant la Industrial Farinera, o sia el Molí.

1231. L'hem vist esmentat per primera vegada en les *Estimes* del 1738. Després, en aquell mateix segle, veiem «carrer Padró o Amargura», i això ens fa creure que aleshores hom l'aplicava a l'actual Carrer de Cervantes. Avui la gent entén que es tracta del Carrer de Llovera.

1232. Hi ha molta gent que ho diu del Carrer de l'Abadia, perquè hi ha la Casa Prioral.

<i>El Carrer del Pont</i> ¹²³³	lu carré dal pòn
<i>El Carrer del Roser</i> ¹²³⁴	lu carré dal rusé
<i>El Carrer dels Banys</i> ¹²³⁵	lu carré dals bànyttx
<i>El Carrer dels Gitanos</i> ¹²³⁶	lu carré dals dgitànus
<i>El Carrer dels Hostalets</i> ¹²³⁷	lu carré dalzustalèts
<i>El Carrer del Sol</i> ¹²³⁸	lu carré dal sòl
<i>El Carrer dels Pescaters</i> ¹²³⁹	lu carré dals pascatés
<i>El Carrer dels Recs</i> ¹²⁴⁰	lu carré dal récs
<i>El Carrer dels Tres Llits</i> ¹²⁴¹	lu carré dals très llíts
<i>El Carrer del Vapor Nou</i> ¹²⁴²	lu carré dal vapór nòu
<i>El Carrer del Vapor Vell</i> ¹²⁴³	lu carré dal vapór véll
<i>El Carrer del Vent</i> ¹²⁴⁴	lu carré dal vén

1233. A la Urbanització Quintana. És el bocí final del *Carrer de Guillem Maria de Brocà*. Té un petit pont al capdamunt que permet de travessar el Barranc dels Gossos.

1234. Segons el cadastre del 1765, no anava més enllà de la Riera. No va trigar gaires anys a travessar-la, i avui és un dels més llargs. Surt de la Plaça de Catalunya i s'acaba al Portal del Roser, on queda continuat per la Carretera de Montblanc. Durant alguns anys fou subdividit en *Carrer Primer* i *Carrer Segon del Roser*. Hom el retolà també *Pi i Margall*, denominació que encara algú utilitza.

1235. Forma racó amb el Carrer del Molí. Condueix al camp.

1236. És el *Carrer de Sant Tomàs*. Amb el nom de *Carrer dels Gitanos* l'hem vist en una estadística de finques rústiques de l'any 1846.

1237. Correspon al *Carrer de Donotea*. Un mapa del 1856 diu: «Cantarers u Hostalets».

1238. «Carrer del Sol o Travessia de Sant Esteva» (*Cad.*, any 1784). Va del *Carrer de Sant Esteve* al *Carrer del Carme Alt*, vora el punt on aquest es troba amb el de Sant Pancràs.

1239. Nom pel qual també es coneix la Raseta de Sales.

1240. «Carrer del Rech» (*Cad.*, any 1768). És paral·lel al Carrer de Llovera. Va del Camí de l'Aleixar al Carrer de Sant Llorenç. El bocí entre aquest i el Carrer de Sant Joan sabem que també havia estat conegut per *Primera Travessia de Sant Joan*.

1241. Denominació primitiva, però encara viva, de l'actual *Carrer de Gras i Elias*.

1242. Se n'havia dit *Carrer de Pere Odena*. En un plànol de rectificació del Carrer de Sant Joan hom el denomina *Tercera Travessia de Sant Joan*. Actualment també n'hem sentit dir *Carrer de l'Escola del Treball*. Oficialment és el *Carrer Alcàsser de Toledo*. És l'últim que, partint del Carrer de Sant Joan, davalla al de Sant Llorenç.

1243. La Llibreta de manifestos del bestiar de llana de l'any 1844 (A. M.) diu que hi ha un corral al *Carrer del Vapor*. La gent entén per aquest nom el *Carrer de Sant Josep Baix*. La Manufacturera de Cotó, encara existent, que li dóna el nom, fou una de les primeres indústries que utilitzà màquines a vapor. El mapa de J. F. Soler de l'any 1856, diu: «Jornals o Vapor Vell». Podria ésser que en aquella època s'atribuís aquesta donació al Carrer de Gornals, veí del de Sant Josep Baix.

1244. Comença davant el Portal de Jesús i va a trobar el carrer de Sant Lluís, després de travessar el Carrer del Carme. És el de *la Creu Vermella*.

<i>El Carrer del Vidre</i> ¹²⁴⁵	lu carré dal vídra
<i>El Carrer de Maragall</i> ¹²⁴⁶	lu carré da maragall
<i>El Carrer de Martí i Folguera</i> ¹²⁴⁷	lu carré da martí fulguéra
<i>El Carrer de Martí Napolità</i> ¹²⁴⁸	lu carré da martí napolità
<i>El Carrer de Miramar</i> ¹²⁴⁹	lu carré da miramà
<i>El Carrer de Miró</i> ¹²⁵⁰	lu carré da miró
<i>El Carrer de Misericòrdia</i> ¹²⁵¹	lu carré da misaricòrdia
<i>El Carrer de Monterols</i> ¹²⁵²	lu carré da muntaròls
<i>El Carrer de Montserrat</i> ¹²⁵³	lu carré da múnssarràt
<i>El Carrer de Morlius</i> ¹²⁵⁴	lu carré da murlíus
<i>El Carrer de na Racona</i> ¹²⁵⁵	lu carré da la racóna
<i>El Carrer d'en Bages</i> ¹²⁵⁶	lu carré da bàijas

1245. Les *Estimes* del 1510 assenyalen una propietat al «Carreró dit del Forn del Vidre». El mapa de J. F. Soler del 1856, època en què encara no tenia comunicació amb el Carrer dels Canterers, diu: «Corredor del Vidre». Actualment està retolat *Güell i Mercader*, i va de la Plaça del Mercadal al Raval de Santa Anna.

1246. Al Reus Esportiu Vell. És el més curt d'aquella urbanització. Del Passeig de Sunyer va a trobar el Carrer de Zorrilla.

1247. A la Urbanització Quintana, a ponent de la Plaça de Gaudí.

1248. Representa la continuació del Carrer de Rosic, a l'altra banda del Carrer de Santa Anna. En parlen per primera vegada les *Estimes* del 1708.

1249. Del Carrer de Sant Roc baixa al Camí de Valls.

1250. Uneix el Carrer de Castelar amb el de Pròsper de Bofarull.

1251. Representa la continuació, en línia recta, del Raval de Robuster, per a anar fins a la Plaça de la Pastoreta. A partir de la Plaça d'Hèrcules, se'n diu *Camí de Misericòrdia*. Més enllà de la Closa de Torroja no té cases al costat de dalt.

1252. El més famós i el més cèntric. La planta baixa de totes les cases és ocupada per botigues. Va de la Plaça del Mercadal a la de Prim. La primera notícia documental de la porta de Monterols, tocant a l'actual Plaça de Prim, data del 1312 (BOFARULL, *Anales*, 309). El citen les *Estimes* (any 1520, f. 69v): «Munterols». El nom li ve de la partida de Monterols, cap on es dirigia el camí que sortia de l'esmentada porta. Aquesta desaparegué a últims del segle XVIII. És el carrer preferit per a passejar els vespres. Els passeigs nous i espaiosos no han pogut fer desaparèixer aquest costum. Durant molts anys ha estat retolat *Carrer de Marià Fortuny*; però el poble no ha admès mai el canvi, i l'any 1954 hom en reivindicà oficialment l'antiga denominació.

1253. Durant el segle XVI hom el coneixia per *Carrer d'Arnau Bruc*. Les *Estimes* del 1664 escriuen «Montserrat». Va del Carrer de Vallroquetes al de l'Hospital. El bocí entre el primer i el Carrer de Cingles, que també es coneix per *Corredor de Montserrat*, és més estret i no permet el pas de vehicles.

1254. De la Raseta de la Selva, creuant la Travessia de Sardà, va al Carrer de Roig, amb el qual fa racó. Té poques cases.

1255. És un dels més antics, estret, amb cases velles. Va del Carrer de la Concepció al Carrer de Sant Miquel, travessant el de l'Abadia. Antigament havia estat el *Carrer d'en Bernat Solcina*. Les *Estimes* del 1664 escriuen «carrer de na Recona», i les del 1675, «carré de Pàmies Racó».

1256. Tenim notícia que ja portava aquest nom l'any 1371 (BOFARULL, *Anales*, 309-310). El 1541 és citat el «Carrer d'en Joan Bages» (*Estimes*, f. 19^r). Les *Estimes* del 1666 parlen del «carrer d'en Bages i Singles». És un dels que uneixen el Carrer de l'Hospital amb el de Cingles. Se'n diu també Carrer de l'Hostal Nou.

<i>El Carrer d'en Boix</i> ¹²⁵⁷	lu carré dal bóix
<i>El Carrer d'en «Boule»</i> ¹²⁵⁸	lu carré dal búla
<i>El Carrer de Núñez de Arce</i> ¹²⁵⁹	lu carré núnyas dàrsa
<i>El Carrer de «Palo Santo»</i> ¹²⁶⁰	lu carré da pàlussàntu
<i>El Carrer de Pàmies</i> ¹²⁶¹	lu carré da pàmias
<i>El Carrer de Pau Font de Rubinat</i> ¹²⁶²	
<i>El Carrer de Pròsper de Bofarull</i> ¹²⁶³	lu carré da pròsparu búfarúll
<i>El Carrer de Pujol</i> ¹²⁶⁴	lu carré da puijòl
<i>El Carrer de Pubill Oriol</i> ¹²⁶⁵	lu carré da puvílluriòl
<i>El Carrer de Roig</i> ¹²⁶⁶	lu carré da ròtx
<i>El Carrer de Rosich</i> ¹²⁶⁷	lu carré rusíc
<i>El Carrer de Rosselló</i> ¹²⁶⁸	lu carré da russalló
<i>El Carrer de Santa Anna</i> ¹²⁶⁹	lu carré santàna
<i>El Carrer de Santa Clara</i> ¹²⁷⁰	lu carré da sàntaclàra

1257. Al segle XVI hom parla de corrals al Carrer «d'en Ramon Boix» (*Estimes*, any 1520, f. 10v; *Ibidem*, any 1541). Va del Carrer del Batan a la Raseta de Sales, paral·lel al Raval de Robuster. És molt estret, i cap de les cases que el formen no hi té entrada per als estadants. El seu aspecte denota la seva antiguitat.

1258. Posa en comunicació el Carrer dels Recs i el de Llovera. A primers d'aquest segle era el *Corredor del Teatre Fortuny*, i només tenia entrada pel Carrer de Llovera.

1259. Pràcticament, un camí. Damunt seu hi ha un terraplè que aguanta unes vies de l'Estació dels Directes; a l'altra banda hi ha una refinèria d'oli i uns magatzems de vi. Del Passeig de Mata porta a la Carretera d'Alcolea.

1260. Del Raval de Robuster va, en suau pendent, fins a l'estació de viatgers del Tramvia de Salou. Últimament hom l'ha retolat *Tomàs Bergadà*, en homenatge al pintor reusenc d'aquest nom.

1261. Va del Raval de Robuster al Carrer de Balmes.

1262. Del Passeig de Prim ha d'anar a l'Avinguda de Misericòrdia. És obert el primer bocí.

1263. Del Camí de l'Aleixar puja al Passeig de Mata. Els edificis, pel seu cantó de ponent, hi són escassos.

1264. En documents antics hem vist «Carrer d'Enveja» i «Enveja Pujol». El Cadastre del 1775 diu «Carrer Enveja Pujol, dit Casotes». Va del Carrer de Cingles al de l'Hospital.

1265. El trobem esmentat a partir del mil sis-cents. Va del Carrer de la Galera al Carrer de la Perla.

1266. Del Carrer del Doctor Robert, travessant el Carrer de Vidal, va a trobar el de Morlius, amb el qual forma angle recte.

1267. «Carrer d'en Rosich y Aleus» hem vist escrit durant el segle XVI. Va del Carrer de Vilar al Carrer de Santa Anna.

1268. Un altre dels antics. Va del Carrer de l'Abadia al de Sant Miquel.

1269. És la continuació, cap al nord, del *Carrer de la Presó*, a partir dels Quatre Cantons. Va a trobar-se amb el Carrer de l'Amargura. Començà a existir a últims del segle XV (BOFARULL, *Anales*, 315), en obrir-se a la muralla una porta que donava al Corriol de l'Ermita de Santa Anna. El mapa de J. F. Soler del 1856, el divideix en *Baix* i *Alt de Santa Anna*.

1270. Paral·lel al Carrer d'en Boix, va del Carrer del Batan a la Raseta de Sales.

<i>El Carrer de Santa Eulàlia</i> ¹²⁷¹	lu carré da sàntaulàlia
<i>El Carrer de Santa Hellena</i> ¹²⁷²	lu carré da sàntalèna
<i>El Carrer de Santa Magdalena</i> ¹²⁷³	lu carré da sànta madalèna
<i>El Carrer de Santa Maria</i> ¹²⁷⁴	lu carré da sànta maría
<i>El Carrer de Sant Antoni</i> ¹²⁷⁵	lu carré da sàntantòni
<i>El Carrer de Santa Paula</i> ¹²⁷⁶	lu carré da sànta pàula
<i>El Carrer de Santa Teresa</i> ¹²⁷⁷	lu carré da sànta trèsa
<i>El Carrer de Sant Benet</i> ¹²⁷⁸	lu carré da sàmbanítu
<i>El Carrer de Sant Bernat Cal- vó</i> ¹²⁷⁹	lu carré da sàmbarnàt calbó
<i>El Carrer de Sant Carles i Sant Josep</i> ¹²⁸⁰	lu carré da sàncàrlus i sànc djustèp
<i>El Carrer de Sant Celestí</i> ¹²⁸¹	lu carré da sànc salastínu
<i>El Carrer de Sant Elies</i> ¹²⁸²	lu carré da sàntalías
<i>El Carrer de Sant Esteve</i> ¹²⁸³	lu carré da sàntastéva
<i>El Carrer de Sant Ferran</i> ¹²⁸⁴	lu carré da sàmfarnàndu
<i>El Carrer de Sant Francesc</i> ¹²⁸⁵	lu carré da sàmfriansès
<i>El Carrer de Sant Francesc de Paula</i> ¹²⁸⁶	lu carré da sàmfrianséscu da pàula
<i>El Carrer de Sant Francesc Xa- vier</i> ¹²⁸⁷	lu carré da sàmfrianséscu caviér

1271. Té l'entrada pel Carrer de Sant Magí, travessa el de Miramar i fa cap a uns horts.

1272. És un dels que comuniquen el Carrer de Castelar amb el de Pròsper de Bofarull.

1273. De la Travessia de Sardà va al Carrer de Roig.

1274. Comunica la Plaça del Castell amb el Carrer de la Mar. Referint-se a l'any 1512, ANDREU DE BOFARULL (*Anales*, 317) diu que «para dejar paso espedito hácia la calle de la Mar, frente los lagares del camarero y graneros del cabildo, fué preciso comprar por la cantidad de 74 sueldos una casita a un tal Jilet y por 60 sueldos una cuadra a otro individuo».

1275. Molt estret, amb cases velles. Parallel al Raval de Martí i Folguera, va del Carrer de Sant Jaume al de Misericòrdia.

1276. Entre el Camí de Riudoms i la Travessia de Sant Serapi, i parallel a tots dos.

1277. Uneix el Carrer de Sant Joan amb el Camí de l'Aleixar.

1278. És l'única travessia del Carrer de Sant Francesc. Fa cap al Carrer del Carme Baix. Dóna entrada a la Closa de Freixa.

1279. Tocant a l'ex-convent de Sant Francesc. Queda continuat pels Escorredors de Sant Francesc.

1280. Corre parallel al Carrer del Carme Alt, a llevant seu.

1281. Del Carrer de Castelar va fins al Passeig de Sunyer travessant els carrers de Joan Martell i de Pròsper de Bofarull.

1282. Comunica el Carrer de Sant Joan amb el Camí de l'Aleixar.

1283. Uneix el Carrer Alt de Sant Salvador amb el Carrer de Sant Llorenç.

1284. És un dels que van del Carrer de Castelar al Carrer de Pròsper de Bofarull.

1285. És el que ve enfront de la porta principal de l'Església de Sant Francesc. Va a trobar el Carrer de Sant Jaume.

1286. De la Raseta de Sales al Carrer del Batàn.

1287. Té el mateix recorregut que l'anterior, i es troba damunt seu.

<i>El Carrer de Sant Gaietà</i> ¹²⁸⁸	lu carré da sànciatànu
<i>El Carrer de Sant Ignasi</i> ¹²⁸⁹	lu carré da sàntignàsi
<i>El Carrer de Sant Jaume</i> ¹²⁹⁰	lu carré da sàndjàuma
<i>El Carrer de Sant Joan</i> ¹²⁹¹	lu carré da sàndjuàn
<i>El Carrer de Sant Joaquim</i> ¹²⁹²	lu carré da sàndjuaquíu
<i>El Carrer de Sant Jordi</i> ¹²⁹³	lu carré da sàndjòrdi
<i>El Carrer de Sant Josep Baix</i> ¹²⁹⁴	lu carré da sàndjusep bàix
<i>El Carrer de Sant Llibori</i> ¹²⁹⁵	lu carré da sànllobòri
<i>El Carrer de Sant Llorenç</i> ¹²⁹⁶	lu carré da sànllorenc
<i>El Carrer de Sant Lluís</i> ¹²⁹⁷	lu carré da sànlлуís
<i>El Carrer de Sant Magí</i> ¹²⁹⁸	lu carré da sàmmaigí
<i>El Carrer de Sant Magí Ale-</i> <i>gre</i> ¹²⁹⁹	lu carré da sàmmaigílégra
<i>El Carrer de Sant Miquel</i> ¹³⁰⁰	lu carré da sàmmiquèl
<i>El Carrer de Sant Pancràs</i> ¹³⁰¹	lu carré da sàmpancràs
<i>El Carrer de Sant Pau</i> ¹³⁰²	lu carré da sàmpàu
<i>El Carrer de Sant Pau i Sant</i> <i>Blai</i> ¹³⁰³	lu carré da sàmblàì

1288. Arrenca del Carrer de Sant Josep Baix, i no passa. Té comunicació amb el de Gornals per un trosset de carrer sense nom ni veïns.

1289. És de poc trànsit. Va del Carrer de Sant Salvador al Carrer del Sol.

1290. Sota el Carrer del Vent, al qual corre paral·lel. Posa en comunicació el Raval de Martí i Folguera amb el Carrer del Carme Baix.

1291. Antigament era el camí que anava de la Porta de Monterols al Convent dels Carmelites, que existia allà on ara hi ha l'Hospital. Avui va de la Plaça de Prim a la de les Oques. A mesura que s'allunya de la primera es va eixamplant. Hi passa la Carretera d'Alcolea, motiu pel qual és un dels carrers de més tràfic. El cadastre de 1765, que és el que trobem que en parla per primera vegada, diu «Carrer Sant Joan y Tros dels Frares».

1292. Va del Carrer de Castelar al de Castellvell.

1293. Carreró sense sortida a la part alta del Carrer de Sant Roc.

1294. El cadastre del 1783 l'esmenta. Va del Carrer de Sant Lluís al Passeig de Prim. Abans d'obrir-se aquest passeig el carrer no tenia sortida. També és conegut per *Carrer del Vapor Vell* i per *Carrer del Bassot*.

1295. Més conegut per *Carrer de Xipilla*.

1296. Surt de la Plaça de Prim i queda continuat, quan arriba a l'altura del Carrer de Sant Carles i Sant Josep, pel Camí de Riudoms.

1297. Arrenca del Carrer del Vent, amb el qual forma racó, i puja fins al Carrer de Sant Pancràs, molt prop del Camí de Riudoms.

1298. Surt del Camí de Valls i va a trobar la Riera, vora l'Era del Delme.

1299. Comunica el Carrer de l'Amargura amb el Carrer d'Alegre.

1300. N'hi ha dos que porten aquest nom, sense cap adjectiu que els diferenciï: un, al barri més antic, va de la Plaça de Sant Miquel a la del Baluard, en ziga-zaga; l'altre, modern, va del Carrer d'Alegre al Carrer de Sardà, davant el Pati Albanès.

1301. S'hi venerava la imatge d'aquest sant, en una capella avui desapareguda, que es trobava a la façana de la casa que esdevingué Convent de la Providència. Va del Carrer de l'Aguila al Camí de Riudoms.

1302. Del Camí de l'Aleixar a la Travessia de Sant Pau.

1303. Una mica més enllà que l'anterior, i paral·lel a ell. Representa la continuació meridional, encara que no rectilínia, del Carrer de Joan Martell.

<i>El Carrer de Sant Pere Alt</i> ¹³⁰⁴	lu carré da sàmpèràl
<i>El Carrer de Sant Pere Apòs-</i> <i>tol</i> ¹³⁰⁵	lu carré da sàmpèrapòstol
<i>El Carrer de Sant Pere Baix</i> ¹³⁰⁶	lu carré da sàmpèra bàix
<i>El Carrer de Sant Roc</i> ¹³⁰⁷	lu carré da sànròc
<i>El Carrer de Sant Sebastià</i> ¹³⁰⁸	lu carré da sànsabastià
<i>El Carrer de Sant Serapi</i> ¹³⁰⁹	lu carré da sànsaràpiu
<i>El Carrer de Sant Tomàs</i> ¹³¹⁰	lu carré da sàntumàs
<i>El Carrer de Sant Vicenç Ale-</i> <i>gre</i> ¹³¹¹	lu carré dalégra
<i>El Carrer de Sardà</i> ¹³¹²	lu carré da sardà
<i>El Carrer de Sol i Ortega</i> ¹³¹³	lu carré da sòliurtèga
<i>El Carrer d'Espronceda</i> ¹³¹⁴	lu carrésprunsèda
<i>El Carrer de Tapiró</i> ¹³¹⁵	lu carré da tapiró

1304. El cadastre de 1802, que és el primer que l'esmenta, diu: «Carrer Sant Pere Més Alt». En un plànol del 1852 és l'indicat sota el nom de «Sant Pere Alt o Camí de la Selva». Va del Carrer de Josep Anselm Clavé fins a la Rambla de Miró, travessant els carrers del Doctor Robert i de Sardà.

1305. És l'antic *Carrer dels Jueus*, habitat exclusivament per la gent d'aquesta raça en la primera època de la població. L'indiquen les *Estimes* de la segona meitat del segle XVII: «carrer de Sant Pere». Del Carrer de l'Hospital baixa al Raval, en el punt de coincidència del de Sant Pere amb el de Robuster.

1306. «Carrer de Sant Pere Més Baix», diu el cadastre del 1802. J. GRAS I ELIAS (*Calles*, 17) diu que l'any 1868 hom el denominà *Blai Pierrat*; però aquest nom sobreposat devia desaparèixer ràpidament. Va del Raval de Sant Pere a la Riera.

1307. A primers del segle passat, que és quan en trobem la primera notícia documental, veiem escrit al cadastre: «Carré Tercer [del Roser] o Sant Roch». Hi havia passat l'antic camí que conduïa a la Capella de Sant Roc, actualment Ermita del Roser. És un dels del barri de l'Illa; va de la Riera al Carrer de Miramar.

1308. A l'Illa, paral·lel al Carrer del Roser. Va del Carrer de Sant Magí al de Miramar. Sabem que a últims del mil vuit-cents se'n deia *Carrer Sant Gil* i que hom el coneixia vulgarment per *Parada dels Cards*. Anteriorment se n'havia dit *Travessia de Sant Magí*.

1309. Del de Sant Josep Baix puja a la Travessia de Sant Serapi. El travessa una passarella aèria que uneix dos edificis del Vapor Vell. El mapa de J. F. Soler del 1856, època en què el Carrer de Jovellanos encara no existia, l'anomena «Tras Caridad».

1310. Del Carrer de Josep Anselm Clavé, travessant els carrers del Doctor Robert i de Sardà, va a desembocar a la Riera. És el *Carrer dels Gitanos*.

1311. És el *Carrer d'Alegre*.

1312. Segons ANDREU DE BOFARULL (*Anales*, 327), el novembre de 1760, a instàncies del pagès Francesc Sardà, hom traçà un carrer, en una de les seves propietats, vora la Riera de la Sang. Segons el croquis que el mateix autor dreçà l'any 1867, aquest carrer moria en trobar el de Sant Miquel. Avui arriba fins a l'Estació del Nord i és un dels més llargs. Hom el coneix també per *Carrer del Desfrat* i *del Jutjat*, i se n'havia dit *de la Soledat*.

1313. És el *Carrer de l'Hospital*.

1314. Al Reus Esportiu Vell. Va paral·lel al Passeig de Sunyer. Comunica el Camí de l'Aleixar amb el Carrer de Núñez de Arce.

1315. El més septentrional de la Urbanització Quintana.

<i>El Carrer de Tetuan</i> ¹³¹⁶	lu carré da tatuàn
<i>El Carrer d'Eugeni Mata Mirons</i> ¹³¹⁷	
<i>El Carrer de Vallroquetas</i> ¹³¹⁸	lu carré da vällruquètas
<i>El Carrer de Verdaguer</i> ¹³¹⁹	lu carré da vardagué
<i>El Carrer de Vidal</i> ¹³²⁰	lu carré da vidàl
<i>El Carrer de Vilar</i> ¹³²¹	lu carré da vilà
<i>El Carrer de Xipilla</i> ¹³²²	lu carré da txipilla
<i>El Carrer de Zorrilla</i> ¹³²³	lu carré surrilla
<i>El Carrer d'Orient</i> ¹³²⁴	lu carré durién
<i>El Carrer Major</i> ¹³²⁵	lu carré majó
<i>El Carrer Nou</i> ¹³²⁶	lu carré nõu
<i>El Carrer Nou de Misericòrdia</i> ¹³²⁷	lu carré nõu da misaricòrdia

1316. Paralel al Carrer del Canal, i sota seu. Del Carrer de la Palma, travessant el Camí de Salou, fa racó amb el carrer que dona accés a l'Hort del «Ganset». J. AYMAT (*Monog.*) no menciona el Carrer de Tetuan; denomina *Vil·llonga* el tros entre el Carrer de la Palma i el Camí de Salou, i *Manin*, d'aquest últim fins al de Gavaldà. J. GRAS I ELIAS (*Calles*, 94), en canvi, diu que el nom de *Tetuan* correspon oficialment al Camí de Salou, però que un particular ha retolat així el *Carrer de Garibaldi*.

1317. És el retolament oficial de les *Carnisseries Velles*.

1318. «Corral al Vall de na Ruqueta» (*Estimes*, any 1520, f. 31v). «Corral al Barranc de na Ruqueta» (*Estimes*, any 1541). L'any 1664 ja apareix «Carrer de Vall Ruquetes». Uneix la Plaça de la Farinera amb la de Catalunya.

1319. Al Reus Esportiu Vell. Té l'entrada pel Passeig de Sunyer i fa cap a un camp tancat.

1320. De la Raseta de la Selva, vora la Plaça de Morlius, puja al Carrer de Sant Pere Alt travessant el Carrer de Roig. Només hi ha patis i magatzems, i el seu aspecte general és d'abandó.

1321. Conegut sobretot per *Carrer del Bou*. Baixa del Raval de Santa Anna al Carrer d'Aleus travessant el Carrer de Casals. Les *Estimes* del 1666 diuen «d'en Vilar».

1322. És el nom popular del *Carrer de Sant Llibori*. El cadastre de 1784, pàg. 291, corresponent al Carrer del Roser diu que «Josep Martí, dit Xepilla» té una casa «dellà la Riera». El nom, que encara subsisteix, és degut segurament a aquest propietari setcentista.

1323. Al Reus Esportiu Vell. És un dels que van del Camí de l'Aleixar al Carrer de Núñez de Arce.

1324. No té sortida. S'hi entra per la Riera, davant el Carrer de Bartrina. Només hi ha magatzems.

1325. Uneix la Plaça de Sant Pere amb la del Mercadal. No se li coneix cap altre nom anterior, tot i ésser un dels primers que existiren. «Casa el Carrer Major» (*Estimes*, any 1541, f. 130^r).

1326. Les *Estimes* del 1510 parlen d'una casa «al costat de la Badia. Afronta ab lo Carrer Nou». En un protocol notarial hem vist «Carrer Nou de Jesús». És el *Carrer de Barreres*.

1327. J. GRAS I ELIAS (*Calles*, 51) diu que hom el coneixia per *Carrer de Santa Juliana*; però ningú no recorda aquest nom. Del Carrer de Misericòrdia, davant la Plaça d'Hèrcules, puja a la Closa de Freixa.

<i>El Carrer Nou de Sant Francesc</i> ¹³²⁸	lu carré nou da sàmfransès
<i>El Carrer Nou de Sant Josep</i> ¹³²⁹	lu carré nou da sàndjusèp
<i>El Fossar Vell</i> ¹³³⁰	lu fussà véll
<i>El Passatge dels Ametllers</i> ¹³³¹	lu passàdja dals aumall-llés
<i>El Pati Albanès</i> ¹³³²	lu pàtilbanès
<i>El Pati de l'Hostal del Simonet</i> ¹³³³	lu pàti da lustàl dal simunèt
<i>La Closa de Freixa</i> ¹³³⁴	la clòsa da fréixa
<i>La Closa de Mestres</i> ¹³³⁵	la clòsa da mèstras
<i>La Closa de Torroja</i> ¹³³⁶	la clòsa da turròija
<i>La Raseta de la Selva</i> ¹³³⁷	la rasèta da la sèlva
<i>La Raseta de Sales</i> ¹³³⁸	la rasèta da sàlas

1328. Actualment forma part del *Carrer de Balmes*. Estava comprès entre el Camí de Salou i el Carrer de Pàmies. Encara hem sentit algú que utilitza aquesta denominació.

1329. Són dos carrers: l'un parteix de la Riera i condueix als Horts de Miró; també en diuen *Travessia de l'Hort de Miró*. L'altre arrenca del primer, i no passa. Segons J. GRAS I ELIAS (*Calles*, 92), d'aquest últim se n'havia dit *Carrer de Santa Susanna*. La seva continuació està prevista per a anar a trobar el Camí de Valls.

1330. S'obrí el carrer, que baixa de sota el campanar fins al Raval de Robuster, en desaparèixer l'antic cementiri, l'any 1804. El nom del pintor reusenc *Baldomer Galofre*, que hom li va donar fa cinquanta anys, no ha arribat a fer-se popular.

1331. A la Urbanització Quintana.

1332. Al Carrer de Sardà, enfront del Carrer de Sant Miquel. Un mapa del 1856 posa el mot «Gitanos» en el quadre d'aquesta placeta.

1333. És un pati de propietat privada que té entrada pel Raval de Santa Anna, davant el Carrer de Vilar, i pel Carrer de l'Amargura. Mentre les portes són obertes, el pas de les persones hi és permès. Era també conegut per *Pati Miró*.

1334. Va del Carrer de Sant Benet al del Carme Baix.

1335. O *Carrer de la Font Vella*. Del Raval de Robuster al Carrer de Balmes. Abans d'obrir-se aquest últim donava accés a l'Hort de la Closa i s'hi iniciava el Corredor del Batan, que portava al camp.

1336. Del Camí de Misericòrdia al Carrer del Carme Baix. J. GRAS I ELIAS (*Calles*, 22), i J. AYMAT (*Monog.*) coincideixen en això que el bocí de carrer que té l'entrada pel Camí de Misericòrdia es coneixia per *Carrer del Camarer*. Segons el primer dels autors esmentats, comunicava amb l'Hort de Cardenyas; segons l'altre, que escriu quatre anys més tard, no tenia sortida.

1337. Del capdamunt del Carrer de Santa Anna, com si formés la continuació del Carrer de l'Amargura, va al Carrer de Sardà travessant el Carrer del Doctor Robert i la Placeta de Morlius. La gent del barri de l'Illa en diu senzillament *la Raseta*. El tros comprès entre els Carrers del Doctor Robert i de Sardà s'havia conegut antigament per *la Raseta* o per *Carreró dels Aises*. El bocí més pròxim al Carrer de Santa Anna també era conegut per *Forn del Munté*. J. F. Soler, en el seu mapa del 1856, escriu: «Selva o Forn del Munté».

1338. O *Carrer dels Pescaters*. Arrenca del raval, enfront del Carrer de Sant Pere Apòstol, i, tot eixamplant-se progressivament, va a la Riera. L'alludeix per primera vegada el cadastre del 1775; diu només «Raseta», i la situa vora el Carrer de Sant Pere. Amb el nom de *Raseta de Sales*, no la trobem fins l'any 1807.

<i>La Raseta de Saiüquer</i> ¹³³⁹	<i>la rasèta da suqué</i>
<i>La Riera</i> ¹³⁴⁰	<i>la riéra</i>
<i>La Ronda Subirà</i> ¹³⁴¹	<i>la rónnda subirà</i>
<i>La Sala Nova</i> ¹³⁴²	<i>la sàla nòva</i>
<i>La Segona Travessia del Carrer de Sant Joan</i> ¹³⁴³	<i>la sagóna travassía dal carré da sàndjuàn</i>
<i>La Travessia de la Caserna</i> ¹³⁴⁴	<i>la travassía dal quartél</i>
<i>La Travessia de l'Hort de Miró</i> ¹³⁴⁵	<i>la travassía da lòr da miró</i>
<i>La Travessia de «Palo Santo»</i> ¹³⁴⁶	<i>la travassía da pàlussàntu</i>
<i>La Travessia de Sant Antoni</i> ¹³⁴⁷	<i>la travassía da sàntantòn</i>
<i>La Travessia de Sant Pau</i> ¹³⁴⁸	<i>la travassía da sàmpàu</i>
<i>La Travessia de Sant Serapi</i> ¹³⁴⁹	<i>la travassía da sànsaràpiu</i>
<i>La Travessia Sardà</i> ¹³⁵⁰	<i>la travassía sardà</i>
<i>Les Carnisseries Velles</i> ¹³⁵¹	<i>las carnisserías véllas</i>

1339. És un tros de l'actual *Carrer del Doctor Robert*, de la Raseta de la Selva per amunt. És una denominació que va perdent popularitat.

1340. Sembla que es tracta de l'antic *Barranc de la Vila*. Comença a la Munta-i-Baixa i davalla, pel cantó de llevant de la ciutat, fins al Molinet. Les aigües del Barranc dels Cinc Ponts van deixar de passar-hi en ésser desviades cap al Barranc del Gossos, l'any 1855. Oficialment es coneix per *Rambla de Miró* fins al Carrer de Bartrina; d'allí en avall està retolada *Rambla d'Aragó*. Abans del 1939, i almenys d'ençà del 1905, segons es veu en el mapa de J. AYMAT (*Monog.*), aquest bocí de riera es retolava *Rambla de Mazzini*. La gent en diu amb preferència *la Riera*. En un plànol de la Mina de l'Aigua Nova (A. M.), que acompanya l'acta municipal referent al Consell del 15 de maig de 1720, hom l'anomena *Riera d'Almoster*. El mapa de J. E. Soler del 1856, en diu «Torrén del Pon». El mateix AYMAT (*Monog.*) subdivideix en *Riera Alta* i *Riera Baixa* el bocí que va de la Munta-i-Baixa al Carrer de Bartrina.

1341. L'última travessia, a la dreta, del Camí de Salou. Fa cap a les Cases Barates.

1342. Denominació popular, que va caient en desuetud, del bocí del Carrer del Doctor Robert comprès entre la Plaça de Catalunya i la Raseta de la Selva. La Sala Nova era un cafè que va existir tocant a la Raseta.

1343. És realment la segona que, venint de la Plaça de Prim, baixa al Carrer de Sant Llorenç.

1344. Del Carrer de la Fortuna al Passeig dels Màrtirs. El seu costat de tramuntana era ocupat per les casernes de cavalleria; ara ho és per la Casa-Bloc.

1345. És el Carrer de Sant Josep Baix.

1346. Va del Carrer de Sant Bernat Calvó al de Pàmies travessant el de «Palo Santo». J. GRAS I ELIAS (*Calles, 80-8-*) i J. AYMAT (*Monog.*) coincideixen a anomenar-lo *Rosal*.

1347. Del Carrer de Castelar va al de la Verge Maria.

1348. Uneix la de Sant Antoni amb el Carrer de Castelar.

1349. Parallel al Carrer de Sant Josep Baix, damunt seu.

1350. Va de la Placeta de Morlius a la Riera.

1351. No fa gaires anys que encara s'hi entrava per un porxo des de la Plaça del Mercadal. Ara s'ha modernitzat i ha perdut aquella fesomia pintoresca que tenia. Des de l'esmentada plaça, al capdamunt del Carrer de la Mar, va a trobar el Carrer de la Presó. El Municipi hi tenia una carnisseria al segle XVII, i això li va donar el nom que encara es manté, malgrat que oficialment hom l'hagi retolat *Eugeni Mata Miarons*.

Les Pescateries ¹³⁵²

las pascatarías

El Corredors: ¹³⁵³

<i>El Corredor de les Basses</i> ¹³⁵⁴	lu curradó da las bàssas
<i>El Corredor de l'Abadia</i> ¹³⁵⁵	lu curradó da labadía
<i>El Corredor de la Puríssima</i>	lu curradó da la sang
<i>Sang</i> ¹³⁵⁶	
<i>El Corredor del Banc</i> ¹³⁵⁷	lu curradó dal bàng
<i>El Corredor de les Mosques</i> ¹³⁵⁸	lu curradó da las móscas
<i>El Corredor del Gas</i> ¹³⁵⁹	lu curradó dal gàs
<i>El Corredor de l'Hospital</i> ¹³⁶⁰	lu curradó da luspitàl
<i>El Corredor de l'Obi</i> ¹³⁶¹	lu curradó da lòubi
<i>El Corredor de l'Olimp</i> ¹³⁶²	lu curradó da lulímpu
<i>El Corredor dels Jueus</i> ¹³⁶³	lu curradó dals djuéus
<i>El Corredor de Misericòrdia</i> ¹³⁶⁴	lu curradó da misaricòrdia

1352. L'any 1854 s'acabà la construcció del Mercat de Peix i Carn al lloc on, en els inicis de la població, hi havia hagut la Casa del Consell i el Mercat de Baix. El forma una gran nau central, tancada; a cada costat d'aquesta, aixoplugat per la mateixa teulada de la nau central, queda un pas que posa en comunicació el Carrer de les Pescateries amb el Raval de Robuster. Unes escales a cada cap d'aquests carrerons salven el desnivell.

1353. A Reus no hi ha carrerons. Els carrers estrets i llargs són *carrers*; els estrets i curts són *corredors*. L'ur característica és de via secundària; sobretot faciliten el pas dreturerament entre dos carrers més importants. En algunes ocasions, però, no tenen sortida.

1354. També se n'havia dit *Corredor de Jesús*. Parallel al Raval de Jesús, puja de la Plaça de les Basses al Carrer de Puvill Oriol. No permet el pas de vehicles. Sembla que havia estat el *Corredor de la Muralla*.

1355. També n'hem sentit dir el Corredor de los Mosques. De la Plaça de Sant Miquel puja al Carrer de l'Abadia.

1356. De la Plaça de la Sang va a la de Catalunya, parallel al Raval de la Sang.

1357. Nom popular del *Corredor de Nolla*. Li ve d'haver-hi hagut el Banc de Reus.

1358. Algú ho diu del *Corredor de l'Abadia*. L'autèntic *Corredor de les Mosques* és l'actual *Corredor de Sant Pere*. Un plànol del 1856 retola «Travesia Moscas» aquest últim.

1359. O *del Gasòmetre*. Pràcticament ja és als afores. Arrenca de la Riera, vora la Fàbrica del Gas, i corre entremig de dues altes parets de pedra. Queda continuat per la Drecceta del Gas.

1360. Comunica el Carrer de l'Hospital amb el Raval de la Sang formant angle recte. Tampoc no permet el trànsit de vehicles.

1361. Posa en comunicació el Raval de Robuster amb el Carrer d'en Boix. Segons J. GRAS I ELIAS (*Calles*, 20), hi havia els corrals dels porcs destinats al mercat.

1362. Denominació popular del *Corredor de Misericòrdia*.

1363. No té sortida. Tot ell és un porxo amb entrada pel Carrer de Sant Pere Apòstol.

1364. Del Raval de Santa Anna va al Carrer de l'Amargura, amb el qual es comunica per un porxo. Abans d'arribar-hi, el carrer torça a la dreta formant un angle obtús. És l'antic *Carrer de Grasetes*. Per un recurs presentat per l'apo-

<i>El Corredor de Nolla</i> ¹³⁶⁵	lu curradó da nólla
<i>El Corredor de Sant Pere</i> ¹³⁶⁶	lu curradó da sàmpéra
<i>El Corredor de Sunyer</i> ¹³⁶⁷	lu curradó da sunyé
<i>Els Escorredors de Sant Francesc</i> ¹³⁶⁸	lusascurredós da sàmfransès

Els ravals: ¹³⁶⁹

<i>El Raval Alt de Jesús</i> ¹³⁷⁰	lus arrabàls (o las arrabàls)
<i>El Raval Baix de Jesús</i> ¹³⁷¹	larrabàl àlta da djasús
<i>El Raval de la Sang</i> ¹³⁷²	larrabàl bàixa da djasús
<i>El Raval del Jueu</i> ¹³⁷³	larrabàl da la sàng
<i>El Raval del Pallol</i> ¹³⁷⁴	larrabàl dal djuéu
<i>El Raval de Monterols</i> ¹³⁷⁵	larrabàl dal pallòl
<i>El Raval de Santa Llúcia</i> ¹³⁷⁶	larrabàl da sàntallússia
<i>El Raval de Martí i Folguera</i> ¹³⁷⁷	larrabàl da martífulguéra

derat de Josep de Bofarull, l'any 1796 (A. M.), en contra de l'obertura d'aquesta nova via, sabem que «Josef Grases y Alegre pretende abrir una nueva calle desde la llamada del Padró, vulgo de Amargura, al arrabal de Monterols, con la suma irregularidad de ser torcida, estrecha y con una bóveda».

1365. Comunica el Raval de Santa Anna amb el Carrer de l'Amargura.

1366. És l'antic *Corredor de les Mosques*, al Barri dels Jueus. S'hi entra pel Carrer de Sant Pere Apòstol, i no té sortida.

1367. No passa. Davant el Corredor dels Jueus.

1368. Constitueixen la continuació, cap al camp, del Carrer de Sant Bernat Calvó; travessen, per sota, la Via del ferrocarril de Salou i fan cap a la Via de Tarragona. Desemboquen al Camí de Bellisens, i llur continuació queda representada pel Camí dels Frares. Formen un pas estret entremig de dues parets de pedra.

1369. Cèntrics carrers amples que donen el tomb al casc vell de la ciutat seguint la línia de l'antic mur de defensa que la cenyí des del segle XII fins a començaments del XVII. En el parlar de Reus el mot *raval* es fa gairebé sempre femení.

1370. Va del portal de Jesús a la Plaça de Prim.

1371. És la continuació meridional de l'anterior, fins al Raval de Robuster. També és conegut per *Raval de Martí i Folguera*.

1372. Uneix la Plaça de la Sang amb la de Catalunya. També deien *Raval del Teatre* (taiàtru o traiàtu), però ja gairebé no ho diu ningú. Amb anterioritat hem vist que hom l'anomenava *del Trinquet* o *del Joc de la Pilota*, noms completament caiguts en desuetud. Un altre nom seu, encara viu, és *Raval del Pallol*.

1373. Ja no es diu gaire. És el tros de *Raval de Santa Anna* comprès entre el Carrer de Santa Anna i la Plaça de Prim. Al cantó de Carrer de Vilar hi havia hagut una talla satírica, penjada a l'altura del segons pis, que la gent anomenava *el Jueu del Raval* (lu djuéu da larrabàl).

1374. Denominació encara viva del *Raval de la Sang*.

1375. «Arreal de Jesus y Muntarols» (*Estímes*, any 1664). Avui forma part del *Raval de Santa Anna*. Era el bocí més pròxim a la Plaça de Prim.

1376. És el tros de *Raval de Robuster* comprès entre el Carrer de la Font i el Raval de Martí i Folguera. Li dona nom la capella de Santa Llúcia que hi ha a la casa número trenta-quatre.

1377. És el que també es coneix per *Raval Baix de Jesús*. És el més ample de tots. El poeta Josep Martí i Folguera va néixer a la casa que porta el número quatre.

El Raval de Robuster ¹³⁷⁸
El Raval de Santa Anna ¹³⁷⁹
El Raval de Sant Pere ¹³⁸⁰

larrabàl da rubusté o rabusté
larrabàl da sàntàna
larrabàl da sàmpéra

Les rambles:

La Rambla d'Aragó ¹³⁸¹
La Rambla de Miró ¹³⁸²
La Rambleta ¹³⁸³

la ràmbra daragó
la ràmbra da miró
la ramblèta

Les places:

La Plaça de Castillejos ¹³⁸⁴
La Plaça de Catalunya ¹³⁸⁵
La Plaça de Gaudí ¹³⁸⁶
La Plaça de la Farinera ¹³⁸⁷

la plàssa de castillèjus
la plàssa da catalúnya
la plàssa da gaudí
la plàssa da la farinéra

1378. Res no el separa del Raval de Sant Pere, amb el qual forma una mateixa via. Comença allà on desemboca el Carrer de Sant Pere Apòstol i va a reunir-se amb el Raval de Martí i Folguera. Segons ANDREU DE BOFARULL (*Anales*, 317), el nom li fou posat l'any 1510 per perpetuar la memòria del reusenc que fou bisbe de Vic, Francesc Robuster i Sala. Les *Estimes* del 1664 indiquen que hi vivien trenta-tres contribuents, dels quals tretze eren blanquers. Hem vist escrit repetidament «Reval de Robuster i de la Font».

1379. És el més llarg de tots. Va de la Plaça de Prim a la de Catalunya. Vora el Carrer de Santa Anna tomba cap a la dreta. Les *Estimes* del 1666 diuen «arreal de Sanctana». Hi passa la Carretera d'Alcolea, i això li dona un tràfic excessiu de vehicles.

1380. Res no el separa del de Robuster. En representa la continuació cap a tramuntana a partir del Carrer de Sant Pere Apòstol. Va fins a la Plaça de la Sang.

1381. És el bocí de la Riera des del Carrer de Bartrina fins al Molinet. Se n'havia dit *Rambla de Mazzini*.

1382. És el tros superior de la Riera fins al Carrer de Bartrina.

1383. Nom pel qual també es coneix l'*Avinguda dels Màrtirs*.

1384. Pronunciat amb *j* velar. Rectangular, a tramuntana del Carrer de Castelar. En surt el Carrer Alt de Sant Josep. Tota rodejada d'arbres, està força ben endreçada. Té, al centre, la font que primitivament havia estat instal·lada a la Plaça del Rei, raó per la qual algú l'anomena, erradament, *Plaça del Rei*. Aquest lloc havia estat ocupat per la Bassa de Pastells. Hom la coneix també per *Plaça del Víctor*.

1385. ANDREU DE BOFARULL (*Anales*, 327) explica, referint-se a l'any 1760, que, com que la població augmentava molt, «se dejó un buen espacio de terreno junto al trinquete o juego de pelota, que después de haberse suprimido éste se le denominó plaza de las comedias, hoy del teatro». Hi conflueixen els Ravals de Santa Anna i de la Sang; els Carrers de Vallroquetes, de Cingles, del Roser i del Doctor Robert, i el Corredor de la Sang. N'ocupa el centre, un monument erigit a la memòria de Joaquim Maria Bartrina. Al cantó de llevant té un petit jardí i un gran banc de pedra.

1386. Hi conflueixen, formant estrella, tots els carrers de la Urbanització Quintana.

1387. Des del 1951 hom l'anomena oficialment *Plaça de Sant Bernat Calvó*. El Carrer de Santa Anna hi passa pel cantó de ponent. En surten els Carrers de Vallroquetes i de la Vaqueria.

<i>La Plaça de la Pastoreta</i> ¹³⁸⁸	la plàssa da la pasturèta
<i>La Plaça de la Pescateria</i> ¹³⁸⁹	
<i>La Plaça de la Puríssima Sang</i> ¹³⁹⁰	la plàssa da la sàng
<i>La Plaça del Baluard</i> ¹³⁹¹	la plàssa dal baluàrt
<i>La Plaça del Castell</i> ¹³⁹²	la plàssa dal castéll
<i>La Plaça del «Condesito»</i> ¹³⁹³	la plàssa dal cundassítu
<i>La Plaça del «Cuartelillo»</i> ¹³⁹⁴	
<i>La Plaça de les Basses</i> ¹³⁹⁵	la plàssa da las bàssas
<i>La Plaça de les Garrofes</i> ¹³⁹⁶	la plàssa da las garròfas
<i>La Plaça de les Oques</i> ¹³⁹⁷	la plàssa da las ócas
<i>La Plaça del Mercadal</i> ¹³⁹⁸	la plàssa dal marcadàl

1388. No està encara completada. S'hi reuneixen el Camí de Misericòrdia, el Passeig de Prim i el Passeig de Misericòrdia. En surt el Camí Vell de Riudoms. És una grandiosa plaça circular que té al centre una escultura representativa de la pastoreta Isabel Besora. El seu nom oficial és *Plaça d'Isabel Besora*.

1389. L'esmenten les *Estimes* del 1693.

1390. De forma irregular, allargassada cap a llevant, per a comunicar-se amb la Riera. En surten el Corredor de la Sang i els Ravals de la Sang i de Sant Pere. L'Església de la Puríssima Sang hi té la façana principal. Hi ha una antiga font, rodejada d'arbres, damunt la qual s'aixeca una elevada creu de pedra. La creu, diu GRAS I ELIAS (*Calles*, 73), hi fou col·locada l'any 1779. Abans s'aixecava extramurs de la Porta de Riudoms.

1391. Hi havia la Ciutadella, completada l'any 1464. En surt el Carrer de Barreres pel lloc on aquella tenia la porta principal; també s'hi inicia el Carrer de Sant Miquel i un tros molt curt de carrer, formant part de la mateixa plaça, que la comunica amb el Raval de Robuster. Les *Estimes* esmenten un «corral al Bahulart» (any 1520, f. IIIV) i «al Baluart» (*Ibidem*, f. 102v).

1392. «Pati del Castell» diuen les *Estimes* del 1664. Ho havia estat del Castell del «Camarer», que s'edificà a últims del segle XII. S'hi entra, venint del Carrer de la Mar, pel Carrer de Santa Maria; venint de la Plaça del Mercadal, pel Carrer del Castell. L'Església de Sant Pere hi té la sortida posterior.

1393. Denominació popular de la *Plaça del Pintor Fortuny*. L'estàtua del *Condesito*, representació escultòrica d'un dibuix de Fortuny, hi fou col·locada en ocasió del centenari del naixement del pintor reusenc.

1394. Actualment és la que s'acaba d'esmentar. Ho deien perquè la presó, fins al començament d'aquest segle, havia estat allà on ara hi ha l'edifici de la Caixa d'Estalvis. El mapa de J. F. Soler del 1856, la indica.

1395. Vora el Portal de Jesús. En surten el Corredor de les Basses i el Carrer de la Galera. Segons J. GRAS I ELIAS (*Calles*, 58), hi havia hagut les Basses del Comú. ANDREU DE BOFARULL (*Anales*, croquis anex) explica que, dcvers la meitat del segle XV, s'anomenava *Pati d'en Pujol*.

1396. Denominació popular de la Plaça del Baluard.

1397. Construïda l'any 1942, en ocasió de la primera Fira de Mostres. Circular amb un parterre i un sortidor al centre, coronats per un grup escultòric conegut pel «Nen de les Oques». Es troba a l'encreuament de la Carretera d'Alcolea amb el Passeig de Sunyer. Oficialment està retolada *Plaça de Pius XII*.

1398. En el transcurs dels anys és la que ha tingut més variacions en el nom. Se n'ha dit *de la Constitució* i *de la República*, i avui encara se'n diu *de l'Ajuntament*, *de la Verdura* i *d'Espanya*. És gran i espaiosa, dins el casc vell de la ciutat. Té porxos a les cares de ponent, de septentrió i de migdia. En surten els Carrers de Monterols, de la Galera, de Jesús, Major, del Castell,

<i>La Plaça del Molí</i> ¹³⁹⁹	la plàssa dal mulí
<i>La Plaça del Rei</i> ¹⁴⁰⁰	la plàssa dal réi
<i>La Plaça del Roser</i> ¹⁴⁰¹	la plàssa dal rusé
<i>La Plaça dels Màrtirs</i> ¹⁴⁰²	la plàssa dals màrti(r)s
<i>La Plaça del Teatre</i> ¹⁴⁰³	la plàssa dal taiàtru (o dal traiàtu)
<i>La Plaça del Víctor</i> ¹⁴⁰⁴	la plàssa dal víctu
<i>La Plaça de Prim</i> ¹⁴⁰⁵	la plàssa da prim
<i>La Plaça de Sant Francesc</i> ¹⁴⁰⁶	la plàssa da sàmfransès
<i>La Plaça de Sant Miquel</i> ¹⁴⁰⁷	la plàssa da sàmmiquèl
<i>La Plaça de Sant Narcís</i> ¹⁴⁰⁸	la plàssa da sàntarsís
<i>La Plaça de Sant Pere</i> ¹⁴⁰⁹	la plàssa da sàmpéra

de la Mar, Carnisseries Velles, de les Galanes, del Metge Fortuny i del Vidre, tots ells estrets, llevat de les Carnisseries Velles. Al centre d'aquesta plaça, hi tingué lloc la venda diària de verdures i d'aviram viva des de l'any 1854 fins a l'any 1949. «Casa al Mercadal» (*Estimes*, any 1520, f. 101^r).

1399. A l'indret antigament anomenat *Era del Manxa*. La travessa, pel seu costat inferior, el Carrer del Molí. La Industrial Farinera, coneguda pel Molí, hi fou intallada l'any 1854, i encara hi és, reconstruïda, després de l'incendi de l'any 1937.

1400. És la que avui es coneix per *Plaça del Pintor Fortuny* o del «*Condesito*». Antigament hi hagué les Basses de Pedró, que l'any 1789 foren substituïdes per la Font del Rei, actualment installada a la Plaça de Castillejos. És vora el Campanaret, entre Carrer de Castelar i el Camí de l'Aleixar.

1401. Damunt la Carretera de Montblanc, davant l'Ermita del Roser, als afores. És grandiosa, plantada d'arbres. Hi havia hagut el segon cementiri de Reus, que ocupava també el lloc per on ara passa la carretera. S'hi està edificant una residència d'estudiants que farà desaparèixer una part, o potser la totalitat, de la plaça.

1402. És l'*AVINGUDA dels Màrtirs*.

1403. Encara ho diu algú. Hi hagué el primer teatre de la ciutat, i un dels primers de Catalunya, que fou inaugurat l'any 1761, allà on ara hi ha l'edifici del Banc d'Espanya. És l'actual *Plaça de Catalunya*.

1404. És la *Plaça de Castillejos*.

1405. És el punt més cèntric de la ciutat. Al mig, dalt d'un elevat pedestal, hi ha l'estàtua equestre del General reusenc. La seva cara nord és porxada. N'arrenquen els Carrers de Llovera, de Sant Joan, de Sant Llorenç i de Monterols, i els Ravals de Jesús i de Santa Anna. Inicialment hom la conegué per *Plaça de les Monges*, perquè el 1661 s'hi començà l'edificació del Convent de les Carmelites Descalces. Fou el primer edifici que s'aixecà extramurs de la ciutat antiga i subsistí fins a l'any 1869 davant la porta de Monterols. Fou aleshores que la plaça prengué les dimensions actuals.

1406. Davant l'Església de Sant Francesc, travessada pel Carrer de Misericòrdia. En surt, cap al nord, el Carrer de Sant Francesc.

1407. Un dels indrets més antics. Té una forma més o menys triangular. En surten els Carrers de Sant Miquel, Baix de Sant Joan i el Corredor de l'Abadia. Hi havia la Torre de Sant Miquel formant part del mur que encerclava antigament la ciutat.

1408. Sobretot la gent de l'Illa conserva encara aquest nom. Existia allà on el Carrer del Doctor Robert s'encreua amb el Carrer de Sant Pere Alt. La indica el mapa de J. F. Soler del 1856.

1409. Hi té la façana principal l'Església Prioral. En surten els Carrers Major, de l'Abadia, de la Font i Fossar Vell.

<i>La Plaça del Pintor Fortuny</i> ¹⁴¹⁰	
<i>La Plaça d'Hèrcules</i> ¹⁴¹¹	la plàssa dèrculas
<i>La Placeta de la Font Nova</i> ¹⁴¹²	la plassèta da la fòn nòva
<i>La Placeta de Martí Napolità</i> ¹⁴¹³	la plassèta da martí napulità
<i>La Placeta de Morlius</i> ¹⁴¹⁴	la plassèta da murlíus

Els passeigs:

<i>El Passeig de Briansó</i> ¹⁴¹⁵	lu passèttx da briansó
<i>El Passeig de la Bassa Nova</i> ¹⁴¹⁶	lu passèttx da la bàssa nòva
<i>El Passeig de la Boca de la Mi-</i> <i>na</i> ¹⁴¹⁷	lu passèttx da la bóca da la mína
<i>El Passeig del Manicomi</i> ¹⁴¹⁸	lu passèttx dal manicòmi
<i>El Passeig dels Màrtirs</i> ¹⁴¹⁹	lu passèttx dals màrti(r)s
<i>El Passeig de Misericòrdia</i> ¹⁴²⁰	lu passèttx da misaricòrdia
<i>El Passeig de Mata</i> ¹⁴²¹	lu passèttx da màta
<i>El Passeig de Prim</i> ¹⁴²²	lu passèttx da prím
<i>El Passeigde Sunyer</i> ¹⁴²³	lu passèttx da sunyé

1410. Denominació molt poc usada, però oficial, de la *Plaça del Rei* o del «*Condesito*».

1411. Fou construïda a mitjan segle passat, en fer desaparèixer una de les parets exteriors de l'ex-convent de Sant Francesc. Ocupa un ample espai entre el Camí de Misericòrdia, el Camí de Salou i el Carrer de Balmes. És a peu pla del primer; però pel costat del Carrer de Balmes calen unes escales per a pujar-hi. Al mig hi ha una font damunt la qual s'aixeca una gran columna que aguanta el monument d'Hèrcules.

1412. Triangular. S'hi encreuen els Carrers del Vent i del Carme.

1413. D'exigües dimensions, triangular, comunicant exclusivament amb el Carrer del mateix nom.

1414. Triangular, amb arbres. No té cases amb estadants, sinó només patis i magatzems. Per un dels seus costats passa la Raseta de la Selva. En surten la Travessia de Sardà i els Carrers de Vidal i de Santa Magdalena.

1415. Aquest nom abraça, en tota la seva extensió, el que va del traspàs de la Carretera de Castellvell a la Boca de la Mina.

1416. És el bocí de *Passeig de Briansó* comprès entre el traspàs de la Carretera de Castellvell i el Camí de la Bassa Nova.

1417. És la continuació del de la Bassa Nova fins al final.

1418. Equival a dir *Passeig de Briansó*. La denominació que ara ens ocupa és més popular. El Manicomi es troba a poca distància de l'extrem superior del passeig.

1419. També s'anomena així l'*Avinguda dels Màrtirs*.

1420. De la Plaça de la Pastoreta va a l'Ermita de Misericòrdia travessant per damunt el Barranc de l'Escorial. ANDREU DE BOFARULL (*Anales*, 495) diu que l'antic camí es convertí en passeig l'any 1797.

1421. Primitivament conegut per *Passeig del Seminari*. Representa la continuació del Passeig de Sunyer a partir d'allà on fan cap els Carrers de Núñez de Arce i de Pròsper de Bofarull, fins al Carrer de Castellvell. Es considera encara Passeig de Mata el tros fins al pas a nivell de la Carretera de Castellvell.

1422. És la continuació meridional del Passeig de Sunyer a partir del Camí de Riudoms fins a la Plaça de la Pastoreta.

1423. S'ajunta amb el Passeig de Mata allà on fa cap el Carrer de Núñez de Arce i continua cap al sud fins a trobar el Camí de Riudoms. D'allí en avall hi ha el Passeig de Prim.

Apèndix de prerèrits del nucli de població:

- Ca l'Agulla* ¹⁴²⁴
- El Camí del Seminari* ¹⁴²⁵
- El Carrer de la Casa de Caritat* ¹⁴²⁶
- El Carrer d'Arnau Gilet* ¹⁴²⁷
- El Carrer de Baldric* ¹⁴²⁸
- El Carrer de Bartomeu Casas* ¹⁴²⁹
- El Carrer de Garibaldi* ¹⁴³⁰
- El Carrer de Gavalrà* ¹⁴³¹
- El Carrer de Guillem Tell* ¹⁴³²
- El Carrer de Joan Pinyana* ¹⁴³³
- El Carrer de la Carnisseria* ¹⁴³⁴
- El Carrer de la Indústria* ¹⁴³⁵
- El Carrer de la Merceria* ¹⁴³⁶
- El Carrer de la Soledat* ¹⁴³⁷
- El Carrer de la Vila Nova* ¹⁴³⁸

1424. Abans d'existir l'Institut Pere Mata era la casa on estaven reclosos els malalts mentals. És la mateixa casa on avui es troba el Jutjat.

1425. L'indica el cadastre del 1802. El mapa de J. F. Soler del 1856 també el menciona. És l'actual *Carrer de Castelar*. El Seminari era allà on després hi hagué la Casa de Caritat, vora l'Estació dels Directes.

1426. Ens el dóna la *Llibreta de manifestos del bestiar de llana* (any 1844).

1427. Les *Estimes* del 1510 parlen de «la casa situada al Carrer de A. Gilet». Les del 1520 esmenten el «Carrer d'en Gilet» f. 138^r. A. DE BOFARULL, en el seu croquis del segle xv (anex als *Anales*), concreta que aquest era el nom de l'actual *Carrer de la Galera*.

1428. En parla un protocol notarial d'últims del cinc-cents. No sabem on s'esqueia.

1429. Era el *Carrer de na Racona*.

1430. Encara hi ha algú que recorda vagament haver-lo sentit anomenar. El menciona J. GRAS I ELIAS (*Calles*), com si hagués correspost al *Carrer de Tetuan*.

1431. J. GRAS I ELIAS i J. AYMAT coincideixen assenyant-lo entre el Carrer Guillem Tell (avui del Canal) i Manin (avui de Tetuan), paral·lel al Camí de Salou. Es tracta del bocí de carrer que dóna accés a l'Hort del «Ganset», antigament Hort (o Closa) de Gavalrà.

1432. Avui forma part del *Carrer del Canal*.

1433. Una casa «En lo Carrer de Joan Pinyana. Afronta ab Joan Pinyana i ab la via pública» (*Estimes*, any 1541, f. 14^r).

1434. En el mapa de mitjan segle xv, d'ANDREU DE BOFARULL (*Anales*), el veiem a la Plaça del Mercat de Baix, sense sortida, penetrant cap al lloc que avui ocupa el Corredor dels Jueus. L'esmenta un registre notarial de la segona meitat del segle xvi: «Carrer Carnisseria».

1435. L'actual *Carrer del Molt*, a primers de segle.

1436. «Carrer de la Marsseria» trobem a mitjan segle XVIII. Era el bocí de Carrer de l'Hospital comprès entre el de les Pescateries i el de la Presó formant part del Barri dels Jueus.

1437. «Carrer de la Soledat, dit Sardà» (*Cad.*, any 1782).

1438. «Carrer de la Vilanova, de Casals i d'en Vilar» (*Estimes*, segle XVII).

- El Carrer del «Camarer» ¹⁴³⁹
 El Carrer de les Adoberies ¹⁴⁴⁰
 El Carrer de les Palmeres ¹⁴⁴¹
 El Carrer de les Tendres ¹⁴⁴²
 El Carrer del Ferrer de les Va-
 quetes ¹⁴⁴³
 El Carrer del Forn ¹⁴⁴⁴
 El Carrer de l'Huguet ¹⁴⁴⁵
 El Carrer de Lluís Pellicer ¹⁴⁴⁶
 El Carrer dels Canterers ¹⁴⁴⁷
 El Carrer dels Jueus ¹⁴⁴⁸
 El Carrer dels Soguers ¹⁴⁴⁹
 El Carrer dels Tres Reis ¹⁴⁵⁰
 El Carrer de Macip Balveny ¹⁴⁵¹
 El Carrer de Manin ¹⁴⁵²
 El Carrer de Martorell ¹⁴⁵³

1439. Forma part de la Closa de Torroja. Segons GRAS I ELIAS (*Calles*, 22), anava a l'Hort de Cardenyas venint del Camí de Misericòrdia. J. AYMAT (*Monog.*) diu que no tenia sortida.

1440. «Ferreginal a la Basa Longa. Afronta ab lo Carrer de les Doberies» (*Estimes*, any 1541, f. 136^r). En una escriptura moderna hem vist que s'identifica amb el Carrer d'en Boix.

1441. És el Carrer de Josep Sardà i Cailà. Tenia a cada costat una filera de palmeres que foren arrencades l'any 1948 en fer-hi la plaça nova.

1442. L'esmenten les *Estimes* del 1675. No sabem on era. En l'expressat llibre figura entre el Carrer de Cingles i el de l'Hospital.

1443. Era el Carrer de Casals.

1444. Les *Estimes* del 1520 indiquen que Francesch Bellveny té «dues dotzenes al Forn d'en Aleu» (f. 50v). Les del 1541 (f. 103v), i també les del 1664, parlen només del «Carrer del Forn». És l'actual Carrer de la Presó.

1445. «Casa al Carrer de l'Uguet» (*Estimes*, any 1520, f. 89v).

1446. El trobem en els *Registres* (22.1.1575). Era el Carrer de na Racona.

1447. Era el tros de Carrer de Güell i Mercader comprès entre el Raval de Santa Anna i el Carrer de Donotea. Les *Estimes* del 1666 diuen «Carrer dels Cantarés y del Doctor Fortuny», sense esmentar el de Donotea. Això ens fa creure que en aquella època aquest últim també es considerava dels Canterers.

1448. És l'actual Carrer de Sant Pere Apòstol.

1449. En parla J. GRAS I ELIAS. Diu que anava de l'Alt de Sant Pere a la Plaça de la Llibertat.

1450. S'anomenava així el Carrer de Sant Casimir, que avui forma part del Carrer de Josep Anselm Clavé.

1451. Antigament, el Carrer de les Galanes. Potser es tracta de la mateixa família d'aquell Francesch Bellveny que l'any 1520 té dues dotzenes al Forn de n'Aleu.

1452. Actualment forma part del carrer de Tetuan.

1453. Existia davant el Carrer de Rosselló i en representava la continuació damunt el de l'Abadia. Hom l'ha privat d'entrada i ha esdevingut un pati. A la segona meitat del segle XVII hem vist «Carrer de Martorell y Enremada» i «Martorell y Roselló». L'any 1520 es parla de «casa e solar e corral al Carreró de Mertorel». «Corral al Carreró de Martorel» (*Estimes*, any 1520, f. 123^r).

El Carrer de na Castellvina ¹⁴⁵⁴
 El Carrer de na Gileta ¹⁴⁵⁵
 El Carrer de n'Antoni Salvat ¹⁴⁵⁶
 El Carrer de n'Arnau Bruch ¹⁴⁵⁷
 El Carrer d'en Bernat Clergue ¹⁴⁵⁸
 El Carrer d'en Bernat Solcina ¹⁴⁵⁹
 El Carrer d'en Cort ¹⁴⁶⁰
 El Carrer d'en Creixell ¹⁴⁶¹
 El Carrer de n'Enveja ¹⁴⁶²
 El Carrer de n'Estruch ¹⁴⁶³
 El Carrer d'en Francesc Oli-
 ves ¹⁴⁶⁴
 El Carrer d'en Garcia ¹⁴⁶⁵
 El Carrer d'en Gaspar Cases ¹⁴⁶⁶
 El Carrer d'en Gabriel Salvat ¹⁴⁶⁷
 El Carrer d'en Joan Salvat ¹⁴⁶⁸
 El Carrer d'en Malet ¹⁴⁶⁹

1454. Era el dels *Canterers*.

1455. L'indiquen les *Estimes* del 1664, i, pel nombre de contribuents que hi viuen, sembla que es tractava d'un carrer relativament important. Potser del Carrer de Casals, perquè l'esmentat llibre el situa entre el Carrer de Vall Ruquetes i els d'en Rosich i d'Aleus.

1456. Carrer «de n'Enveja del Singles olim de n'Antoni Salvat» (*Registres*, any 1630).

1457. Segons l'índex de les *Estimes* del 1666 el Carrer de Montserrat correspon al foli 97; però aquest foli va encapçalat per «Carrer de n'Arnau Bruch». Aquella època devia ésser la de transició del nom.

1458. «Carrer d'en Bernat Clergua» (*Estimes*, any 1367, f. 70v).

1459. És un dels noms que havia portat l'actual Carrer de na Racona.

1460. «Carrer d'en Demià Cort» (*Estimes*, any 1541 f. 77v). L'indiquen també les *Estimes* del 1664 i les del 1675. No sabem on era, però, per la seva situació en l'índex dels esmentats llibres, es troba vora el Carrer de Barreres i el de na Racona.

1461. Fou el que avui es diu de la Mar.

1462. «Carrer d'en Envege» (*Estimes*, any 1664). Al segle XVIII trobem «Envege Pujol» i «Envege Singles».

1463. «Carrer d'en Envege, Singles i Estruch» veiem escrit l'any 1664. Dos anys després trobem «carrer d'en Struch» (*Estimes*).

1464. L'any 1664 veiem «Carrer d'en Cort i d'en Francesch Olives». Dos anys més tard el trobem a la taula de les *Estimes* (f. 42); però en el mateix foli consta, en canvi «Carré de la Concepció», mentre que aquest últim no s'esmenta a l'índex. El de Francesc Olives devia començar a caure en desús, perquè l'any 1675 ja no el trobem. En un Registre notarial de la segona meitat del segle XVI veiem «carrer de Francesch Olives, lo Povill».

1465. «Vico d'en Garcia» (*Registres*, 23-XI-1573).

1466. Denominació primitiva del Carrer de l'Abadia.

1467. «Botigueta de oli en lo Carrer d'en Gabriel Salvat» (*Estimes*, any 1541, f. 139^r).

1468. «Casa al Carrer d'en Johan Salvat» (*Estimes*, any 1520, f. 93v). Al foli 133v i d'altres del susdit llibre també se'n parla.

1469. «Casa al Carrer d'en Antonio Malet» (*Estimes*, any 1510). «Carrer d'en Antoni Malet» (*Ibidem*, any 1520, f. 133^r). Corresponia a l'actual Carrer de la Concepció.

El Carrer de n'Osset ¹⁴⁷⁰
 El Carrer d'en Pasqual ¹⁴⁷¹
 El Carrer d'en Roig ¹⁴⁷²
 El Carrer d'en Serra ¹⁴⁷³
 El Carrer d'en Torroja ¹⁴⁷⁴
 El Carrer de Pàmies Carbó ¹⁴⁷⁵
 El Carrer de Robuster ¹⁴⁷⁶
 El Carrer de Sant Agustí ¹⁴⁷⁷
 El Carrer de Santa Fimbria ¹⁴⁷⁸
 El Carrer de Santa Susanna ¹⁴⁷⁹
 El Carrer de Sant Casimir ¹⁴⁸⁰
 El Carrer de Sant Domènec ¹⁴⁸¹
 El Carrer de Sant Gil ¹⁴⁸²
 El Carrer de Sant Pere d'Alcàntara ¹⁴⁸³
 El Carrer de Sant Ramon ¹⁴⁸⁴
 El Carrer de Tamarit ¹⁴⁸⁵
 El Carrer Enramada ¹⁴⁸⁶

1470. «Carrer d'en Oset» (*Estimes*, any 1664; *Ibidem*, any 1541, f. 25^r). A primers d'aquest segle el nom encara era viu. Designava el bocí del Carrer de Cingles, comprès entre els Quatre Cantons i el Carrer de Montserrat.

1471. Nom primitiu del Carrer de Jesús.

1472. S' havia denominat també així el Carrer de la Merceria.

1473. També designava el de la Merceria.

1474. «Un corral al Carrer d'en Ramon Torroga» (*Estimes*, any 1510). «Una altra casa endevora al Carer d'en Torroga» (*Ibidem*, any 1541, f. 16v). «Carrer d'en Torroge» (*Ibidem*, any 1520, f. 3v).

1475. En un escrit referent a un censal creat el 1606 (Documents del Mas de Someretes) es parla d'una casa situada dins dita vila en lo Carrer de Jaume Pàmies Carbó». En el mateix document Jaume Pàmies Carbó figura, entre altres, com a pagador d'aquest censal. «Carrer de Pàmies Carbó y Barreras» (*Estimes*, any 1664). L'any 1675 trobem «carrer de las Barreras y Carbó».

1476. «Carrer d'en Rebooster» (*Estimes*, any 1541, f. 38v). En parla un Registre notarial de la segona meitat del segle XVI. Era el carrer de les Galanes.

1477. Era, a primers de segle, l'actual de Francesc Bartrina.

1478. Era molt estret. Existia abans d'obrir-se el Passeig de Prim, entre el Camí de Riudoms i la Travessia de Sant Serapi.

1479. GRAS I ELIAS, *Calles*, 92. És el Carrer de Sant Josep.

1480. Incorporat avui al Carrer de Josep Anselm Clavé. De la Raseta de la Selva anava fins al Carrer de Sant Miquel. Abans havia estat dels Tres Reis.

1481. El cita GRAS I ELIAS (vegeu nota 1196).

1482. En uns apunts per a la formació de plans per a esmenar carrers de l'any 1884 (A. M.) el trobem indicat allà on ara hi ha el Carrer de Sant Sebastià.

1483. A últims del segle XVIII es deia així l'actual Carrer de Llovera.

1484. A primers d'aquest segle era la denominació que s'aplicava al tros de Carrer de na Racona comprès entre els de l'Abadia i Sant Miquel.

1485. Representa la continuació del Corredor de l'Abadia, damunt el Carrer de l'Abadia.

1486. Les *Estimes* del 1664 ajunten en el mateix capítol els «Carrer de Martorell i Enrremada». Dos anys després trobem «Carrer d'en Salvat de la Enramada». L'any 1675 diu «Carrer d'en Martorell y Roselló». Suposem que es tracta de la denominació antiga del Carrer de Rosselló, sobretot perquè en els esmentats llibres hom veu la correspondència comuna amb el Carrer de Martorell.

El Carrer Hort Martell ¹⁴⁸⁷
 El Carrer Magdalena ¹⁴⁸⁸
 El Carrer Martí de la Parra ¹⁴⁸⁹
 El Carrer Morell ¹⁴⁹⁰
 El Carrer Nou de Jesús ¹⁴⁹¹
 El Carreró del Collbató ¹⁴⁹²
 El Carreró del Rec de la Vila ¹⁴⁹³
 El Carreró dels Ases ¹⁴⁹⁴
 El Carreró d'en Dionís ¹⁴⁹⁵
 El Carreró d'en Vergonyós ¹⁴⁹⁶
 El Carreró Robrenyo ¹⁴⁹⁷
 El Carrer Rosal ¹⁴⁹⁸
 El Corredor dels Escudellers ¹⁴⁹⁹
 El Forn de n'Aleu ¹⁵⁰⁰
 El Joc de la Pilota ¹⁵⁰¹
 El Passeig del Moli ¹⁵⁰²
 El Pati d'en Pujol ¹⁵⁰³
 El Pati d'en Sala ¹⁵⁰⁴

1487. En uns apunts per a la formació de plans per a esmenar carrers de l'any 1884 (A. M.), el trobem indicat en el lloc que avui es coneix per *Carrer de Campomanes*.

1488. J. AYMAT diu que és el *Carrer de Sant Miquel*, entre la plaça d'aquest nom i la del Baluard.

1489. L'única notícia ens la dóna un registre notarial de la segona meitat del segle XVI.

1490. J. AYMAT (*Monog.*) l'assenyala entre el Carrer de la Palma i el Camí de Salou. Avui forma part del Carrer del Canal.

1491. Un document notarial de la segona meitat del segle XVI l'esmenta. Es tracta sens dubte de l'actual *Carrer Nou*, que arrenca del Carrer de Jesús.

1492. Les *Estimes* del 1520 diuen que na Barbonesa té «seller al Carreró del Collbató» (f. 153v).

1493. *Registres* (7-IV-1571).

1494. Era un bocí de l'actual *Raseta de la Selva*.

1495. «Carreró d'en Dionís» (*Estimes*, any 1520, f. 37v).

1496. «Stable e corral al Carreró d'en Vergonyós» (*Estimes*, any 1520; *Ibidem*, any 1541, f. 136v).

1497. Era un diminut carreró al qual s'entrava pel Carrer d'Orient. No tenia sortida. Ara està tapat.

1498. L'indica una relació de propietaris de bestiar dels masos del camp del terme de Reus, de l'any 1865. Es tracta de la *Travessia de «Palo Santo»*.

1499. Era l'actual *Corredor de l'Hospital* (Tesi doctoral inèdita sobre la ceràmica reusenca del 1550 al 1650, de la Srta. Lluïsa Vilaseca i Borràs).

1500. «Dues dotzenes al Forn d'en Aleu» (*Estimes*, any 1520, f. 50v).

1501. Era allà on ara hi ha la *Plaça de Catalunya*.

1502. L'indica l'Index de finques rústiques fins a l'any 1882. És el *Passeig del Manicomí*.

1503. Segons ANDREU DE BOFARULL (*Anales*, croquis anex) devers la meitat del segle XV ocupava el lloc on ara hi ha la Plaça de les Basses. «Lo Pati d'en Pujol» (*Estimes*, any 1520, f. 96^r).

1504. El mateix BOFARULL indica que existí al Carrer del Vidre.

<i>El Patronat</i> ¹⁵⁰⁵	lu patronàt
<i>El Picador</i> ¹⁵⁰⁶	lu picadéru
<i>El Portal de Jesús</i> ¹⁵⁰⁷	
<i>El Portal de la Vila</i> ¹⁵⁰⁸	
<i>El Portal del Camí de Tarragona</i> ¹⁵⁰⁹	
<i>El Portal de l'Hospital</i> ¹⁵¹⁰	
<i>El Portal del Roser</i> ¹⁵¹¹	lu purtàl dal rusé
<i>El Portal dels Jueus</i> ¹⁵¹²	
<i>El Portal de Misericòrdia</i> ¹⁵¹³	lu purtàl da misaricòrdia
<i>El Portal de Robuster</i> ¹⁵¹⁴	
<i>El Portal de Santa Anna</i> ¹⁵¹⁵	

1505. Patronat Obrer de Sant Josep. Era una entitat cultural i recreativa, a la Riera, allà on primitivament hi havia hagut les *Olles del Cònsol*. Actualment hi funciona una serradora.

1506. D'ençà que ha desaparegut i s'hi ha bastit la casa dels aviadors, el nom ha caigut en desús ràpidament.

1507. Encara es diu poc o molt. El portal fou obert l'any 1503 perquè els veïns del Carrer d'en Pasqual poguessin comunicar-se amb el Convent de Jesús, convertit més tard en Convent de Sant Francesc. El trobem esmentat en les *Estimes* del 1541 (f. 88^r). La porta fou destruïda l'any 1802, i la capella que hom hi havia instal·lat a primers del segle XVII encara està emplaçada a la façana d'una de les últimes cases del Raval Alt de Jesús, davant el portal.

1508. «Una casa al Portal de la Vila» (*Estimes*, any 1367). «Casa prop del Portal de la Vila» (*Ibidem*, f. 73^r).

1509. Havia estat al *Camí de Tarragona*.

1510. «Ort clos al Portal del Spital» (*Estimes*, any 1520, f. 33^r). L'any 1541 el trobem repetidament esmentat.

1511. Encara ho hem sentit dir, tot i que no en queda res. Existí al segle passat, a l'extrem del Carrer del Roser, llavors de les guerres carlines.

1512. Al final del Carrer dels Jueus. En l'acta del consell municipal del 21 d'agost de 1453 queda registrada l'ordre d'obrir el portal a la muralla. L'autorització per a fer desaparèixer la susdita porta fou concedida l'agost de 1802. L'any 1600 s'havia engrandit i millorat, alhora que hom hi havia instal·lat un altar amb la imatge de Sant Pere. La imatge fou traslladada després a la capella que encara hi ha al cantó del Carrer de la Mar amb el de l'Hospital.

1513. A l'extrem del Camí de Misericòrdia.

1514. Es tracta del *Portal dels Jueus*. En parla un plec de protocols notariais del segle XVI. «Stable al Portal dit d'en Reboster» (*Estimes*, any 1520, f. 159^r). Ho confirma CELDONI VILA (*Descripción de mi estimada patria la villa de Reus*, Manuscrito inédito del año 1787. Asociación de Estudios Reusenses. Reus, 1955. Pàg. 104) en dir —parlant de la «puerta de los Judíos»— que «tomó el nombre de calle de Robuster y de puerta de Robuster y arraval de Robuster, hoy el nombre de Puerta de San Pedro».

1515. Allà on el Carrer de Santa Anna travessa el raval d'aquest nom. S'obrí a últims del segle XV. «Portal de Santana» (*Estimes*, any 1520, f. 31^v). «Portal de Santanna» (*Ibidem*, f. 58^r). En fou acordada la desaparició l'any 1766, segons acta municipal del 12 de març. L'any 1601 hom hi col·locà un altar amb la imatge de Santa Anna (BOFARULL, *Anales*, 319). Encara hi ha la capella, tot i que moderna, en aquell cantó.

El Raval de la Creu ¹⁵¹⁶
 El Tancat ^{1516 bis} lu tancàt
 El Teatre Circ ¹⁵¹⁷
 El Vall de la Vila ¹⁵¹⁸
 La Bàscula del Buscàs ¹⁵¹⁹
 La Bassa del Pedró ¹⁵²⁰
 La Bassa de Pastells ¹⁵²¹
 La Capella de Betlem ¹⁵²²
 La Closa de Miró ¹⁵²³
 La Creu dels Albats ¹⁵²⁴
 La Creu dels Corbs ¹⁵²⁵
 La Creu d'en Pentinat ¹⁵²⁶

1516. L'hem vist en un Llibre de Testaments (21.VIII.1626).

1516 bis. O *el Tancat de Reus*. És una paret amb espitlleres que, travessant la finca del Mas del Fontana i provinent de la banda de l'Estació del Nord, va fins a la Riera, a l'extrem del Carrer de Sant Miquel. En el mapa de J. F. Soler, de l'any 1856, es veu una ratlla que circueix la ciutat i fa endevinar la darrera línia de defensa que hi va haver, en ocasió de les últimes guerres carlistes. *El Tancat* n'és un bocí.

1517. Existí allà on hi ha la Plaça Nova del Mercat. Havia tingut molta anomenada a primers d'aquest segle. Molta gent el recorda.

1518. «Tria la qual afronta ab lo Vayl de la Vila e ab lo Torrent» (*Estimes*, any 1367, f. 27°). «Troç de terra. Afronta ab lo Val de la Vila» (*Ibidem*, any 1390). «Afronta ab lo Vall de la Vila» (*Ibidem*, any 1520, f. 161^r). Es tractava de la fossa oberta al peu de les muralles. «Al Spital. Afronta ab lo Vall del Mur» (*Estimes*, any 1520, f. 73^v).

1519. Entre el Carrer de Santa Magdalena i el de Morlius, en un porxo. Ja no funciona.

1520. «Terra de pa daval la Basa del Padró» (*Estimes*, any 1520, f. 78^r). ANDREU DE BOFARULL (*Anales*, 312) explica que es descobreixen encara les restes d'una bassa, rentador públic, que l'11 d'agost (1448) el Jurats i Prohoms de la vila manaren construir en terrenys comprats a un tal Padró. L'indret alludit correspon a l'actual Plaça del «Condesito».

1521. Al lloc que ocupa la Plaça de Castillejos.

1522. Existí al Carrer de Monterols. Es construí l'any 1531 per disposició de Miquel Vidal, espaser. Hi foren instal·lats un retaule i la imatge de la Verge dels Set Goigs en treure'ls de l'antiga Església Prioral, en aquella època inutilitzada a causa de la construcció de l'església actual. L'esmentat retaule en fou tret l'any 1602 per ocupar l'altar major de l'Ermita de Misericòrdia. El bisbe Estalrich ordenà tancar la capella l'any 1611. El 7 de novembre de 1575 hi fou batejada Isabel Besora.

1523. En un plànol de rectificació del Carrer de Santa Hellena del març de 1883 (A. M.) figura amb aquest nom el que avui es coneix per *Carrer de la Verge Maria*. No hi és dibuixat en tota la seva extensió.

1524. Es trobava davant la Porta de Monterols. En precisa la situació el *Croquis aproximado del plano de Reus conforme existia á mediados del siglo xv*, etc., publicat per BOFARULL (*Anales*). També l'hem vista en un registre notarial de l'any 1623.

1525. Una creu de terme que hi havia hagut a l'Hort dels Corbs, segurament allà on estaven emplaçades les Forques Velles.

1526. Era a Cal Sans (*Estimes*, any 1541, f. 40°).

La Font del Senalló ¹⁵²⁷
La Font de Santa Anna ¹⁵²⁸
La Font Vella ¹⁵²⁹
La Parada dels Cards ¹⁵³⁰
La Parada dels Juradets ¹⁵³¹
La Pista de la Casa del Poble ¹⁵³²
La Plaça de la Llibertat ¹⁵³³ la plàssa da la llibartàt
La Plaça de les Basses Noves ¹⁵³⁴
La Plaça de les Comèdies ¹⁵³⁵
La Plaça de les Monges ¹⁵³⁶

1527. Havia existit arredossada a la façana de la Caserna de Cavalleria. La formaven dues piques, una a cada costat de la porta principal.

1528. Al Portal de Santa Anna. La coronava un lleó esculpit en pedra. En una de les pedres d'aquella construcció, conservada al Museu de la ciutat, es veu gravada la data 1896.

1529. La primera que existí, vora la qual s'originà la vila. En un document de l'any 1312 se cita la Porta de la Font. Una acta municipal del 15 de maig de 1736. per la qual s'acorda de traslladar-la del Raval de Robuster a la Closa de Mestres, diu: «fonch proposat per part dels Srs. Gabriel y Francisco Aixamús ... si lo comú volia cedir-lis lo terreno y àrea que de present dita font, son abeurador i part del rentador de les bugades, ço és des del cantó de sa casa fins al igual cantó de la casa de la Confraria dels Peraires». «S'obligaria dit Aixamús en construir a sos gastos y despeses, de propi, la obra nova que necessita la dita font abeurador nou arrimat tot a sas parets divisòries, noves y después un rentador de llargària de quaranta palms i amplària des del carrer sobre expressat [Closa de Pau Mestres] a la casa y officina de dits Aixamús» (A. M.) La font desaparegué en obrir-se el pas entre la Closa de Mestres i el Carrer de Balmes.

1530. «Carrer Sant Sebastià, vulgo Parada dels Cards» (Apunts per a la formació de plans per a esmenar carrers de l'any 1884. A. M.).

1531. Segons F. GRAS I ELIAS, és el nom que hom donava al camp que després ocupà la Plaça de la Llibertat, avui també desapareguda.

1532. Encara es diu «allà on hi havia la Pista de la Casa del Poble». Hagué de desaparèixer en allargar cap a la via de Barcelona el Carrer del Doctor Robert. Era damunt el Carrer de Frederic Soler, vora el Mas de Mainer. Era un velòdrom.

1533. Estava limitada, a ponent, per un dels pavellons de Cavalleria i, a l'altre cantó, tenia l'Estació del Nord. Primerament desaparegué la seva meitat meridional, que quedà ocupada per l'avinguda dels Màrtirs. L'altra meitat s'ha anat edificant. El nom s'ha perdut ràpidament.

1534. La indica així el mapa de J. F. Soler de l'any 1856. És la que hi havia allà on el Carrer del Carme troba el de Sant Pancràs. Les Basses Noves deuen ésser els rentadors públics que encara hi existeixen.

1535. És la Plaça de Catalunya. Ens la dóna el cadastre de principis del vuit-cents.

1536. És la Plaça de Prim. Les seves dimensions eren més reduïdes, fins que l'any 1869 hom enderrocà el convent de les monges que li havia donat el nom. No hi ha notícia de permisos per a edificar a la Plaça de les Monges abans del 1762. El convent hi existia des de finals del segle XVII.

La Plaça de les Pletes ¹⁵³⁷
 La Plaça de la Caserna ¹⁵³⁸
 La Plaça dels Porcs ¹⁵³⁹
 La Porta de la Font ¹⁵⁴⁰
 La Porta de la Selva ¹⁵⁴¹
 La Porta de Monterols ¹⁵⁴²
 La Porta de Sant Joan ¹⁵⁴³
 La Porta Nova ¹⁵⁴⁴
 La Torre de Mascardell ¹⁵⁴⁵

la plàssa dal quartél

1537. «Pletes de la Vila de tots indrets» i «Pletes camí de Riudoms» (Cad. a partir del 1782). Es trobava al Camí de Riudoms, vora el punt on desemboca el Carrer de Sant Pancràs (Plànol de rectificació del Camí de Riudoms, del maig 1882. A. M.). Encara es nota que hi havia hagut una placeta.

1538. Quedava compresa entre els dos Pavellons i la Caserna de Cavalleria, de la qual era plaça d'armes. Quedà formada devers l'any 1760 (BOFARULL, *Anales*, 532 i 533) i desaparegué el 1936. El solar de la plaça i el dels pavellons ara els ocupa un tros de l'AVINGUDA DELS MÀRTIRS; al de la caserna hi ha la Casa-Bloc.

1539. En parla un registre notarial de la segona meitat del segle XVI. Era a la vora de l'actual Plaça de Catalunya o, potser, àdhuc n'ocupava un bocí. El *Croquis aproximado* publicat per BOFARULL (*Anales*), assenyala els «rediles del común» tocant a la muralla, damunt el Barranc de Na Roqueta, i ens inclinem a creure que la Plaça dels Porcs era allí.

1540. Al capdavant del Carrer de la Font. La porta subsistí fins a l'any 1834. És la primera que s'obrí i l'última a desaparèixer de l'antic recinte emmurallat. Hom ja en té notícia l'any 1312 (BOFARULL, *Anales*, 308-309). «Portal de la Font» (*Estimes*, any 1520, fs. 78^r, 98^v i *passim*). S'hi venerava una imatge de Sant Joan Baptista, que fou intallada en una capelleta vora el Raval de Robuster en desaparèixer el portal. La capella encara existeix, però és buida.

1541. En un plànol de rectificació del tros de la Riera des del Carrer del Roser a la Porta de la Selva de l'agost del 1883 (A. M.), la trobem assenyalada en l'alludida riera, poc tros més enllà del Carrer de Sant Tomàs.

1542. Junt amb la de la Font, és la primera de la qual hom té notícia. Si bé no sabem la data de la seva inauguració, és citada en un document del 1312 (BOFARULL, *Anales*, 309). L'any 1328 es trobava en estat ruïnós, i calgué reparar-la (*Ibidem*). «Terra de pa al Portal de Munterols» (*Estimes*, any 1520, f. 77^r). «Ort clos al Portal de Munterols» (*Ibidem*, f. 135^r). Hom decidí de fer-la desaparèixer l'any 1766 (BOFARULL, *Anales*, 328); però hom no n'obtingué el permís fins l'any 1797 (*Ibidem*, 330). Segons els esmentats autor i obra, quan l'any 1854 s'obriren sèquies per a col·locar-hi les canonades del gas, el pont llevadís d'aquesta porta fou descobert en perfecte estat de conservació. Era a l'extrem del Carrer de Monterols.

1543. És la Porta de la Font. En els últims anys de la seva existència se'n deia Sant Joan de les Teranyines. «No fa quaranta anys que designavan l'últim portal que encara existia, diguent-li no'l nom corresponent, sino'l de Sant Johan de las teranyinas» (ANTONI DE BOFARULL, *Costums que's perden y records que fugen*. «La Renaixensa», 1880, p. 153).

1544. En parla F. GRAS I ELIAS (*Calles*, 15); diu que havia estat el Carrer de Bartrina. Les *Estimes* del 1520 (f. 96^r) ja esmenten el «Portalnou», però ignorem si es tracta o no del mateix.

1545. «Devant la Torre de Masquerdel. Afronta ab lo Camí de Jesús» (*Estimes*, any 1541, f. 96^v). Segons el *Croquis aproximado* que acompanya els *Anales* de BOFARULL, era la torre de la muralla que existia vora el punt on ara hi ha el bocí de carrer que comunica la Plaça del Baluard amb el Raval de Robuster.

La Vila Nova ¹⁵⁴⁶
L'Era del Manxa ¹⁵⁴⁷
Les Creuetes del Roser ¹⁵⁴⁸
Les Olles del Cònsol Anglès ¹⁵⁴⁹
Sant Ballem ¹⁵⁵⁰

Les fonts públiques: ¹⁵⁵¹

<i>La Font de la Farinera</i> ¹⁵⁵²	la fòn da la farinéra
<i>La Font de la Plaça de la Sang</i> ¹⁵⁵³	la fòn da la plàssa da la sàng
<i>La Font del Camí de Tarragona</i> ¹⁵⁵⁴	la fòn dal camí da tarragóna
<i>La Font del Castell</i> ¹⁵⁵⁵	la fòn dal castéll
<i>La Font de l'Hèrcules</i> ¹⁵⁵⁶	la fòn da lèrculas
<i>La Font del Portal de Jesús</i> ¹⁵⁵⁷	la fòn dal purtàl da djasús
<i>La Font del Rei</i> ¹⁵⁵⁸	la fòn dal réi

1546. Durant el segle xv (*Estimes*) veiem diversos Corral·ls a la Vilanova. Segons BOFARULL (*Anales*, 309) agafava des del Castell i el Carrer d'en Vilar fins a la muralla, en direcció nord.

1547. F. GRAS I ELIAS diu que era allà on ara es troba la *Plaça del Moll*.

1548. Eren al Camí de Valls, al veïnatge del Forn de Cabalet.

1549. És el nom d'una destil·leria d'alcohol instal·lada al segle xvii vora l'Aigua Nova, pel mercader anglès Joseph Ihallet. La *Llibreta de manifestos del bestiar de llana* de l'any 1884 (A. M.) parla d'un Corral a les Olles del Cònsol. El mapa de J. F. Soler assenyala «Las Ollas» entre el Carrer de l'Aigua Nova i la Carretera de Tarragona. Havia estat un nom d'una gran popularitat.

1550. Una casa «al Carrer de Muntarols. Afronta ab en Pere Torroella y ab Sanct Ballem» (*Estimes*, any 1541, f. 85v). Una nota de data posterior, al peu d'aquell foli, aclareix que «Sanct Ballem era la Capella del Betlém, del Carrer de Montarols, fundada en lo any 1530, per lo quondam Mocèn Miquel Vidal, Spaser en sa Casa. Consta en la Comuna de Reus acte del Retaule fet per Jaume Segarra pintor en 1531».

1551. D'ençà que ha anat prenent increment la instal·lació d'aigua a les cases, les fonts públiques han perdut importància, i algunes han desaparegut. Encara en queden una bona colla, però només donem les que ens han semblat d'anomenada.

1552. En una pedra de la primitiva font, que es conserva al Museu de la ciutat, veiem esculpida la data 1779. Era a la Plaça de la Farinera. Quan hom empedrà la plaça la font fou traslladada al Carrer de Montserrat, vora el de Valloquetes.

1553. O de la Sang. És de pedra i una de les més boniques. La pica, circular, a la qual s'aboquen quatre fonts que ragen a la base d'una alta creu que les centra, és emplaçada damunt un reng d'escales igualment circulars.

1554. De ferro, com tantes d'altres. És a la Riera, a l'extrem de la Raseta de Sales.

1555. A la Plaça del Castell.

1556. A la Plaça d'Hèrcules. Té quatre piques, arredossades a la base octagonal de l'alta columna que aguanta l'estàtua d'Hèrcules. Fou inaugurada l'any 1857.

1557. O de Jesús. A la voravia del Raval de Martí i Folguera, allà on fa cantó amb el Carrer de Jesús. Traslladada fa poc a la Plaça de les Basses.

1558. Al centre de la Plaça de Castillejos. Una alta columna espiral forma el pedestal d'una estàtua de Neptú. Inicialment, i des del 1789, havia ocupat la Plaça del Rei. Se l'ha coneguda per Font del Pedró o de Neptú.

La Font del Suquer ¹⁵⁵⁹
La Font Nova ¹⁵⁶⁰

la fòn dal suqué
la fòn nòva

Les cases singularitzades:

Ca Borràs de Marc ¹⁵⁶¹
Ca Gai ¹⁵⁶²
Cal Boule ¹⁵⁶³
Cal Gasull ¹⁵⁶⁴
Cal Serra ¹⁵⁶⁵
Cal Terrats ¹⁵⁶⁶
El Banc d'Espanya ¹⁵⁶⁷
El Centre de Lectura ¹⁵⁶⁸
La Caixa d'Estalvis ¹⁵⁶⁹
La Casa-Bloc ¹⁵⁷⁰
La Casa de la Reddis ¹⁵⁷¹
La Casa dels Aviadors ¹⁵⁷²
La Casa dels Mestres ¹⁵⁷³

cà burràs da màrg
cà gai
càl búla
càl gasúll
càl sèrra
càl tarràts
lu bàng daspànya
lu séntru da lactúra
la càixa dòrrus (o daórrus)
la càsa blòc
la càsa da la rèdis
la càsa dals aviadós
la càsa dals mèstras

1559. Al Carrer de Miramar, estava arredossada a la paret de la Sedera del Carrer del Roser. Fa uns quants anys, en modernitzar aquell edifici, desaparegué. Hom n'installà una de ferro a l'altre cantó.

1560. A la Placeta de la Font Nova. Andreu de Bofarull explica que se'n digué *de la Constitució*, i que fou inaugurada el dia de Nadal de 1840.

1561. Al Carrer de Sant Joan. És un antic casal, amb un gran pati a l'entrada, amb dues cares porxadades per les quals puja una ampla escala de pedra.

1562. Era al Camí de l'Aleixar. El nom s'està perdent.

1563. Al Carrer de Llovera. És un edifici relativament modern. La solidesa i la magnificència de la seva construcció li donen fama.

1564. Un altre gran edifici de primers de segle, davant de l'Hospital.

1565. A la Plaça de Catalunya. És l'última del Raval de Santa Anna, cantonera amb el Carrer del Doctor Robert.

1566. Antic casal al Carrer de Sant Joan. Fa cantó amb el Carrer del Vapor Nou.

1567. Davant de cal Serra, al cantó del Raval de Santa Anna amb el Carrer de Vallroquetes.

1568. Al Carrer Major. Havia estat l'antic casal dels marquesos de Tamarit. Agafà la fesomia actual en ésser renovada l'any 1921. El Centre de Lectura fou fundat el 1859 i passà a ocupar l'edifici actual l'any 1900. És la institució cultural de més prestigi. Ultra la biblioteca, té sala d'exposicions i saló de conferències. Les seccions que l'integren s'ocupen de literatura, d'art i de ciències.

1569. O Caixa de Pensions (da pansions). A la Plaça del Pintor Fortuny, davant l'Avinguda dels Màrtirs.

1570. Bloc de cases per a estadants. Només hi ha acabada la part que dona al Carrer de la Fortuna. Tindrà la façana principal a l'Avinguda dels Màrtirs. El solar que abans ocupava la Caserna de Cavalleria.

1571. Al Raval de Santa Anna. La construí fa pocs anys la Mútua d'Assegurances que li dona nom.

1572. Abans hi havia el Picador. L'Exèrcit de l'Aire hi ha edificat una gran casa per als oficials del Camp d'Aviació.

1573. Al Passeig de Mata, tocant a l'Estació dels Directes, al costat de la Caserna de la Guàrdia Civil.

L'Ajuntament ¹⁵⁷⁴	lajuntamén
L'Equitativa ¹⁵⁷⁵	laquitativa
Les Cases del Boix ¹⁵⁷⁶	las càsas dal bóix
Les Cases del Gil ¹⁵⁷⁷	las càsas dal dgíl
L'Església de la Divina Provi- dència ¹⁵⁷⁸	ligglésia da la pruidència
L'Església de la Puríssima Sang ¹⁵⁷⁹	ligglésia da la sàng
L'Església de Sant Francesc ¹⁵⁸⁰	ligglésia da sàmfransès
L'Església de Sant Joan ¹⁵⁸¹	ligglésia da sàndjuàn
L'Església de Sant Pere ¹⁵⁸²	ligglésia da sàmpèra

1574. A la Plaça del Mercadal, entre el Carrer de les Galanes i el del Metge Fortuny. Fou construït a últims del segle XVI però darrerament ha estat reformat i completat. També se'n diu la *Casa de la Vila* (la càsa da la vila).

1575. Es destaca per la seva alçària de set pisos. S'acabà de construir devers l'any 1949, vora el Campanaret. Al capdamunt, en una fornícula, hi ha una escultura reproduint l'emblema de la Companyia d'Assegurances propietària de l'immoble i que li ha donat nom.

1576. Fa poc temps fou enderrocada. En resta el solar entre el Carrer d'en Boix i el de Santa Clara, tocant a la Raseta de Sales.

1577. Al Carrer de Sant Sebastià. Són molt velles i estan en males condicions. Hi ha una colla de pisos, i gairebé tots els estadants, per cert molt nombrosos, són forasters vinguts de les regions meridionals de la península.

1578. Al Carrer de Sant Pancràs. Pertany al Convent de les Monges Clarisses. Fou construïda a mitjan segle passat. De petites dimensions, amb sis altars laterals i el major. No forma parròquia; però s'hi instal·là provisionalment la de Sant Joan en ésser creada l'any 1878; des del 1931 aquesta té església pròpia.

1579. A la plaça d'aquest nom. Inicialment, una esglésiola que hom començà a muntar l'any 1577. La construcció del temple actual fou empresa l'any 1703 i es donà per llesta el 1736. El límit de la parròquia coincideix amb l'oriental de la de Sant Pere. Al camp, abraça les terres compreses entre el Camí Vell d'Almóster i la Carretera de Tarragona, ultra els Masos de Llopard i de Terrats. En depenen l'Ermida del Roser i la del Brugar.

1580. A la Plaça de Sant Francesc. Primitivament havia estat l'església de Nostra Senyora de Jesús, consagrada l'any 1506, al Convent dels Frares Franciscans, fundat l'any 1448. En les dimensions i la forma actuals hom la començà a construir l'any 1750 i es va acabar el 1772; des d'aleshores porta el nom actual. L'any 1835 fou incendiada i restà abandonada fins a l'any 1845. Hom la declarà parròquia l'any 1865.

1581. La parròquia fou creada l'any 1878 i fou intallada provisionalment a l'Església de la Providència. La de Sant Joan es començà a construir l'any 1913 i s'hi va celebrar la primera missa el 1931. Es troba situada al Camí de l'Aleixar, tocant al Carrer de Josep Sardà i Cailà. Tot i ésser edificada a l'època actual, el seu estil és gòtic. No està acabada; l'altar major està situat tocant al creuer. Els terrenys destinats a l'absis són ocupats actualment pel cinema de la Sala Parroquial.

1582. La porta principal, a la Plaça de Sant Pere, i una de secundària a la del Castell. La primera pedra del temple actual fou posada l'any 1512. L'obra s'anà efectuant a l'entorn del petit temple antic, al qual ja alludeix un document del gener de 1184, però sense derruir-lo. La fàbrica de la nova església es donà per llesta l'any 1543; s'obrí al culte el 1569. És l'Església Prioral i la més important de les quatre parroquials que existeixen.

<i>L'Estació Enològica</i> ¹⁵⁸³	lastassionalògica
<i>L'Hospital</i> ¹⁵⁸⁴	luspitàl
<i>L'Hotel de Londres</i> ¹⁵⁸⁵	lutél da lóndras
<i>L'Olimp</i> ¹⁵⁸⁸	lulímpu

Indústries tèxtils:

<i>El Vapor Nou</i> ¹⁵⁸⁷	lu vapór nou
<i>El Vapor Vell</i> ¹⁵⁸⁸	lu vapór vell
<i>La Sedera del Camí de Tarragona</i> ¹⁵⁸⁹	la sadéra dal camí da tarragóna
<i>La Sedera del Carrer del Roser</i> ¹⁵⁹⁰	la sadéra dal carré dal rusé
<i>La Sedera del Pasqual</i> ¹⁵⁹¹	la sadéra dal pasquàl
<i>La Sedera del Puig</i> ¹⁵⁹²	la sadéra dal pútx
<i>La Sedera Nova</i> ¹⁵⁹³	la sadéra nòva

Els indrets d'anomenada:

<i>Casa la Caritat</i> ¹⁵⁹⁴	càsa la caritàt
<i>El Banc de Múrcia</i> ¹⁵⁹⁵	lu bàng da múrsia

1583. És un bonic edifici als quatre vents, entre l'Escorxador i el Passeig de Sunyer. Hi funciona un servei oficial de viticultura i enologia.

1584. Al Carrer de Sant Joan. La seva construcció tingué lloc durant la segona meitat del segle passat, allà on abans hi havia hagut el Convent de Frares Carmelites.

1585. Ocupa la casa que havia estat Palau de Miró, a la Plaça de Prim, entre el Raval de Jesús i el Carrer de Monterols.

1586. És l'antiga casa, o palau, de Bofarull. Té la façana principal al Carrer de Llovera; les dues columnes que sostenen el portal reposen sobre dos lleons de pedra. La dependència més notable és el seu saló, ricament decorat. Fins a l'any 1936 hi existí la societat recreativa que li ha donat nom. Avui l'ocupa el Club Natació Reus Ploms.

1587. Ja no existeix, però encara l'hem sentit anomenar. Tenia unes grans instal·lacions per a treballar-hi el cotó, emplaçades allà on actualment hi ha l'Escola del Treball i en els edificis de l'altra banda del carrer que hem registrat sota el nom de *Carrer del Vapor Nou*.

1588. Hi filen cotó. És la primera indústria que utilitzà una màquina de vapor l'any 1855.

1589. És la més moderna, davant els Ploms.

1590. Fa cantó amb el Carrer de Miramar.

1591. Ocupa un gran edifici entre la Plaça del Baluard, on té l'entrada, el Raval de Robuster i el Raval de Martí i Folguera. És de les més antigues. Ja existia a últims del segle XVIII.

1592. A la Carretera d'Alcolea, al costat de les Germanetes dels Pobres.

1593. És la *del Puig*.

1594. Fou bombardejada durant l'última guerra civil, i ha desaparegut. Era al Passeig de Mata, davant el Carrer de Castelar. Està aprovada la construcció d'una nova Casa de Caritat, que hom edificarà a l'avinguda de Misericòrdia; la gent ja en parla.

1595. Ho hem sentit dir del banc de pedra que hi ha a la Plaça de Catalunya. Li ve d'haver estat escollit amb molta assiduïtat per vagabunds andalusos per a passar-hi la nit.

<i>El Campanaret</i> ¹⁵⁹⁶	lu campanarèt
<i>El Camp de Tir</i> ¹⁵⁹⁷	lu càmp da tíru
<i>El Cercle</i> ¹⁵⁹⁸	lu sírcul
<i>El Magatzem Fondo</i> ¹⁵⁹⁹	lu magatzèm fóndu
<i>El Molí del Ministre</i> ¹⁶⁰⁰	lu mulí dal mínistra
<i>El Molinet</i> ¹⁶⁰¹	lu mulinèt
<i>El Reus Esportiu</i> ¹⁶⁰²	lu rèusdapurtíu
<i>Els Encants</i> ¹⁶⁰³	lusancàns
<i>Els Màrtirs</i> ¹⁶⁰⁴	lus màrti(r)s
<i>Els Pares</i> ¹⁶⁰⁵	lus pàdras
<i>Els Paraigüets</i> ¹⁶⁰⁶	lus pàraigüèts
<i>Els Ploms</i> ¹⁶⁰⁷	lus plóms
<i>Èls Protestants</i> ¹⁶⁰⁸	lus prútastàns
<i>Els Quatre Cantons</i> ¹⁶⁰⁹	lus quàtra cantóns
<i>El Velòdrom</i> ¹⁶¹⁰	lu valòdrumu

1596. L'extrem superior del Carrer de Llovera, a l'indret on s'inicia el Carrer de l'Amargura, fins a trobar l'Avinguda dels Màrtirs i el Carrer de Castelar. Formaria una placeta si no fos pel gran desnivell que hi ha entre el Carrer de l'Amargura i el Carrer de Llovera. La casa cantonera entre aquests dos carrers té una petita torre amb un rellotge.

1597. Al Passeig de Prim.

1598. Entitat recreativa. També en diuen *lo Círcol dels senyors* (lu círcul dals sanyós). A la Plaça de Prim, a la mateixa casa del Teatre Fortuny.

1599. Era allà on ara hi ha el garatge de la Hispània, entre el Raval de Sant Pere i la Riera. Encara es diu poc o molt.

1600. Allí mateix on hi ha el *Magatzem Fondo*.

1601. En el Cens del 1860 hem vist «Lo Molinet - molino harinero». Avui el nom no determina res de concret. Se'n diu així de l'indret on el Carrer del Batan s'ajunta amb la Riera. De fet és el començament de la Riera del Molinet. A vegades sembla que la gent vulgui significar, més que altra cosa, els dipòsits d'aigües residuals que hi té instal·lats l'Ajuntament.

1602. Entitat esportiva que té el local al Carrer de la Perla.

1603. El mercat que li va donar nom ja no hi té lloc. Era la Riera, a la part superior del Carrer del Roser.

1604. Freqüentment hom designa així l'Avinguda dels Màrtirs.

1605. Era un col·legi d'interns al capdamunt del Carrer de Castelar, molt famós. Fou incendiat llavors de la revolució del 1936, i no s'ha tornat a edificar. El nom encara no s'ha perdut.

1606. Establiment de begudes a l'Avinguda dels Màrtirs. Les taules estan instal·lades al ras, i cadascuna té una ombrella.

1607. La piscina i el Camp d'Esports del Club Natació Reus Ploms, a la Carretera de Tarragona. S'iniciaren les intallacions l'any 1931.

1608. No es diu gaire. Designa l'edifici, pertanyent als Evangelistes, que hi ha al Carrer de Vidal, vora el Carrer de Sant Pere Alt.

1609. Quan hom parla dels Quatre Cantons hom vol significar generalment el punt on es reuneixen el Carrer de les Galanes, el de la Presó, el de Cingles i el de Santa Anna.

1610. La gent d'edat entén per aquest nom l'espai comprès entre el Passeig de Sunyer i l'Avinguda d'Alfons Navarro, sota el Carrer de Sant Joan, perquè allí hi havia hagut el Velòdrom a primers d'aquest segle. Actualment existeix entre el Passeig de Prim i el Barranc de l'Escorial, damunt el Camí Vell de Riudoms.

<i>La Munta-i-iBaixa</i> ¹⁶¹¹	<i>la múntaibàixa</i>
<i>La Patacada</i> ¹⁶¹²	<i>la patacàda</i>
<i>La Pista</i> ¹⁶¹³	<i>la písta</i>
<i>L'Era del Delme</i> ^{1613 bis}	<i>léra dal dèuma</i>
<i>Les Basses</i> ¹⁶¹⁴	<i>las bàssas</i>
<i>L'Escola del Treball</i> ¹⁶¹⁵	<i>lascòla dal treball</i>
<i>Les Germanetes dels Pobres</i> ¹⁶¹⁶	<i>lasarmanítas</i>
<i>Les Passeres</i> ¹⁶¹⁷	<i>las passéras</i>
<i>L'Estació del Nord</i> ¹⁶¹⁸	<i>lastassió dal nòrt</i>
<i>L'Estació del Tramvia</i> ¹⁶¹⁹	<i>lastassió dal tréncia</i>
<i>L'Estació dels Directes</i> ¹⁶²⁰	<i>lastassió dals dirèctas</i>
<i>L'Institut</i> ¹⁶²¹	<i>linstitút</i>
<i>L'Orfeó</i> ¹⁶²²	<i>lurfaó</i>

1611. A l'extrem septentrional de la Riera, vora l'Estació del Nord. Hi comença el Barranc dels Gossos.

1612. Un pati, al Carrer de Sant Llorenç, rodejat de magatzems. A mitjan segle passat hi havien tingut lloc balls públics.

1613. És l'actual Velòdrom, sota la Plaça de la Pastoreta.

1613 bis. Al capdamunt de la Rambla de Miró, sota la Munta-i-Baixa, davant el Mas del Fontana.

1614. O les *Basses del Camí de Tarragona*. Rentadors públics vora el Carrer de l'Aigua Nova.

1615. Ocupa el territori on hi havia hagut el Vapor Nou, sota l'Hospital.

1616. Al Passeig de Sunyer, tocant a la Plaça de les Oques i a la Carretera d'Alcolea. Hi ha un gran edifici, amb hort i jardins, on són acollits els vells sense recursos.

1617. Permetien travessar, quan plovia, la part inferior del Carrer de la Font. Fa poc que han estat eliminades. També n'hi havia hagut unes al capdamunt del mateix carrer. Quan hom deia, o diu encara, «Allà baix, a les Passeres», hom entén el capdavant del Carrer de la Font, tocant al Raval de Robuster.

1618. A l'extrem de l'Avinguda dels Màrtirs. Hi circulen els trens de Tarragona a Lleida. Està destinada a desaparèixer quan es porti a terme la centralització, als Directes, de tot el tràfic ferroviari.

1619. La gent es refereix habitualment a l'estació de viatgers, no pas a la de mercaderies. Es troba al cadavall del Carrer de «Palo Santo».

1620. Fou inaugurada el juliol de 1884, quan ja existia la del Nord. Hi passen els trens que van cap a Barcelona i cap a Saragossa. Entre el Passeig de Mata i el del Manicomi, amb accés per l'Avinguda del Segle Vint.

1621. Es tracta de l'Institut de segon ensenyament. Ocupa l'antic Convent dels Frares Franciscans, vora la Plaça d'Hèrcules.

1622. Al Carrer de Sant Llorenç. Si bé fou fundada inicialment amb el propòsit que indica el nom, de mica en mica ha esdevingut entitat recreativa. Té un teatre d'aficionats.

ELS COGNOMS ACTUALS MÉS ABUNDANTS :

Borràs (burràs), Cases (càsas), Domènec (dumènac), Fernández (farràndas), Ferrer (farré), Garcia (garsía), Giménez (gimènas, pronunciat amb g velar), Grau (gràu), López (lópez), Llaurador (llauradó), Martí (martí), Martínez (martínas), Oller (ullé), Pàmies (pàmias), Pujol (pujòl), Rodríguez (rudrígas), Roig (ròdx), Sánchez (sàndxas), Sans (sàns), Serra (sèrra), Soler (sulé), Vallverdú (vállvardú) i Vidal (vidàl).

LES POBLACIONS MÉS PROPERES :

Almóster (almusté o al musté), Cambrils (cambríls), Castellvell (castéllvell o castalvell), Constantí (gustantí), la Canonja (la canòndja), l'Alaixar (lallaixà), la Pobla de Mafumet (la póbla da mafumèt), la Selva del Camp (la sèlva dal càmp), les Borges del Camp (las bòrjas dal càmp), Maspujols (màspujòls), el Morell (lu muréll), Riudoms (riudóms o ridóms), Salou (salòu), Tarragona (tarragóna), Vilallonga (vìllallóna), Vilaplana (vìllaplàna), Vila-seca (vìlassèca), Vinyols (vinyòls).

FONTS D'INFORMACIÓ :

Devem a la gentilesa del Dr. Salvador Vilaseca i Anguera, director del Museu Municipal «Prim-Rull», de Reus, d'haver pogut examinar tots els llibres de les *Estimes*, dels *Béns*, de la *Vàlua*, del *Tall* i del *Cadastrè*, i molts altres documents, que ens han permès d'esbrinar la majoria dels noms avui caiguts en desuetud i l'antiguitat d'altres que resten vius. A la senyoreta Lluïsa Vilaseca i Borràs, llicenciada en lletres, li hem de donar igualment testimoni de gratitud per la col·laboració que ens ha prestat en la interpretació de textos vells, i la mateixa cosa ens toca de fer amb la senyoreta Mercè Quadres i Torroja, encarregada de la part d'arxiu municipal instal·lada a l'Ajuntament, per haver-nos-hi facilitat la recerca i amb la senyoreta Lluïsa Òdena i Florentí, llicenciada en lletres.

Les nombroses indicacions que ens ha fet el Sr. Josep Iglésies i Fort, Secretari de la Societat Catalana de Geografia, han estat una valuosa col·laboració per a dur a terme aquest treball.

El Registrador de la Propietat, senyor Manuel Batalla i González, i els oficials del Registre, senyors Fèlix Ruiz i Garcia i Lluís Busquets i Borrell, ens han donat tota mena de facilitats i orientacions perquè poguéssim fer ús de la documentació que es troba sota llur custòdia.

Els minadors senyors Francesc Colom i Ferrer, conegut per Colomet, i Joan Estivill i Puig, ambdós amb lletra, ens han fornit una bona quantitat de notícies referents a mines.

El senyor Lluís Ferrer i Estela, pintor, propietari a Bellisens, ultra les informacions verbals, ens ha facilitat l'original del mapa de J. F. Soler del 1856, al qual ens referim tantes vegades.

El senyor Ramon Cases i Virgili, pagès, de 68 anys, propietari del Mas de Someretes, a més a més d'allò que oralment ens ha explicat, ens ha permès d'examinar una extensa documentació, que es remunta a les primeries del segle dissetè, relacionada amb els avantpassats propietaris del susdit mas.

Moltes notícies corresponents a granges, les hem obtingudes del senyor Magí Brufau i Estrada, veterinari.

Són moltes les persones que hem interrogat sobre el terreny per a l'aclariment de coses determinades, i enumerar-les fóra difícil. Els qui ens han proporcionat més informacions són els senyors Narcís Camplà i Arcalís (q. a. c. s.), ex-guardatermes, amb poca lletra; Antoni Fonts i Oller, conegut per Frare Sord, pagès, fabricant d'oli, amb lletra; Pau Boleda i Fortuny, pagès, propietari a les Comes d'Ulldemolins, sense lletra; Eugeni Roig i Sugranyes, propietari, pagès de més de setanta anys, amb poca lletra; Ramon Martí, paleta, amb terres, amb poca lletra, i Josep Masdéu, jardiner, amb lletra.

El senyor Pasqual Esteban i Garcia (q. a. c. s.), ex-guardatermes, ens proporcionà la seva llibreta de registre dels masos que ell coneixia durant l'exercici del seu càrrec.

L'autor ha pres els mapes de l'Ajuntament de Reus com a base per a aquest treball, i els ha refets amb l'ajuda professional del senyor Josep Bonet i Poblet, delineant.

INDEX

TERME MUNICIPAL

	<u>Pàgs.</u>
El nucli de població	3
Les muntanyes	4
Les rieres	5
Els barrancs	6
Els torrents i comellars	II
Les rases	12
Les mines	13
Les basses	22
Els pous	24
Les fonts	24
Les partides de terra	24
Preterits de les partides de terra	31
Les finques i els masos	39
Les granges	64
Els horts	66
El cementiri	70
Els camins	70
Els ponts	79
La carretera d'Alcolea	79
La carretera de Cambrils	79
La carretera de Castellvell	80
La carretera de la Canonja	80
La carretera de la Selva	80
La carretera del Manicomi	80
La carretera del Parc Samà	80
La carretera de Riudoms	80
La carretera de Salou	81
La carretera de Sant Ramon	81
La carretera de Tarragona	81
La carretera de València	82
La via del ferrocarril del Morell a les Borges	82
La via del ferrocarril de Salou	83
La via del Nord	83
Els arbres singularitzats	84
Els indrets singularitzats... ..	85
Les bòbiles	87

	<u>Págs.</u>
Les ermites	88
Els llocs de fora el terme molt vistents o de molta anomenada	88
La Comarca	92
L'escut	92
El Territori de Tarragona	92

NUCLI DE POBLACIÓ

Els barris	94
Les avingudes	95
Els carrers	96
Els corredors	114
Els ravals	115
Les rambles	116
Les places	116
Els passeigs	119
Apèndix de pretèrits del nucli de població	120
Les fonts públiques	129
Les cases singularitzades	130
Indústries tèxtils	132
Els indrets d'anomenada	132
Els cognoms actuals més abundants	135
Les poblacions més properes	135
Fonts d'informació	135

ACABAT D'IMPRIMIR A
LA TIPOGRAFIA EMPORIUM, DE BARCELONA,
EL DIA 18 DE GENER DE 1958.